ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2000

ΛΕΞΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ

Σ. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ - Μ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - Π. ΚΑΤΣΩΝΗ - Α. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ-ΖΑΦΡΑΚΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2000

ISBN: 960-7856-07-4
Set: 960-7856-06-6

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ήταν αρχές της δεκαετίας του 1960 όταν ο Ιωάννης Καραγιαννόπουλος, νέος τότε καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αποφάσισε να προβεί στην εκπόνηση Λεξικού των όρων και των θεσμών του Βυζαντίου με ολιγάριθμη ομάδα συνεργατών του. Σκοπός του η συλλογή, καταγραφή, ερμηνεία και παρακολούθηση της σημασιολογικής εξέλιξης βυζαντινών όρων (και εξέταση των αντίστοιχων θεσμών) από τις αρχές του βυζαντινού κράτους ως την πτώση του.

Την ανάληψη ενός τέτοιου εγχειρήματος αποφάσισε ο Ιωάννης Καραγιαννόπουλος διαπιστώνοντας την έλλειψη στον χώρο της βυζαντινολογίας παρόμοιου βοηθήματος. Έλλειψη που ήταν αισθητή και επανειλημμένα είχε επισημανθεί από έγκριτους βυζαντινολόγους. Είναι πράγματι γεγονός ότι με την πρόοδο της βυζαντινολογίας η ανάγκη παρασκευής ειδικών λεξικών γίνεται διαρκώς μεγαλύτερη. Ιδιαίτερη σημασία μάλιστα έχουν τα λεξικά ορολογιών που θα βοηθούν στην κατανόηση των εγγράφων και κειμένων οικονομικής, διοικητικής, νομικής κ.λπ. φύσεως. Μια λέξη, ως γνωστόν, δεν έχει μόνο τη γενική της σημασία, που μπορεί να βρει κανείς σε γενικά λεξικά, αλλά και τη δική της ιδιαίτερη τεχνική σημασία, αυτή που μεταβάλλει την απλή λέξη σε όρο ή έκφραση θεσμού. Όμως παρά την ανάγκη τέτοιων λεξικών, δεν έχουμε παρά ελάχιστα ορολογικά λεξικά· αλλά και τα εγχειρήματα παρασκευής τέτοιων λεξικών δεν είναι συχνά. Οι σχετικές εργασίες περιορίζονται σε γενικά λεξικά, χρονικώς περιορισμένα, που φυσικά δεν έχουν προορισμό να αντιμετωπίσουν, και δεν αντιμετωπίζουν, τις ανάγκες κατανόησης της ειδικής βυζαντινής ορολογίας. Ποια είναι τα λεξικά που έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας. Για να μνημονεύσουμε μόνο τα σπουδαιότερα είναι: το Λεξικό του Ch. Du Cange, εν μέρει μόνον ορολογικό, που εκδόθηκε το 1688, δηλαδή προ 300 και πλέον ετών· ο Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας του Ερρίχου Στεφάνου, η Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων του Στ. Κουμανούδη, το Λεξικό του E. A. Sophocles, η Realencyclopädie der klasischen Altertumswissenschaft, το Λεξικό των παπύρων του F. Preisigke και των F. Preisigke - E. Kiessling, το Λεξικό των Lidell-Scott, το Λεξικό του P. Lampe (του οποίου κύριος σκοπός είναι η αποθησαύριση των θεολογικών όρων και δευτερευόντως η αποθησαύριση του γλωσσικού θησαυρού των ελληνικών πατερικών κειμένων), το Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας του Ε. Κριαρά, το Λεξικό του Δ. Δημητράκου, το Lexikon des Mittelalters και πρόσφατα το Προσωπογραφικό Λεξικό της εποχής των Παλαιολόγων από τον

Ε. Trapp, το εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Οξφόρδης από τον Α. Každan, το υπό παρασκευή Lexikon zur byzantinischen Gräzität του Ε. Trapp και το υπό σχεδίαση λεξικό ιατρικών όρων από τον Α. Hohlweg.

Είναι φανερό ότι τα λεξικά που αναφέραμε, είναι κυρίως λεξιλογικά ή εγκυκλοπαιδικά εγχειρήματα, που μόνο παρεμπιπτόντως ασχολούνται με όρους και, πολύ λιγότερο, με βυζαντινούς θεσμούς. Ένα ειδικό λεξικό βυζαντινής ορολογίας παραμένει desideratum.

Στην επιστημονική κοινότητα η παρασκευή του Λεξικού Βυζαντινής Ορολογίας ανακοινώθηκε από τον Ιωάννη Καραγιαννόπουλο τον Σεπτέμβριο του 1966 στο πλαίσιο του 13ου Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου της Οξφόρδης. Το τότε Βασιλικό Ίδρυμα Ερευνών (σημ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών) και η Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ήταν οι φορείς που έθεσαν καταρχήν στη διάθεση του καθηγητή Ιωάννη Καραγιαννοπούλου τα πρώτα μέσα για την πραγματοποίηση του μακρόπνοου αυτού έργου.

Όταν το 1966 ιδρύθηκε το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το Λεξικό αποτέλεσε ένα από τα πρώτα ερευνητικά προγράμματά του. Στο πρόγραμμα της εκπόνησης του Λεξικού εργάστηκαν οι Αλκμήνη Σταυρίδου-Ζαφράκα, Απόστολος Καρπόζηλος, Σωτήριος Βαρναλίδης, Μήνα Πατεράκη, ερευνητές τότε του τμήματος Ιστορίας του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών. Από τη δεκαετία του 1990 οι Μάρθα Γρηγορίου-Ιωαννίδου και Πολύμνια Κατσώνη, ως ερευνήτριες επίσης του τμήματος Ιστορίας του ΚΒΕ, ανέλαβαν τη συνέχιση του έργου καθώς και την επιμέλεια της έκδοσης του παρόντος τόμου.

Στο Λεξικό που ξεκίνησε με πρωτοβουλία και την εποπτεία του καθηγητή Ιωάννη Καραγιαννοπούλου, ακολουθήθηκε το εξής πρόγραμμα εργασίας:

1. Συλλογή υλικού. Κατά τη συλλογή υλικού αποδελτιώθηκαν πηγές και βοηθήματα. α. Πηγές: Κατά την αποδελτίωση των πηγών δεν χρησιμοποιήθηκαν μόνον οι πίνακες των κριτικών εκδόσεων, αλλά αποδελτιώθηκαν τα ίδια τα κείμενα. Το αρχείο των πηγών ενημερώνεται συνεχώς από τις καινούργιες εκδόσεις. Έχουν αποδελτιωθεί ιστοριογραφίες, νομοθετικά κείμενα, πάπυροι, έγγραφα, κείμενα πρακτικής σημασίας και αγιολογικά και πάσης άλλης φύσεως κείμενα. Η αποδελτίωση φυσικά συνεχίζεται. Αποδελτιώνονται όλοι οι όροι και οι μετασχηματισμοί όρων που απαντούν στα βυζαντινά κείμενα. Κύρια ονόματα δεν περιλαμβάνονται, εκτός αν έχουν περιβληθεί την ιδιότητα του όρου (αυτούσια ή τα εκ τούτων παραγόμενα επίθετα, επιρρήματα ή σύνθετα). Περιλαμβάνονται τόσο ελληνικές όσο και μη ελληνικές λέξεις υπό τη μορφή με την οποία παραδίδονται στις ελληνικές πηγές. β. Βοηθήματα: Αποδελτιώνονται αυτοτελείς μελέτες και άρθρα αναφερόμενα σε ζητήματα που ενδιαφέρουν το Λεξικό.

2. Καταγραφή υλικού – σύνταξη λήμματος. Κατά την ερμη-

νεία του όρου αναφέρεται κατά κανόνα μόνο η ειδική σημασία και όχι η γενική ή κοινή σημασία. Οι όροι συνοδεύονται από αναγραφές των πιο χαρακτηριστικών χωρίων στις πηγές. Το αυτό επαναλαμβάνεται σε κάθε σημασιολογική αλλαγή του όρου κατά τη χρονική πορεία του. Όταν ο όρος απαντά σε πολλές πηγές σημειώνεται ένας αριθμός από αυτές, κατά το δυνατό μεγαλύτερος, όταν απαντά σε ελάχιστες πηγές σημειώνονται όλες, όπως και όταν απαντά άπαξ. Παρατίθεται ενδεικτική βιβλιογραφία από την παλαιότερη ως την πιο πρόσφατη. Όταν η σημασία του όρου δεν βγαίνει αβίαστα από τις πηγές αλλά από την ειδική σχετική έρευνα και όταν υπάρχουν αντιγνωμίες μεταξύ των ερευνητών ως προς τη σημασία του όρου, αυτές παρατίθενται και προστίθεται η άποψη των συντακτών, όπου υπάρχει η δυνατότητα μιας νέας αξιόλογης παρατήρησης.

Μέχρι στιγμής έχει συντελεσθεί μεγάλο μέρος των εργασιών. Έχουν αποδελτιωθεί οι βυζαντινές πηγές που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα, περί τις 4.000 σχετικές μελέτες και άρθρα και έχουν συμπληρωθεί περί τις 90.000 δελτία που μπορούν να αναχθούν σε 5.000 περίπου λήμματα. Κατά την πορεία των εργασιών αποφασίστηκε να γίνει πρώτα η επεξεργασία και δημοσίευση των οικονομικών όρων και θεσμών και να ακολουθήσουν οι άλλοι όροι, διοικητικοί, στρατιωτικοί κ.λπ. Στον παρόντα τόμο δημοσιεύονται οι οικονομικοί όροι από Α, Β, Γ. Έχει ήδη συνταχθεί το μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών όρων από Δ-Ι, που θα περιληφθούν στον επόμενο τόμο, καθώς και οι οικονομικοί όροι από Ξ, Ρ, Υ, Ψ, Ω.

Επιθυμία του αείμνηστου Ιωάννη Καραγιαννοπούλου και των συνεργατών του ήταν να προσδώσουμε στο Λεξικό μια μορφή πρακτική, εύχρηστη και κατά το δυνατόν σύντομη, όχι βέβαια σε βάρος της ποιότητας. Με τον τρόπο αυτόν ελπίζουμε να προσφέρουμε στους βυζαντινολόγους ένα εργαλείο χρήσιμο που θα βοηθήσει τις ερευνητικές τους δραστηριότητες.

Στην προετοιμασία παρασκευής του Λεξικού πρόσφερε τις υπηρεσίες του εκτός από τους συντάκτες και άλλο επιστημονικό προσωπικό. Βοηθοί, ερευνητές, όπως ο συνάδελφος Α. Καρπόζηλος που είχε προχωρήσει και σε σύνταξη λημμάτων, και έκτακτοι συνεργάτες που εργάστηκαν κατά καιρούς στην έδρα της Βυζαντινής Ιστορίας και στο Τμήμα της Βυζαντινής Ιστορίας του ΚΒΕ.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συνεργάτες που κατά καιρούς εργάστηκαν στη συγκέντρωση και αποδελτίωση υλικού: Τατιάνα Ντίκο, Κωνσταντίνα Κισκήρα, Ελένη Σαπουντζοπούλου, Αικατερίνη Κομπόκη, Ιωάννη Οικονόμου, Ελένη Μαργαρού, Παρασκευή Τιμπλαλέξη, Ευαγγελία Κουϊμτσίδου και πρόσφατα Αθανασία Κατσακιώρη και Ανδρέα Γκουτζιοκώστα.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζουμε στον υποψήφιο διδάκτορα Κοσμά Παναγιωτίδη, ο οποίος εργάστηκε με ιδιαίτερη αφοσίωση και ζήλο σε κάθε σημείο της εκδοτικής διαδικασίας. Η συμβολή του στην κατά το δυνατόν αρτιότερη εμφάνιση αυτού του τόμου και την έγκαιρη κυκλοφορία του υπήρξε αποφασιστική.

Ευχαριστούμε θερμά το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών που φιλοξενεί το αρχείο του Λεξικού στο Τμήμα Βυζαντινής Ιστορίας και με την όλη του υποδομή, παρά τα περιορισμένα οικονομικά μέσα που παρέχονται μέσω του ΑΠΘ για την έρευνα, βοηθεί τις εργασίες του Λεξικού. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα το Διοικητικό Συμβούλιο του ΚΒΕ που αποφάσισε την έκδοση του πρώτου αυτού τόμου. Λυπούμαστε μόνον που δεν πρόφθασε ο Ιωάννης Καραγιαννόπουλος να δει να δημοσιεύεται το έργο που εμπνεύστηκε και που μέχρι τέλους της ζωής του διηύθυνε.

Θεσσαλονίκη 2000 *Α.Σ.-Ζ. – Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AASS	Acta Sanctorum, έκδ. J. Bollandius et alli, Antwerpen 1643 κ.ε.
Αχμέτ	Αχμέτ, 'Ονειροκρίτης, έκδ. F. Drexl, Achmetis, Oneirocriticon, Lipsiae 1952.
ACOe	Acta Conciliorum Oecumenicorum, έκδ. E. Schwartz - J. Straub, Berlin - Straßburg 1914 κ.ε.
A. Carb.	Βλ. έκδ. G. Robinson, Cartulary.
A. Chil.	Actes de Chilandar (Actes de l'Athos V.1), VV 17 (1911), Παράρτημα αρ. 1.
A. Chil. I	Actes de Chilandar I. Des origines à 1319, έκδ. M. Živojinović, V. Kravari, Ch. Giros (Archives de l'Athos XX), Paris 1998.
A. Dion.	Actes de Dionysiou, έκδ. N. Oikonomidès (Archives de l'Athos IV), Paris 1968.
A. Doch.	Actes de Docheiariou, έκδ. N. Oikonomidès (Archives de l'Athos XIII), Paris 1984.
A. Esph.	Actes d'Esphigmenou, έκδ. J. Lefort (Archives de l'Athos VI), Paris 1973.
A. Ivir.	Actes d'Iviron, έκδ. J. Lefort, N. Oikonomidès, D. Papachryssanthou, V. Kravari, H. Métrévéli, τ. I-IV (Archives de l'Athos XIV, XVI, XVIII, XIX), Paris 1985-1995.
A. Kastam.	Actes de Kastamonitou, έκδ. N. Oikonomidès (Archives de l'Athos IX), Paris 1978.
A. Kutl.	Actes de Kutlumus, έκδ. P. Lemerle (Archives de l'Athos II)², Paris 1988.
AL	Actes de Lavra, έκδ. P. Lemerle, A. Guillou, N. Svoronos, D. Papachryssanthou, τ. I-IV (Archives de l'Athos V, VIII, X, XI), Paris 1970, 1977, 1979, 1982.
AMM	Les actes grecs de S. Maria de Messina. Enquête sur les populations grecques d'Italie du Sud et de Sicile (XIe-XIVe s.), έκδ. A. Guillou (Istituto Siciliana di Studi Bizantini e Neoellenici. Testi 8), Palermo 1963.
A. Pant.	Actes de Saint Pantéléèmôn, έκδ. P. Lemerle, G. Dagron, S. Ćirković (Archives de l'Athos XII), Paris 1982.
A. Pantocr.	Actes du Pantocrator, έκδ. V. Kravari (Archives de l'Athos XVII), Paris 1991.
A. Phil.	Actes de Philothée, έκδ. W. Regel, E. Kurtz, B. Korablev (Actes de l'Athos VI), VV 20 (1913), Παράρτημα αρ. 1.

A. Phil. (N.)	V. Kravari (έκδ.), Nouveaux documents du monastère de Philothéou, TM 10 (1987) 261-356 (κείμενο 290-341).
A. Prodr.	Les archives de Saint Jean Prodrome sur le mont Ménécée, έκδ. A. Guillou, Paris 1955.
A. Prôt.	Actes de Prôtaton, έκδ. D. Papachryssanthou (Archives de l'Athos VII), Paris 1975.
A. Vaz.	Actes de Vazélon. Materiaux pour servir à l'histoire de la propriété rurale et monastique à Byzance aux XIII-XV siècles, έκδ. Th. Ouspensky et V. Bénéchevitch, Leningrad 1927.
A. Xén.	Actes de Xénophon, έκδ. D. Papachryssanthou (Archives de l'Athos XV), Paris 1986.
A. Xér.	Actes de Xéropotamou, έκδ. J. Bombaire (Archives de l'Athos III), Paris 1964.
A. Zogr.	Actes de Zographou, έκδ. W. Regel, E. Kurtz, B. Korablev (Actes de l'Athos IV), VV 13 (1907), Παράρτημα αρ. 1.
Αγαθίας	'Αγαθίας Σχολαστικός, 'Ιστοριῶν τόμοι Ε', έκδ. R. Keydell, Agathiae Myrinaei Historiarum libri quinque (CFHB II A), Berolini 1967, 1975.
H. Ahrweiler, Administration	H. Ahrweiler, Recherches sur l'administration de l' empire byzantine au IXe-XIe siècles, BCH 84 (1960) 1-109 (= Études VIII).
H. Ahrweiler, Charisticariat	H. Ahrweiler, Charisticariat et autres formes d'attribution de fondations pieuses aux Xe-XIe siècles, ZRVI 10 (1967) 1-27 (= Études VII).
H. Ahrweiler, Donations	H. Ahrweiler, La concession des droits incorporels. Donations conditionelles, Actes du XIIe Congrès International des Études Byzantines II, Beograd 1964, σσ. 103-114 (= Études I).
H. Ahrweiler, Épitéleia	H. Ahrweiler, L'épitéleia dans la cartulaire de Lembiotissa, Byz. 24 (1954) 71-93 (= Études VI).
H. Ahrweiler, Études	H. Ahrweiler, Études sur les structures administratives et sociales de Byzance, Variorum Reprints, London 1971.
H. Ahrweiler, Fonctionnaires	H. Ahrweiler, Fonctionnaires et bureaux maritimes à Byzance, REB 19 (1961) 239-252 (= Études II).
H. Ahrweiler, Mer	H. Ahrweiler, Byzance et la mer. La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIe-XVe siècles (Bibliothèque Byzantine, Études 5), Paris 1966.
H. Ahrweiler, Pays	H. Ahrweiler, Byzance: les pays et les territoires, Variorum Reprints, London 1976.
H. Ahrweiler, Smyrne	H. Ahrweiler, L'histoire et la géographie de la région de Smyrne entre les deux occupations turques (1081-1317) particulièrement au XIIIe siècle, TM 1 (1965)

	1-178 (= Pays IV).
H. Ahrweiler, Τσάκωνες	H. Ahrweiler, Les termes Τσάκωνες-Τσακωνίαι, et leur évolution sémantique, REB 21 (1963) 243-249 (= Études XIII).
Ακροπ.	Γεώργιος Ἀκροπολίτης, Χρονικὴ συγγραφή, ἐκδ. A. Heisenberg, Georgii Acropolitae Opera I-II, Lipsiae 1903, corr. P. Wirth, Georgii Acropolitae Opera I-II, Stuttgart 1978.
P. S. Alexander, Chrysobull	P. S. Alexander, A Chrysobull of the Emperor Andronicus II Paleologus in Favour of the See of Kanina in Albania, Byz. 15 (1940/41) 167-207 (κείμενο 177-183).
Κ. Άμαντος, Άβυδος-Στενόν	Κ. Ἄμαντος, Ἄβυδος-Στενόν, Ἑλληνικὰ 1 (1928) 402-404.
Ammian. Marcell.	Ammianus Marcellinus, Res gestae, ἐκδ. E. Gallatier - J. Fontaine, Ammien Marcelline, Histoire, τ. I (livres XIV-XVI), Paris 1968, τ. II (livres XVII-XIX), ἐκδ. G. Sabbah, Paris 1970, τ. IV (livres XXIII-XXV), Commentaire, ἐκδ. J. Fontaine, Paris 1977.
A. Andréadès, Livres récents	A. Andréadès, Deux livres récents sur les finances byzantines, BZ 28 (1928) 287-323.
M. Angold, Government	M. Angold, A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Lascarids of Nicaea (1204-1261), Oxford 1975.
Αντ. έπαρχ. , Επ. Νεστ.	Ἐπιστολὴ Ἀντιόχου ἐπάρχου πραιτωρίων πρὸς Νεστόριον... ACOe t. I, vol. 1, Pars 7, σ. 71.
H. Antoniadis-Bibicou, Douanes	H. Antoniadis-Bibicou, Recherches sur les douanes à Byzance. L'«octava», le «kommerkion» et les commerciaires, Paris 1963.
H. Antoniadis-Bibicou, Histoire	H. Antoniadis-Bibicou, Études d'histoire maritime de Byzance à propos du «thème des Caravisiens», Paris 1966.
W. Ashburner, Law	W. Ashburner, The Farmer's Law, JHS 30 (1910) 85-108 και 32 (1912) 68-95.
ASLI	Atti della Società Ligure di Storia Patria.
J. R. Asmus, Synesius	J. R. Asmus, Synesius und Dio Chrysostomus, BZ 9 (1900) 85-151.
Ασίζ.	Ἀσίζαι τοῦ βασιλείου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Κύπρου, ἐκδ. Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ 6, σσ. 3-497.
Αθαν. Πατρ., Επ.	Ἀθανάσιος Α' Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπιστολαί, ἐκδ. A.-M. Maffry Talbot, The Correspondence of Athanasius I Patriarch of Constantinople: Letters to the Emperor Andronicus II, Members of the Imperial Family and Officials (CFHB VII), Washington D.C. 1975 (κείμενο 1-132).
Αθηνά	Ἀθηνᾶ. Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, Ἀθῆναι 1889 κ.ε.

Ατταλ., Διάτ.	Μιχαὴλ 'Ατταλειάτης, Διάταξις ἐπὶ τῷ παρ'αὐτοῦ συστάντι πτωχοτροφείῳ καὶ μοναστηρίῳ, ἐκδ. P. Gautier, La Diataxis de Michel Attaliate, REB 39 (1981) 5-143 (κείμενο 17-101).
Ατταλ., Ιστορία	Μιχαὴλ 'Ατταλειάτης, Ἱστορία, ἐκδ. I. Bekker, CB, Bonnae 1853.
Atti Ligure	Atti della società Ligure di storia patria, τ. XXVIII, Genova 1898, σσ. 339-573: G. Bertolotto (ἐκδ.), Nuova serie di documenti sulle relazioni di Genova coll l'impero bizantino.

B

Σ. Λ. Βαρναλίδης, Χαριστική	Σ. Λ. Βαρναλίδης, Ὁ θεσμὸς τῆς χαριστικῆς (δωρεᾶς) τῶν μοναστηρίων εἰς τοὺς Βυζαντινούς (Βυζαντινὰ Κείμενα καὶ Μελέται 21), Θεσσαλονίκη 1985.
S. Barnish, Iulianus Argentarius	S. Barnish, The Wealth of Iulianus Argentarius, Byz. 55 (1985) 5-38.
Βασ., Αρχή Παρ.	Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Ὁμιλία εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν παροιμιῶν, PG 31, στ. 385-424.
Βασ., Επ.	Βασίλειος ὁ Μέγας, Ἐπιστολαί, ἐκδ. Y. Courtonne, Saint Basile, Lettres, τ. 1-3, Paris 1957-1966.
Βασιλ.	Βασιλικά, ἐκδ. H. J. Scheltema - N. van der Wal, Basilicorum libri LX, τ. 1-8 (κείμενο), Groningen 1955 κ.ε. και H. J. Scheltema - D. Holwerda, τ. 1-11 (σχόλια), Groningen 1953 κ.ε.
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique (École Française d'Athènes), Paris 1877 κ.ε.
H.-G. Beck, Kirche	H.-G. Beck, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich, München 1959.
N. A. Βέης, Γράμματα	N. A. Βέης, Σερβικὰ καὶ βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρου, Βυζαντὶς 2 (1911-1912) 1-100.
N. A. Βέης, Συμβολή	N. A. Βέης, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων, Βυζαντὶς 1 (1909) 191-332.
H. I. Bell, Egypt	H. I. Bell, Egypt from Alexander the Great to the Arab Conquest, Oxford 1966.
Berichtigungsliste	Berichtigungsliste der griechischen Papyrusurkunden aus Ägypten, I. F. Preisigke, Hefte 3 und 4, Berlin und Leipzig 1922.
BF	Byzantinische Forschungen, Amsterdam 1966 κ.ε.
E. Biedermann, Βασ. γραμματεύς	E. Biedermann, Der βασιλικὸς γραμματεύς. Studien zur ägyptischen Verwaltungsgeschichte in Ptolemeisch-römische Zeit, Berlin 1913.
St. Binon, Prostagma	St. Binon, A propos d'un prostagma inédit d'Andronic III Paléologue, BZ 38 (1938) 397-404.
Βίος Επιφαν.	Πολυβίου ἐπισκόπου πόλεως Ῥινοκορούρων, εἰς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ Βίου τοῦ Ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου ἐπισκόπου

	πόλεως Κωνσταντίας, PG 41, στ. 73-113.
Βίος Ευστρ.	Βίος Εὐστρατίου, ἐκδ. Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Βίος καὶ θαύματα τοῦ ὁσίου ἡμῶν πατρὸς Εὐστρατίου, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τ. 4, Πετρούπολις 1897, σσ. 367-400.
Βίος Γρηγ. Δεκ.	Βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ ἀπὸ Δεκαπόλεως, ἐκδ. G. Makris - M. Chronz, Ignatios Diakonos und die Vita des Hl. Gregorios Dekapolites (Byzantinisches Archiv 17), Stuttgart - Leipzig 1997.
Βίος Ιωανν.	Ἐπίγραμμα ἤτοι βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Ἰωαννικίου, συγγραφεὶς παρὰ Σάββα μοναχοῦ, AASS Nov. II, 1, Bruxellis 1894, σσ. 332-383.
Βίος Ιω. Ελεήμ.	Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως τῆς Κυπρίων νήσου εἰς τὰ λειπόμενα τοῦ βίου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος, ἐκδ. A. J. Festugière, Vie de Jean de Chypre dit l'Aumônier patriarche d'Alexandrie (610-619), εν A. J. Festugière - L. Rydén, Léontios de Néapolis vie de Syméon le Fou et vie de Jean de Chypre (Institut Français d'Archéologie de Beyrouth. Bibliothèque Archéologique et Histoire t. XCV), Paris 1974.
Βίος Ιω. Βατ.	Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου βασιλέως τοῦ Ἐλεήμονος, ἐκδ. A. Heisenberg, Kaiser Johannes Batatzes der Barmherzige, BZ 14 (1905) 160-233 (κείμενο 193-233).
Βίος Λουκ. Στυλ.	Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ τοῦ ἐν τοῖς Εὐτροπίου στυλίτου, ἐκδ. H. Delehaye, Les Saints Stylites (Subsidia Hagiographica 14), Bruxelles - Paris 1923.
Βίος Μιχ. Μαλ.	Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄσκησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μιχαὴλ τοῦ Μαλεΐνου, συγγραφεὶς ὑπὸ Θεοφάνους μοναχοῦ, ἐκδ. L. Petit, Vie et office de Michel Maléinos suivis du traité ascétique de Basile le Maléinote (Bibliothèque Hagiographique Orientale 4), Paris 1903 (κείμενο 7-26).
Βίος Φιλαρέτ.	Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φιλαρέτοι τοῦ Ἐλεήμονος, ἐκδ. M.-H. Fourny και M. Leroy, Byz. 9 (1934) 85-170.
Βίος Ρωμ.	Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ νεοφανοῦς ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ρωμύλου, ἐκδ. F. Halkin, Un ermite des Balkans au XIVe siècle. La vie grecque inédite de Saint Romylos, Byz. 31 (1961) (κείμενο 114-145).
Βίος Συμ. Σαλού	Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἀββᾶ Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν ἐπονομασθέντος Σαλοῦ συγγραφεὶς ὑπὸ Λεοντίου τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου Νεαπόλεως τῆς Κυπρίων νήσου, ἐκδ. L. Rydén - A. J. Festugière, Léontios de Néapolis, Vie de Sy-

	méon le Fou εν Léontios de Néapolis vie de Syméon le fou et vie de Jean de Chypre (Institut Français d'Archéologie de Beyrouth. Bibliothèque Archéologique et Historique, τ. XCV), Paris 1974.
Βίος Συμ. Στυλ.	Βίος Συμεὼν τοῦ Στυλίτου (τοῦ πρεσβυτέρου), ἐκδ. H. Lietzmann, Συμεὼν Στυλίτης. Das Leben des hl. Symeon Stylites, Leipzig 1908.
Βίος Συμ. Θαυμ.	Βίος Συμεὼν τοῦ Στυλίτου τοῦ Νέου, τοῦ Θαυμαστορείτου, ἐκδ. P. van den Ven, La vie ancienne de S. Syméon Stylite le jeune (521-592), τ. I, Bruxelles 1962 (κείμενο 1-224), τ. II, Traduction et commentaire. Vie grecque de S. Marthe, mère de S. Syméon (Subsidia Hagiographica 32, I-II), Bruxelles 1970.
Βίος Θεοδ. Στουδ.	Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ τῶν Στουδίων ἡγουμένου συγγραφεὶς πρὸς Μιχαήλου μοναχοῦ, PG 99, στ. 113-328.
Βίος Υπατ. Ρουφ.	Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς, ἐκδ. G. J. M. Bartelink, Callinicos, Vie d'Hypatios (Sources Chrétiennes 177), Paris 1971.
BMGS	Byzantine and Modern Greek Studies.
BMQ	British Museum Quarterly. A journal dealing with recent acquisitions and research concerning the Museum's collections, London.
I. Βογιατζίδης, Χρονικόν	I. Βογιατζίδης, Τὸ χρονικὸν τῶν Μετεώρων. Ἱστορικὴ ἀνάλυσις καὶ ἑρμηνεία, ΕΕΒΣ 2 (1925) 149-182.
A. Bon, Péloponnèse	A. Bon, Le Péloponnèse byzantin jusqu'en 1204 (Bibliothèque Byzantine, Études 2), Paris 1951.
Βουστρ.	Γεώργιος Βουστρώνιος, Διήγησις χρόνικας Κύπρου, ἐκδ. K. N. Σάθας, MB 2, σσ. 413-543.
C. Brand, Treatises	C. Brand, Two Byzantine Treatises on Taxation, Traditio 25 (1969) 35-60.
Ε. Βρανούση, Ἔγγρ. Πάτμ.	Βλ. Ἔγγρ. Πάτμ.
Ε. Βρανούση, Αργυρόβουλλος ορισμός	Ε. Βρανούση, Ἀργυρόβουλλος ὁρισμὸς τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου καὶ τὰ προβλήματά του, Βυζαντινά 10 (1980) 347-359.
Bsl.	Byzantinoslavica, Prague 1929 κ.ε.
J. B. Bury, System	J. B. Bury, The Imperial Administrative System in the Ninth Century, London 1911, ανατ. New York 1958.
Βυζαντινά	Βυζαντινά, Ἐπιστημονικόν Ὄργανον Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1969 κ.ε.
Byz.	Byzantion, Bruxelles 1924 κ.ε.
Βυζαντίς	Βυζαντίς, Ἐπιθεώρησις τῶν Βυζαντιακῶν σπουδῶν, Ἀθῆναι 1 (1909) και 2 (1911-12).
BZ	Byzantinische Zeitschrift, Leipzig 1892 κ.ε., München 1950 κ.ε., Stuttgart und Leipzig 1991 κ.ε.

C

A. Calderini, Οι επί ξένης	A. Calderini, Οἱ ἐπὶ ξένης, JEA 40 (1954) 19-22.
P. Canivet, Catégories	P. Canivet, Catégories sociales et titulature laïque et ecclésiastique dans l'«Histoire Philothée» de Théodoret de Cyr, Byz. 39 (1969) 209-250.
A. Čekalova, Argiropraty	A. Čekalova, Konstantinopol'skie argiropraty v epochu Justiniana, VV 34 (1973) 15-21.
CFHB	Corpus Fontium Historiae Byzantine.
Χαλκ.	Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, Ἀποδείξεις ἱστοριῶν, ἐκδ. E. Darkó, Laonici Chalcocandylae historiarum demonstrationes, τ. 1-2, Budapestini 1922-1927.
P. Charanis, Life	P. Charanis, Social, Economic and Political Life in the Byzantine Empire, Variorum Reprints, London 1973.
P. Charanis, Organization	P. Charanis, On the Social Structure and Economic Organization of the Byzantine Empire in the Thirteenth Century and Later, Bsl 12 (1951) 94-153 (= Life IV).
P. Charanis, Properties	P. Charanis, The Monastic Properties and the State in the Byzantine Empire, DOP 4 (1948) 53-118 (= Life I).
P. Charanis, Structure	P. Charanis, On the Social Structure of the Later Roman Empire, Byz. 17 (1944-1945) 39-57 (= Life III).
Γ. Ν. Χατζηδάκις, Τονισμός	Γ. Ν. Χατζηδάκις, Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων εἰς -ος των συνθέτων ὀνομάτων, Ἀθηνᾶ 12 (1900) 344-359.
Χων. Μιχ., Εγκ.	Μιχαὴλ Χωνιάτης, Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μακάριον Μητροπολίτην Χωνῶν Κύριον Νικήταν, ἐκδ. Σπ. Λάμπρος, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, τὰ σωζόμενα, τ. 1, Ἀθῆναι 1879/1880, σσ. 24-71, ανατ. Groningen 1968.
Χων. Μιχ., Επ.	Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου Ἐπιστολαί, ἐκδ. Σπ. Λάμπρος, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, τὰ σωζόμενα, τ. 2, Ἀθῆναι 1879, σσ. 1-357, ανατ. Groningen 1968.
Χων. Μιχ., Μον.	Μιχαὴλ Χωνιάτης, Μονῳδία εἰς τὸν ἁγιώτατον Θεσσαλονίκης κῦρ Εὐστάθιον, ἐκδ. Σπ. Λάμπρος, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, τὰ σωζόμενα, τ. 1, Ἀθῆναι 1879/1880, σσ. 238-306.
Χων. Μιχ., Υπομν.	Μιχαὴλ Χωνιάτης, Ὑπομνηστικόν, ἐκδ. G. Stadtmüller, Michael Choniates, Metropolit von Athen, Orientalia Christiana 33, 2 (1934) 283-286.
Χων. Νικ.	Νικήτας Χωνιάτης, Χρονικὴ διήγησις, ἐκδ. I.-A. van Dieten, Nicetae Choniatae Historia (CFHB XI/1, 2), Berlin, New York 1975.
Α. Π. Χριστοφιλόπουλος, Επαρχικόν βιβλίον	Α. Π. Χριστοφιλόπουλος, Τὸ ἐπαρχικὸν βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ αἱ συντεχνίαι ἐν Βυζαντίῳ, Ἀθῆναι 1935,

	φωτ. ανατ. Θεσσαλονίκη 2000.
Χρον. Μορ.	Τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως, ἐκδ. Π. Π. Καλονάρος, Ἀθῆναι 1940, φωτ. ανατ. 1969.
Χρον. Σουλτ.	Χρονικὸν περὶ τῶν Τούρκων σουλτάνων (κατὰ τὸν Βαρβερινὸν ἑλληνικὸν κώδικα 111), ἐκδ. Γ. Ζώρας, Ἀθῆναι 1958.
Χρυσόβουλλον αγ. Αναργύρων	Eurydice Lappa-Zizikas (ἐκδ.), Un chrysobulle inconnu en faveur du monastère des Saints-Anargyres de Kosmidion, TM 8 (1981) 255-268 (κείμενο 266-268).
Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Β′	Βλ. P. Lemerle (ἐκδ.), Chrysobulle.
CJ	Codex Justinianus, ἐκδ. P. Krueger (= CJC II), Berlin 1877, φωτ. ανατ. Dublin - Zürich 1970.
CJC	Corpus Juris Civilis.
CT	Codex Theodosianus, ἐκδ. Th. Mommsen - P. M. Meyer, τ. I^1, I^2, II, Berolini 1905.

D

A. Dain, Eust. Rom.	A. Dain, Eustathe Romain, «De hypobolo», REB 11 (1953) 47-49.
J. Darrouzès, Épistoliers	J. Darrouzès (ἐκδ.), Épistoliers byzantins du Xe siècle, Paris 1960.
J. Darrouzès, Lettres	J. Darrouzès, Lettres de 1453, REB 22 (1964) 72-127.
J. Darrouzès, Οφφίκια	J. Darrouzès, Recherches sur les ὀφφίκια de l'église byzantine (Archives de l'Orient Chrétien 11), Paris 1970.
A. Déléage, Capitation	A. Déléage, La capitation du Bas-Empire, Macon 1945, ανατ. New York 1975.
ΔΙΕΕ	Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1883 κ.ε.
Dig.	Digesta (Πανδέκτης), ἐκδ. Th. Mommsen (CJC I), Berlin 1872, ανατ. Dublin - Zürich 1973.
G. Dmitriev, K voprosu	G. Dmitriev, K voprosu o položenii krestjan v latinskoi Grecii, ZRVI 14/15 (1973) 55-64.
S. Dmitriev, Melioration	S. Dmitriev, Melioration (beltiosis) in Byzantine Documents (Xth-XVth Centuries), JÖB 49 (1999) 61-88.
A. Dmitrievskij, Τυπικά	A. Dmitrievskij (ἐκδ.), Τυπικά I, Kiev 1895.
Δωδώνη	Δωδώνη, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, Ἰώαννινα 1972 κ.ε.
F. Dölger, Αερικόν	F. Dölger, Das Ἀερικόν, BZ 30 (1930) 450-457.
F. Dölger, Beiträge	F. Dölger, Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung besonders des 10. und 11. Jahrhunderts (Byzantinisches Archiv 9), Leipzig - Berlin 1927, ανατ. Hildesheim 1960.

F. Dölger, Beweis	F. Dölger, Der Beweis im byzantinischen Gerichtsverfahren, Sudöst-Forschungen 24 (1965) 67-80.
F. Dölger, βιβλ. V. Mošin Δουλικὸν ζευγάριον	F. Dölger, βιβλιοκρισία V. Mošin, Δουλικὸν ζευγάριον. (Zur Δουλικὸν ζευγάριον Frage der Leibeigenschaft in Byzanz), Ann. de l'Inst. Kondakov (Sem. Kondak.) 10 (1938) 113-132, εν BZ 38 (1938) 528-530.
F. Dölger, βιβλ. G. Rouillard, Épibolè	F. Dölger, βιβλιοκρισία G. Rouillard, L'épibolè au temps d'Alexis I Comnène, Byz. 10 (1935) 81-89, εν BZ 36 (1936) 157-161.
F. Dölger, Chronologisches	F. Dölger, Chronologisches und Prosopographisches zur byzantinische Geschichte des 13. Jahrhunderts, BZ 27 (1927) 291-320.
F. Dölger, Dipl.	F. Dölger, Byzantinische Diplomatik. 20 Aufsätze zum Urkundenwesen der Byzantiner, Ettal 1956.
F. Dölger, Epikritisches	F. Dölger, Epikritisches zu den Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden, Archiv für Urkunden 13 (1933) 45-68 (= F. Dölger, Dipl. 75-101).
F. Dölger, Facs.	F. Dölger, Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden, München 1931.
F. Dölger, Gebührenwesen	F. Dölger, Zum Gebührenwesen der Byzantiner, Études dediées à la mémoire d'André Andréadès, Athen 1939, σσ. 35-59 (= F. Dölger, Staatenwelt, σσ. 232-260).
F. Dölger, Grundeigentum	F. Dölger, Die Frage des Grundeigentums in Byzanz, Bulletin of the International Committee of Historical Sciences 5 (1933) 5-15.
F. Dölger, Lavra	F. Dölger, Zur Textgestaltung der Lavra-Urkunden und zu ihrer geschichtlichen Auswertung, BZ 39 (1939) 23-66.
F. Dölger, Praktika	F. Dölger (έκδ.), Sechs byzantinische Praktika des 14. Jahrh. für das Athoskloster Iberon (Abh. d. Bayr. Ak. d. Wiss., N.F., Heft 28), München 1949.
F. Dölger, Schatz.	F. Dölger, Aus den Schatzkammern des heiligen Berges, München 1948.
F. Dölger, Staatenwelt	F. Dölger, Byzanz und die europäische Staatenwelt, Darmstadt 1964.
F. Dölger, Vatopedi	F. Dölger, Chronologisches und Diplomatisches zu den Urkunden des Athosklosters Vatopedi, BZ 39 (1939) 321-340.
DOP	Dumbarton Oaks Papers, Washington D.C. 1941 κ.ε.
Δούκας	Δούκας, Ἱστορία, έκδ. V. Grecu, Ducas, Istoria Turco-Bizantină (1341-1462), (Scriptores Byzantini 1), Bucareşti 1958.
Du Cange	C. du Fresne domino du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis, Lugduni 1688, ανατ. Graz 1958.
Du Cange	C. du Fresne domino du Cange, Glossarium ad scri-

	ptores mediae et infimae latinitatis, 1883-1887, ανατ. Graz 1954.
A. Dumont, Mélanges	A. Dumont, Mélanges d'archéologie et d'épigraphie publiés par Th. Homolle, Paris 1892.
A. Dunn, Kommerkiarios	A. Dunn, The Kommerkiarios, the Apotheke, the Dromos, the Vardarios, and the West, BMGS 17 (1993) 3-24.
J. Durliat, Rentiers	J. Durliat, Les Rentiers de l'impôt. Recherches sur les finances municipales dans la Pars Orientis au IVe siècle, Byzantina Vindobonensia XXI, Wien 1993.

E

J. Ebersolt, Vestiarium	J. Ebersolt, Sur les fonctions et les dignités du Vestiarium byzantin, εν: Mélanges Charles Diehl, τ. I: Histoire, Paris 1930, σσ. 81-89.
Ἐκλογή	Ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου..., ἐκδ. L. Burgmann, Ecloga, das Gesetzbuch Leons III und Konstantinos V (Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte 10), Frankfurt am Main 1983.
Ἔκθεσ. Χρον.	Ἔκθεσις Χρονική, ἐκδ. Sp. Lambros, Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, London 1902.
Ed.	Justiniani XIII Edicta quae vocantur, ἐκδ. R. Schoell - W. Kroll (= CJC III. 759-795), Berlin 1895, ανατ. Dublin - Zürich 1972.
Ch. Edson, Inscript. Graecae	Ch. Edson, Inscriptiones Graecae 10. II, 1: Inscriptiones Thessalonicae et Vicinae, Berlin 1972.
Ελληνικά	Ἑλληνικά. Φιλολογικόν, ἱστορικὸν καὶ λαογραφικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα, Ἀθῆναι 1928 κ.ε., Θεσσαλονίκη 1952 κ.ε.
ΕΕΒΣ	Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1924 κ.ε.
ΕΕΦΣΑΠΘ	Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1960 κ.ε.
Ἔγγρ. Πάτμ.	Βυζαντινὰ Ἔγγραφα τῆς Μονῆς Πάτμου: Α' Αὐτοκρατορικά, ἐκδ. Ε. Λ. Βρανούση. Β' Δημοσίων Λειτουργῶν, ἐκδ. Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Ἀθῆναι 1980.
Ἔγγραφον πληρεξούσιον (1359)	C. D. Mertzios, Un mandat du XIVe siècle en grec vulgaire, BF 2 (1967) 265-268 (κείμενο 266-268).
ΕΜ	Ἐτυμολογικὸν Μέγα, ἐκδ. Th. Gaisford, Etymologicum Magnum, Oxonii 1848.
Εισαγωγή (= Επαναγωγή)	Εἰσαγωγὴ (= Ἐπαναγωγή τοῦ Νόμου ὑπὸ Βασιλείου καὶ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου), ἐκδ. Ι. και Π. Ζέπος, JGR 2, 229-368.
Επαρχικόν βιβλίον	Τὸ Ἐπαρχικὸν βιβλίον, ἐκδ. J. Koder, Das Eparchenbuch Leons des Weisen (CFHB XXXIII), Wien 1991.

ΕΦΣ	Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.
Επιφάνιος, Μέτρα	Ἐπιφανίου, Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, PG 43, στ. 238-293.
Επιτομή	Ἐκλογὴ νόμων τῶν ἐν ἐπιτόμῳ ἐκτεθειμένων, έκδ. Ι. και Π. Ζέπος, JGR 4, 276-619.
Ευάγρ.	Εὐάγριος, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, έκδ. J. Bidez - L. Parmentier, The Ecclesiastical History of Evagrius, London 1898, ανατ. Amsterdam 1964.
Ευσέβιος, Βίος Κωνστ.	Εὐσέβιος, Εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου βασιλέως Κωνσταντίνου, έκδ. F. Winkelmann, Über das Leben des Kaisers Konstantin (GCS, Eusebius Werke I.1), Berlin 1975.
Ευσέβιος, Τριακοντ.	Εὐσέβιος, Εἰς Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα Τριακονταετηρικός, έκδ. I. A. Heikel, Eusebius - Werke I (GCS 7), Leipzig 1902, σσ. 193-259.
Ευστάθ., Ιλιάς	Εὐστάθιος, Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα, έκδ. M. van der Valk, Eustathii Archiepiscopi Thessalonicensis Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani, vol. Primum, Lungduni 1971.
Ευστάθ., Οδύσσ.	Ευστάθιος, Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὁμήρου Ὀδύσσειαν, έκδ. G. Stallbaum, 7 τόμ., Lipsiae 1825-30, ανατ. σε 4 τόμ., Hildesheim 1960.
Ευστάθ., Opuscula	Th. L. F. Tafel (έκδ.), Eustathii metropolitae Thessalonicensis opuscula, Francofurti 1832, ανατ. Amsterdam 1964.
Ευσταθίου Βοΐλα, Διαθήκη	P. Lemerle (έκδ.), Le testament d'Eustathios Boilas (avril 1059), εν: P. Lemerle, Cinq études 20-29.
Εξάβιβλος	Ἑξάβιβλος, G. E. Heimbach (έκδ.), Const. Harmenopuli Manuale Legum sive Hexabiblos, Leipzig 1851 (ανατύπ. Aalen 1969). Το κείμενο της έκδ. G. E. Heimbach επαναλαμβάνεται στην έκδ. του Κ. Τ. Πιτσάκη, Κωνσταντῖνος Ἀρμενόπουλος, Πρόχειρον νόμων ἢ Ἑξάβιβλος (Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικὰ Κείμενα 1), Αθήνα 1971.

F

A. Failler, Donation	A. Failler, Une donation des époux Sanianoi au monastère des Hodegoi, REB 34 (1976) 111-117.
A. Failler, Éparque	A. Failler, L'éparque de l'armée et le bestiariou, REB 45 (1987) 199-203.
G. Ferrari, Formulari	G. Ferrari (έκδ.), Formulari notarili inediti dell'età bizantina (Bulletino dell'Istituto Storico Italiano 33), Roma 1913.
FM	Fontes Minores, έκδ. D. Simon (Forschungen zur byzantinische Rechtsgeschichte), τ. I-X, Frankfurt 1976-1998.

A. Frolow, Monnaies	A. Frolow, Les noms de monnaies dans le Typikon du Pantocrator, Bsl. 10 (1949) 241-253.

G

Γαβράς, Επ.	Μιχαὴλ Γαβρᾶ, Ἐπιστολαί, ἐκδ. G. Fatouros, Die Briefe des Michael Gabras (ca. 1290-nach 1350), τ. I-II, Wien 1973.
J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr.	J. Gascou - L. McCoull, Le cadastre d'Aphroditô, TM 10 (1987)103-158.
J. Gascou, Domaines	J. Gascou, Les grands domaines, la cité et l'état en Égypte byzantine (Recherches d'histoire agraire, fiscale et administrative), TM 9 (1985) 1-89.
P. Gautier, Édit	P. Gautier, L'édit d'Alexis Ier Comnène sur la réforme du clergé, REB 31 (1973) 166-201.
P. Gautier, Typikon	P. Gautier, Le Typikon du Christ Sauveur Pantocrator, REB 32 (1974) 1-145.
GCS	Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Leipzig 1897 κ.ε.
M. Gelzer, Αυτόπρακτον σχήμα	M. Gelzer, Zum αὐτόπρακτον σχῆμα der P. Aphrodito Cairo, Archiv f. Papyrusforschung V (1913) 188-189.
M. Gelzer, Studien	M. Gelzer, Studien zur byzantinischen Verwaltung Ägyptens (Leipziger Historische Abhandlungen, Heft XIII), Leipzig 1909.
M. Gelzer, Verwaltungsmisere	M. Gelzer, Altes und Neues aus der ägyptischen Verwaltungsmisere, Archiv f. Papyrusforschung V (1913) 346-377.
Géométries	Géométries du fisc byzantin, ἐκδ. J. Lefort, R. Bondoux, J.-Cl. Cheynet και άλλοι, Paris 1991.
Γεωπ.	H. Beckh (ἐκδ.), Geoponika sive Cassiani Bassi scholastici de re rustica eclogae, Leipzig 1895.
V. A. Georgesco, «Nomos»	V. A. Georgesco, Contribution à l'étude de la reception du «Nomos Georgikos» dans les principautés danubiennes, Βυζαντινά 1 (1969) 81-134.
Μ. Γκιτάκος, Επιγραφαί	Μ. Γκιτάκος (ἐκδ.), Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ καὶ χαράγματα, Ἀθῆναι 1957.
B. Gorianov, Immunitet	B. Gorianov, Poznevizantijskij immunitet, VV 11 (1956) 177-199.
Μ. Γούδας, Βατ.	Μ. Γούδας (ἐκδ.), Βυζαντιακὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ἄθῳ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ΕΕΒΣ 3 (1926) 113-134.
Μ. Γούδας, Καταμέτρησις	Μ. Γούδας, Καταμέτρησις τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καὶ ἡ νηολόγησις καὶ φορολογία αὐτῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, Βυζαντὶς 1 (1909) 35-47.
Μ. Γούδας, Σημειώματα	Μ. Γούδας, Λεξικογραφικά Σημειώματα, Βυζαντὶς 1 (1909) 468-471.
Π. Γουναρίδης,	Π. Γουναρίδης, L'exploitation directe de la terre par

Zeugàlateion	l'état de Nicée (1204-1261). Le zeugàlateion, Πρακτικά ελληνογαλλικής συνάντησης (Ο αγροτικός κόσμος στο μεσογειακό χώρο), Αθήνα, Δεκέμβριος 1982.
E. Granstrem, I. Medvedev et D. Papachryssanthou, Fragment	Βλ. Πρακτικόν Αθηνών.
H. Grégoire, Édit	H. Grégoire, Un édit de l'empereur Justinien II daté de Septembre 688, Byz. 17 (1945) 119-124a.
H. Grégoire, Mots	Les mots βλησίδιον... dans la vie de S. Spyridon, Nouvelle Klio 5 (1952) 324-325.
Γρηγ.	Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία, ἐκδ. L. Schopen, CB I-II, Bonnae 1829 και I. Bekker III, Bonnae 1855.
Μ. Γρηγορίου-Ιωαννίδου, Παρακμή	Μ. Γρηγορίου-Ιωαννίδου, Παρακμή και πτώση του θεματικού θεσμού. Συμβολή στην εξέλιξη της διοικητικής και της στρατιωτικής οργάνωσης του Βυζαντίου από τον 10ο αι. κ.ε., Θεσσαλονίκη 1985.
Μ. Γρηγορίου-Ιωαννίδου, Παρατήρηση	Μ. Γρηγορίου-Ιωαννίδου, Μια παρατήρηση στο Επαρχικόν Βιβλίον για τους βεστιοπράτες, Βυζαντινά 13 (1993) 25-35.
R. Grosse, Militärgeschichte	R. Grosse, Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantinischen Themenverfassung, Berlin 1920.
V. Grumel, Profession	V. Grumel, La profession médical à Byzance à l'époque des Comnènes, REB 7 (1949) 42-46.
R. Guilland, Chartulaire	R. Guilland, Contribution à l'histoire administrative de l'émpire byzantin. Le chartulaire et le grand chartulaire, RESEE 9/3 (1971) 405-426 (= Titres XVIII).
R. Guilland, Logothètes	R. Guilland, Les logothètes. Études sur l'histoire administrative de l'Empire byzantin, REB 29 (1971) 5-115.
R. Guilland, Recherches	R. Guilland, Recherches sur les institutions byzantines (Berliner Byzantinistische Arbeiten 35), τ. I-II, Berlin - Amsterdam 1967.
R. Guilland, Titres	R. Guilland, Titres et fonctions de l'Empire byzantin, Variorum Reprints, London 1976.
A. Guillou, Brebion	A. Guillou, Le brebion de la métropole byzantine de Région (vers 1050), Vatican 1974.
A. Guillou, Esarcato	A. Guillou, Esarcato e Pentapoli, regione psicologica dell'Italia bizantina, Studi Romagnoli XVIII, Faenza 1967, σσ. 297-319 (= Studies II).
A. Guillou, Katépanat	A. Guillou, Notes sur la société dans le Katépanat d'Italie au XIe siècle, Mélanges d'Archéologie et d'Histoire 78, Paris 1966, σσ. 439-465 (= Studies XIII).
A. Guillou, Studies	A. Guillou, Studies on Byzantine Italy, Variorum Reprints, London 1970.

Η

J. F. Haldon, Aerikon	J. F. Haldon, Aerikon/Aerika: a Re-Interpretation, JÖB 44 (1994) 136-142.
J. F. Haldon, Military Service	J. F. Haldon, Military Service, Military Lands and the Status of Soldiers: Current Problems and Interpretations, DOP 47 (1993) 1-69 (= State VII).
J. F. Haldon, State	J. F. Haldon, State, Army and Society in Byzantium, Variorum Reprints, London 1995.
J. F. Haldon, Treatises	J. F. Haldon (ἐκδ.), Constantine Porphyrogenitus Three Treatises on Imperial Military Expeditions (CFHB XXVIII), Wien 1990.
E. Hanton, Lexique	E. Hanton, Lexique explicatif du Recueil des inscriptions grecques chrétiennes d'Asie Mineure, Byz. 4 (1927-28) 53-136.
E. R. Hardy, Estates	E. R. Hardy, The Large Estates of Byzantine Egypt, New York 1931.
L. M. Hartmann, Untersuchungen	L. M. Hartmann, Untersuchungen zur Geschichte der byzantinische Verwaltung in Italien (540-750), Leipzig 1889.
J. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη	J. Harvey, Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη στὸ Βυζάντιο 900-1200 (Μορφωτικὸ Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης), μτφρ. Ε. Στάμπογλη, Ἀθήνα 1997.
A. Heisenberg, Palaiologenzeit	A. Heisenberg, Aus der Geschichte und Literatur der Palaiologenzeit. Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-philologische und historische Klasse, Jahrgang 1920, 10, ανατ. Variorum Reprints, London 1973.
M. F. Hendy, Coinage	M. F. Hendy, Coinage and Money in the Byzantine Empire 1081-1261 (Dumbarton Oaks Studies XII), Washington D.C. 1969.
M. F. Hendy, Solidi	M. F. Hendy, Light Weight Solidi, Tetartera and the Book of the Prefect, BZ 56 (1972) 57-80, ανατ. Variorum Reprints, London 1989.
M. F. Hendy, Studies	M. F. Hendy, Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450, Cambridge 1985.
E. Herman, Regelung	E. Herman, Die Regelung der Armut in der byzantinischen Klöstern, OCP 7 (1941) 406-460.
Ἥρων, Μέτρα	Ἥρων, Εἰσαγωγαὶ τῶν στερεομετρουμένων, περὶ μέτρων, ἐκδ. G. Schmidt - J. L. Heiberg, Heronis Alexandrini opera quae supersunt omnia, τ. V, Leipzig 1912, σσ. 164-232.
R. Herscher, Epist. Graeci	R. Herscher (ἐκδ.), Epistolographi graeci, Paris 1873, ανατ. Amsterdam 1965.
Ησύχ.	Ἡσύχιος, ἐκδ. M. Schmidt, Hesychii Alexandrini Lexicon, τ. I-V, Halle 1868, ανατ. Amsterdam 1965.
HGM	Historici Graeci Minores, ἐκδ. L. Dindorf, τ. I-II,

Lipsiae 1871.

U. Hildesheim, Personalaspekte — U. Hildesheim, Personalaspekte der frühbyzantinischen Steuerordnung. Die Personalveranlagung und ihre Einbindung in das System der Capitatio-iugatio, Pfaffenweiler 1988.

H. Hunger, Inedita — H. Hunger, Zu den restlichen Inedita des Konstantinopler Patriarchatsregisters im Cod. Vindob. Hist. Gr. 48, REB 24 (1966) 58-68.

H. Hunger, Johannes V Palaiologos — H. Hunger, Johannes V. Palaiologos und der heilige Berg, BZ 45 (1952) 357-379.

H. Hunger, Prooimion — H. Hunger, Prooimion. Elemente der byzantinischen Kaiseridee in den Arengen der Urkunden (Wiener Byzantinische Studien I), Wien 1964.

H. Hunger - O. Kresten, Register — H. Hunger - O. Kresten, Das Register des Patriarchats von Konstantinopel. 1. Teil. Edition und Übersetzung der Urkunden aus den Jahren 1315-1331 (CFHB XIX/1), Wien 1981, Indices από C. Cupane. H. Hunger - O. Kresten - E. Kislinger - C. Cupane, Das Register des Patriarchats von Konstantinopel. 2. Teil. Edition und Übersetzung aus den Jahren 1337-1350 (CFHB XIX/2), Wien 1995, Indices 1. und 2. Teil από C. Cupane und E. Schiffer unter Mitarbeit von E. Kislinger.

H. Hunger - K. Vogel, Rechenbuch — H. Hunger - K. Vogel, Ein byzantinisches Rechenbuch des 15. Jahrhunderts. 100 Aufgaben aus dem Codex Vindobonensis, Phil. Gr. 65, Österr. Akad. d. Wiss. in Wien, Wien 1963.

I

IG — Inscriptiones graecae, Berolini 1873 κ.ε.

Ιγν. Διάκ., Επ. — Ἰγνάτιος Διάκονος, Ἐπιστολαί, ἐκδ. C. Mango, The Correspondence of Ignatios the Deacon (CFHB XXXIX), Washington D.C. 1997.

H. Inalcik, Relationship — H. Inalcik, The Problem of the Relationship between Byzantine and Ottoman Taxation. Akten des XI. Internationalen Byzantinisten-Kongresses 1958, Munich 1960, (= Ottoman Empire II).

H. Inalcik, Ottoman Empire — H. Inalcik, The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy, Variorum Reprints, London 1978.

Inscr. Pelop. — D. Feissel - A. Philippidis-Braat (ἐκδ.), Inventaires en vue d'un recueil des inscriptions historiques de Byzance, III: Inscriptions du Péloponnèse (à l'exception de Mistra), TM 9 (1985) 267-395.

Inst. — Institutiones (Εἰσηγήσεις), ἐκδ. P. Krüger (= CJC I), Berlin 1872, ανατ. Dublin - Zürich 1973.

Ιω. Αντ. — Ἰωάννης Ἀντιοχεύς, Ἱστορία Χρονική εν: Excerpta hi-

	storica iussu imperatoris Constantini Porphyrogeniti confecta, τ. III, De insidiis, ἐκδ. C. de Boor, Berolini 1905, σσ. 58-150.
Ιω. Αντιοχείας, Λόγος	Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου..., λόγος περὶ τοῦ ὅτι οἱ τὰ μοναστήρια διὰ δωρεῶν λαμβάνοντες ... ἀσεβοῦσιν..., ἐκδ. P. Gautier, Réquisitoire du patriarche Jean d'Antioche contre le charisticariat, REB 33 (1975) 77-132 (κείμενο 91-131).
Ιω. Αντιοχείας, Λόγος εις Αλέξιον Κομνηνόν	Τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας κῦρ Ἰωάννου λόγος εἰς τὸν βασιλέα κῦρ Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ἐκδ. P. Gautier, Diatribes de Jean l'Oxite contre Alexis 1er Comnène, REB 28 (1970) 5-55 (κείμενο 19-55).
Ιω. Χρυσ., Εβρ.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολήν, PG 63, στ. 9-236.
Ιω. Χρυσ., Ματθ.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν εὐαγγελιστήν, PG 57.
Ιω. Χρυσ., Ομιλ.	Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλίαι, PG 47-64.
IRAIK	Izvestija Russkago Archeologiceskago Instituta v Konstantinopole, Odessa - Sofija 1896 κ.ε.
Ιστορ. πολιτ.	Ἱστορία πολιτικὴ Κωνσταντινουπόλεως, ἐκδ. I. Bekker, Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica, CB Bonnae 1849, σσ. 3-77.
Ιταλ. Μιχ., Επ.	Μιχαὴλ Ἰταλικός, Ἐπιστολαὶ καὶ Λόγοι, ἐκδ. P. Gautier, Michel Italikos, Lettres et Discours (Archives de l'Orient Chrétien 14), Paris 1972.

J

D. Jacoby, Phénomènes	D. Jacoby, Phénomènes de démographie rurale à Byzance aux XIIIe, XIVe et XVe siècles, Études rurales 5-6 (1962) 161-180 (= Societé III).
D. Jacoby, Féodalité	D. Jacoby, La féodalité en Grèce Médiévale, les «Assises de Romanie», sources, application et diffusion, Paris 1971.
D. Jacoby, Fiscalité	D. Jacoby, Un aspect de la fiscalité vénitienne dans le Péloponnèse aux XIVe et XVe siècle: le «zovaticum», TM 1 (1965) 405-420 (= Societé IV).
D. Jacoby, Societé	D. Jacoby, Societé et démographie à Byzance et en Romanie latine, Variorum Reprints, London 1975.
D. Jacoby, Venetian Presence	D. Jacoby, The Venetian Presence in the Latin Empire of Constantinople (1204-1261): The Challenge of Feudalism and the Byzantine Inheritance, JÖB 43 (1993) 141-201.
R. Janin, Monachisme	R. Janin, Le monachisme byzantin au moyen âge. Commende et Typica (Xe-XIVe siècle), REB 22 (1964) 5-44.
JEA	Journal of Egyptian Archeology, London, The Egypt Exploration soc.

JGR	Jus Graecoromanum, τ. 1-8, έκδ. Ι. και Π. Ζέπου, Ἀθῆναι 1931.
JHS	Journal of Hellenic Studies, London 1880 κ.ε.
JÖB	Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik, Wien - Köln - Graz 1968 κ.ε.
JÖBG	Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft, Wien 1951-1967.
A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt.	A. Ch. Johnson - L. C. West, Byzantine Egypt. Economic Studies, Princeton 1949, ανατ. Amsterdam 1967.
A. Ch. Johnson - L. C. West, Currency	A. Ch. Johnson - L. C. West, Currency in Roman and Byzantine Egypt, Princeton 1944, ανατ. Amsterdam 1967.
A. H. M. Jones, Empire	A. H. M. Jones, The Later Roman Empire (284-602). A Social Economic and Administrative Survey, τ. 1-2, Oxford 1964, ανατ. 1973.

K

Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ.	Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, Ἀθῆναι 1890.
Καντ.	Ἰωάννης Καντακουζηνός, Ἱστορία, ἐκδ. L. Schopen, CB I-III, Bonnae 1828-32.
S. G. Kapsomenos, Papyri	S. G. Kapsomenos, Zwei byzantinische Papyri aus der Zeit Justinians, BZ 37 (1937) 10-17.
J. Karayannopulos, Chrysoteleia	J. Karayannopulos, Die Chrysoteleia der Juga, BZ 49 (1956) 72-84.
J. Karayannopulos, Finanzwesen	J. Karayannopulos, Das Finanzwesen des frühbyzantinischen Staates, München 1958.
Ι. Καραγιαννόπουλος, Ιστορία	Ι. Καραγιαννόπουλος, Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τ. Α′ (324-565), τ. Β′ (565-1081), τ. Γ′ (1081-1204), Θεσσαλονίκη 1978, 1981, 1991.
Ι. Καραγιαννόπουλος, Παρατηρήσεις	Ι. Καραγιαννόπουλος, Παρατηρήσεις στον CJ 11. 48. 19, Επιστημονικές ανακοινώσεις - Διαλέξεις 1 (1990-1991) 9-17.
J. Karayannopulos, Steuerverantwortung	J. Karayannopulos, Die kollektive Steuerverantwortung in der frühbyzantinischen Zeit, Vierteljahrschriften für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte 43 (1956) 289-322.
Ι. Καραγιαννόπουλος, Συμβολή	Ι. Καραγιαννόπουλος, Συμβολὴ στὴν ἀγροτικὴ ἱστορία τοῦ μεταγενέστερου βυζαντινοῦ κράτους, ΕΕΦΣΑΠΘ 21 (1983) 163-200.
J. Karayannopulos, Vademecum	J. Karayannopulos, Fragmente aus dem Vademecum eines byzantinischen Finanzbeamten, εν: Polychronion. Festschrift Franz Dölger zum 75. Geburtstag, Heidelberg 1966, σσ. 318-334.
Α. Δ. Καρπόζηλος,	Α. Δ. Καρπόζηλος, Το Αβιωτίκιον, Δωδώνη 8 (1979) 73-

Αβιωτίκιον	80.
A. P. Kazhdan, Ignatios the Deacon	A. P. Kazhdan, Ignatios the Deacon's Letters on the Byzantine Economy, Bsl. 53/2 (1992) 197-201.
A. P. Kazhdan, Agrarnije otnošenija	A. P. Kazhdan, Agrarnije otnošenija v Vizantii IX-X vv., Moskva 1952.
A. P. Kazhdan, Derevnja	A. P. Kazhdan, Derevnja i gorod v Vizantii IX-X vv., Moskva 1960.
Κεκαυμ.	Κεκαυμένος, Στρατηγικόν, έκδ. G. G. Litavrin, Soveti i rasskazi Kekavmena (Cecaumeni consilia et narrationes), Moskva 1972.
X. Khvostova, Paysannerie	X. Khvostova, La paysannerie de l'empire byzantin au XIV-XVe siècles, Βυζαντινά 10 (1990) 159-178.
E. Kiessling, Wörterbuch	E. Kiessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden mit Einschluß der griechischen Inschriften, Aufschriften, Ostraka, Mumienschilder usw. aus Ägypten. Begründet von F. Preisigke IV. 2, IV. 3 Berlin - Marburg 1944-66, Suppl. 1 (1-3), Amsterdam 1969.
Klio	Klio. Beiträge zur alten Geschichte, Berlin, Academie Verlag, Berlin 1901 Î.Â.
Κομν.	Άννα Κομνηνή, Αλεξιάς, έκδ. B. Leib, Anne Comnène, Alexiade (Règne de l'empereur Alexis I Comnène 1081-1118), τ. 1-3 και index, Paris [2]1967, 1945, 1976.
Ι. Κονιδάρης, Δίκαιον	Ι. Κονιδάρης, Τὸ δίκαιον τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ἀπὸ τοῦ 9ου μέχρι καὶ τοῦ 12ου αἰῶνος, Ἀθῆναι 1979.
Ι. Κονιδάρης, Νομική θεώρηση	Ι. Κονιδάρης, Νομική θεώρηση των μοναστηριακών τυπικών, Αθήνα 1984.
Κων. Πορφ., De adm.	Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν, έκδ. G. Moravcsik - R. J. H. Jenkins, Constantine Porphyrogenitus, De administrando imperio (CFHB I), τ. 1: κείμενο, Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1967, τ. 2: σχόλια, έκδ. R. J. H. Jenkins, London 1962.
Κων. Πορφ., De cer.	Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, Περὶ βασιλείου τάξεως, έκδ. I. Reiske, Constantini Porphyrogeniti, De cerimoniis aulae byzantinae, CB I-II, Bonnae 1829-1830. - A. Vogt, Constantin VII Porphyrogénète, Le livre des cérémonies, texte établi et traduit I-II, Commentaire 1-2 [Livre I, chap. 1-92 (83)], Paris 1935-1940 (ημιτελής), ανατ. Paris 1967.
Κων. Πορφ., De them.	Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, Περὶ θεμάτων, έκδ. A. Pertusi, Costantino Porfirogenito, De thematibus (Studi e Testi 160), Città del Vaticano 1952.
Κων. Πορφ., Λόγος	H. Ahrweiler (έκδ.), Un discours inédit de Constantin VII Porphyrogénète, TM 2 (1967) 393-404 (κείμενο 397-399).
Κ. Κωνσταντόπουλος,	Κ. Κωνσταντόπουλος, Ἀβυδικὸς Θεσσαλονίκης, Journal

Αβυδικός	International d'Archéologie Numismatique 13 (1911) 31-32.
H. Köpstein, Agrarverhältnisse	H. Köpstein, Zu einigen Aspekten der Agrarverhältnisse im 7. Jahrhundert (nach den juristischen Quellen), εν: H. Köpstein - Fr. Winkelmann, Studien 23-34.
H. Köpstein - Fr. Winkelmann, Studien	H. Köpstein - Fr. Winkelmann (ἐκδ.), Studien zum 7. Jahrhundert in Byzanz, Probleme der Herausbildung des Feudalismus (Berliner Byzantinische Arbeiten 47), Berlin 1976.
Κοσμάς Μάγ., Ψήφος	Τοῦ μαγίστρου Κοσμᾶ ψῆφος περὶ παροίκων, ἐκδ. G. Weiss, Die Entscheidung des Kosmas Magistros über das Parökenrecht, Byz. 48 (1978) 477-500 (κείμ. 480).
Σ. Κουγέας, Χρυσόβουλλον	Σ. Κουγέας, (ἐκδ.), Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, πρωτόγραφον καὶ ἀνέκδοτον, δι' οὗ ἐπικυροῦνται δωρεαὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γεμιστοῦ (1449), Ἑλληνικά 1 (1928) 371-400.
Φ. Κουκουλές, Βίος	Φ. Κουκουλές, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός, τ. 1-6, Ἀθῆναι 1948-1957.
Φ. Κουκουλές, Ποιμ. βίος	Φ. Κουκουλές, Ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, ΕΕΒΣ 19 (1949) 272-291.
Σ. Κουρούσης, Ακτουάριος	Σ. Κουρούσης, Ὁ ἀκτουάριος Ἰωάννης Ζαχαρίας, Ἀθηνᾶ 78 (1980-82) 252-255.
Κριτόβ.	Κριτόβουλος Ἰμβριώτης, Ἱστορίαι, ἐκδ. D. R. Reinsch, Critobuli Imbriotae, Historiae (CFHB XXII), Berlin - New York 1983.
Κτηματολόγιον Αφροδιτούς	Κτηματολόγιον Ἀφροδιτοῦς, ἐκδ. J. Gascou - L. McCoull, Le cadastre d'Aphroditô, TM 10 (1987) 103-158 (κείμενο 119-127).
Κτηματολόγιον Θηβών	N. G. Svoronos (ἐκδ.), Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIème siècles: le cadastre de Thèbes, BCH 83 (1959) 1-145 (κείμενο 11-19) (= Études III).
W. Kubitschek, Übergang	W. Kubitschek, Der Übergang von der vordiokletianischen Währung ins IV Jahrhundert. Randbemerkungen zu Schriften von Gunnar Mickwitz, BZ 35 (1935) 340-374.
Κυδ., Επ.	Δημήτριος Κυδώνης, Ἐπιστολαί, ἐκδ. R. J. Loenertz, Démétrius Cydonès, Correspondance I-II (Studi e Testi 186, 208), Città del Vaticano 1956, 1960.
Κύρ. Αλεξ., Νεστ.	Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν, PG 76, στ. 9-248.
Κύρ. Σκυθ.	Κύριλλος Σκυθοπολίτης, ἐκδ. E. Schwartz, Kyrillos von Skythopolis (Texte u. Untersuch. z. Gesch. d. altchrist. Liter. 49, 2), Leipzig 1939.

L

Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία	Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Ἡ ἀγροτικὴ κοινωνία στὴν ὕστερη βυζαντινὴ ἐποχὴ (Μορφωτικὸ Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης), Αθήνα 1987 (ελλ. μετάφρ.).
Σπ. Λάμπρος, Αναφοραί	Σπ. Λάμπρος (ἐκδ.), Δύο ἀναφοραὶ μητροπολίτου Μονεμβασίας πρὸς τὸν πατριάρχην, ΝΕ 12 (1915) 257-318.
Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος κωδίκων	Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τ. I-II, Cambridge 1895-1900, ανατ. Amsterdam 1966.
Σπ. Λάμπρος, Τρία κείμενα	Σπ. Λάμπρος, Τρία κείμενα συμβάλλοντα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ναυτικοῦ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ΝΕ 9 (1912) 162-177.
A. Laniado - B. Dashti, Lead Weight	A. Laniado -B. Dashti, A Byzantine Lead Weight from the Port of Iamnia (Yavneh-Yam) and the Title ἔφορος, REB 51 (1993) 229-235.
V. Laurent, Basilicon	V. Laurent, Le Basilicon, nouveau nom de monnaie sous Andronic II Paléologue, BZ 45 (1952) 50-58.
V. Laurent, Corpus	V. Laurent, Le corpus des sceaux de l'empire byzantin, t. II: L'administration centrale, Paris 1981.
V. Laurent, Sceaux	V. Laurent, Sceaux byzantins inédits, BZ 33 (1933) 331-361.
V. Laurent, Tricéphales	V. Laurent, Les monnaies tricéphales de Jean II Comnène, RN 13 (1951) 97-108.
V. Laurent, Trisépiscopat	V. Laurent, Le trisépiscopat du patriarche Matthieu Ier (1397-1410), REB 30 (1972) 5-166.
J. Lefort, Cadastre de Radolibos	J. Lefort, Le cadastre de Radolibos (1103), les géomètres et leur mathématiques, TM 8 (1981) 269-313.
J. Lefort, Radolibos	J. Lefort, Radolibos: Population et paysage, TM 9 (1985) 195-234.
J. Lefort, R. Bondoux, J. -Cl. Cheynet και άλλοι, Géométries	Βλ. Géométries.
P. Lemerle, Agrarian History	P. Lemerle, The Agrarian History of Byzantium from the Origins to the Twelfth Century. The Sources and Problems, Galway (Ireland) 1979.
P. Lemerle, Chrysobulle	P. Lemerle (ἐκδ.), Un chrysobulle d'Andronic II Paléologus pour le monastère de Karakala, BCH 60 (1936) 428-446 (= Monde XVII) (κείμενο 431-433).
P. Lemerle, Cinq études	P. Lemerle, Cinq études sur le XIe siècle byzantin (Le monde byzantin), Paris 1977.
P. Lemerle, Monde	P. Lemerle, Le monde de Byzance: Histoire et Institutions, Variorum Reprints, London 1978.
P. Lemerle, Prolégomènes	P. Lemerle, Prolégomènes à une édition critique et commentée des «Conseils et Récits» de Kekaumenos, Bruxelles 1960.
P. Lemerle, Roga	P. Lemerle, Roga et rente d'État aux Xe-XIe siècles,

	REB 25 (1967) 77-100 (= Monde XVI).
Λέων Διάκονος	Λέων Διάκονος, Ἱστορία, ἐκδ. C. B. Hasii, Leonis Diaconi Caloënsis Historiae, CB Bonnae 1828.
Λέων Στ', Τακτικά	Λέων Στ', Τὰ ἐν πολέμοις τακτικά, PG 107, στ. 672-1120.
Λέων Συν.	Λέων Μητροπολίτης Συνάδων, Ἐπιστολαί, ἐκδ. J. Darrouzès, Epistoliers byzantins du Xe s., Paris 1960, σσ. 165-210.
Β. Α. Λεονταρίτου, Εκκλησιαστικά αξιώματα	Β. Α. Λεονταρίτου, Εκκλησιαστικά αξιώματα και υπηρεσίες στην πρώιμη και μέση Βυζαντινή περίοδο [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte 8, Athener Reihe], Αθήνα - Κομοτηνή 1996.
M. J. Lesquier, Armée	M. J. Lesquier, L'armée romaine d'Égypte d'Auguste à Dioclétien, (Mémoires publiés par les membres de l'Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, XLI), Cairo 1918.
Λιβάν.	Λιβάνιος, ἐκδ. R. Förster, Libanii Opera, Lipsiae 1903-1923, ανατ. Hildesheim 1963.
Liddell-Scott	H. G. Liddell - R. Scott, A Greek-English Lexikon with a Supplement, Oxford 1843, 9η ἐκδ. Oxford 1966, 1968.
G. Litavrin, Provincialjni	G. Litavrin, Provincialjni vizantickij gorod na Rubeže XII-XIII v.v., VV 37 (1976) 17-29.
R. S. Lopez, Byzantium	R. S. Lopez, Byzantium and the World around it: Economic and Institutional Relations, Variorum Reprints, London 1978.
R. S. Lopez, Gold	R. S. Lopez, Back to the Gold, 1252, Economic History Review, 2nd series, 9 (1956) (= Shape VIII).
R. S. Lopez, Shape	R. S. Lopez, The Shape of Medieval Monetary History, Variorum Reprints, London 1986.
R. S. Lopez, Silk	R. S. Lopez, The Silk Industry in the Byzantine Empire, Speculum 20 (1945) 1-142 (= Byzantium III).
Λυδός, Περί εξουσιών	Ἰωάννης Λυδός, Περὶ ἐξουσιῶν, ἐκδ. A. C. Bandy, Ioannes Lydus on Powers or the Magistracies of the Roman State (Introduction, Critical Texts, Translation, Commentary, and Indices), Philadelphia 1983.

M

Th. Macriduet - J. Ebersolt, Monuments funéraires	Th. Macriduet - J. Ebersolt, Monuments funéraires de Constantinople, BCH 46 (1922) 356-393.
Μακάριος Αιγύπτ., Ομιλ.	Μακάριος Αἰγύπτιος, Ὁμιλίαι πνευματικαί..., PG 34, στ. 449-821.
Lj. Maksimović, Poreski sistem	Lj. Maksimović, Poreski sistem u grčkim oblastima srpskog carstva, ZRVI 17 (1976) 101-125.

Μαλ.	Ἰωάννης Μαλάλας, Χρονογραφία, ἐκδ. L. Dindorf, CB Bonnae 1831.
MAMA	Monumenta Asiae Minoris Antiqua (Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor), London - Manchester 1928-1962.
C. Mango, Diippion	C. Mango, Le Diippion. Étude historique et topographique, REB 8 (1950) 152-161.
M. Manoussacas, Mouchli	M. Manoussacas, Un acte de donation à l'église sainte-Kyriakè de Mouchli (1457), TM 8 (1981) 315-319.
Μαν. Κομν., Λύσις	Μαν. Κομν., Λύσις, ἐκδ. N. Svoronos, Les privilèges de l'église à l'époque des Comnènes: un rescrit inédit de Manuel Ier Comnène, TM 1 (1965) 325-391, (κείμενο 326).
Μαν. Παλαιολ., Επ.	Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος, Ἐπιστολαί, ἐκδ. G. T. Dennis, The Letters of Manuel II. Palaeologos (CFHB VIII), Washington 1977.
S. Maslev, Struktur	S. Maslev, Die soziale Struktur der byzantinischen Landgemeinde nach dem Nomos Georgikos, εν: H. Köpstein - Fr. Winkelmann, Studien 10-22.
J. Maspero, Organisation	J. Maspero, L'organisation militaire de l'Égypte byzantine, Paris 1912.
K.-P. Matschke, Regierungsversprechen	K.-P. Matschke, Regierungsversprechen und Regierungsverhalten in der frühen Palaiologenzeit, εν: W. Seibt (ἐκδ.), Geschichte und Kultur der Palaiologenzeit, Wien 1996, σσ. 133-144.
K.-P. Matschke, Salzmonopol	K.-P. Matschke, Bemerkungen zum spätbyzantinischen Salzmonopol (Studia Byzantina II), Berlin 1973, σσ. 37-60.
L. Mavromatis, Chrysobulle	L. Mavromatis (ἐκδ.), Le Chrysobulle de Dušan pour Zographou, Byz. 52 (1982) 351-356.
Μάζαρις	Διάλογος Νεκρικός. Ἐπιδημία Μάζαρι ἐν Ἅδου. Ἡ πεῦσις νεκύων ἐνίων περί τινων τῶν εἰς τὰ βασίλεια συναναστρεφομένων, ἐκδ. A. Elissen, Analekten der mittel- und neugriechischen Literatur, τ. IV, Leipzig 1980, σσ. 187-362.
I. Medvedev, Ανάκαμψις	I. Medvedev, Une espèce mal étudiée du bail à long terme byzantin: ἀνάκαμψις, Βυζαντιακά 10 (1990) 103-113.
Μένανδρ.	Μένανδρος ὁ Προτήκτωρ, Ἱστορία, HGM II. 1. 131.
Σ. Μενάρδος, Τοπωνυμικόν	Σ. Μενάρδος, Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου, Ἀθηνᾶ 18 (1905) 313-421.
Κ. Μέντζου, Συμβολαί	Κ. Μέντζου, Συμβολαὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς πρωΐμου βυζαντινῆς περιόδου (Βιβλιοθήκη Σ. Σαριπόλου 31), Ἀθήνα 1975.
G. Mercati, Aneddoti	G. Mercati (ἐκδ.), Gli aneddoti d'un codice Bolognese, BZ 6 (1897) 126-143.

Ph. Meyer, Athos	Ph. Meyer (ἐκδ.), Athos. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster, Leipzig 1894, ανατ. Amsterdam 1965.
Α. Μηλιαράκης, Νίκαια	Α. Μηλιαράκης, Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου (1204-1261), Ἀθῆναι 1898.
Μιχ. Θεσσαλονίκης, Λόγος	Τοῦ Θεσσαλονίκης κῦρ Μιχαὴλ τοῦ ῥήτορος λόγος ἀναγνωσθεὶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα κῦρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ἐκδ. W. Regel, Fontes rerum byzantinarum VIII, Petropoli 1927, σσ. 131-152.
G. Millet, Apothécarios	G. Millet, Apothécarios, BZ 30 (1929/30) 430-439.
G. Millet, Inscriptions	G. Millet (ἐκδ.), Les inscriptions byzantines de Mistra, BCH 23 (1899) 100-106.
L. Mitteis, Grundzüge	L. Mitteis - U. Wilken, Grundzüge und Chrestomathie der Papyrusurkunde, τ. I, 1/2, Leipzig - Berlin 1912.
MM	F. Miklosich - J. Müller, Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana, τ. 1-6, Vindobonae 1860-1890, ανατ. Ἀθῆναι- Aalen 1968.
Th. Mommsen, Staatsrecht	Th. Mommsen, Römisches Staatsrecht (Handbuch der Römischen Altertümer), τ. I-III, Berlin 1887, ανατ. Graz 1969.
C. Morrisson, Dévaluation	C. Morrisson, La dévaluation de la monnaie byzantine au XIe siècle. Essai d'interprétation, TM 6 (1976) 3-48.
C. Morrisson, Hyperpère	C. Morrisson, Le nomisma hyperpère avant la réforme d'Alexis I Comnène, Bulletin de la Société Française de Numismatique 28 (1973) 385-387.
C. Morrisson, Logarikè	C. Morrisson, La Logarikè: réforme monétaire et réforme fiscale sous Alexis Ier Comnène, TM 7 (1979) 419-464.
C. Morrisson, Michaèlaton	C. Morrisson, Le michaèlaton et les noms de monnaies à la fin du XIe siècle, TM 3 (1968) 369-374.
C. Morrisson, Monnaies	C. Morrisson, Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale, I: d'Anastase 1er à Justinien II (491-711), II: de Philippicus à Alexis III (711-1204), Paris 1970.
C. Morrisson, Trésors	C. Morrisson, La découverte des trésors à l'εὕρεσις θησαυροῦ, TM 8 (1981) 321-343.
Μόσχος, Λειμών	Τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Εὐκρατᾶ βίβλος, ἡ λεγομένη Λειμών... PG 87, στ.2852-3112.
V. Mošin, Akti	V. Mošin (ἐκδ.), Akti iz Svetogorskih arhiva (Srpska Kraljevska Akademija, Spomenik XII), Beograd 1939.
V. Mošin, Δουλικόν ζευγάριον	V. Mošin, Δουλικόν ζευγάριον (Zur Frage des Leibeigenschaft in Byzanz), Ann. de l'Inst. Kondakov (Sem. Kondak) 10 (1938) 113-132.
V. Mošin - A. Sovre, Dodatki	V. Mošin - A. Sovre, Dodatki h grškim listinam Hilandarija (Supplementa ad Acta Graeca Chilandarii), Akademija Znanosti in umetnosti v Ljubljani,

	Ljubljana 1948.
P. Mutafčiev, Vojniški zemi	P. Mutafčiev, Vojniški zemi i vojnici v Vizantija prěz XIII/XIVv., Sofija 1923.

N

Νεαρά Τιβερίου Β'	M. Kaplan (έκδ.), Novelle de Tibère II sur les «maisons divines», TM 8 (1981) 238-241 (κείμενο).
N. Maior	Liber Legum Novellarum divi Maioriani A. (= CT II. 157-178).
Νικ., Ιστ. σύντ.	Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορία σύντομος ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας, έκδ. C. Mango, Nikephoros Patriarch of Constantinople Short History (CFHB XIII), Washington D.C. 1990.
Νικ. Μυστ., Επ.	Νικόλαος Μυστικός, Ἐπιστολαί, έκδ. R. J. H. Jenkins - L. G. Westerink, Nicholas I Patriarch of Constantinople, Lettres (CFHB VI), Washington D.C. 1973.
P. Noailles - A. Dain,	P. Noailles - A. Dain, Les Novelles de Léon VI le Novelles Sage, Paris 1944.
NJ	Novelles Justiniani, έκδ. P. Schoell - G. Kroll (= CJC III), Berlin 1895, ανατ. Dublin - Zürich 1972.
Νόμ. Γεωργ.	Νόμος Γεωργικός, έκδ. W. Ashburner, The Farmer's Law, JHS 30 (1910) 97-108 (κείμ.), 32 (1912) 87-95 (αγγλ. μετάφρ.) και εν JGR 2, 65-71.
Νόμος Ροδ. ναυτ.,	Νόμος Ροδίων ναυτικών, έκδ. W. Ashburner, The Rhodian Sea Law, εν JGR 2, 91-103.
D. Nörr, Kauf	D. Nörr, Die Struktur des Kaufes nach den byzantinischen Rechtsbüchern (Ein Beitrag zur Lehre von den byzantinischen Rechtsquellen), BF 1 (1966) 230-259.

O

OCP	Orientalia Christiana Periodica, Roma 1935 κ.ε.
F. Oertel, Liturgie	F. Oertel, Die Liturgie. Studien zur ptolemäischen und kaiserlichen Verwaltung Ägyptens, Leipzig 1917, ανατ. Aalen 1965.
N. Oikonomidès, Boutiques	N. Oikonomidès, Quelques boutiques de Constantinople au Xe s.: Prix, loyers, imposition (Cod. Patmiacus 171), DOP 26 (1972) 345-356 (= Byzantium VIII).
N. Oikonomides, Byzantium	N. Oikonomides, Byzantium from the Ninth Century to the Fourth Crusade, Variorum Reprints, London 1992.
N. Oikonomidès, Documents	N. Oikonomidès, Documents et études sur les institutions de Byzance (VIIe-XVe s.), Variorum Reprints, London 1976.

N. Oikonomidès, Évolution N. Oikonomidès, L'évolution de l'organisation administrative de l'empire byzantin au XIe siècle (1025-1118), TM 6 (1976) 125-152 (= Byzantium X).

N. Oikonomidès, Fiscalité N. Oikonomidès, Fiscalité et exemption fiscale à Byzance (IXe-XIe s.), Institut de Recherches Byzantines, Athènes 1996.

N. Oikonomidès, Hommes d'affaires N. Oikonomidès, Hommes d'affaires grecs et latins à Constantinople (XIII-XVe siècles), Montréal - Paris 1979.

N. Oikonomidès, Kommerkion N. Oikonomidès, Le kommerkion d'Abydos, Thessalonique et le commerce bulgare au IXe siècle εν: V. Kravari, J. Lefort, C. Morrisson (έκδ.), Hommes et richesses dans l'Empire byzantin, τόμ. II: VIIIe-XVe siècle, Paris 1991, σ. 241-248.

N. Oikonomidès, Listes N. Oikonomidès, Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles, Paris 1972.

N. Oikonomidès, Παράδοσις παροίκων Παράδοσις παροίκων παρὰ τοῦ κατὰ χώραν δουκὸς πρὸς στρατιώτην, έκδ. N. Oikonomidès, Contribution à l'étude de la pronoia au XIIIe siècle. Une formule d'attribution des parèques à un pronoiaire, REB 22 (1964) 158-175 (κείμενο 159-160).

N. Oikonomidès, Pronoia N. Oikonomidès, Contribution à l'étude de la pronoia au XIIIe siècle. Une formule d'attribution de parèques à un pronoiaire, REB 22 (1964) 158-175 (= Documents VI).

N. Oikonomidès, Salary N. Oikonomidès, Middle-Byzantine Provincial Recruits: Salary and Armament εν: Gonimos. Neoplatonic and Byzantine Studies. Presented to Leendert G. Westerink at 75, New York 1988, σσ. 121-136.

K. Osipova, Allilengij K. Osipova, Allilengij v Vizantii v X veke, VV 17 (1960) 28-38.

G. Ostrogorsky, Féodalité G. Ostrogorsky, Pour l'histoire de la féodalité byzantine, Traduction francais de H. Grégoire (Corpus Bruxellense Historiae Byzantinae, Subsidia I), Bruxelles 1954.

G. Ostrogorsky, Immunité G. Ostrogorsky, Pour l'histoire de l'immunité à Byzance, Byz. 28 (1959) 165-254.

G. Ostrogorsky, Löhne G. Ostrogorsky, Löhne und Preise in Byzanz, BZ 32 (1932) 293-333.

G. Ostrogorsky, Paysannerie G. Ostrogorsky, Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine (Corpus Bruxellense Historiae Byzantinae, Subsidia II), Bruxelles 1956.

G. Ostrogorskij, Razmena G. Ostrogorskij, Razmena poseda i seljaka u hrisovulji cara Aleksija I Komnina svetogorskoj Lavri iz 1104 godine, Istoriski Časopis 5 (1954/55) 19-25.

G. Ostrogorsky, Steuergemeinde G. Ostrogorsky, Die ländliche Steuergemeinde des byzantinischen Reiches im 10. Jahrhundert, Viertel-

jahrschr. f. Sozial- u. Wirtschaftsgeschichte 20 (1927) 1-108, ανατ. Amsterdam 1969.

P

Παχυμ. — Γεώργιος Παχυμέρης, Συγγραφικαὶ ἱστορίαι, ἐκδ. A. Failler - V. Laurent, Georges Pachymérès Relations historiques, Livres I-VI (CFHB, XXIV/1, 2), Paris 1984, τόμ. II, ἐκδ. I. Bekker, CB, Bonnae 1835.

Παλλ., Λαυσ. — Παλλαδίου Λαυσιακόν, ἐκδ. G. J. M. Bartelink, Palladio, La Storia Lausiaca (Scrittori Greci e Latini II), 1974.

Παλλ., Βίος Χρυσ. — Παλλάδιος Ἑλενοπόλεως, Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκδ. P. R. Coleman-Norton, Palladii Dialogus de vita S. Joannis Chrysostomi, Cambridge 1928.

Ε. Παπαγιάννη, «Ανακοίνωση» — Ε. Παπαγιάννη, Ο όρος «ανακοίνωση» στο Εμπράγματο Δίκαιο της βυζαντινής περιόδου, Βυζαντιακά 10 (1990) 211-226.

Ε. Παπαγιάννη, Μαύρη αγορά — Ε. Παπαγιάννη, Μοναχοί και μαύρη αγορά στο 12ο αιώνα. Παρατηρήσεις σε προβλήματα του επαρχικού βιβλίου, Βυζαντιακά 8 (1988) 59-76.

Γ. Κ. Παπάζογλου, Τυπ. Κοσμ. — Βλ. Τυπ. Κοσμ.

Παραδρ. — Περὶ παραδρομῆς τοῦ κυροῦ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως, ἐκδ. G. Dagron - H. Mihăescu, Le traité sur la guérilla (De velitatione) de l'empereur Nicéphore Phocas (963-969), Paris 1986.

Παραστ. — Παραστάσεις Σύντομοι Χρονικαί, ἐκδ. A. Cameron and J. Herrin, Constantinople in the Early Eighth Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai, Leiden 1984.

Πασχ. Χρον. — Πασχάλιον Χρονικόν, ἐκδ. L. Dindorf, CB I-II, Bonnae 1832.

Μ. Πατεράκη-Γαρέφη, Αγρός — Μ. Πατεράκη-Γαρέφη, Παρατηρήσεις γύρω ἀπ' τὴν ἔννοια τοῦ βυζαντινοῦ ὅρου «ἀγρός», Βυζαντινά 10 (1980) 149-167.

E. Patlagean, Pauvreté — E. Patlagean, Pauvreté économique et pauvreté sociale à Byzance: 4e-7e siècles, Paris - La Haye 1977.

Patristic Lexikon — G. W. H. Lampe, Patristic Greek Lexikon, Oxford 1961 κ.ε.

Πάτρ. Κωνστ. — Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, ἐκδ. Th. Preger, Scriptores Originum Constantinopolitanarum II, Lipsiae 1907, ανατ. New York 1975.

PG — J. P. Migne, Patrologiae cursus completus, Series graeca, Paris 1857-1906.

Πείρα	Πεῖρα Εὐσταθίου τοῦ Ῥωμαίου, ἐκδ. Ι. και Π. Ζέπος, JGR 4, 9-260.
L. Petit, Notre-Dame	L. Petit (ἐκδ.), Le Monastère de Notre-Dame de Pitié en Macédoine, IRAIK 6 (1900) 1-153.
Γ. Πετρόπουλος, Ιστορία	Γ. Πετρόπουλος, Ἱστορία καὶ εἰσηγήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου², τ. 1-2, Ἀθῆναι 1963.
Δ. Α. Πετρόπουλος, Συμβολή	Δ. Α. Πετρόπουλος, Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν λαϊκῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου 7 (1952/ 53) 57-101.
Φιλόθ., Κλητ.	Φιλόθεος, Κλητορολόγιον, ἐκδ. N. Oikonomidès, Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles, Paris 1972, σσ. 81-235.
Φώτ., Βιβλ.	Φώτιος, Βιβλιοθήκη ἢ Μυριόβιβλος, ἐκδ. B. Henry, Photius, Bibliothèque I-VI, Paris 1959, 1960, 1962, 1965, 1967, 1971.
Φώτ., Λεξ. (Nab.)	Φώτιος, Λεξικόν, ἐκδ. S.A. Naber, Photii Patriarchae Lexikon, Leiden 1864-65, ανατ. Amsterdam 1965.
Φώτ., Λεξ. (Theod.)	Ch. Theodoridis, Photii Patriarchae Lexikon, τ. I: Α-Δ, Berlin-New York 1982.
Φώτ., Νομοκ.	Φώτιος, Νομοκάνων, εν: Γ. Α. Ράλλης - Μ. Ποτλής, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. 1, Ἀθῆναι 1852, σσ. 5-355.
Πλαν., Μύθ.	Μύθοι Αἰσώπειοι κατὰ στοιχεῖον διορθωθέντες ὑπὸ τοῦ πανσόφου κυροῦ Μαξίμου τοῦ Πλανούδη, ἐκδ. A. Hausrath, Die Äsopstudien des Maximos Planudes, BZ 10 (1901) 91-105.
Πλήθων, Λόγ.	Πλήθων, Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς τὸν δεσπότην Θεόδωρον περὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐκδ. Σπ. Λάμπρος, Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά, τ. 4, Ἀθῆναι 1930, σσ. 113-135.
Πουλλολ.	Ὁ Πουλλολόγος. Λόγος τοῦ ἰχνηλάτου περὶ τῶν πουλλίων, ἐκδ. Γ. Θ. Ζώρας, Ὁ Πουλλολόγος (κατὰ τὸν Ἀθηναϊκὸν κώδικα 701), ΕΕΒΣ 30 (1960-61) 150-167.
Πρακτικόν Αθηνών	E. Granstrem, I. Medvedev et D. Papachryssanthou (ἐκδ.), Fragment d'un praktikon de la région d'Athènes (avant 1204), REB 34 (1976) 5-44 (κείμενο 30-41).
Πρακτικόν Λαμψάκου	εν: G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden II, σσ. 208-209.
F. Preisigke, Fachwörter	F. Preisigke, Fachwörter des öffentlichen Verwaltungsdienstes Ägyptens in den griechischen Papyrusurkunden der ptolemäisch-römischen Zeit, Göttingen 1915, ανατ. Hildesheim-New York 1975.
F. Preisigke, Wörterbuch	F. Preisigke, Wörterbuch des griechischen Papyrusurkunden mit Einschluß der griechischen Inschriften, Ausschriften, Ostraka, Mumienschilder usw. aus Ägypten, τ. I-IV+Suppl. v. E. Kiessling, Heidelberg-

	Berlin 1924-31.
Πρίσκος	Πρίσκος, Ἱστορία βυζαντινὴ καὶ τὰ κατ' Ἀττίλαν, εν: HGM I, 275-352.
Πρόχειρος Νόμος	Πρόχειρος Νόμος, ἐκδ. Ι. και Π. Ζέπος, JGR 2, 114-228.
Προκ., Αν.	Προκόπιος, Ἀνέκδοτα, ἐκδ. J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia, τ. III. 1, Lipsiae 1906.
Προκ., Κτισμ.	Προκόπιος, Περὶ κτισμάτων, ἐκδ. J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia III. 2, Lipsiae 1905. Addenda et corrigenda G. Wirth IV, Leipzig 1964.
Προκ., Πολ.	Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων λόγοι, ἐκδ. J. Haury, Procopii Caesariensis opera omnia I-II, Lipsiae 1913. Addenda et corrigenda G. Wirth I-II, Leipzig 1962, 1963.
Πρόστ. Ανδρονίκου Γ'	Πρόσταγμα Ανδρονίκου Γ', βλ. P. Schreiner, Prostagma.
Πρόστ. Μιχαήλ Η'	Πρόσταγμα Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου, εν: A. Heisenberg, Palaiologenzeit, σσ. 37-41.
Ψελλός, Χρον.	Μιχαὴλ Ψελλός, Χρονογραφία, ἐκδ. E. Renauld, Michel Psellos, Chronographie 1-2, Paris 1926-1928, ανατ. 1967.
Ψελλός, Επ. (K.-Dr.)	Μιχαὴλ Ψελλός, Ἐπιστολαί, ἐκδ. E. Kurtz - F. Drexl, Michaelis Pselli scripta minora magnam partem adhuc inedita, τ. 1-2, Milano 1936-1941.
Ψελλός, Επ. (Σάθ.)	Μιχαὴλ Ψελλός, Ἐπιστολαί, ἐκδ. Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ 5 219-523.
Ψελλός, Στ. πολ.	Μιχαὴλ Ψελλός, Στίχοι πολιτικοί, ἐκδ. J. Fr. Boissonade, Anecdota Graeca, τ. 3, Parisiis 1833, σσ. 20-228.
Ψελλός, Σύνοψις νόμ.	Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, Σύνοψις τῶν νόμων, JGR 7, 377-407.
Ψευδο-Κωδινός	Ψευδο-Κωδινός, Περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκδ. J. Verpeaux, Pseudo-Kodinos, Traité des offices, Paris 1976.
Πτωχοπρόδρ.	Πτωχοπρόδρομος, ἐκδ. H. Eideneier, Ptochoprodromos, Einführung, kritische Ausgabe, deutsche Übersetzung, Glossar (Neograeca Medii Aevi V), Köln 1991.

R

RE	Real Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart 1893 κ.ε.
REB	Revue des Études Byzantines, Paris 1943 κ.ε.
Rechenbuch	K. Vogel (ἐκδ.), Ein byzantinisches Rechenbuch des frühen 14. Jahrhunderts (Wiener Byzantinische Studien VI), Wien 1968.
W. Regel, Χρυσ.	W. Regel (ἐκδ.), Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν τῷ Ἁγ. Ὄρει Ἄθῳ Ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Μονῆς τοῦ Βατοπε-

	δίου, St. Petersburg 1898.
R. Rémondon, Papyrus	R. Rémondon, Papyrus grecs d'Apollônos Anô, Le Caire 1953.
RESEE	Revue des Études Sud-Est Européennes, Bucarest 1963 κ.ε.
RN	Revue Numismatique.
L. Robert, Bulletin	L. Robert, Bulletin épigraphique 1938-1970, τ. I-VI και indices, Paris 1972-1974.
L. Robert, Métiers	L. Robert, Noms de métiers dans des documents byzantins, Χαριστήριον εἰς Α. 'Ορλάνδον, τ. Α', 'Αθῆναι 1965, σσ. 324-347.
G. Robinson, Cartulary	G. Robinson (ἐκδ.), History and Cartulary of the Greek Monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone, τ. I. History [Orientalia Christiana, vol. XI-5, num. 44 (1928)], τ. II.I Chartulary [Orientalia Christiana, vol. XV-2, num. 53 (1929)] και τ. II.II, [Orientalia Christiana, vol. XIX-1 num. 62 (1930)], Roma.
Ρωμ. Λεκ., Επ.	Ρωμανός Λεκαπηνός, 'Επιστολαί, ἐκδ. 'Ι. Σακελλίων, Ρωμανοῦ βασιλέως τοῦ Λεκαπηνοῦ ἐπιστολαί, ΔΙΕΕ 1 (1883/4) 657-666 και 2 (1885/9) 38-48.
M. Rostowzew, Angariae	M. Rostowzew, Angariae, Klio 6 (1906) 249-258.
G. Rouillard, Administration	G. Rouillard, L'administration civile de l'Égypte Byzantine^2, Paris 1928.
G. Rouillard, Dîme	G. Rouillard, La dîme des bergers valaques sous Alexis Comnène, Mélanges M. Nicolas Jorga, Paris 1933, σσ. 779-786.
G. Rouillard, Épibolè	G. Rouillard, L'épibolè au temps d'Alexis I Comnène, Byz. 10 (1935) 81-89.
G. Rouillard, Lavra	G. Rouillard, Les actes de Lavra à l'époque des Paléologues, Atti del V Congresso Internazionale di Studi Byzantini (Roma 20-26 sett. 1936), τ. I, ανατ. Nendeln/Lichtenstein 1978, σσ. 300-307.
G. Rouillard, Recensement	G. Rouillard, Recensement de terres sous les premiers Paléologues. Remarques sur la pratique de la chanchellerie impériale et des services du fisc, Byz. 12 (1937) 105-118.
G. Rouillard, Taxes	G. Rouillard, Les taxes maritimes et commerciales d'après les actes de Patmos et de Lavra, Mélanges Charles Diehl, τόμ. I: Histoire, Paris 1930, σσ. 277-289.
G. Rouillard, Vie	G. Rouillard, La vie rurale dans l'empire byzantin, Paris 1953.
A. P. Rudakov, Očerki	A. P. Rudakov, Očerki vizantijskoj kul'turi po dannim grecheskoj agiografii, Moskva 1917, ανατ. Variorum Reprints, London 1970.

S

Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ	Κ. Ν. Σάθας, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τ. I-VII, Βενετία - Παρίσιοι 1872-1894, ανατ. 1972.
Th. Saturnik, Γουβελιατικόν	Th. Saturnik, Γουβελιατικόν, Bsl. 2 (1930) 42-46.
Schatz.	Βλ. F. Dölger, Schatz.
SB	E. Kiessling, Sammelbuch griechischer Urkunden aus Ägypten, Wiesbaden 1955-1973.
E. Schilbach, Metrologie	E. Schilbach, Byzantinische Metrologie, München 1970.
E. Schilbach, Quellen	E. Schilbach, Byzantinische metrologische Quellen (Βυζαντινὰ Κείμενα καὶ Μελέται 19), Θεσσαλονίκη 1982.
G. Schlumberger, Sig.	G. Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris 1884, ανατ. Torino 1963.
H. F. Schmid, Zehntwesen	H. F. Schmid, Byzantinisches Zehntwesen, JÖBG 6 (1957) 45-110.
P. Schreiner, Prostagma	P. Schreiner, Ein Prostagma Andronikos' III für die Monembasioten in Pegai (1328) und das gefälschte Chrysobull Andronikos' II für die Monembasioten im byzantinischen Reich, JÖB 27 (1978) 203-228 (κείμενο 207-213, 217-225).
P. Schreiner, Zwei Praktika	P. Schreiner, Zwei unedierte Praktika aus der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts, JÖB 19 (1970) 33-49.
O. Seeck, Angaria	O. Seeck, Angaria, RE II, 2184 κ.ε.
O. Seeck, Angarium	O. Seeck, Angarium, RE II, 2185.
O. Seeck, Cursus publicus	O. Seeck, Cursus publicus, RE IV, 1846-1863.
Silloge Bizantina	Silloge Bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati (Studi Bizantini e Neoellenici 9), Roma 1957.
Σκυλ.	Ἰωάννης Σκυλίτζης, Σύνοψις Ἱστοριῶν, ἐκδ. I. Thurn, Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum (CFHB V), Berlin - New York 1973.
A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje	A. Solovjev and V. A. Mošin (ἐκδ.), Grčke povelje Srpških vladara. Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae, Beograd 1936, ανατ. Variorum Reprints, London 1974.
Σούδα	Suidae Lexikon, τ. I-V, ἐκδ. A. Adler, Lipsiae 1928-1938, ανατ. Stuttgart 1971.
Soph.	E. A. Sophocles, Greek Lexikon of the Roman and Byzantine Periods (B.C. 146 to A.D. 1100), τ. I-II, Boston 1870, ανατ. New York 1957.
Σωφρ. Μον., Θαύματα	Σωφρονίου Μοναχοῦ τοῦ Σοφιστοῦ, Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, PG 87, στ. 3424-3670.
I. Sorlin, Recherches soviétiques	I. Sorlin, Bulletin des publications en langues slaves I. Les recherches soviétiques sur l'histoire byzantine

	de 1945 à 1962, TM 2 (1967) 489-568.
Σωζομ.	Σωζομενός, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐκδ. J. Bidez - G. C. Hansen, Sozomenus, Kirchengeschichte (GCS 50), Berlin 1960.
Speculum	Speculum. Journal of Medieval Studies, Cambridge, Mass. 1925 κ.ε.
J.-M. Spieser, Inventaires	J.-M. Spieser, Inventaires en vue d'un recueil des inscriptions historiques de Byzance, I. Les inscriptions de Thessalonique, TM 5 (1973) 145-180.
G. Stadtmüller, Choniates	G. Stadtmüller, Michael Choniates Metropolit von Athen (ca. 1138-ca. 1222), (Orientalia Christiana 33/2), Roma 1934.
M. A. Stamoulis, Antiquités	M. A. Stamoulis, Antiquités Thraces de la Propontide, Thraces BCH 36 (1912) 535-641.
Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Αγγαρεία	Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Ἡ ἀγγαρεία στὸ Βυζάντιο, Βυζαντινά 11 (1982) 21-54.
E. Stein, Histoire	E. Stein, Histoire du Bas-Empire I.I και II, Paris 1959, 1949, ανατ. Amsterdam 1968.
E. Stein, Studien	E. Stein, Studien zur Geschichte des byzantinischen Reiches vornehmlich unter den Kaisern Justinus II. u. Tiberius Constantinus, Stuttgart 1919.
Stephanus	H. Stephanus, Thesaurus linguae graecae, ἐκδ. C.B. Hase, G. Dindorf and L. Dindorf, τ. I-VIII, Paris 1831-65.
A. Stöckle, Zünfte	A. Stöckle, Spätrömische und byzantinische Zünfte. Untersuchungen zum sogenannten Ἐπαρχικὸν Βιβλίον Leons des Weisen, Klio, Beiträge zur alten Geschichte, Beiheft 9 (1911), ανατ. Aalen 1963.
N. Svoronos, Cadastre	N. Svoronos, Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècles: le cadastre de Thèbes, BCH 83 (1959) 1-145 (κείμ. 11-19) (= Études III).
N. Svoronos, Code rural	N. Svoronos, Notes sur l'origine et la date du Code rural, TM 8 (1981) 487-500.
N. Svoronos, Épibolè	N. Svoronos, L'épibolè à l'époque des Comnènes, TM 3 (1968) 375-395 (= Études V).
N. Svoronos, Études	N. Svoronos, Études sur l'organisation intérieure, la société et l'économie de l'Empire Byzantin, Variorum Reprints, London 1973.
N. Svoronos, Exploitation	N. Svoronos, Sur quelques formes de la vie rurale à Byzance. Petite et grande exploitation. Annales 11, Paris 1956, σσ. 325-335 (= Études II).
N. Svoronos, Rescrit	N. Svoronos, Les privilèges de l'Église à l'époque des Comnènes: un rescrit inédit de Manuel Ier Comnène, TM 1 (1965) 325-331 (= Études VII).
N. Svoronos, Société	N. Svoronos, Société et organisation intérieure dans l'empire byzantin au XIe siècle: les principaux problèmes. Proceedings of the Thirteenth International

	Congress of Byzantine Studies. Main Papers XII, Oxford 1966, σσ. 371-389 (= Études IX).
N. Svoronos, Structures	N. Svoronos, Remarques sur les structures économiques de l'empire byzantin au XIe siècle, TM 6 (1976) 49-67.
Συμ., Ύμνοι	Τῶν θείων ὕμνων οἱ ἔρωτες τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ νέου ἐν θεολόγοις καὶ πρεσβυτέρου γεγονότος καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ἐκδ. A. Kambylis, Symeon Neos Theologos Hymnen (Supplementa Byzantina 3), Berlin - New York 1976.
Σύν. Βασ.	Σύνοψις τῶν Βασιλικῶν, ἐκδ. I. και Π. Ζέπος, JGR 5, Ἀθῆναι 1931.
Συν. Γεωργ. Μον.	Συνεχιστὴς Γεωργίου Μοναχοῦ (Georgius Continuatus), εν: Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus, CB Bonnae 1838, σσ. 761-924.
Συν. Ορθ.	Συνοδικὸν Ὀρθοδοξίας, ἐκδ. J. Guillard, Le Synodicon de l'Orthodoxie, TM 2 (1967) 1-313.
Συν. Σκυλ.	Ἡ Συνέχεια τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτση, ἐκδ. Ε. Τσολάκης (Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου 105), Θεσσαλονίκη 1968.
Συν. Θεοφ.	Συνεχιστὴς Θεοφάνους, ἐκδ. I. Bekker, Theophanes Continuatus, CB Bonnae 1838, σσ. 3-481.
Συνέσ., Βασ.	Συνέσιος, Περὶ βασιλείας, ἐκδ. N. Terzaghi, Synesii Cyrenensis Hymni et Opuscula, τ. 2, Romae 1944 (κείμενο 5-62).
Συνέσ., Επ.	Συνέσιος, Ἐπιστολαί, ἐκδ. A. Garzya, Synesii Cyrenensis epistolae, Romae 1979.
Συνέσ., Κατ.	Συνέσιος, Καταστάσεις, ἐκδ. N. Terzaghi, Synesii Cyrenensis Hymni et Opuscula, τ. 2, Romae 1944 (κείμ. 283-293).
Σύνταγμα	Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, ἐκδ. Γ. Α. Ράλλης - Μ. Ποτλής, τ.1-6, Ἀθῆναι 1852-1859, ανατ. Ἀθῆναι 1966.

T

G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden	G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig, mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante von neunten bis zum Ausgang des fünfzehnten Jahrhunderts, I (814-1205), II (1205-1255), III (1256-1299), Wien 1856-1857, ανατ. Amsterdam 1964.
O. Tafrali, Thessalonique	O. Tafrali, Topographie de Thessalonique, Paris 1913.
Τακτ. Ben.	Le Taktikon du cod. hierosol. gr. 24 dit Taktikon

	Beneševič, εν: N. Oikonomidès, Listes, σσ. 243-253.
Τακτ. Scor.	Le Taktikon du cod. Scorialensis gr. R-II-11, εν: N. Oikonomidès, Listes, σσ.255-277.
Τακτ. Usp.	Le Taktikon du cod. hierosol. gr. 39 dit Taktikon Uspenskij, εν: N. Oikonomidès, Listes, σσ. 47-63.
J. L. Teall, Agr. Trad.	J. L. Teall, The Byzantine Agricultural Tradition, DOP 25 (1971) 33-59.
Θαύμ. Αρτ.	Διήγησις τῶν Θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου, ἐκδ. V. S. Crisafulli - J. W. Nesbitt, The Miracles of St. Artemios. A Collection of Miracle Stories by an Anonymous Author of Seventh-Century Byzantium (The Medieval Mediterranean 13), Leiden – New York – Köln 1997.
Θεμ., Λόγ.	Θεμίστιος, Λόγοι, ἐκδ. H. Schenkl - G. Downey, Themistii orationes quae supersunt, τ. I, Lipsiae 1965 (λόγοι 1-19), H. Schenkl - G. Downey - A. F. Norman, τ. II, Lipsiae 1971.
Θεόδ. Πρόδρ., Μαγγ.	Θεόδωρος Πρόδρομος, Περὶ Μαγγάνων, ἐκδ. S. Bernardinello, Theodori Prodromi, De Manganis, Padova 1972.
Θεόδ. Σκουτ.	Θεόδωρος Σκουταριώτης, Σύνοψις χρονική, ἐκδ. K. N. Σάθας, MB 7, σσ. 1-556.
Θεοδώρ., Εκκλ. Ιστ.	Θεοδώρητος Κύρου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐκδ. L. Parmentier - F. Scheidweiler, Theodorets Kirchengeschichte[2] [GCS 44 (19)], Berlin 1954.
Θεοδώρ., Επ.	Θεοδώρητος Κύρου, Ἐπιστολαί, ἐκδ. Y. Azéma, Théodoret de Cyr, Correspondance I-III, Paris 1955, 1964, 1965.
Θεωριανός, Προς καθ. Αρμεν.	Θεωριανοῦ ὀρθοδόξου διάλεξις πρὸς τὸν καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων, PG 133, στ. 120-297.
Θεοφ.	Θεοφάνης Ομολογητής, Χρονογραφία, ἐκδ. C. de Boor, Theophanis Chronographia, τ. 1-2, Lipsiae 1883-5, ανατ. Hildesheim 1963.
Θεόφ. Αντικ.	Θεόφιλος Ἀντικήνσωρ, Τὰ ἰνστιτοῦτα. Αἱ ῥοπαί - Περὶ πεκουλίων - Περὶ ἰδικῶν ἀγωγῶν, JGR 3, 3-369.
Θεοφ. Αχρ., Επ.	Ἐπιστολαὶ τοῦ μακαριοτάτου ἐπισκόπου Βουλγαρίας κυροῦ Θεοφυλάκτου, ἐκδ. P. Gautier, Théophylacte d'Achrida, Lettres (CFHB XVI/2), Thessalonique 1986.
Θεοφ. Σιμ.	Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, Οἰκουμενικὴ Ἱστορία, ἐκδ. C. de Boor, Theophylacti Simocattae Historiae, Leipzig 1887, αναθ. P. Wirth, Stuttgart 1972.
Θέσπισμα Λέοντος Στ'	Θέσπισμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Λέοντος, ἐκδ. P. Noailles - A. Dain, Les Novelles de Léon VI le Sage, Paris 1944, σ. 376 (παραλειπόμενα).
F. Thibault, Impôts	F. Thibault, Les impôts directs sous le Bas-Empire romain, Revue Générale de Droit 23 (1899) 289-321, 481-518 και 24 (1900) 32-55, 112-131.

Τιβέριος, Περί των θείων οίκων	Τιβέριος, Περὶ τῶν θείων οἴκων, ἐκδ. M. Kaplan, Novelle de Tibère II sur les «maisons divines», TM 8 (1981) 237-245.
TM	Traveaux et Mémoires. Centre de Recherches d'histoire et de civilisation byzantines, Paris 1965 κ.ε.
I. Τορναρίτης, Αερικός	I. Τορναρίτης, 'Αερικός-aerarium-fiscus, 'Αρχεῖον Βυζαντινοῦ Δικαίου 1 (1929/31) 307-366.
I. Τορναρίτης, Αίνιγμα	I. Τορναρίτης, Τὸ αἴνιγμα τοῦ βυζαντινοῦ ἀερικοῦ ἐν σχέσει μὲ τὸ ρωμαϊκὸν aerarium καὶ τὸν fiscum, 'Αρχεῖον Βυζαντινοῦ Δικαίου 1 (1929/31) 3-212.
N. B. Τωμαδάκης, Έγγ. Ορολ.	N. B. Τωμαδάκης, Βυζαντινὴ ἔγγειος ὁρολογία, 'Αθηνᾶ 75 (1974/5) 69-75.
Θωμ. Μάγ., Λόγος	Θεοδούλου Μοναχοῦ ἤτοι Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου λόγος προσφωνητικὸς εἰς τὸν παναγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην κῦρ Νίφωνα, PG 145, στ. 389-396.
M. A. Τουρτόγλου, Αβιωτίκιον	M. A. Τουρτόγλου, Τὸ ἀβιωτίκιον. Συμβολὴ εἰς τὸ βυζαντινόν κληρονομικόν δίκαιον, Xenion (= Festschrift für P. Zepos) τ. Α', 'Αθήνα - Φράϊμπουργκ - Κολωνία 1973, 633-645.
M. A. Τουρτόγλου, Παρθενοφθορία	M. A. Τουρτόγλου, Παρθενοφθορία καὶ εὕρεσις θησαυροῦ, 'Αθῆναι 1963.
Tract.	Tractatus Dölger, εν F. Dölger, Beiträge, σσ. 113-123.
Tract. Nic.	Tractatus Nicanoris, εν J. Karayannopulos, Vademecum, σσ. 321-324.
Trib. Lamps.	Tributa Lampsacenorum, ἐκδ. G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden II, σσ. 208-209.
F. Trinchera, Syllabus	F. Trinchera, Syllabus Graecarum membranarum, Naples 1865.
Τυπ. Αρείας	Τυπικὸν τοῦ ταπεινοῦ Λέοντος καὶ εὐτελοῦς ἐπισκόπου Ἄργους καὶ Ναυπλίου ἐπὶ τῇ γεγονυίᾳ παρ' αὐτοῦ νέᾳ μονῇ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ 'Αρείᾳ, ἐκδ. Γ. Α. Χώρας, Ἡ "Ἁγία Μονὴ" 'Αρείας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ ἱστορίᾳ Ναυπλίου καὶ Ἄργους, 'Αθῆναι 1975.
Τυπ. Βεβαίας Ελπίδος	Τυπικὸν Βεβαίας 'Ελπίδος, ἐκδ. H. Delehaye, Le typicon du monastère de Notre-Dame τῆς Βεβαίας 'Ελπίδος, εν Typica σσ. 20-105.
Τυπ. Ευεργ.	Ἔκθεσις καὶ ὑποτύπωσις τοῦ βίου τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος μοναχῶν παραδοθεῖσα παρὰ Τιμοθέου μοναχοῦ ἱερέως καὶ καθηγουμένου γεγονότος μετὰ τὸν κτήτορα τῆς αὐτῆς μονῆς, ἐκδ. P. Gautier, Le Typikon de la Théotokos Évergétis, REB 40 (1982) 5-101 (κείμενο 15-95).
Typica	H. Delehaye (ἐκδ.), Deux typica byzantins de l'époque des Paléologues (Akadémie Royale de Belgique. Classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques. Mémoires, 2ème série, tome XIII), Bruxelles 1921.

Τυπ. Κεχ.	Τυπικὸν τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης τῆς ἐκ βάθρων νεουργηθείσης καὶ συστάσης παρὰ τῆς εὐσεβεστάτης αὐγούστης κυρᾶς Εἰρήνης τῆς Δουκαίνης κατὰ τὴν αὐτῆς πρόσταξιν καὶ γνώμην ὑφηγηθέν τε καὶ ἐκδοθέν, έκδ. P. Gautier, Le typikon de la Théotokos Kécharitôménè, REB 43 (1985) 5-165 (κείμενο 19-155).
Τυπ. Κοσμ.	Τυπικὸν κοσμοσωτείρας, έκδ. Γ.Κ. Παπάζογλου, Τυπικὸν Ἰσαακίου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τῆς μονῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας (1151/52), Κομοτηνή 1994.
Τυπ. Λιβός	Τυπικὸν Λιβός, έκδ. H. Delehaye, Le typicon du monastère de Lips, εν Typica σσ. 106-140.
Τυπ. Παχ.	Τὸ τυπικὸν τὸ ἐκτεθὲν παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τῆς δύσεως κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτζιωτίσσης, έκδ. P. Gautier, Le Typikon du sébaste Grégoire Pakourianos, REB 42 (1984) 5-145 (κείμενο 19-133).
Τυπ. Παντοκρ.	Τυπικὸν τῆς βασιλικῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, έκδ. P. Gautier, Le Typikon du Christ Sauveur Pantocrator, REB 32 (1974) 1-145 (κείμενο 27-131).
Τζέτζης, Ησιοδ.	Ad Hesiodi Opera et Dies, έκδ. T. Gaisford, Poetae Graeci Minores, vol. III.
Τζέτζης, Επ.	Ἰωάννης Τζέτζης, Ἐπιστολαί, έκδ. P. A. Leone, Ioannis Tzetzae Epistulae, Leipzig 1972.

U

Fr. Uspenskij, Zemleměry	Fr. Uspenskij, Vizant. Zemleměry in: Trudy VI arch. s'ěsda v Odessě 1884, Odessa 1888.

V

A. A. Vasiliev, Edict	A. A. Vasiliev, An edict of the emperor Justinian II september 688, Speculum 18 (1943) 1-13.
V. G. Vasiljevskij, Epirotica	V. G. Vasiljevskij, Epirotica saeculi XIII, VV 3 (1896) 233-299.
V. G. Vasiljevskij, Materialji	V. G. Vasilievskij, Materialji k vnutrennej istorii vizantijskogo gosudarstva, ŽMNP 202 (1879) 160-232, 368-438, 210 (1880) 98-170, 355-440.
A. Vogt, Basile	A. Vogt, Basile Ier, empereur de Byzance (867-886) et la civilisation byzantine à la fin du IXe siècle, Paris 1908, ανατ. New York 1972.
E. Vranoussi, Notes	E. Vranoussi, Notes sur quelques institutions du Peloponnèse byzantin: l'ἀβιωτίκιον, le φλωριατικὸν et les δύο μεῖζαι ou μύζαι, Études Balkaniques 14/4 (1978) 81-88.

Sp. Vryonis, Byzantium — Sp. Vryonis, Byzantium: its Internal History and Relations with the Muslim World, Variorum Reprints, London 1971.

Sp. Vryonis, Δημοκρατία — Sp. Vryonis, Byzantine ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ and the Guilds in the Eleventh Century, DOP 17 (1963) 289-314 (= Byzantium III).

Sp. Vryonis, Two Numismatic Items — Sp. Vryonis, Two Numismatic Items from the Thomas Whittemore Collection, BF 3 (1968) 229-234.

Sp. Vryonis, Will — Sp. Vryonis, The Will of a Provincial Magnate, Eustathius Boilas (1059), DOP 11 (1957) 263-277 (= Byzantium V).

VV — Vizantijskij Vremennik, Sanktpetersburg - Leningrad 1894 κ.ε., Moskva 1947 κ.ε.

W

G. Weiß, Beamte — G. Weiß, Oströmische Beamte im Spiegel der Schriften des Michael Psellos, München 1973.

C. Wessely, Studien — C. Wessely (έκδ.), Studien zur Paläographie und Papyrusurkunde, τ. I-XXIII, Leipzig 1902-1924, ανατ. Amsterdam 1965.

C. R. Whittacker, Agri deserti — C. R. Whittacker, Agri deserti, Studies in Roman Property by the Cambridge University, Research Seminar in Ancient History, έκδ. M. I. Finley, London 1976, σσ. 137-165.

U. Wilcken, Aktenstücke — U. Wilcken, Aktenstücke aus der Königlichen Bank zu Theben im Museum von Berlin, London - Paris - Berlin 1886.

U. Wilcken, Grundzüge — L. Mitteis - U. Wilcken, Grundzüge und Chrestomathie der Papyruskunde, τ. I, 1/2 και II, 1/2, Leipzig - Berlin 1912.

U. Wilcken, Ostraca — U. Wilcken, Griechische Ostraca, τ. I-II, Leipzig 1869.

N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion — N. Wilson - J. Darrouzès, Restes du chartulaire de Hiéra-Xérochoraphion, REB 26 (1968) 5-47 (κείμενο 13-40).

X

D. A. Xanalatos, Beiträge — D. A. Xanalatos, Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Makedoniens im Mittelalter, hauptsächlich auf Grund der Briefe des Erzbischofs Theophylaktos von Achrida, Diss., München 1937.

Z

K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte — K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte des griechisch-römischen Rechts, Berlin 1892, ανατ. Aalen 1955.

E. A. Zachariadou, Trade	E. A. Zachariadou, Trade and Crusade, Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415), Venice 1983.
G. Zacos - A. Veglery, Seals	G. Zacos - A. Veglery, Byzantine Lead Seals, τ. I, II, (έκδ. J. W. Nesbitt), μέρη 1-6, Basel - Berne 1972-84.
D. Zakythinos, Chrysobulle	D. Zakythinos, Le Chrysobulle d'Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde en faveur des Vénitiens, Paris 1932.
D. Zakythinos, Crise	D. Zakythinos, Crise monétaire et crise économique à Byzance du XIIIe au XVe siècle, L'Hellénisme Contemporain (1948), ανατ. Variorum Reprints, London 1973.
D. Zakythinos, Despotat	D. Zakythinos, Le despotat grec de Morée, τ. I. Histoire politique, Paris 1932, τ.II. Vie et institutions, Athènes 1953, ανατ. Variorum Reprints, London 1975.
Δ. Ζακυθηνός, Γράμμ. Ιερεμ.	Δ. Ζακυθηνός, Ἀνέκδοτον γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α' περὶ τῆς μονῆς τῆς Κορακονησίας, ΕΕΒΣ 13 (1937) 192-196.
Π. Ι. Ζέπος, Καλλιεργηταί	Π. Ι. Ζέπος, Καλλιεργηταὶ ξένης γῆς εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Σύντομος ἐποπτεία καὶ παρατηρήσεις, Βυζαντινά 13.1 (1985) 29-44.
J. Zhishman, Eherecht	J. Zhishman, Das Eherecht der orientalischen Kirche, Wien 1964.
M. Živojinović, Adelfati	M. Živojinović, Adelfati u Vizantii i srednovekovnoj Srbiji, ZRVI 11 (1968) 241-270.
M. Živojinović, Monaski Adelfati	M. Živojinović, Monaski adelfati na Svetoj Gori (Monastic Adelphats on the Mount Athos), Zbornik Filozofskog Fakulteta 12,1 (= Mélanges G. Ostrogorsky), Beograd 1974, σσ. 291-303.
ZMNP	Žurnal ministerstva narodnago prosveščenija, St. Petersburg 1834 κ.ε.
Ζων.	Ἰωάννης Ζωναρᾶς, Ἐπιτομή Ἱστοριῶν, ἐκδ. M. Pinder - Th. Buttner-Wobst, CB I-III, Bonnae 1841-1897.
G. Zoras, Corporazioni	G. Zoras, Le corporazioni bizantini, Roma 1931.
ZRVI	Zbornik radova Vizantološkog Instituta, Beograd 1952 κ.ε.

Πάπυροι

P. Amh.	B. P. Grenfell - A. S. Hunt (ἐκδ.), The Amherst Papyri, τ. I-II, London 1900-1901.
P. Apoll.	R. Rémondon, Papyrus grecs d'Apollônos Anô (Documents de Fouilles de l'Institute Français d'Archéologie Orientale du Caire 29), Le Caire 1953.
Bad.	F. Bilabel, Veröffentlichungen aus den badischen Papyrussammlungen, Heft 2, 4. Griechische Papyri, Heidelberg 1923, 1924.

A. Barbera, Papyri	A. Barbera, Papyri Fiorentini inediti, Aegyptus 20 (1940) 24-26.
P. Berl. Inv. Nr. 16374	S. G. Kapsomenos (έκδ.), Zwei byzantinische Papyri aus der Zeit Justinians, BZ 37 (1937) 10-17, (κείμενο 15-16).
BGU	Ägyptische Urkunden aus der Koeniglichen Museen zu Berlin. Griechische Urkunden, Berlin 1895-1937.
P. Col. Inv. Nr. 181 (19)+ 182	C. J. Kraemer - Jr.-N. Lewis, A Referee's Hearing on Ownership, Trans. and Proceed. of the Amer. Philol. Assoc. 68 (1937) 357-387.
P. Corn.	W. L. Westermann - C. J. Kraemer Jr., Greek Papyri in the Library of Cornell University, New York 1926.
P. Flor.	D. Comparetti - G. Vitelli, Papiri greco-egizii: Papiri Fiorentini, publ. dalla R. Acad. dei Lincei, τ. I-III, Milano 1905-1915.
P. Gen.	J. Nicole, Les papyrus de Genève 1896 κ.ε.
P. Grenf. I	B. P. Grenfell, An Alexandrian erotic Fragment and Other greek Papyri, Oxford 1896.
P. Grenf. II	B. P. Grenfell - A. S. Hunt, New Classical Fragments and Other Greek and Latin Papyri, Oxford 1897.
P. Hamb.	P. M. Meyer, Griechische Papyrusurkunden der Hamburger Staats- und Universitätsbibliothek, τ. I, Leipzig - Berlin 1911.
P. Herm.	B. R. Rees, Papyri from Hermopolis and Other Documents of the Byzantine Period (Graeco-Roman Memoirs, 42), London 1964.
P. Iand.	C. Kalbfleisch, Papyri Iandanae, Leipzig-Berlin 1912-1938.
P. Kairo Boak	Early Byzantine Papyri from the Cairo Museum: Nr. 1-7, εν: Études de Papyrologie 2 (1933) 1-22.
P. Kar.	N. Lewis, Greek Papyri in the Collection of New York University, I: Fourth Century Documents from Karanis, Leiden 1967.
P. Klein Form.	C. Wessely, Griechische Papyrusurkunden kleineren Formats, Studien zur Paläographie und Papyruskunde III (1904), VIII (1908).
P. Lips.	L. Mitteis, Griechische Urkunden der Papyrussammlung zu Leipzig, τ. I, Leipzig 1906.
P. Lond.	Greek Papyri in the British Museum, τ. I-II, έκδ. F. G. Kenyon, τ. III, έκδ. F. G. Kenyon - H. I. Bell, τ. IV-V, έκδ. H. I. Bell, London 1893 κ.ε.
P. Manch.	Catalogue of the Greek and Latin Papyri in the John Hylands Library Manchester, vol. IV. Documents of the Ptolemaic, Roman and Byzantine Periods (Nos. 552-717), έκδ. C. H. Roberts - F. G. Turner, Manchester 1952.
P. Masp.	J. Maspero, Papyrus grecs d'époque byzantine (= Ca-

	talogue général des antiquités égyptiennes du Musée du Caire), Nos. 67001-67359, τ. I-III, Le Caire 1910-1916.
P. Micha.	D. S. Grawford, Papyri Michaelidae, Aberdeen 1955.
P. Osl.	S. Eitrem - L. Amundsen, Papyri Osloenses, τ. 2, Oslo 1931, τ. 3, Oslo 1936.
P. Oxf.	E.P. Wegener, Some Oxford Papyri, Leiden 1942-1948.
P. Oxy.	B. R. Grenfell - A. S. Hunt - H. I. Bell - E. Lobel - E. Wegener, The Oxyrhynchus Papyri, τ. I-XVIII, London 1898-1941.
P. Preis.	F. Preisigke, Griechische Urkunden des ägyptischen Museums zu Cairo, Strassburg 1911.
P. Princ.	A. Ch. Johnson - H. Bartlett van Hoesen, Papyri in the Princeton University Collections, τ. I, Baltimore 1931, E. H. Kase, τ. II, Baltimore 1936.
P. Princ. Roll.	E. H. Kase, A Papyrus Roll in the Princeton Collection, Baltimore 1933.
P. Raineri I	C. Wessely, Corpus papyrorum Raineri I. Rechtsurkunden, Wien 1895.
P. Rein.	T. Reinach - W. Spiegelberg, Papyrus grecs et démotiques, Paris 1905.
P. Russ.	Papyri russischer und georgischer Sammlungen, ἐκδ. G. Zereteli, III. Spätrömische und byzantinische Texte, Tiflis 1930, ανατ. Amsterdam 1966.
PSA	G. A. Petropoulos, Papyri Societatis Archaeologicae Atheniensis, Athènes 1939.
PSI	Papiri greci e latini, Publicazioni della Società italiana per la ricerca dei papiri greci e latini in Egitto, τ. I-XIII, Firenze 1912-1943.
P. Strassb.	F. Preisigke, Griechische Papyri der k. Universitäts-u. Landesbibliothek zu Strassburg im Elsass, τ. 1, Strassburg - Leipzig 1906-12.
P. Théad.	P. Jouguet, Papyrus de Théadelphie, Paris 1911.
P. Vars.	G. Manteufell - L. Zawadowski - C. Rozenberg, Papyri Varsovienses (Universitas Varsoviensis, Acta Facultatis Litterarum 1), Warsoviae 1938.
P. Zill.	H. Zilliacus, Vierzehn Berliner Griechische Papyri, Urkunden und Briefe (Societas Scientiarum Fennica) Helsinki 1941.

Α

ἀβαρής, -ές

Ο όρος απαντά σπάνια. Δηλώνει αυτόν που δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε φορολογική επιβάρυνση.

Νικ. Μυστ., Επ. 152.7 (10ος αι.): *Σὸν οὖν ἐστι ... διατηρῆσαι αὐτοὺς ἀβαρεῖς τῆς ἄλλης τοῦ δημοσίου περιαγωγῆς καὶ περιστάσεως.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀβαρῶς

Μνημονεύεται συνήθως μαζί με το **ἀτελῶς**↗ και σημαίνει τη χορήγηση ή τη διατήρηση φορολογικής απαλλαγής. Απαντά κυρίως από τον 11ο αι. κ.ε.

AL 48.15 (1086): *μενεῖ[ν αὐτ]ῷ ... τὸ δια[ληφθ]ὲν ... χω(ρίον) ... ἀνα]φαίρετόν τε (καὶ) ἀναπόσπαστον εἰς τοὺς ἑξ(ῆς) ἅπαντας (καὶ) διηνεκεῖς χρόνους ἀτε[λῶ]ς μέντοι (καὶ) ἀβαρ(ῶς), μὴ ὀφείλοντο(ς) τούτου ... παρέχειν ὅλω[ς τι] πρὸ(ς) τὸν δημόσιον χάριν ἡστινοσοῦν ἀπαιτήσε(ως).* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.49 (1087), 47.7 (1087), 6.11 (1088), 49 Α 261 (1088), Β 6 (1326), Γ 6 (1331). - AL 49.31 (1089), 89.121 (1298). - MM 4.34.14 (1234/39), 91.33 (13ος αι.), 17.27 (1235). - A. Prodr. 29.8 (1333), 36.7 (1342). - A. Esph. 31.3 (1409?): *ὥστε κατέχῃ ἅυτη παντα τὰ ... ἀγροίδια καὶ λοιπὰ δίκαια ... ἀνακροτηριάστ(ως) μέντοι καὶ ἀβαρῶς καθ(ῶς) ἔκπαλαι.*

Α.Σ.- Ζ.

ἄβατος, -ον

1. Δύσβατος, απροσπέλαστος. Ο όρος χρησιμοποιείται για ακίνητα στα οποία δεν επιτρέπεται η είσοδος φορολογικών και άλλων υπαλλήλων. Με τη σημασία αυτή ο όρος απαντά σε έγγραφα του 12ου-14ου αι.

AL 56.99 (1104): *τὰ τ(ῆς) μο(νῆς) ἅπαντ(α) κτήματ(α) ... μέν(ειν) ... ἐλεύθ(ε)ρ(α) ... πάσ(ης) ... ἀ[παι]τήσε(ώς) τε (καὶ) δόσε(ως) (καὶ) λοιπ(ῆς) ἐπηρεί(ας) (καὶ) ἀγγαρεί(ας), ἀναγραφ(ῆς) τὲ (καὶ) μέτρου ἀνώτ(ε)ρ(α) (καὶ) τὸ ὅλ(ον) παρ' [οἱου]δήτ(ι)ν(ος) ἄβατα.* - AL 128.25 (1347): *..., ἀλλ' εἶναι πᾶσ(ιν) ἄβατα (καὶ) ἀνεπηρέαστα.*

2. χέρσος

AL 133.10 (1353): *μὴ παντελῶς ὁ τόπος ἐρημωθῇ καὶ ἄβατος γένητ(αι).*

Α.Σ.- Ζ.

ἄβατος, -ον

Βλ. και εκκλησιαστικούς όρους.

ἀβιωτίκιον, τό

Από το επίθ. ἄβιος = στείρος, άτεκνος και κατάλ. -ίκιον. Κληρονομικό δικαίωμα του δημοσίου ή στην περίπτωση παροίκου του κυρίου της γης να εισπράττει το 1/3 της περιουσίας εκείνου που πέθαινε ἄπαις καὶ ἀδιάθετος. Το

1/3 το κληρονομούσε η σύζυγος που επιζούσε ή οι συγγενείς και το 1/3 η Εκκλησία για μνημόσυνα του νεκρού (**ψυχικά**↗). Σε περίπτωση που δεν υπήρχαν συγγενείς, το δημόσιο ή ο κύριος της γης εισέπραττε το 1/2 και η Εκκλησία το υπόλοιπο 1/2.[1] Στη Μονεμβασία τα 2/3 κληρονομούσαν οι συγγενείς και το 1/3 το δημόσιο για τη συντήρηση του κάστρου.[2] Ο όρος εμφανίζεται στα έγγραφα από τα τέλη του 13ου αι. ως και τον 15ο αι.[3]

1. Νεαρά πατρ. Αθανασίου Α' (1304-6) (= JGR 1.534). - Σύνταγμα 5.122: *Τοὺς μὴ ἐπὶ παιδὶ τελευτῶντας ἄνδρας, ἢ γύναια, μὴ ἁρπαγὴν ὑπομένειν τῶν ὑπαρχόντων τὸ ἐναπολειφθὲν παντελῶς μέρος ἀβίωτον ὄντως, καὶ διπλῆν συμφορὰν, καθὰ καὶ ἀβιωτίκιον ἁρμοζόντως ἐκάλεσαν, οὐ παρὰ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων, οὐ παρὰ τῶν εἰς παροικίαν ἐχόντων αὐτοὺς, ἢ καὶ Ἐκκλησιῶν, ἢ καὶ μονῶν, ἀλλ' ἔχειν ἡ δεσποτεία τοῦ βίου τὸ τρίτον τὸ τρίτον ὁ ἀπελθὼν, καὶ τὸ τρίτον ὁ ζῶν· εἰ δὲ οὕτως ἀπέλθῃ, ἐπὶ πατρὶ, ἢ μητρὶ ἢ ἀδελφῷ, ἀνήκειν αὐτοῖς ταῦτα. Εἰ δὲ μὴ ἕξει τινὰ τῶν ῥηθέντων, ὑπάγειν τότε τῇ δεσποτείᾳ τὸ ἥμισυ, καὶ μνημοσύνοις χάριν ἐκείνου τὸ ἥμισυ.* - Εξάβιβλος Ε.8.95 (14ος αι.). Πρβλ. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (945-959) (= JGR 1.235). - Schatz. 22.1-5 (1399/1414): *Ἐπεὶ κῦρις Ἀνδρόνικος ὁ Φιλανθρωπηνὸς ἐκεῖνος ἀπελθὼν εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος ἐπὶ τῷ γενέσθαι μοναχὸς ... ἐτελεύτησ(εν) ἐκεῖ ἄπαις ὢν καὶ ἀδιάδοχος, εὑρέθη δὲ αὐτῷ βίος ... ἀφ' οὗ δὴ βίου κατὰ τὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συνήθειαν μέρος μὲν ἀνηλώθη διὰ τῶν μοναχῶν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς [αὐτ]οῦ, μέρος δὲ ἐδόθη πρὸς τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς, ἔλαβε δὲ καὶ τὸ βεστιάριον τῆς βασιλεί(ας) μου μέρος.*
2. MM 5.174.20 (1442/3): *παρεκάλεσαν ... οἱ ἔποικοι πάντες τοῦ κάστρου τῆς Μονεμβασίας ... ἵνα τηρῆται περὶ τοῦ ἀβιωτικίου τῶν τελευτώντων ἐξ αὐτῶν ἀκλήρων καὶ ἀδιαθέτων ... ἵνα, ὁπόταν τελευτήσῃ τινὰς ἀπὸ τούτους ἄπαις καὶ ἀδιάθετος ..., ἵνα οἱ ἀπὸ μακρόθεν συγγενεῖς αὐτοῦ λάβωσιν ἀπὸ τὸν βίον ἐκείνου τὸ δίμοιρον ... τὸ δὲ τρίτον μέρος τοῦ βίου ἐκείνου δίδωσιν ὑπὲρ τοῦ κάστρου*, αυτόθι 170.16, 25 (1440).
3. AL 71.80 (1259). - Schatz. 38.47 (1294): *ἀλλὰ διατηρεῖσθαι ἀνώτερα τῶν κατὰ χώραν ἐπερχομένων δη[μοσιακῶν ἐπηρειῶν καὶ συζητήσεων, ἤγουν ἀγγαρεί]ας, ἀβιωτικίου, ζημίας.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' παράρτημα Γ' 43 (1331): *ἔτι δὲ οἱ ἐν αὐτοῖς πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι ἀνώτεροι πάσης ... ἀδικίας ... καὶ ἀπὸ τῶν ἀπαιτουμένων ἐκεῖσε τοπικῶς συνήθων ἀπαιτήσεων τοῦ τε κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, τοῦ ἀέρος, τοῦ ἀβιωτικίου.* - Χρυσόβουλλον Ιωάννου Ε' Παλαιολόγου (1363) (= JGR 1.690.16). - MM 2.342.28 (ca. 1400): *ἀναγκαζομένη παρὰ τῶν τὸ ἀβιωτίκιον ἀπαιτούντων ἐμφανίσαι τὰ ἐγγεγραμμένα τῇ διαθήκῃ ὑπέρπυρα.* - G. Ferrari, Formulari 55.1 κ.ε. (13ος αι.): *ἀθωοτικὸν ἔγγραφον εἰς ἀβιωτίκιον ... συνέβη τελευτῆσαι τὸν δεῖναι. Ἄπαις καὶ ἀδιάθετος καὶ τὸ ὑπὲρ ἀκληρονόμητον διαφέροντι τῷ δημοσίῳ ἀποδοὺς ἡμῖν τὸ μέρος αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ βραχυτάτην περιουσίαν*, αυτόθι 52.25: *ἄκτον εἰς ἀβιωτίκιον.*

ΒΙΒΛ.: K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte 140 κ.ε. - P. Lemerle, Chrysobulle 440-442. - Μ. Τουρτόγλου, Αβιωτίκιον. - E. Vranoussi, Notes 81-88. - Α. Δ. Καρπόζηλος, Αβιωτίκιον. - D. Zakythinos, Crise 120.

Α.Σ.- Ζ.

ἀβλαβής, -ές

1. Αυτός που δεν υπόκειται σε φορολογική επιβάρυνση περιουσιακή ή και προσωπική. Ο όρος με τη σημασία αυτή απαντά σε παπύρους, νόμους και μεταγενέστερα έγγραφα. Είναι συνώνυμος με τους όρους **αζήμιος**,↗ **ανεπηρέαστος**.↗

P. Manch. 34.11 (6ος αι.): *[ἀ]ρ[ο]υρῶν δύο ἄτρωτον, αβλάβη, ἀνεπηρέαστον.* - NJ 128.21 (545): *καὶ μηδὲ ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν κομίζεσθαί τι συνηθειῶν ὀνόματι, ὥστε πανταχόθεν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀβλαβεῖς φυλαχθῆναι.* - Πρβλ. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 7.ζ′ (9ος αι.) (= JGR 2.250). - AL 55.63 (1102): *καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πλοίοις διαπλέοντες ἀδιάσειστοι μενοῦσι καὶ ἀβλαβεῖς, μὴ ἐπιζητούμενοι ἐμβλητίκιον ἢ ἐξεμβλητίκιον ἢ πρατίκιον.* - Ἐγγρ. Πάτμ. Α′ 25.19 (1258): *διατηρεῖν ἅπαντα τὰ ἀνήκοντα τῇ τοιαύτῃ μονῇ ἀζήμια καὶ ἀβλαβῆ.* - MM 4.151.21 (1265): *ἀλλὰ μένειν ὀφείλει ... ἡ μονὴ ἀβλαβὴς πάντῃ καὶ ἀνενόχλητος.* - MM 3.97.24 (1290): *συντηρεῖσθαι δὲ μᾶλλον ἀβλαβεῖς ἔν τε τοῖς σώμασι καὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῶν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην ζημίαν ἢ καταδυναστείαν καὶ ἁρπαγὴν ὑφίστασθαι παρά τινος τῶν ἁπάντων τῶν ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς βασιλείας μου.* - MM 3.104.5 (1324): *καὶ μείνωσιν ἀβλαβεῖς καὶ ἀζήμιοι.*

2. **ἀβλαβές, τό**

Στον Νόμο Γεωργικό σημαίνει την αποζημίωση. Πρβλ. **τὸ ἀζήμιον.**↗

Νόμ. Γεωργ. οβ′ (6ος-14ος αι.) (= JGR 2.70): *ἐὰν σὺν εἰδήσει τοῦ κυρίου ὁ δοῦλος παραλάβῃ οἱαδήποτε θρέμματα καὶ καταφάγῃ αὐτὰ ἢ ἄλλως πως ἀφανίσει, ὁ κύριος τοῦ δούλου τὸ ἀβλαβὲς ποιείτω τῷ κυρίῳ αὐτῶν.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀβροχικός, -ή, -όν

Με τη σημασία του **ἄβροχος.**↗

P. Vars. 26.30 (4ος-5ος αι.). - P. Iand. 102.18 (5ος αι.). - P. Herm. 26.7 (5ος αι.). - SB 7167.10 (5ος αι.): *παραδώσω ... κατ' ἔτος ἔν τε συνβρόχῳ καὶ ἀβροχικῷ.* - P. Hamb. 68.14 (6ος αι.): *διδόναι ὑμῖν τὸν φόρον ἐπ' ἀποτάκτῳ, ἐν τελείῳ καὶ ἀβροχικῷ.* - P. Russ. III, 36.18 (6ος αι.). - P. Flor. 283.23 (6ος αι.): *διδόναι τὸν φόρον ἐν τελείῳ καὶ ἀβροχικῷ.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 89. - A.Ch. Johnson - L.C. West, Byz. Egypt 14.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄβροχος, -ον

Ο όρος αφορά σε γη που δεν κατακλυζόταν από τα νερά του Νείλου, πράγμα που συνεπαγόταν μειωμένη φορολογική επιβάρυνση.

P. Flor. 325.14 (5ος αι.). - P. Oxy. 2038.1 (6ος αι.): *[λόγος] κουφισμ(οῦ) ἀβρόχ[(ου καὶ π]αραμυθ(ίας) μετρ(ημάτων).* - PSA 77.23 (6ος αι.): *τελέσω ἐπὶ τ' ἐνβρόχῳ και ἀβρόχῳ ἀρτάβας χ.* - BGU 1020.9 (6ος αι.): *ἑτοίμως ἔχειν ἐν συμ[βρόχῳ] καὶ ἀ[β]ρόχῳ διδόναι ὑμῖν κατ' ἔτος ἀνυπερθέτως τὰ ... νομίσματα χ.* - Bad. 95.59, 361, 380, 381, 483, 484, 488, 489, 505, 515 (6ος αι.). - P. Zill. 7.20 (6ος αι.). - P. Oxf. 16.10 (6ος-7ος αι.). - P. Grenf. I., 56.13 (6ος αι.): *τῷ δὲ ἀβρόχῳ, ὃ μὴ εἴη, παρέξω ἥμισυ τοῦ φόρου.* - P. Russ. IV, 11.2 (711): *μὴ γ]νωσθη δε ὑμῖν ὡς ἀπέμεινεν [ἐν τῇ διοικήσει σου ὡς εἴρ]ηται ἐν ἀβρόχῳ μι[ᾶ ἀ]ρ[ου]ρα.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 89. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 14.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀβυδικός, ὁ

Βυζαντινός υπάλληλος γνωστός μόνον από σφραγίδες του 8ου-11ου αιώνα. Μνημονεύεται επίσης στο κτηματολόγιο των Θηβών. Το όνομά του έλαβε ο αβυδικός από την πόλη Άβυδο, όπου πιθανότατα ήταν η έδρα της υπηρεσίας του. Επειδή γνωρίζουμε ότι στην Άβυδο πριν από τον Ιουστινιανό υπήρχε ναυτικός σταθμός εποπτείας των φορτίων των εισπλεόντων προς την Κωνσταντινούπολη πλοίων, από δε τον Ιουστινιανό ιδρύθηκε εκεί τελωνείο Κωνσταντινουπόλεως για τα πλοία που έρχονταν από το Αιγαίο προς την Κωνσταντινούπολη, οι ερευνητές συμπέραναν ότι ο αβυδικός επωμίστηκε τελωνειακές αρμοδιότητες. Πιθανότατα η σπουδαιότητα του τελωνείου Αβύδου να συνετέλεσε, ώστε ο όρος αβυδικός να αποδοθεί στους τελωνειακούς υπαλλήλους και άλλων λιμένων, όπως μαρτυρούν οι σφραγίδες περί *ἀβυδικοῦ Θεσσαλονίκης*[1] ή *ἀβυδικοῦ Χρηποῦ* (Ευρίπου).[2] Παραμένει πρόβλημα εάν οι σφραγίδες με τον όρο αβυδικός χωρίς γεωγραφικό προσδιορισμό δήλωναν (κατώτερους;) τελωνειακούς υπαλλήλους άλλων λιμένων ή και της Αβύδου, όπου ο γεωγραφικός προσδιορισμός παραλειπόταν για να αποφευχθεί ο πλεονασμός αβυδικός Αβύδου.[3]

Σε σφραγίδες το αξίωμα του αβυδικού συνάπτεται με εκείνα του **παραφύλακος**↗ και του **κομμερκιαρίου**.↗[4] Κατά την H. Ahrweiler προκάτοχος του αβυδικού ήταν ο **κόμης τῶν στενῶν**,↗ που μαρτυρείται πριν από τον Ιουστινιανό, ονομαζόμενος και ως **κόμης 'Αβύδου**.↗

1. G. Zacos - A. Veglery, Seals 2249 (β' μισό 8ου αι.): *Θεοτόκε, βοήθει τῷ σῷ δούλῳ Νικήτα, νοταρίῳ καὶ ἀβυδικῷ Θεσσαλονίκης*, αυτόθι 2566 (750-850), 1436 A (τέλη 8ου-αρχές 9ου αι.), 1851 (9ος αι.), 2503 (9ος αι.), 2173 (9ος αι.), 2101 (9ος αι.). - V. Laurent, Sceaux 262 (10ος-11ος αι.).
2. Κτηματολόγιον Θηβών A 11.13 (11ος αι.): *ὁ τοῦ Κωνσταντίνου δρουγγαρ(ίου) τοῦ Χαβάρωνο(ς) τοῦ ἀβυδ(ικοῦ) τοῦ Χρεπ(οῦ).*
3. G. Zacos - A. Veglery, Seals 3080 (β' μισό 8ου αι.): *Κύριε, βοήθει τῷ σῷ δούλῳ 'Αθανασίῳ νοταρίῳ καὶ ἀβυδικῷ*, αυτόθι 2138 (β' μισό 9ου αι.). - V. Laurent, Sceaux 245 (10ος αι.). - Κτηματολόγιον Θηβών A 11.11 (11ος αι.): *Διὰ ἁγ(ίο)υ Λέοντ(ος) τοῦ ἀβυδικοῦ, νομ ιβ'.*
4. M. Γούδας, Σημειώματα σ. 469 (8ος-9ος αι.): *Κύριε βοήθει τῷ [σῷ] δούλ[ῳ 'Ιω]άννῃ +παραφύλ(ακι) ἀβύδ(ικῷ) ὦ (=καὶ) κομερκ(ιαρίῳ) Θεσσαλ(ονίκης*, αυτόθι σ. 469 (8ος-9ος αι.): *['Ιω]άν(ν)ῃ (;) [κομερ]κ[ιαρίῳ] καὶ ἀβ(υ)δικ(ῷ) Θε[σσα]λονίκ(ης).*

ΒΙΒΛ.: M. Γούδας, Σημειώματα 470. - K. Κωνσταντόπουλος, Αβυδικός 31-32. - K. Άμαντος, Άβυδος-Στενόν 402-4. - V. Laurent, Sceaux 334 κ.ε. - N. Svoronos, Cadastre 72 σημ. 2. - H. Ahrweiler, Fonctionnaires 243-6. - Της ίδιας, Mer 99-102. - G. Zacos - A. Veglery, Seals, σχόλια αριθ. 2173. - N. Oikonomidès, Kommerkion 244-5. - H. Antoniadis-Bibicou, Douanes 179-181.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀγάπη, ἡ

1. Φόρος, το ακριβές περιεχόμενο του οποίου μας διαφεύγει. Αναφέρεται σε έγγραφα του 13ου αι. ανάμεσα στα **δημοσιακὰ κεφάλαια**↗ και συνάπτεται συνή-

θως με τη **σιταρκία.**↗ Απαντά σε έγγραφα της αυτοκρατορίας της Νίκαιας, γι' αυτό μπορούμε να υποθέσουμε ότι πρόκειται για τοπικό φόρο. Σύμφωνα με μια άποψη η αγάπη αντιστοιχούσε προς το **καπνικόν**↗ (V. G. Vasiljevskij, M. Angold). Σύμφωνα με άλλη άποψη εισπραττόταν για την κάλυψη χρηματικών υποχρεώσεων που απέρρεαν από συνθήκες (*ἀγάπαι*) με ξένους λαούς και πιθανότατα τους Τούρκους (H. Ahrweiler).

MM 4.4.9 (1228): *καὶ ἐξκουσσεύειν ἡ βασιλεία μου εὐδοκεῖ ... ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας ἐπηρείας, ἀγγαρείας ... ἄνευ μόνων τῶν τῷ δημοσίῳ ἀνηκόντων δύο κεφαλαίων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σιταρκίας*, αυτόθι 4.86.12 (13ος αι.), 4.249.11 (13ος αι.). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου (1267) (= JGR 1.663): *καὶ ἡ χώρα τῶν Ἁγιοσοφιτικῶν ἐστὶ χώρα, ἀκριβὲς τῆς πάλαι δεσποτείας γνώρισμα τὴν κλῆσιν ἐς δεῦρο διατηροῦσα, μετὰ πάντων τῶν δικαίων αὐτῆς ... πρὸς τούτοις τὸν πόρον, τὸ κομμέρκιον ... καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πλωΐμων, τὸ τῆς ἀγάπης καὶ τὸ τῆς σιταρκίας.*

2. Παροχές ως φιλικά δώρα π.χ. σε ιατρούς.

Θαύμ. Αρτ. 138.27: *Οὐκ ἰατρεύεις με· καὶ σημίσιν σοι δέδωκα καὶ τριμίσιν καὶ τέσσαρα κεράτια καὶ τοσαύτας ἀγάπας, καὶ τίποτε οὐκ ὠφελήθην ἀπὸ σοῦ.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Lavra 261. - G. Ostrogorskij, Immunité 198. - H. Ahrweiler, Donations 109 σημ. 35. - Α. Μηλιαράκης, Νίκαια 301 σημ. 1. - V. G. Vasiljevskij, Materialji 118 σημ. 1. - M. Angold, Government 224.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαράρος, ὁ

Από το ουσιαστικό **ἀγγαρεία.**↗ Δουλευτής, εργάτης, δουλοπάροικος.

A. Carb. 51.LI 96.20 (II.II.88) (1173): *οἵτινεσ ὑπῆρχ(ον) ανοι (ἄνθρωποι) μου ανγγαρᾶρι ⟨ἀγγαράροι⟩.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαρεία, ἡ

Από το ἀγγαρεύω ⟨ἀγγαρήιος και ἀγγαρήιον⟨ἄγγαρος = Πέρσης αγγελιαφόρος. Από τα ελληνιστικά χρόνια απαντούν και οι τύποι ἐγγαρεύω και ἐγγαρία από παρετυμολογία προς την πρόθεση ἐν.

Η αγγαρεία συνάπτεται με τα munera sordida της πρωτοβυζαντινής εποχής. Σήμαινε:

Α. την αναγκαστική παροχή ζώων,[1] αμαξών[2] και πλοίων[3] σε δημόσια αρχή για τη διακίνηση αξιωματούχων, υπαλλήλων σε υπηρεσία και στρατιωτών,[4] καθώς και για τη μεταφορά αποσκευών, όπλων, εφοδίων[5] και του φόρου σε είδος,

Β. την αναγκαστική προσωπική εργασία[6] προς κάποια δημόσια αρχή. Η αγγαρεία αυτή χαρακτηρίζεται από τις πηγές ως ἀγγαρεία δημοσία ή τοῦ δημοσίου.[7]

Η αγγαρεία βάρυνε τους κατοίκους κοινοτήτων των κεντρικών οδικών αρτηριών, η **παραγγαρεία**↗ εκείνους των πλαγίων οδών.[8] Με νόμο του Τιβερίου Β'(578-582) δεν εξαιρούνταν από αυτήν ούτε οι "βασιλικοί οἶκοι".[9]

1. C. Wessely, Studien XX, 75.21 (3ος-4ος αι.): *φορέδρου ὄνου εγκαρίας τῶ στρατιώτου (η)*. - Κεκαυμ. 40.15, 196.31 (11ος αι.): *ἐλεύσεται γὰρ ἄνθρωπος βασιλικὸς ζητῆσαί σε ὑποζύγιον ἀγγαρείας*. - ΜΜ 5.136.29 (1074), 5.143.7 (1079): *ἀγγαρείᾳ καὶ παραγγαρείᾳ παρά τινος τῶν τοιούτων οὐ καθυπαχθήσονται οὔτε αὐτοί, οὔτε τὰ ζῷα τούτων*, αυτόθι 6.220.35 (13ος-14ος αι.), 5.172.3-4 (15ος αι.).
2. Βλ. κατωτ. Ε.
3. ΜΜ 6.52.11 (1088): *τὸ τοιοῦτον πλοῖον καὶ οἱ τούτῳ ἐμπλέοντες ... καὶ οὔτε ἀγγαρείᾳ καθυποβληθήσεται, οὔτε πρὸς μετακομιδὴν τινῶν χρειωδῶν ... ἢ ἐμβλήσει κόκκου ἢ συνωνῆς*, αυτόθι 6.100.4, 9 (12ος αι.). - AL 55.26, 49, 54, 56 (1102). - ΜΜ 4.344.26 (13ος αι.), 5.12.32, 5.13.7 (1259). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου (1259) (= JGR 1.655, 656).
4. NJ 128.22 (549): *κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας καὶ τὰς αὐτῶν τάξεις, εἴ ποτε ἐκ πόλεως εἰς πόλιν παραγένωνται, μήτε ἀγγαρείαις μήτε διαγραφαῖς ἢ ἄλλοις δαπανήμασι τοὺς ὑποτελεῖς βαρύνειν*. - AL 33.84 (1060). - ΜΜ 5.143.7 (1079): *φοσσάτου διελεύσεως καὶ βεστιαριτῶν καὶ μανδατόρων καὶ λοιπῶν βασιλικῶν ἀνθρωπων τὴν οἱανδήποτε δουλείαν ἐν τοῖς εἰρημένοις θέμασι μετερχομένων ἢ καὶ κατὰ πάροδον διερχομένων ὑπεράνω ἔσονται καὶ ἀγγαρείᾳ καὶ παραγγαρείᾳ παρά τινος τῶν τοιούτων οὐ καθυπαχθήσονται οὔτε αὐτοί, οὔτε τὰ ζῷα τούτων*. - AL 48.46 (1086).
5. Βλ. κατωτ. Ε.
6. P. Apoll. 12.6 (706): *παραγγείλατε δὲ τοῖς καλα[φάταις] [ἵ]να καλαφατίσωσιν τὸ πλ[οῖον ....] εἰς ἀγγαρίαν κάμνουσιν*. - P. Lond. IV 1356.11 (8ος αι.). - Σούδα (10ος αι.): *ὅθεν ἀγγαρείαν ἀνάγκην ἀκούσιον λέγομεν καὶ ἐκ βίας γινομένην ὑπηρεσίαν*. - ΜΜ 5.136.29 (1074): *καὶ μήτε ἀγγαρείᾳ ἢ παραγγαρείᾳ καθυπάγεσθαι παρά τινος τῶν τοιούτων μήτ' αὐτούς, μήτε τὰ ζῷα τούτων*. - Πλήθων, Λόγ. 122.18.19 (15ος αι.): *ἀγγαρεία μὲν βαρύτατος φόρων τοῖς φέρουσι, πολὺ τὸ δούλειον ἔχων, ἅτε τῶν σωμάτων, οὐ τῶν χρημάτων ἐπιλαμβανόμενος*. - Δούκας 303.20 (15ος αι.). - Εξάβιβλος Β.5.1 (14ος αι.).
7. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 9.ις' (9ος αι.) (= JGR 2.256): *τὰ μοναστήρια καὶ αἱ ἐκκλησίαι ... οὐχ ὑπόκεινται οὔτε ἰδιωτικῇ ἀγγαρείᾳ ἤτοι δουλείᾳ οὔτε δημοσίᾳ*. - Επικυρωτικόν χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617): *καὶ ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τούτους ... ἁπάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας τοῦ δημοσίου*. - Μ. Γούδας, Βατ. 123 (1080). - ΜΜ 4.343.32 (13ος αι.). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Θ' Παλαιολόγου (1314/5) (= JGR 1.676): *ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγαρείας δημοσίας καὶ ὑπηρετικῶν συζητήσεων*. - A. Esph. 6.68 (1258/59): *ἀνώτερα πάσης δη[μοσι]ακῆς ἐνοχλήσεως, ἤγ(ουν) ἀγ[γαρ]είας παραγγαρί[ας] ...*, αυτόθι 23.31 (1347).
8. Βασιλ. 56.17.22 (9ος αι.): *καὶ ἔστιν ἀγγαρεία μὲν ἡ πάροδος ἡ διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς καὶ δρόμου ἐχούσης ... παραγγαρεία δέ, ἡ διὰ τῆς πλαγίας ὁδοῦ*.
9. Νεαρά Τιβερίου Β' 241.135.

Γ. Αναγκαστική παροχή υπηρεσιών και ζώων προς ιδιώτες (εκκλησιαστικούς άρχοντες,[1] μοναχούς[2] και μεγαλοϊδιοκτήτες[3]) (ἰδιωτικὴ ἀγγαρεία). Αφορούσε κυρίως γεωργικές εργασίες.[4] Σε μερικά έγγραφα ορίζεται ότι κάθε πάροικος όφειλε να προσφέρει αγγαρεία 12 ή 24 ημέρες το χρόνο[5] ή κάθε εβδομάδα μία ημέρα.[6]
1. CJ 1.3.38.2 (Ζήνωνος): *Καὶ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν ... ἐπισκόπων ἢ χωρεπισκόπων ἢ περιοδευτῶν ἢ κληρικῶν ἄκοντας τοὺς λαϊκοὺς συνελαύνειν ... ἢ καὶ γεωργοῖς μὲν, ἐν κλήρῳ δὲ καταλεγομένοις ... ἢ τὰς καλουμένας ἀγγαρείας ἢ ἑτέρας τοιου-*

τοτρόπως ἐπαχθείας ἢ ὑπηρεσίας ἐπιφέρειν. - Φώτιος, Νομοκ. 6.1. - A. Prôt. 3.14 (934): *Πλὴν τοῦτο διοριζόμεθα ἵνα ... ἀπαρενόχλητος διατηρεῖται ἀπὸ πάσης ἐπηρείας (καὶ) ἀγγαρείας καὶ ζημίας τῆς ὡς εἰκὸς ἐγγινομένης παρά τε ἐπισκόπων καὶ ἀρχόντων καὶ ἄλλου παντός.*
2. A. Prôt. 7.122 (Τυπικό Ιω. Τζιμισκή του 972): *Τὰς λεγομένας ἀγγαρείας ἐκκοπῆναι προσηκόντως ἡγησάμεθα τὰς παρὰ τῶν κελλιοτῶν πρὸς τοὺς ἡγουμένους γινομένας.* - MM 4.255.28 (13ος αι.): *οἱ ἔποικοι τοῦ χωρίου Βάρης, ... οὐ πείθονται τοῖς τοιούτοις μοναχοῖς, καὶ τὸ ἀνῆκον τέλους χάριν καταβάλλειν οὐ θέλουσιν ... οὔτε δὲ τῇ συνήθει ἀγγαρείᾳ ὑποκεῖσθαι θέλουσιν.* - Τυπ. Κοσμ. 2044, 2055 (1151/2). - A. Doch. 70 (1399).
3. Νεαρά Ρωμανού Α' Λακαπηνού, Κωνσταντίνου, Στεφάνου και Κωνσταντίνου (934) (= JGR 1.209). - A.Ivir. 41.59 (1079): *μήτε παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπ(ων) ἢ ἀρχοντ(ικῶν) προσώπ(ων) ἢ λοιπ(ῶν) ἀγγαρείᾳ τινὶ ἢ ζημίᾳ ἢ ἑτέρᾳ οἱαδήποτε ἐπηρείᾳ καθυποβάλλεσθαι.*
4. MM 6.220.35 (1307). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 43.6 (1321): *ἔταξε καὶ τινας τ(ῶν) ἐν τῇ τοιαύτῃ νήσῳ δημοσιακ(ῶν) παροίκ(ων), ἵνα διδῶσι πρὸς τ(οὺς) μοναχ(ούς), τοὺς μέλλοντας κατασπέρ(ειν) τ(ὴν) ῥηθεῖσαν γ(ῆ) ἀγγαρεί(ας) εἰς τ(ὰς) ἐργασί(ας) αὐτ(ῶν).*
5. A. Ivir. 74.337 (1316): *[ἔχειν τε ἀφ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν παροίκων] ὑπὲρ ὅλου ἐνιαυτοῦ ἀγκαρείας πανημερί(ους) εἰκοσιτέσσαρ(ας) μεθ' οἵας εὑρίσκεται ἕκαστος.* - A. Xér. 18C (1317/8): *ἀγγαρείας πανημερίους ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ δώδεκα.* - A. Esph. 14.230 (1318), 16.85 (1321). - A. Zogr. 17.90 (1320). - A. Chil. 92.170 (1323): *ἔχειν τε ἀφ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀναγεγραμμένων παροίκων τὰς ἀποτεταγμένας καὶ συνήθεις ἀγκαρείας.* - A. Ivir. A 457 (14ος αι.).
6. A. Esph. 7.19 (1283/4 ή 1298/9): *ἀπαιτεῖν ... (ὑπὲρ) ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀφ' ἑνὸς ἑκάστου [τῶν παροίκων] ἀγγαρείας ἑκάστ(ην) ἑβδομάδ(α) μίαν.*

Δ. Εκτέλεση διατεταγμένων καθηκόντων π.χ. των στρατιωτών.

CJ 12.37.19 (Αναστασίου Α'): *Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα, ἐὰν στρατιῶται ὑφεστῶτες μὴ ὦσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀγγαρείαις.*

Ε. Οι βοϊδάμαξες (angariae) που χρησιμοποιούσε το αργό ταχυδρομείο, ο cursus clavularis[1] για τη μεταφορά του φόρου σε είδος,[2] στρατιωτικού ρουχισμού,[3] όπλων,[4] ασθενών στρατιωτών[5] ή για τη χρήση του iudex provincialis.[6] Το βάρος των μεταφερομένων ειδών δεν έπρεπε να υπερβαίνει τις 1.500 λίτρες.[7] Κανείς δεν απαλλασσόταν από την υποχρέωση παροχής angariae σε καιρό πολέμου.[8]

1. CT 6.29.5.1 (359): *E cursu vero clavulari singulas angarias, in his scilicet stationibus, in quibus cursus est conlocatus.*
2. CT 8.5.16 (363): *Sane angariarum cursum submoveri non oportet propter publicas species, quae ad diversos portos deferuntur.*
3. CT 8.5.48 (386): *Lineae vel amictoria, quibus hactenus onerari raedae solebant, nec ulterius raedis, sed angariis vel navibus dirigantur.*
4. CJ 11.10.7.1 (Leo et Anthemius): *Quotiens sane in translatione armorum angariae necessariae fuerint.*
5. CT 8.5.11 (360): *Ne qua posthac legio amplius quam duas angarias et hoc eorum, si qui aegri sunt, causa usurpare conetur, cum ad destinata profiscitur, ita tamen, ut pro singulis angariis bina tantum boum paria consequantur.*

6. N. Maior 7 & 13 (458): *Itaque provinciali iudici non solum faciendum evectionem nulli tribuatur facultas, verum ne ipsi quidem, cum ad alteram pergere coeperit civitatem, plus quam unam sibi angariam et duos paraveredos alteramque angariam officio suo et paraveredos duos liceat postulare.*
7. CT 8.5.30 (368): *Perspicue sanceramus, ut in carpentis raedarum mensuram subditam nullus excederet, nemo amplius raedae quam mille quingenta, veredo quam triginta auderet imponere.*
8. CJ 12.50.21 (440-1): *Nullus penitus cuiuslibet ordinis seu dignitatis vel sacrosancta ecclesia vel domus regia tempore expeditionis excusationem angariarum seu parangariarum.* - CT 6.23.3 (432), 6.23.4 (437).

ΒΙΒΛ.: O. Seeck, Angaria, RE I.2.1850, II. 2184 κ.ε. - M. Rostowzew, Angariae 250 κ.ε. - A. H. M. Jones, Empire II. 831. - F. Dölger, Beiträge 22. - A. Kazhdan, Derevnja 144. - Του ιδίου, Agrarnije. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 60. - Του ιδίου, Féodalité 193, 364-5. - G. Stadtmüller, Choniates 175. - D. A. Xanalatos, Beiträge 46. - G. Rouillard, Taxes 280-1. - Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Αγγαρεία.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαρευτής, ὁ

Αυτός που μετείχε σε αναγκαστική εργασία, ο εργάτης.[1] Ο όρος απαντά σε παπύρους 6ου-8ου αι. Ο *ἐπικείμενος τῶν ἀγγαρευτῶν*,[2] προφανώς ο αρχιεργάτης.

1. PSI 200.2 (592): *Ἐδόθ(ησαν) δ(ιὰ) Φιλοξένου ἀρτοκόπ(ου) τοῖς ε̄ ἀγγαρ(ευταῖς) ἐργαζομέ(νοις) εἰς τὸν κῆπον Εὐτητείου λόγ(ῳ) τροφφ (= τροφίμων), ... ἄρτου λίτραι δέκα.* - P. Masp. 58.VII.8 (6ος αι.). - SB 10454.3,8 (709): *τοὺς τοιούτους ἀγγαρευτὰς καὶ τεχνίτας εἰς πλῆρες (ἔ)κπεμψον ἀνεμποδίστως δι' ἀνθρώπου σου τοῦ ὀφείλοντος τούτους σῦραι νύκτα καὶ ἡμέραν ἄχρις ἂν ἐνέγκῃ ἐνταῦθα, πέμπων σὺν αὐτοῖς καὶ τὸν (ἀπαρ)γυρισμὸν τῆς δ(απ)άνης αὐτῶν*, αυτόθι 10458.3, 8 (710). - C. Wessely, Studien X, 295B1-299 A,1 passim (7ος-8ος αι.).
2. P. Iand. 24.1 (6ος-7ος αι.): *Βίκτ]ωρ ὁ ἐπικείμενος τῶν ἀγγαρευτῶν ἐπῆρεν τὸ κλ[...].* - P. Lond. 1376, 6 IV.49 (711).

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαρεύω, -ομαι

Αναγκάζω, -ομαι σε παροχή εργασίας,[1] ζώων[2] ή πλοίων[3] με ή χωρίς αμοιβή (**ἀγγαρεία**↗).

1. Ιω. Χρυσ., Ματθ. (4ος αι.): *Τὸ γὰρ ἀγγαρεῦσαι τοῦτό ἐστι, τὸ ἀδίκως ἑλκύσαι, καὶ ἄνευ λόγου τινός, καὶ ἐπηρεάζοντα.* - P. Grenf. II 95.2 (6ος-7ος αι.): *εἰς λόγον ἀννωνῶν τῶν γενναιοτάτων Σκυθῶν Ἰουστινιανῶν ἀγγαρευόντων ἐν τῷ μοναστηρίῳ.* - Αχμέτ 67.13 (9ος αι.). - AL 46.50-51 (1084): *οὔτε γ(ὰρ) ἀγγαρευθήσονται πώποτε οἱ τῆς τοιαύτης μονῆς πάροικοι παρ' αὐτῶν, οὔτε παραγγαρεία ὑποπεσοῦνται τινί.* - Τυπ. Παντοκρ. 1308 (1136): *Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὸ κατὰ βασιλικὴν ἐπιταγὴν ἀγγαρεύεσθαι τοὺς τοιούτους ἰατροὺς εἰς τὰ κατὰ καιροὺς γινόμενα κοσμικὰ ταξείδια ἀπείργομεν.* - Ευστάθ., Ιλιάς 3, 10 (12ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 35.6 (1269): *οἵ] τὰ δημόσια διενεργοῦντες ἀγγαρεύουσι τούτους παρὰ τὴν συνήθειαν, ἣν εἶχον ἔκπαλαι.* - MM 4.217.7

(1247), 4.224.24 (1256) 3.288.21 (1453). - Εξάβιβλος 2.5.4 (14ος αι.): *ἐν τούτοις δὲ καὶ ἀξία καὶ οἶκος ἀγγαρευέσθω καὶ παραγγαρευέσθω.*
2. Χων. Μιχ., Υπομν. 285.13 (1198): *Εἶτα ποῖον ὑποζύγιον οὐκ ἀγγαρεύεται, μᾶλλον δὲ ποῖον ἀγγαρευόμενον οὐ τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ πιπράσκεται, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δεύτερον.*
3. Έγγρ. Πάτμ. Α' 7.29 (1088): *ἀνώτερον τὸ τοιοῦτον πλοῖον διαμείν[ει] ... καὶ ὑπ' οὐδενὸ(ς) τῶν ἁπάντων οὔτε κωλυθήσετ(αι) ἢ κατά τι ἀγγαρευθήσεται ἢ ἄλλως ἐπηρεασθήσετ(αι)*, αυτόθι 35.6 (1197).

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαρίδιον, τό

Ο όρος προέρχεται από το **ἄγγαρος**.↗ Δηλώνει το υποζύγιο, το οποίο παρείχαν, βάσει του θεσμού της **ἀγγαρείας**,↗ οι φορολογούμενοι προς το κράτος.

J. F. Haldon, Treatises B 559: *ὅτε δέ ἐστιν ὁ βασιλεὺς εἰς Ῥωμανίαν, καθ' ἕκαστον θέμα ὑπηρετοῦσιν οἱ πρωτονοτάριοι, ὁμοίως καὶ οἱ κόμητες τῆς κόρτης, καὶ παρέχουσιν ἀγγαρίδια τῷ δρουγγαρίῳ τῆς βίγλης εἰς τὰς βασιλικὰς δουλείας.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαρικός, -ή, -όν

Βλ. **ἀγγαρεία** Δ.

Δούκας 149.7 (15ος αι.): *Εἰς δὲ τοὺς χριστιανοὺς ἑτέραν ἔρευναν ἐρευνήσαντες καὶ τοὺς μὲν ἀγγαρικῷ τρόπῳ εἰσαχθέντας ἐν τῷ στόλῳ τὴν ζωὴν ἐδωρήσαντο.*

Α.Σ.- Ζ.

ἄγγαρος, ὁ

Περσική λέξη την οποία παρέλαβαν οι Έλληνες. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους απαντά σπάνια και κυρίως σε βυζαντινά λεξικά.

1. Αγγελιοφόρος, πρέσβυς.

Φώτ., Λεξ. (Theod.): *Λέγεται δὲ παρὰ τοῖς βαρβάροις καὶ ὁ δημόσιος γραμματηφόρος.* - ΕΜ 6.44: ἄγγαροι· οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματηφόροι. - Σούδα: ἄγγαρος· *οὕτως ἐκάλουν οἱ Πέρσαι τοὺς βασιλέων ἀγγέλους.* - Ψελλός, Στ. πολ. 266 (11ος αι.): *Μάθε καὶ χρῆσιν, δέσποτα, σπανίων ὀνομάτων. Ἄγγαρος γάρ, ὁ ἄγγελος.* - Ευστάθ., Οδύσσ. 28 (12ος αι.).

2. Εργάτης, υπηρέτης, αχθοφόρος.

Ησύχ. (5ος-6ος αι.): *ἄγγαρος· ἐργάτης, ὑπηρέτης, ἀχθοφόρος.* - ΕΜ 7.15. - Σούδα. - Λιβάν. I.129 (I.145) (4ος αι.): *Βασιλεὺς ... τῆς χλαμύδος δὲ ὁπόσον ἐξῆν, ταῖν χεροῖν ἀνεπέτασεν, ὡς μὲν ἂν εἴποι τις τουτωνὶ τῶν ἀγγάρων, ἐκφερόμενος τοῦ σχήματος ... .*

3. Ο φέρων φορτίον (επί ζώων).

Λιβάν. XVIII.143 (II.297) (4ος αι.): *τῶν τοίνυν ἀγγάρων ἡμιόνων τῇ τε συνεχείᾳ τῶν πόνων καὶ τῷ τοὺς ἄρτι ῥηθέντας τὰς μὲν λιμοκτονεῖν, αὐτοῖς δὲ τῷ ἐκείνων λιμῷ παρασκευάζειν.* - Φώτ., Λεξ. (Theod.): *Τίθεται τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τῶν φορτηγῶν καὶ ὅλως τῶν ἀναισθήτων καὶ ἀνδραποδῶν.* - Ευστάθ., Οδύσσ. 28 (12ος αι.).

4. (ουδ. πληθ.): **ἄγγαρα**: οι σταθμοί.

ΕΜ 7.15: *Ἔλεγον δὲ καὶ τοὺς σταθμοὺς ἄγγαρα.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγαροφορέω

Φέρω φορτίο, κουβαλώ.[1] Στον Προκόπιο απαντά με φοροτεχνική σημασία: υπόκειμαι σε **ἀγγαρεία**,↗ επιβαρύνομαι φορολογικά.[2]

1. EM 6.45: *Λέγεται δὲ καὶ ἀγγαροφορεῖν ἐπὶ τοῦ φορτία φέρειν κατὰ διαδοχήν.*
2. Προκ., Αν. 30.16: *Ἀλλὰ καὶ καμήλους παμπληθεῖς τὸ δημόσιον ἐκ παλαιοῦ τρέφειν εἰώθει, αἳ δὴ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἐπὶ πολεμίους ἰόντι ἅπαντα φέρουσαι τὰ ἐπιτήδεια εἵποντο. Καὶ οὔτε τοῖς γεωργοῖς τότε ἀγγαροφορεῖν ἐπάναγκες ἦν.* - Προκ., Κτισμ. II.4.11: *Πέρσαις ἀμέλει οἱ τὸν ἀγρὸν γεωργοῦντες, οὗπερ ἐμνήσθην ἀρτίως, ὥσπερ ἄλλο τι ἀγγαροφοροῦντες, πεντήκον τα ἐπετείους χρυσοῦς ἔφερον.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγγεῖον, τό

Ο όρος απαντά καθ' όλη τη βυζαντινή εποχή. Αναφέρεται ήδη στους παπύρους και δηλώνει δοχείο, σκεύος που χρησιμοποιόταν ως μέτρο κατά την πώληση υγρών (οίνου, ελαίου κ.ά.).[1] Δεν γνωρίζουμε τη χωρητικότητά του, φαίνεται όμως ότι δεν ήταν σταθερή. Όπως φαίνεται από το Επαρχικό βιβλίο, όταν επρόκειτο για την πώληση οίνου, το μέγεθος των αγγείων το καθόριζε ο έπαρχος της πόλεως.[2] Κάπηλοι που χρησιμοποιούσαν λιποβαρή αγγεία τιμωρούνταν με ξυλοδαρμό, κουρά και αποπέμπονταν από τη συντεχνία.[3] Το αγγείο χρησιμοποιόταν ως μέτρο της εις είδος φορολογίας των υγρών.[4]

1. P. Oxy. 1753.3 (390): *καὶ ὑπὲρ πίσσης ὑγρᾶς ἀγγίων ἕξ ... ἑκάστου ἐκ (δηναρίων) [μ(υριάδων)*, αυτόθι 2729.12, 22 (4ος αι.). - P. Manch. 627.91 (4ος αι.): *καταλογισμὸ[ς] ἐλαίου ραφ[ανίνου] / [ἀγ]γίων μετρητ(ῆς) α παρ[ὰ] κ[οτύ]λ(ας) ις'.* - PSI. IV. 307.4 κ.ε. (5ος αι.): *γ οἴν(ου) ἀγγ(εῖα μη.* - P. Grenf. II 63.13.21 (6ος-7ος αι.): *σίτου ἀρτάβας πεντήκοντα μοδίῳ ... καὶ οἴνου ἄγγια ἑκατόν.*
2. Επαρχικόν βιβλίον 19.1.700 (911/912): *Οἱ τῶν καπήλων προεστῶτες ὀφείλουσιν ἀναγγέλλειν τῷ ἐπάρχῳ ὁπηνίκα οἶνος εἰσέλθῃ, ὡς ἄν παρ' αὐτοῦ ἡ οἰκονομία γένηται ὅπως ὀφείλει πιπράσκεσθαι, προστασσομένου καὶ τοῦ συμπόνου καταναγκάζειν τοὺς καπήλους ἀναλόγως τῇ ἐξωνήσει και τοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ ἀγγεῖα ποιεῖν, ἐν οἷς τὸν οἶνον πιπράσκουσι.*
3. Επαρχικόν βιβλίον 19.4.713 (911/912): *Οἱ τὸν οἶνον πιπράσκοντες κάπηλοι εἰ φωραθεῖεν ἀγγεῖα ἔχοντες μὴ τὸν τοιοῦτον σταθμὸν ἔχοντα ἢ βούλλῃ τῇ εἰθισμένῃ ἐσφραγισμένα, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐκδιωκέσθωσαν τοῦ συστήματος.* - Πρβλ. Νόμ. Γεωργ. ο' (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.70).
4. SB 9085 Inv. 16048.21 (565): *παρέξω δὲ κατ' ἔτος λόγῳ συνηθείας [ἀχύρου σι]τίνου σαργάνας δύο ... καὶ λεψάνης [ἄγγεια.* - P. Lond. 1036.9 (6ος αι.): *δώσω δὲ κατ' ἔτος λόγῳ [συν]ηθείας / ἐν τη εορτη θυνέως οινο αγγιον μεγα.* - AL 67.82 (1196): *εἰσπράττεσθαι κα]τ(ὰ) δέκα μεγαρικὰ μεγαρικ(ὸν) ἕν, τοῦ [δὲ διὰ] πίθ(ων) ἢ βαγενί(ων) τ(ῶν) (καὶ) βουτζί(ων) λεγομέ(νων) ἢ ἑτ(έ)ρων ἀγγεί(ων) ὡσαύτ(ως) φερομέ(ν)ου εἰσπράττεσθ(αι) κατὰ δέκα μέτρα [οἴνου] μέτρον ἕν καὶ πλέον τί ταύτῃ τῇ ἀπαιτήσει μὴ προστίθεσθ(αι).*

ΒΙΒΛ.: K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte 331-2. - A. Stöckle, Zünfte 106, 107, 123. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 180. - E. Schilbach, Metrologie 154.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγελαῖος, -α (βοῦς)↗

Προσδιορισμός που απαντά συχνά σε έγγραφα του 11ου αι. κυρίως σε αντιδιαστολή προς το ἐργατικὸς βοῦς και χαρακτηρίζει τα βόδια που προορίζονταν αποκλειστικά για πάχυνση και αποτελούσαν φορολογήσιμο περιουσιακό στοιχείο.

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ΄ Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.16): *καὶ ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τούτους διοριζόμεθα ... ἀπό τε ἀγορᾶς μουλαρίων ... βοῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγελαίων.* - A. Prôt. 8.87 (1045): *ἀγελαί(ας) δὲ βοῦς κεκτῆσθ(αι) ἐν τόπῳ ἰδιάζοντι.* - MM 5.137 (1074), αυτόθι 143 (1079), 6.20 (1079), αυτόθι 22 (1079), Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 3.34 (1079): *ἃ καὶ ἐξκουσσευθήσσεται μετὰ πάντ(ων) τῶν διαφερόντων αὐτοῖς ἀπό τε μιτάτων, ἀντιμιτατικί(ων), ... βοῶν ἐργατ(ικῶν) καὶ ἀγελ(αίων)*, αυτόθι 5.65 (1087), 6.43-44 (1088). - AL 38.35 (1079), 44.29 (1082). - Μ. Γούδας, Βατ. 126.30 (1082): *τὰ δύο ζευγάρια τῆς μονῆς καὶ τὰς ἀγελαίας βοῦς νέμεσθαι ἀκωλύτως ἐν τῷ ὄρει.* - AL 48.31 (1086).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Gebührenwesen 56 κ.ε.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγελάριος (βοῶν), ὁ

Ο κοινός μισθωτός ποιμένας της αγέλης βοδιών μιας κώμης. Ο όρος απαντά στο Νόμο Γεωργικό,[1] η συνήθεια όμως να συγκεντρώνουν οι κάτοικοι μιας κώμης τα ζώα τους σε κοινή αγέλη και να τα εμπιστεύονται σε μισθωτό βοσκό μαρτυρείται ήδη τον 4ο αι.[2]

Ήταν υπεύθυνος για τις φθορές που μπορούσαν να προκαλέσουν τα ζώα σε χωράφια ή αμπέλια.[3] Αν ο αγελάριος ήταν δούλος, την ευθύνη την έφερε ο κύριός του.[4]

1. Νόμ. Γεωργ. (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.67-71).
2. Γρηγόριος Νύσσης PG 44.225.
3. Νόμ. Γεωργ. κε΄ (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.67): *Ἐὰν ἀγελάριος βοῦν παραλαβὼν ἀπὸ γεωργοῦ ἕωθεν ἀπέλθῃ, καὶ χωρισθεὶς ὁ βοῦς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν βοῶν ἀπελθὼν εἰσέλθῃ ἐν χωραφίοις ἢ ἀμπέλοις καὶ πραῖδαν ποιήσῃ, τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ μὴ στερείσθω, τὴν δὲ πραῖδαν διδότω.*
4. Νόμ. Γεωργ. οα΄, οβ΄ (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.70).

ΒΙΒΛ.: W. Ashburner, Law σ. 71 - Φ. Κουκουλές, Ποιμ. Βίος 273-274. - H. Köpstein, Agrarverhältnisse 30, 32. - S. Maslev, Struktur 17.

Α.Σ.- Ζ.

ἁγιογεωργάτον, τό

Νόμισμα **τρικέφαλον**↗ συνήθως από ήλεκτρο. Κόπηκε επί Ιωάννου Β΄ Κομνηνού (1118-1143) και έφερε στη μια του όψη τον αυτοκράτορα και τον άγιο Γεώργιο. Η αξία του ήταν πιθανώς ίση με το 1/3 του **ὑπερπύρου**↗.

Τυπ. Παντοκρ. 900 (1136): *λαμβάνειν δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ ὑποχωρεῖν καθ' ἑκάστην ἔλευσιν τῆς Θεοτόκου νομίσματα ὑπέρπυρα πεντήκοντα· καὶ γινέσθω ὁ μερισμὸς αὐτῶν οὕτως, ... τὰ δὲ λοιπὰ ὑπαλλαττέσθωσαν εἰς ἁγιογεωργάτα νομίσματα.*

ΒΙΒΛ.: A. Frolow, Monnaies 249-50. - V. Laurent, Tricéphales 101-105. - M. F. Hendy, Coinage 32-34. - C. Morrisson, Monnaies 689-90.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀγναφάριος ή ἀκναφάριος, ὁ

Τεχνίτης, υφαντής ακνάπτων υφασμάτων, δηλαδή μη κατεργασμένων. Τα υφάσματα αυτά ήταν τραχιά, ακτένιστα, αλανάριστα και αλεύκαντα. Ο όρος απαντά κυρίως σε πρωτοβυζαντινές επιτύμβιες επιγραφές.

MAMA III. αρ. 27= L. Robert, Métiers 324. - MAMA III. αρ. 252: *Σωματοθί / κη+ / + Ἀντωνίου Κοσμᾶ / ἀγναφαρίου.* - MAMA III. αρ. 622 και 767a. - L. Robert, Métiers 329 (Κωνσταντινούπολις a. 585): *Ἔνθα κατάκ/ητε Ἀλέξαν/δρος ἀγναφ/άριος, ἐπίκλην Σακκᾶς.*

ΒΙΒΛ.: L. Robert, Métiers 324-347. - Κ. Μέντζου, Συμβολαί 82 κ.ε. - E. Patlagean, Pauvreté 54.

Α.Σ.- Ζ.

ἄγνωστος τῷ δημοσίῳ, ὁ

Ο μη καταχωρισμένος σε φορολογικό κατάλογο. Ο όρος απαντά σε έγγραφο της Πάτμου του 12ου αι. Βλ. και **ἀνεπίγνωστος τῷ δημοσίῳ.**↗

Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 21.14 (1196): *μὴ ζητεῖσθαι ἐξ ἡμ(ῶν) τέλο(ς) ἢ ὑπὲρ ὧν ἴσ(ως) / ἔχει/ προ(σ)κ(α)θί(σαι) ἀγνώστ(ων) τῷ δημοσ(ίῳ) πα(ρ)οικιτζί(ων) ἐπὶ τῷ τοιούτ(ῳ) ἀκινήτῳ.*

Α.Σ. - Ζ.

ἀγορανομία, ἡ

Το λειτούργημα του **ἀγορανόμου.**↗

CJ 10.56.1: *Οἱ πληρώσαντες στρατείαν ἢ συνηγορίαν πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς προνομίοις μήτε σιτωνίαν ἢ ἐλαιωνίαν ἢ ἐποψίαν ἔργων ἢ λογοθέσιον ἢ ἐκδικίαν ἢ πατερίαν ἢ λογιστίαν ἢ ἀγορανομίαν ποιείτωσαν.*

Σ.Β.

ἀγορανόμος, ὁ

Αναφέρεται σε αφηγηματικές πηγές της πρώτης βυζαντινής περιόδου ως ελληνική απόδοση του λατινικού aedilis.[1] Οι αγορανόμοι εμφανίζονται ως κρατικοί υπάλληλοι επιφορτισμένοι με την εποπτεία της συντήρησης των οδών των πόλεων, την καλή λειτουργία της αγοράς,[2] την εκμίσθωση των λουτρών κ.ά.[3] Ο όρος αγορανόμος απαντά σε νομοθετικά κείμενα της μέσης βυζαντινής περιόδου για να δηλώσει τον υπάλληλο τον αρμόδιο για την ακρίβεια των μέτρων και των σταθμών.[4] Ο αγορανόμος εμφανίζεται ακόμη ως υπεύθυνος για την επιβολή της χρηματικής ποινής σε περιπτώσεις παράνομου ευνουχισμού.[5] Σε πηγές της ύστερης περιόδου ο όρος δεν έχει τεχνικό περιεχόμενο.[6]

1. Inst. 21.1.5 (= CJC I.302). - Λυδός, Περί εξουσιών 36.4 (5ος-6ος αι.).

2. Λιβάν. XXVII.6 (VI.554) (4ος αι.): *Οὐ γὰρ ἠπιστήμην ὡς ὑμεῖς ἐμὲ μόνον τοῖς νόμοις ἀναγκάσετε πείθεσθαι, ἀγορανόμους δὲ καὶ ἀστυνόμους οὕτω καταφρονοῦντας αὐτῶν οὐ κολάζετε.* - Λυδός, Περί εξουσιών 36.4 (5ος-6ος αι.): *ἄρχοντες μὲν οὗτοι, πλὴν εἰ μή τις καὶ τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς ποντίκας - ἀντὶ τοῦ ἀρχιερεῖς νεωκόρους - εἰς ἄρχοντας ἀριθμεῖν ἐθελήσοι· γνώμῃ γὰρ αὐτῶν καὶ κρίσει τοὺς νόμους ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰ ὤνια διετύπουν ὅθεν aediles τοὺς ἀγορανόμους ἔτι καὶ νῦν συμβαίνειν καλεῖσθαι, καθὸ τοὺς ναοὺς οἱ Ῥωμαίοι αἴδεις καλοῦσιν.*
3. Dig. 19.2.30.1 (= CJC I.288).
4. Βασιλ. 20.1.13 (9ος αι.): *Ἐὰν μισθώσωμαι σταθμία, καὶ κλάσῃ αὐτὰ ἀγορανόμος,εἰ μὲν ἄδικα ἦσαν καὶ ἠγνόουν, οὐκ ἐνέχομαι, εἰ δὲ εἶδον, ἐνέχομαι.*
5. Βασιλ. 60.3.27 (σχόλια) (9ος αι.). - Σύν. Βασ. Ε.XLIII, 2 (10ος αι.) (= JGR 5.306.20): *Ὁ εὐνουχίσας παῖδα καὶ ποιήσας τιμιώτερον τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ὑπόκειται, καὶ τῷ παραγγέλματι τῶν ἀγορανόμων εἰς τὸ τετραπλοῦν.*
6. Γρηγ. III.15.6 (13ος-14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: Th. Mommsen, Staatsrecht II. 470-522. - Φ. Κουκουλές, Βίος τ. 4, σ. 457. - A. Laniado, B. Dashti, Lead Weight 233-234.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀγράριον, τό

Σκάφος που μπορούσε να χρησιμεύσει είτε για αλιευτικούς σκοπούς (*ἀλιευτικὸν ἀ.*),[1] είτε στην αυτοκρατορική υπηρεσία (*ῥούσιον ἀγράριον*)[2] ή και για πολεμικούς σκοπούς.

Η απαλλαγή από την υποχρέωση κατασκευής αγραρίων συγκαταλέγεται στις φορολογικές απαλλαγές που μνημονεύονται στα προνομιακά έγγραφα.[3]

1. Θεοφ. 397.22 (9ος αι.): *καὶ τὰ ἀλιευτικὰ ἀγράρια εἴς τε τὰς νήσους καὶ τὰ περιπόλια τείχη ἀγρεύειν ἰχθύας οὐκ ἐκωλύοντο.*
2. Κων. Πορφ., De adm. 51/7 (10ος αι.): *μέχρι τῆς βασιλείας Λέοντος ... οὐκ ἦν βασιλικὸν δρομώνιον, ἐν ᾧ εἰσήρχετο ὁ βασιλεύς, ἀλλ' εἰς ῥούσιον ἀγράριον εἰσήρχετο,* αυτόθι 51/12, 17, 25, 28, 48, 49, 50, 58, 63, 65, 67, 77, 102, 108, 178, 187, 190. - Κων. Πορφ., De cer. 601.17 (10ος αι.): *τοὺς τῶν ἀγραρίων ἐλάτας.*
3. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617): *ἐξκουσσεύεσθαι ... ἀπό τε ... μιτάτων ... κτίσεως χελανδίων, ἀγραρίων ζορμώνων (*sic αντί *δρομώνων) πολεμικῶν.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 2.9 (1079), 5.69 (1087), 6.57 (1088). - Μ. Γούδας, Βατ. 123.

ΒΙΒΛ.: Κων. Πορφ., De adm., Comment. σ.196.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγρίδιον, τό

Ο όρος αγρίδιον απαντά σε όλη τη διάρκεια του βυζαντινού κράτους.[1] Ήταν μικρός αγροτικός οικισμός έξω από το **χωρίο**,↗ ανήκε στην **ὑποταγή**↗ του *χωρίου*[2] και επομένως και στη φορολογική **ὁμάδα**↗ του *χωρίου*. Οι κάτοικοι των αγριδίων ήταν χωρικοί που εγκαταστάθηκαν εκεί για διάφορους λόγους. Π.χ. πολλοί από αυτούς που κληρονομούσαν **ἐξώθυρα**↗ περιβόλια μετοίκιζαν εκεί, για να βρίσκονται κοντά στον χώρο που καλλιεργούσαν. Άλλοι πάλι επειδή πλή-

θαιναν τα ζώα και οι δούλοι τους και δεν επαρκούσαν οι εγκαταστάσεις τους στο χωριό ή επειδή ενοχλούνταν από κακούς γείτονες, εγκαθίσταντο σε κτήματα έξω από το χωριό.[3] Αντίθετα με τα **προάστεια,**↗ που οι ιδιοκτήτες τους έμεναν στην πόλη και τα κτήματα τα καλλιεργούσαν δούλοι και μισθωτοί εργάτες, τα αγρίδια τα καλλιεργούσαν οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες που έμεναν σ' αυτά μαζί με δούλους και παροίκους.[4] Αγρίδια που ανήκαν σε μονές ή προνοιαρίους τα καλλιεργούσαν οι πάροικοι.[5]

Η νεαρά του έτους 922 του Ρωμανού Λακαπηνού και άλλες νεαρές προβλέπουν την προστασία και των αγριδίων από τις επεκτατικές βλέψεις των δυνατών. Ίσχυε και γι' αυτά το δίκαιο της **προτιμήσεως.**↗[6]

1. Παλλ., Βίος Χρυσ. 51.15 (4ος-5ος αι.): *Ἐκβληθεὶς δὲ φθάνει εἰς τὰ κατὰ Πραίνετον τῆς Βιθυνίας ἀγρίδια.* - AL 25.5 (1024): *Ἐπειδήπερ τὸ μοναστήριόν μου ..., ἀγρίδιον ἔτι ὂν ἠγοράσθη παρὰ τοῦ Δημητρίου.* - Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ. 546 (1044): *μετὰ πάντων τῶν ἀγριδίων αὐτῶν.* - A. Ivir. 41.7, 34 (1079). - Κτηματολόγιον Θηβών A 83 (11ος αι.): *σὺν λιβάδιον τῆς Ἄργας καὶ τὸ ἀγρίδιον ἐποίκιον καθὼς ἐστιν ὁ περιορισμὸς τοῦ ὕδατος,* αυτόθι B 81: *ἀγριδίου λεγομένου Γρίκου.* - MM 5.11-12 (1259). - Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ. 571 (1269): *τὰ πέριξ τῆς μονῆς ἀγρίδια.* - MM 4.299.24 (13ος αι.), 381.6 (1272). - A. Prodr. 7.17 (1297): *ἀγρίδιον τὸ Μονόσπητον καλούμενον, ὅπερ κατεῖχε στρατιώτης ὁ Μαρτῖνος καὶ ἔνι ἡ ποσότης αὐτοῦ ὑπέρπυρα εἴκοσι τέσσαρα.* - A. Prodr. 9.10 (1321), 10.12 (1321), 16.8, 17, 18, 23, 24 (1325) 17.5, 10, 12, 18, 22, 29, 31 (1325), 22.6, 14, 24 (1327). - A. Ivir. RK 200 (14ος αι.). - A. Chil. I 41.59 (1319). - A. Esph. 31.3 (1409).

2. Tract. 115.21 κ.ε. (11ος-12ος αι.): *Ἄλλο ὑπάρχει ἀγρὸς καὶ ἄλλο ἀγρίδιον. Ἀγρὸς γὰρ ἐστὶ πᾶς κεκαλλωπισμένος χῶρος, ἀγρίδιον δὲ μεγάλου χωρίου ἀποδιαίρεσις μερικὴ, μερικὸν δὲ καὶ τὸν καλλωπισμὸν ἔχουσα,* αυτόθι 115.35 κ.ε.: *μετέστησαν ἐν μέρει τινὶ τῆς ὅλης ὑποταγῆς τοῦ χωρίου,* αυτόθι 115.42-43: *Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀγριδίων καὶ προαστείων τῶν συμπεριοριζομένων τῇ ὅλῃ τοῦ χωρίου ὑποταγῇ.* - Ησύχ. (5ος-6ος αι.): *ἀγρίδιον κωμάριον, χωρίον [παρὰ Αἰτωλοῖς].*

3. Tract. 115. 24-38.

4. Tract. 115. 38-42.

5. AL 71.59, 61 (1259). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου (1272) (= JGR 1.506): *ἀγρίδιον τῆς Κυρακαλῆς μετὰ τῶν ἐκεῖσε προσκαθημένων.* - AL 89.122 (1298): *ἀγρίδιον τοῦ Δελεάνου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων παροίκων,* αυτόθι 89.126. - MM 4.37.14, 32 (13ος αι.): *οἱ ἀπὸ τοῦ ἀγριδίου τοῦ Ποταμοῦ ὁρμώμενοι πάροικοι τοῦ καβαλλαρίου τοῦ Συργαρῆ καὶ ἔκπαλαι προσκαθήμενοι οἱ γονεῖς ἡμῶν εἰς τόπον τὸν ἐπιλεγόμενον τὰ Σφούρνου καὶ εἰς αὐτὸν τὰ Ποταμοῦ καὶ συνεστήσαντο βελτιώματα,* αυτόθι 40.9: *τὸ τοιοῦτον ἀγρίδιον ἡ Σφούρνους οὐχ ἦν γονικὸν ὑποστατικὸν τῶν Ποταμηνῶν ἢ τῶν Μαντειανῶν παροίκων, ἀλλὰ τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν διακειμένῃ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Ῥουφινιανῶν ἀρχῆθεν διέφερε καὶ παρὰ τοῦ μέρους τῆς τοιαύτης μονῆς πάντοτε ἐμορτάζετο.* - A. Xér. 18A 55, 72 (1300). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1301) (= JGR 1.526). - MM 5.95.9 (1321). - A. Xér. 23.13, 20 (1324): *ἀγρίδια τῆς αὐτῆς σεβασμίας μονῆς,* αυτόθι 18 F, I 29 (1325/30). - MM 5.113.13 (1345), 5.117.23. - A. Prodr. 39.65 (1345): *ἀγρίδιον ἡ Κεράνιτζα μετὰ τῶν παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ.* - Inscr. Pélop. 345, 82.3 (15ος αι.).

6. Νεαρά Ρωμανού Α' Λακαπηνού, Κωνσταντίνου και Χριστόφορου (922) (= JGR 1.201, 202): *ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὁμάδος τῶν καλουμένων χωρίων ἢ ἀγριδίων πολλῷ μᾶλλον κρατείτω, ἵνα καὶ οἱ κτήτορες αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἔχωσι τὴν προτίμησιν*, αυτόθι 203 (922): *μηδὲ νέας ἀγορασίας ποιεῖσθαι ἢ μισθώσεις ἢ ἀνταλλαγὰς ἐν τοῖς χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἐν οἷς οὐκ ἔχουσιν ἴδια κτήματα.* - Πρβλ. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 1.215), Νεαρά Νικηφόρου Β' Φωκά (967) (= JGR 1.255), Χρυσόβουλλον Ιωάννου Β' Κομνηνού (1124 -1139) (= JGR 1.363).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 135 κ.ε. - C. Brand, Treatises 49-50. - Μ. Πατεράκη-Γαρέφη, Αγρός 152, 153, 160 κ.ε. - A. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη 71-72.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγρίδιον ἰδιόστατον, τό

Εγκαταλειμμένο *ἀγρίδιον* που μετά την παρέλευση τριακονταετίας χαρακτηρίσθηκε ως **κλάσμα**,↗ αποχωρίστηκε δηλ. από την **υποταγή**↗ του χωρίου, καταμετρήθηκε και περιήλθε στο δημόσιο, το οποίο μπορούσε στη συνέχεια να το πουλήσει ή να το δωρήσει ή να το εκμισθώσει κ.λπ.

Tract. 116.1 κ.ε. (11ος-12ος αι.): *τὰ γὰρ ἰδιόστατα λεγόμενα ἀγρίδια καὶ προάστεια τοῦτον τὸν τρόπον γεγόνασι ... Ἰδιόστατον γάρ ἐστι τὸ δι' ἐπόπτου κλασματισθὲν καὶ δι' ἐπόπτου ἐκ τῆς ὑποταγῆς τοῦ χωρίου διαιρεθὲν καὶ περιορισθὲν καὶ ἐν ἰδιάζοντι μέρει ἀφορισθέν, ὥστε μήτε εἰς κατατομὰς εἶναι μήτε ἀνακοινώσεις ἔχειν μετὰ τῆς λοιπῆς ὑποταγῆς.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 138 κ.ε. - Μ. Πατεράκη-Γαρέφη, Αγρός 160 κ.ε.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγρογειτνία, ἡ

Γειτνίαση αγρών αλλά και ο συνεχόμενος αγρός που ανήκει σε άλλον κύριο.

P. Masp. 151.112 (6ος αι.).

Α.Σ.- Ζ.

ἀγρογείτων, ὁ (ἀγρός - γείτων)

Ο κύριος γειτονικού αγρού.

SB 9186.14.30 (310): *μηδέποτέ μου μισθωσαμένου ἢ γεωργήσαντος ταύτας τὰς ἀρούρας καθὰ καὶ διὰ τῶν ἀγρογιτόνων καὶ ὁριοδίκτου αἱ ἐξετάσεις γείνονται.* - Συνέσ., Επ. 4, σ. 645 (4ος-5ος αι.): *γυναῖκες τῶν ἀγρογειτόνων εὐδαίμονες.* - P. Oxy. 1106.2 (6ος αι.): *ἐδίδαξαν πάλιν τι[ν]ὰς ἀγρογείτονας ἀπελθεῖν.* - Θεόφ. Αντιχ. 21.31 (= JGR 3.63). - Βασιλ. 16.6.5 (9ος αι.): *Κατὰ τοῦ ἀγρογείτονος περὶ τῶν κεχρεωστημένων τῷ ἀγρῷ δουλειῶν οὐ κινεῖ, ἀλλὰ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν*, αυτόθι 58.3.1, 4. - Ατταλ., Ιστορία 61.21 (11ος αι.): *καὶ τοὺς ἀγρογείτονας ἐλευθεροῦν τῆς τούτων βαρύτητος.* - Συν. Σκυλ. 104.16 (11ος αι.): *καὶ τοὺς ἀγρογείτονας τῆς ἐκ τῶν μοναχῶν κακότητος καὶ πλεονεξίας ἐλευθεροῦν.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγροικία, ἡ

Οι αγροί, η ύπαιθρος σε αντίθεση με την πόλη,[1] αγρότες, χωρικοί,[2] χωριό.[3]

1. P. Lips. 64.32 (4ος αι.): *οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἀγροικίας*. - Βασ. Αρχή Παρ., PG 31.408 D: *Πάλιν εἰσί τινες τῶν τὴν ἀγροικίαν οἰκούντων, οὐκ εἰδότες τὰς ἐμπορικὰς κακουργίας, οὐδὲ τὰς ἐν δικαστηρίῳ διαπλοκάς*.
2. Βίος Επιφαν. PG 41.112 B (4ος-5ος αι.): *καὶ πᾶσα ἡ ἀγροικία κατεσύρετο ἐν τῇ πόλει, τὰ δάκρυα καθ' ὁδὸν ἐπιχέοντες*. - Παλλ., Λαυσ. 40, 2 (4ος-5ος αι.): *Λιμοῦ καταλαβόντος μεγάλου τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν κατοικτειρήσας πᾶσαν τὴν ἀγροικίαν διαφθειρομένην προσῆλθε*. - Ευστάθ., Οδύσσ. α 190 (12ος αι.). - Βίος Υπατ. Ρουφ. 31.5.
3. Τζέτζης, Ησιοδ. 2 (12ος αι.): κώμη. *Οὐχ ἡ πόλις, ἀλλ' ἡ μείζων ἀγροικία, ἤγουν τὸ μέγιστον χωρίον*. - Χων. Νικ. 330.82 (12ος αι.): *περιέστησαν αὐτὸν ἐξ ἀγροικίας τινες*.

ΒΙΒΛ.: A. P. Rudakov, Očerki 76, 175.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγροικικαὶ δουλεῖαι, αἱ (servitutes praediorum rusticorum)

Οι εμπράγματες επιβαρύνσεις αγροτικού κτήματος προς όφελος άλλου γειτονικού, καθώς και τα εμπράγματα δικαιώματα κάποιου για τη χρήση γειτονικού αγρού επιβαρυμένου με δουλείες. Αυτές ήταν: Α) *Αἱ δουλεῖαι ὁδοῦ*, δηλ. 1) ἡ δουλεία ἀτραποῦ ἡ μονοπατίου (servitus itineris), παροχής δηλ. του δικαιώματος διάβασης μέσα από ξένο κτήμα πεζή, 2) δουλεία παρόδου (servitus actus) που περιλάμβανε μονοπάτιον (iter) και το δικαίωμα ελάσεως κτηνών, υποζυγίων και αμάξης, 3) δουλεία πλατείας ὁδοῦ (servitus viae) που περιείχε το μονοπάτιον και την πάροδο και παρείχε το δικαίωμα διέλευσης και διακίνησης βαρέων και ογκωδών αντικειμένων. Το πλάτος της πλατείας οδού οριζόταν σε 8 πόδες σε ευθεία γραμμή και σε 16 πόδες κατά την καμπή. Β) *Δουλεῖαι ὕδατος (ὑδραγώγιον)*, δηλ. 1) δικαίωμα διοχετεύσεως ύδατος διαμέσου του γείτονος αγρού (servitus aquaeductus), 2) δικαίωμα ἀντλήσεως ὕδατος (servitus aquaehaustus) από πηγή, ρυάκι ή κρήνη του γείτονος, 3) δικαίωμα τοῦ ποτίζειν τὴν ἀγέλην (servitus pecoris ad aquam appulsus). Γ) Ἄλλαι δουλεῖαι: δικαίωμα βοσκής (servitus pascendi), ξυλεύσεως (silvae caeducae), ὀρύξεως ἄμμου, κιμωλίας κ.ά.

Dig. 8.3.1: *servitutes rusticorum praediorum sunt hae: iter actus via, aquae ductus*. - Βασιλ. 58.3.1 (9ος αι.): *Ἀγροικικαὶ δουλεῖαί εἰσι μονοπάτιον, πάροδος, ὁδὸς πλατεῖα, ὑδραγώγιον. Μονοπάτιόν ἐστι τὸ παριέναι καὶ διακινεῖν ἄνθρωπον χωρὶς ὑποζυγίου· πάροδός ἐστι τὸ ἐλαύνειν θρέμμα ἢ ὑποζύγιον· ὁ ἔχων δὲ τὴν πάροδον ἔχει καὶ τὸ μονοπάτιον· πλατεῖα ὁδός ἐστι τὸ παριέναι καὶ διακινεῖν καὶ ἐλαύνειν· περιέχει γὰρ ἡ πλατεῖα ὁδὸς τὸ μονοπάτιον καὶ τὴν πάροδον. Ὑδραγώγιόν ἐστι τὸ ἕλκειν δι' ἀλλοτρίου ἀγροῦ καὶ τὸ ἀντλῆσαι καὶ τὸ ποτίζειν τὴν ἀγέλην καὶ τὸ βόσκειν καὶ τὸ ἕψειν ἄσβεστον καὶ τὸ ψάμμον ὀρύττειν*. - Σύν. Βασ. Δ. XL, O.I (10ος αι.) (= JGR 5.237-238, 447).

ΒΙΒΛ.: Γ. Πετρόπουλος, Ιστορία 733-735. - R. Leonhard, RE 1827-8 (λ. servitus).

Α.Σ.- Ζ.

ἀγροικικαὶ παροικίαι, αἱ

Μικροί αγροτικοί οικισμοί, **ἐνορίαι**↗ με λίγους κατοίκους μακριά από πόλεις και κώμες, σε αντίθεση προς τις **ἐγχωρίους**.↗ Ονομάζονται και **μονοίκια**.↗

Κανών 17 Δ΄ Οικουμ. Συν. (ACOe II/1.II.161): *Τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις.* - Σχόλ. Ζωναρά (= Σύνταγμα 2.259): *περὶ παροικιῶν, αἵτινες εἶεν ἂν ἐνορίαι μικραὶ καὶ οὐ πολυπληθεῖς, ἃς εἰς ἀγροικικὰς καὶ ἐγχωρίους διαιρεῖ. Ἀγροικικὰς μὲν οὖν φασιν εἶναι τὰς ἐν ἐσχατιαῖς κειμένας καὶ ὀλίγους ἐχούσας τὰς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας, αἳ καὶ μονοίκια λέγονται· ἐγχωρίους δέ, τὰς ἀγροῖς καὶ κώμαις πλησιαζούσας, καὶ πλείονας τοὺς κατοίκους ἐχούσας.* - Σχόλ. Βαλσαμώνος (= Σύνταγμα 2.261): *ἐνορίας ... κἂν ἀγροικικαὶ ὦσιν, ἤτοι μικραί, αἳ καὶ μονοίκια λέγονται, κἂν ἐγχώριοι, ἤτοι πολλοὺς κατοίκους ἔχουσαι.* - Σχόλ. Αριστηνού (= Σύνταγμα 2.263): *ἀγροικικὰς δὲ ἐνταῦθα παροικίας καὶ ἐγχωρίους νοήσεις οὐ πόλεις τινὰς καὶ κώμας ἀλλ' ἀγρούς. Καὶ ἐγχωρίους μὲν τοὺς ἐν μέσοις ἀγροῖς καὶ κώμαις κειμένους, ἀγροικικοὺς δὲ τοὺς τούτων ἀφεστῶτας καὶ ἐν ἐσχατιαῖς ἱδρυμένους, οὓς καὶ μονοίκια νῦν λέγουσιν.*

ΒΙΒΛ.: H.-G. Beck, Kirche 84. - Ν. Β. Τωμαδάκης, Εγγ. Ορολ. 73.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγροικικός, -ή, -όν

1. Αγροτικός σε αντίθεση προς το **ἀστικός,↗ πολιτικός,↗ ἐγχώριος.↗**
NJ 154.1.8 (ά.έ.): *συγχωροῦμεν τοῖς τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν τὰς ἐπαρχίας κατοικοῦσι ... καὶ μάλιστα ἀγροικικοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄντος*, NJ 7 προοίμ. 28 (535): *μήτε τὸν πατριάρχην ... πιπράσκειν ἢ δωρεῖσθαι, ... πρᾶγμα ἀκίνητον, οἰκίαν τυχὸν ἢ ἀγρόν, ἢ γεωργὸν ἢ ἀνδράποδα ἀγροικικά.* - Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (945-959) (= JGR 1.218): *τὸ δὲ ἀγροικικὸν πλῆθος καὶ οἱ πένητες*, *αυτόθι 219: μηδέποτε δὲ ἀπὸ πενήτων πολιτικῶν ἢ ἀγροικικῶν.*

2. Αγροτικό κτήμα σε αντίθεση προς το **πολιτικόν.↗**
Βασιλ. 58.4.1 (9ος αι.): *Περὶ κοινῶν κτημάτων, τοῦτο μὲν πολιτικῶν, τοῦτο δὲ ἀγροικικῶν*, αυτόθι 55.13: *Περὶ διαφόρων ἀγρῶν πολιτικῶν καὶ ἀγροικικῶν ναῶν καὶ πόλεων, καὶ πάσης προσόδου πολιτικῆς*, 58.31: *Περὶ δουλειῶν κτημάτων ἀγροικικῶν.* - Σύν. Βασ. Δ.XL, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.237): *ἀγροικικῶν τόπων καὶ οἴκων*, αυτόθι Δ.XL, 14 (= JGR 5.238). - Ψελλός, Επ. (K.-Dr.) 54.18 (11ος αι.): *Τὰ δὲ ὑμέτερα χωρία μὲν ἴσως ἀγροικικά, ἐν καλῷ δὲ γῆς καὶ ἀέρος.*

3. *ἀγροικικοῖς*
Με τον τύπο αυτό απαντά σε παπύρους αγροτικό μηχάνημα προφανώς για την άντληση ύδατος, υδραυλική μηχανή.
P. Oxy. 1900.13 (528): *Χρείας καὶ νῦν γεναμένης εἰς τὴν ὑφ' ἐμὲ ἐκκλησιαστικὴν μηχανὴν καλουμένην Ἀγροικικοῖς ἀντλοῦσαν εἰς ἄμπελον καὶ εἰς ἀρώσιμον γῆν ἄξονος ἑνός.* - P. Oxy. 2037.1.13 (τέλη 6ου αι.): *μη[χα(νῆς)] Ἀγροι(κικοῖς).*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγροικίς, ἡ

Χωρική, αγρότισσα.

Θεοφ. 53.6 (9ος αι.): *ὑδρία πεπληρωμένη ὕδατος ἐν οἰκίᾳ ἀγροικίδος τινὸς Χριστιανῆς μετεβλήθη εἰς οἶνον.*

Α.Σ.- Ζ.

ἄγροικος, -οῖκος, ὁ

Χωρικός, αγρότης, αντίθ. **ἀστικός,**↗ **πολιτικός.**↗

Ησύχ. (5ος-6ος αι.): *ὁ ἐν ἀγρῷ διάγων, χωρικὸς ἢ ἐργάτης καὶ δραστήριος ἢ ζευγηλάτης.* - SB 7622, 8 (P. Kairo Boak. 1 - έ.297): *Πόσα οὖν ἑκάστη ἀρούρᾳ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς γῆς ἐπεβλήθη καὶ πόσα ἑκάστη κεφαλῇ τῶν ἀγροικῶν καὶ ἀπὸ ποίας ἡλικείας μέχ[ρ]ει π[ο]ίας.* - SB 8246 17 (P. Col. - Inv. Nr. 181 (19), 182 - έ.340): *καὶ τί ἠδύνατο ποιεῖν ὁ πραιπόσιτος τοῦ πάγου, τῆς ἀσφαλείας ἑαυτοῦ προνοούμενος ὁμοῦ τε καὶ τῶν δημοσίων εἰσφορῶν παραγενόμενος ἐπὶ τῆς κώμης ἐκδέδωκεν τα[ύ[τας τοῖς ἀγροίκοις πρὸς γεωργίαν.* - P. Gen. 57.5 (= Abinn, Arch 14, 5) (4ος αι.): *θαυμάζ[ω] ὡς ἀλόγως ἐξοικήσας ἀπὸ τῆς πόλεως μὴ συνταξάμενός μοι περὶ τῶν ἀγροίκων ἔν[ε]κεν τῆς λοιπάδος.* - Βασ., Επ. 85 (I, 189.4) (4ος αι.): *οὐ παυόμεθα διαμαρτυρόμενοι ... ὥστε τοὺς ὅρκους ἐπὶ τοῖς δημοσίοις τελέσμασι μὴ ἐπάγεσθαι παρὰ τῶν ἀπαιτητῶν τοῖς ἀγροίκοις.* - Βίος Συμ. Στυλ. 30.15 (5ος αι.): *ἐξεπλήττετο δὲ ὁ ἀρχιμανδρίτης ἐπὶ τῇ συνετῇ αὐτοῦ ἀποκρίσει, ὅτι ἄγροικος ὢν πῶς κατηνύγει εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.* - Θεοδώρ., Εκκλ. Ιστ. 188.17 (5ος αι.): *καὶ τῶν πλησιοχώρων δὲ ἀγροίκων τινες ἀφικόμενοι ἔφασαν.* - Βίος Υπατ. Ρουφ. 40.17 (5ος αι.): *Ἄλλον ἄγροικον ὀνόματι Τρύφωνα ἤνεγκεν σεσηπότα ἔχοντα τοὺς πόδας.* - Προκ., Κτισμ. IV.2.15 (6ος αι.): *ἀγροίκων τε τῶν ἐπιχωρίων τινὲς τῶν πολεμίων καταθεόντων,* αυτόθι VI.6.15: *Οἵ τε ἄγροικοι τὴν ἐχέτλην ἀπορριψάμενοι πολιτικῶς βιοτεύουσιν, οὐκ ἄγροικον δίαιτα ἔτι, ἀλλ' ἀστείαν διαχειρίζοντες.* - Προκ., Πολ. I.9.5, II.26.9, II.27.23, 34, III.16.10, VII.22.2, VII.22.20 (6ος αι.). - Ευάγρ. 24.18 (6ος αι.): *τῶν ἀγροίκων περὶ τὸν κίονα χορευόντων.* - Γεωπ. I, I.1 (6ος-7ος αι.): *ἐργασίαν τοὺς ἀγροίκους ἐφοδιάζων, πλεῖστα τὸν ἀγρὸν ὠφελήσειεν,* αυτόθι 2.39, 6.13.2. - Ιω. Αντ. 143.28 (7ος αι.): *συναθροίσας ἀμφὶ τὰς ν΄ χιλιάδας πολεμικῶν τε καὶ ἀγροίκων ἀνδρῶν.* - Bad. 93.95 (7ος αι.): *Γεωργε Πανσε ἀγρο[ῖκος].* - Θεοφ. 264.12 (9ος αι.): *συναθροίσαντες πλῆθος ἀγροίκων τε καὶ πολιτικῶν.* - Βίος Συμ. Θαυμ. 159 §180, 1-3. - Βίος Μιχ. Μαλ. 16.23, 21.14 (10ος αι.): *πένης τις ἐκ τῶν προσοικούντων ἀγροίκων.* - Ατταλ., Ιστορία 202.20 (11ος αι.): *Ἠγόραζε δὲ ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν οὐδείς, οὔτε ναυτικὸς εἰσάγων αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, οὔτε ἀστικὸς οὔτε ἄγροικος.* - Ευστάθ., Οδύσσ. α 190, κ 104 (12ος αι.). - Πλαν., Μύθ. 94.61-65 (13ος αι.): *ἀγρὸς τὸ χωρίον λέγεται, ἀγρότης δὲ καὶ ἄγροικος ὁ ἐν τούτῳ οἰκῶν.*

ΒΙΒΛ.: Ν. Μ. Χατζηδάκις, Τονισμός των συνθέτων 358. - P. Canivet, Catégories 212.- A. P. Rudakov, Očerki 175.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγρόπολις, ἡ

Μικρή πόλη με μεικτή αστική και αγροτική οικονομία.

Ατταλ., Ιστορία 146.17 (11ος αι.): *ἔστι γὰρ ὁ τόπος οὐδενὸς τῶν χρηστῶν τὸ παράπαν ἀπολειπόμενος, τό τε [τὸ] ὕδωρ διειδὲς ἅμα καὶ πότιμον καὶ ψυχροτάτου, δένδρα τε συνηρεφῆ μετὰ δαψιλοῦς τῆς πόης ἐκτρέφον καὶ ξυλίσασθαι εὔπορος, παντοίας τε ῥόδοις κατάκομος καὶ κρινωνιαῖς, λόφοις τε ἠρέμα πρὸς ἑαυτοὺς ἀνάγουσιν εὔθετος, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀστυκώμη καὶ ἀγρόπολις διὰ τῆς συμμιγοῦς ποριμότητος γνωριζόμενος.* - Συν. Σκυλ. 143.26 (11ος αι.).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Société 9. - Του ιδίου, Structures 23.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀγρός, ὁ

Μέχρι τον 10ο αι. εδαφική έκταση, καλλιεργημένη ύπαιθρος χωρίς οικήματα, σε αντίθεση προς την **κώμη**↗ και την πόλη.[1] Από το 10ο αι. κ.ε. με τον όρο δηλώνεται καλλιεργημένη γη ποικίλης έκτασης που μπορούσε να συμπεριλαμβάνει και οικήματα, δάση, αμπελώνες κ.ά.[2] Οι αγροί μπορούσαν να αποτελούν ιδιοκτησία ενός ή περισσοτέρων προσώπων[3] και υπάγονταν στην **ὑποταγὴ** χωρίου.[4]↗

1. P. Amh. 143, 4 (4ος αι.). - P. Hamb. 21.6 (4ος αι.). - Ευάγρ. 136, 11 (6ος αι.): *ὁ Ἀναστάσιος Δάρας χωρίον τῆς μέσης τῶν ποταμῶν ... καὶ μεθόριον ὥσπερ ἑκατέρας πολιτείας καθεστώς, ἐξ ἀγροῦ πόλιν εἶναι ποιεῖ, καρτερῷ τε τειχίσας περιβόλῳ, οἰκοδομίας τε διαφόρους ἐκπρεπεῖς περιθεὶς ἐκκλησιῶν τε καὶ μὴν καὶ ἑτέρων εὐαγῶν οἴκων βασιλείων τε στοῶν καὶ δημοσίων βαλανείων καὶ ἄλλων αἷς αἱ ἐπίσημοι τῶν πόλεων ἐγκαλλωπίζονται.* - P. Oxy. 1840, 3 (6ος αι.). - P. Masp. 151, 78 (6ος αι.). - Μένανδρ. 101.32 (6ος αι.): *καὶ πλείστας ὅσας κώμας τε καὶ ἀγροὺς ἐμπρήσαντος.* - SB 4490, 12 (7ος αι.). - Εκλογή 17.41 (741). - Βασιλ. 2.2.25 (9ος αι.): *Ἀγρὸς λέγεται ὁ χωρὶς τῆς κώμης ἤτοι τῶν οἰκημάτων τόπος· νομοθετεῖ ὅτι ἀγροῦ πιπρασκομένου οὐ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὰ οἰκήματα, ἀλλ' ὁ τόπος ... ὅ φησιν, ὁ τόπος μέρος ἀγροῦ ἐστιν, ὁ δὲ ἀγρὸς ὁλόκληρόν τι ἐστιν, καὶ ὡς ἐπίπαν χωρὶς τῶν οἰκημάτων ... · δύναται δὲ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τοῦ κεκτημένου καὶ ὁ τόπος ἀγρὸς εἶναι, ὡς ὅταν ἀντὶ ἀγροῦ παραδώσομεν αὐτόν· καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι τόπος, ὡς ὅταν αὐτὸν ἑτέρῳ προσθήσομεν ἀγρῷ. Ὁ δὲ τόπος καὶ ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐπὶ ἀγροικικῶν λέγεται. Καὶ ὁ μὲν ἀγρὸς ἰδίοις ὅροις περικλείεται, ὁ δὲ τόπος δύναται λανθάνειν μέχρι ποῦ διήκει ὁ ὅρος αὐτοῦ.* - Βασιλ. 2.2.203 (9ος αι.). - Νεαρά Ρωμανού Α' Λακαπηνού (935) (= JGR 1.206.10, 15).
2. Tract. 115.21-22 (11ος-12ος αι.): *Ἀγρός ἐστι πᾶς κεκαλωπισμένος χῶρος.* - Σύν. Βασ. Λ.Ι, 86-89 (10ος αι.) (= JGR 5.398-399): *τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχεται, ὅσα ἐπὶ τῷ γενέσθαι καὶ συλλεγῆναι καὶ φυλαχθῆναι τοὺς καρποὺς παρεσκεύασται. ... οἱ γεωργοῦντες καὶ οἱ προεστῶτες αὐτῶν, καὶ οι δεδαμασμένοι βόες, καὶ τὰ διὰ τὸ κοπρίζειν ὄντα θρέμματα ... Εἰ δὲ τὰ οἰκήματα τοῦ ἀγροῦ εὐτερπῆ εἰσί, καὶ οἱ τὰ μέσαυλα φυλάττοντες καὶ οἱ σαροῦντες ταῦτα ... Εἰ δὲ ἄλση ἔχει ὁ ἀγρός, καὶ οἱ ἀλσοφύλακες. Εἰ δὲ καὶ ἕλη καὶ βοσκὰς ἔχει, ... αἱ ἀγέλαι καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ τὰ ἕλη φυλάττοντες.* - A. Ivir. 3.10-11 (982). - A. Prôt. 8.46 (1045). - Ψελλός, Χρον. 18.3 (11ος αι.). - A. Esph. 2.18-19 (1037), 3.21 (1040-41?). - Κομν. Ι.141.11 (12ος αι.), ΙΙ.171.8, 30 και 185.5. - Schatz. 38.36 (1294). - A. Esph. 13.9, 23 (1316). - Κτηματολόγιον Θηβών Α 14 κ.ε. (11ος αι.).
3. Λιβάν. XLVII.11(III. 409) (4ος αι.): *Τὸ δὲ ζητεῖν προστάτην οὐ μόνον ἐκείνων ἐστὶ τῶν ἀγρῶν, οἳ πολλῶν εἰσὶ τῶν ἐχόντων ἑκάστου μέρους οὐ πολὺ κεκτημένου, ἀλλὰ καὶ οἷς εἷς ὁ δεσπότης.*
4. Tract. 121.22-28 (11ος-12ος αι.): *Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ γραφόμενα ἐν μέσῳ τῶν διαρίων «τῆς αὐτῆς ὑποταγῆς», «τοῦ χωρίου τοῦ αὐτοῦ», «στάσεως τῆς αὐτῆς» ἢ «προάστειον» ἢ «ἀγρός» ἢ «χωράφιον τοῦ αὐτοῦ» ἢ «τῆς αὐτῆς» ἢ «ὑπὲρ χωραφίου κειμένου ὁμοίως» τοῦτο σημαίνει· τῆς αὐτῆς ὑποταγῆς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποτεταγμένου, ὅθεν ἐξήρτηνται καὶ ὅπου συμπεριάγονταί τε καὶ συνομαδεύονται ἡ μνημονευθεῖσα στάσις, τὸ προάστειον, ὁ ἀγρὸς καὶ τὰ χωράφια.* - Tract. 114.23 (11ος-12ος αι.). - Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ. 546.27 (1042-1055). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.107 ε,η, 108, 133, 140, 142, 144 (1089), 53.190, 191, 207α, 207ε (1089).

ΒΙΒΛ.: K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte 267. - Σ. Μενάρδος, Τοπωνυμικόν 372. - F. Dölger, Beiträge 135. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 17 κ.ε. - A. Andréadès, Livres récents. - P. Lemerle, Agrarian History 37, 195. - N. Svoronos, Cadastre 35, 37, 54, 56. - AL I, 23, 62, 63, 71 (σχόλια). - A. Ivir. 3 not. (σχόλια). - Μ. Πατεράκη-Γαρέφη, Αγρός 150-167.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀγρὸς δεσποτικός, ὁ

Βλ. **δεσποτικός.**↗

ἀγρὸς ἐμφυτευτικός, ὁ

Βλ. **ἐμφύτευσις.**↗

ἀγρὸς ταμ(ε)ιακός, ὁ

Βλ. **ταμ(ε)ιακός.**↗

ἀγροφύλαξ, ὁ

Φύλακας των αγρών.[1] Ο όρος απαντά μόνο σε παπύρους. Στην Αίγυπτο (4ος-7ος αι.) ο αγροφύλαξ μαζί με τους ποιμένες ανήκε στην υπηρεσία του **εἰρηνάρχου,**↗ ο οποίος είχε άμεσο προϊστάμενο τον **ῥιπάριον.**[2]↗ Ήταν επιφορτισμένος με τη διαφύλαξη των καλλιεργειών, των αγροτικών μηχανημάτων, την ανεύρεση ζωοκλεπτών κ.ά.[3] Σε κάθε κώμη υπήρχαν περισσότεροι από ένας αγροφύλακες και πιθανότατα δύο.[4] Έπαιρναν μισθό σε είδος (σιτάρι, οίνο, χόρτο κ.λπ.) ή χρήμα.[5] Για τυχόν ζημιές μπορούσε κανείς να εγείρει αξιώσεις αποζημιώσεως από τους αγροφύλακες.[6] Φαίνεται πως στην Αίγυπτο οι αγροφύλακες αποτελούσαν μαζί με τους ποιμένες μία συντεχνία.[7] Αγροφύλακες προσλαμβάνονταν και για τη φύλαξη μεμονωμένων κτημάτων.[8] Σε πάπυρο της Οξυρύγχου απαντά και ο όρος *μέγας ἀγροφύλαξ*, που φαίνεται πως ήταν ο επικεφαλής των αγροφυλάκων ή της συντεχνίας τους.[9]

1. PSI 954.55 (6ος αι.): *τοῖς αγροφύλαξι φυλ[άτ]τουσι τὸ κτῆμα Πτολεμαΐδος.* - P. Amh. 150.12 (592). - P. Iand. 20.10 (6ος-7ος αι.).
2. PSI 954.55 (6ος-7ος αι.): *Πα(ρὰ) Ἀμμωνιανοῦ ῥιπαρ(ίου) κεφαλ(αιωταῖς) καὶ εἰρηνάρχ(αις) κώμ(ης) Θώλθεος. Ἀπέκαμον τὸ λοιπὸν φ[? παρὰ τῶν] κεκτημένων ἐν τῇ ὑμῶν πεδιάδει, ὡς τῶ[ν] ἀκροφυλάκων παραμελούντω[ν τοῦ ἀγροῦ καὶ μὴ κωλυόντων τοὺς τολ[μ]ῶντας λυμένεσθαι τῷ ἀγρῷ.* - P. Oxy. 141.4 (503): *τοῖς ἀγροφύλαξ(ι) τοῦ μεγάλου εἰρηναρχείου φυλάττουσ(ι) τὸ ἀντιπελ[ ] διπλᾶ ϛ'.* - P. Oxy. 1831.5, 6 (τέλη 5ου αι.): *Θέλησον οὖν παραγῖλε τοῖς ἡμῶν ἀγροφήλαξιν καὶ τοὺς ποιμένας τῆς ἡμῶν κώμης.* - PSI 931.8 (524): *πάν(τ)ων ποιμένων κ(αὶ) ἀγροφυλάκων τῆς αὐτῆς κώμης χαίρ(ειν).* - P. Masp. 1.37, 67 001, 5 38.43 (6ος αι.).
3. P. Oxy. 1913.16 (555?): *τοῖς ἀγροφύλαξ(ιν) ἔξω τῆς πύλης φυλάττουσ(ι) τὰς β' μηχ(ανὰς) τῶν πωμαρ(ίων) καὶ τὴν μηχ(ανὴν) τῆς λαχανίας Εὐτρυγίου.* - SB 9638 (6ος αι.). - P. Lond. 403 (= Abinn. Arch 49.11) (346): *και αγροφυλακων της κωμης Θεοξενιδος την των προβατων κουραν και απελασιαν αναζητουντων ευραν εν τῳ αγρῳ της Ναρμουθεω[ς Ιω]αννην και Ηλειαν ως τουτων την κουρα[ν κα]ι απελασιαν πεποι(η)κεναι.*

4. P. Flor. 359.5 (6ος αι.): *Τοὺς τέσσαρας κωμάρχ(ας) ἀγά(γα)γέται ἐπὶ τὴν πόλιν τοὺς ὀκτὼ ἀγροφυλάκους.*
5. P. Oxy. 1913.16 (555): *τοῖς ἀγροφύλαξ(ιν) ... λόγ(ῳ) μισθ(ῶν) σίτου Κ(αγιε.) ἀρτι).* - PSI 239.30 (6ος-7ος αι.): *Ἔδοξεν δὲ μή[τε] δοῦναί τινι ἐκ τοῦ αὐτοῦ χόρτου μήτε ὑπὲρ .ισθοῦ ἀγροφυλάκ(ων).* - C. Wessely, Studien X, 102.17 (6ος αι.): *τῶν ἀγροφυλάκων κ(εράτια) λ.* - P. Oxy. 2033.7 (7ος αι.): *(καὶ) (ὑπ) τῶν ἀγροφ(υλάκων) Σάσω Κάτω Αλεξ(αν.) νο(μ.) ιδ κ(ερ) ιε'.*
6. P. Lond. 1032.5 (6ος-7ος αι.): *ουδεμια γαρ ζητησις γενησεται παρ εμου περι της βλαβης του χωριου η προς τους αγροφυλακας η προς ....*
7. P. Masp. 1, 5 (6ος αι.): *τὸ κοινὸν τῶν ποιμένων καὶ ἀγροφυλάκων κώμης Ἀφροδίτης.*
8. P. Lond. 778.14 (6ος αι.).
9. P. Oxy. 1835.5 (5ος-6ος αι.): *Πκολίου τοῦ μεγάλου ἀγροφύλακος.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 165-6. - P. Masp. 67 328 1.7, II 7, III-XII. - Φ. Κουκουλές, Βίος, τ. 5, σ. 272. - A. Stöckle, Zünfte 137. - M. Gelzer, Verwaltungsmisere 372 ν. 2.

Α.Σ.- Ζ.

ἀγωγικά, τά

Τέλη (vectigalia) που αφορούσαν τη συντήρηση των αγωγών (aquaeducti) των πόλεων. Το ύψος των αγωγικών καθώς και ο τρόπος είσπραξής τους μας είναι άγνωστα.

CJ 10.30.4.4 (530): *Ὁ δὲ οἴκοθεν δαπανῶν ἢ περὶ ἔργα τῆς πόλεως ἢ περὶ ἄλλην κοινωφελῆ χρείαν μηδενὶ ὑποκείσθω λογοθεσίῳ ... μηδὲ ἐπιζητήσει δημοσίων λογισμῶν, οἷον ἐπὶ κερδῶν ἢ τῶν λεγομένων ἀγωγικῶν ἤτοι παραπομπικῶν ἢ περὶ τῶν δαπανωμένων περὶ τοὺς δημοσίους ὄνους.* - Πρβλ. Βασιλ. 56.10.5 (9ος αι.). - NJ 128.16 (545): *κελεύομεν μηδεμίαν παντελῶς εἶναι ἄδειαν τοῖς τῶν δημοσίων ἀπαιτηταῖς ἐπικοινωνεῖν τοῖς χρήμασιν ἅτινα τοῖς ἔργοις καὶ σιτωνικοῖς τῶν πόλεων ἤτοι ἀγωγοῖς.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀγώγιον, τό

Η μίσθωση υποζυγίου για μεταφορά.[1] Τα κόμιστρα, η αμοιβή για μεταφορά.[2]

1. Ασίζ. 486.17 (14ος αι.): *Πρέπει νά ὀμόσουν ὅτι πάντα τὰ κακοφτιασμένα τὰ νὰ γένουν ἀπὲ τοὺ ἕναν εἰς τὸν ἄλλον, ὥσπερ ἀποὺ πούλησις, οὔ ἀπὸ ἀγοράν, οὐ ἐνοικιάσματα, οὐ ἀγώγιον ... ἐντέχεται οὕτως νὰ τὰ κρίνουν.*
2. Βουστρ. 528 (16ος αι.): *καὶ ἐκουβαλήσαν τὸν φουμίν καὶ δὲν τοὺς ἐπλέρωσεν τὸ ἀγώγιν τους.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀδασμολόγητος, -ον

Αυτός που δεν υπόκειται σε φορολογία.

Χων. Νικ. 495.38 (12ος αι.): *ἐπὶ πέντε ὅλοις ἐνιαυτοῖς ἀδασμολόγητοι καθεδοῦνται, μηδένα τὸν ὁποιονοῦν ἀπόδομα εἰσπράττοντα ἔχοντες.*

Α.Σ.- Ζ.

ἄδεκτος,-ον

Ο όρος απαντά σε έγγραφο της μονής Ιβήρων και χαρακτηρίζει κτήματα της μονής, τα οποία το δημόσιο αρνείται να αναγνωρίσει ως συμπεριλαμβανόμενα στην ιδιοκτησία της, επειδή, εάν γίνονταν δεκτά, η συνολική **ποσότης**↗ της μονής θα υπερέβαινε την καταγραμμένη από το δημόσιο κτηματική περιουσία της.

A. Ivir. 50.68 (1101): *Ὑπὲρ γ(ὰρ) τῶν [προσ]όντ(ων) τῇ τοιαύτ(η) μο(νῇ) ἀδέκτ(ων) λιβαδ(ίων) ... ... (καὶ) πρώην μὲν [παρὰ] τοῦ Σπανοπ(ώ)λ(ου) δεχθέντ(ων), τοῦ ἐν τούτοις ἀναταττομ(έν)ου μοδισμοῦ τ(ῆς) γ(ῆς) ἱκανωθ(έν)τ(ος) τῇ ῥηθείσῃ μονῇ, νῦν δὲ ὡς ἀδέκτων [κατὰ τὴν βα(σιλικὴν)] πρόσταξιν παροραθέ(ν)τ(ων) (καὶ) ἀθετηθ(έν)τ(ων).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδελφατάριος, ὁ

Ο αποδέκτης **ἀδελφάτου.**↗ Ονομαζόταν **ἐξωμονίτης (-ις)**,↗ αν ζούσε έξω από τη μονή και **ἐσωμονίτης (-ις)**,↗ αν ζούσε μέσα στη μονή ύστερα από απόφαση των μοναχών.

A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje XXI.52 (1348): *ἀλλ' οὐδέ ἀδελφατάριος ἀποταχθῇ τις ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ ποτε ὁρισμῷ τῆς βασιλείας μου ἄνευ βουλῆς καὶ γνώμης τῶν ἐν αὐτῇ ἐνασκουμένων μοναχῶν.* - Σχόλ. Βαλσαμώνος (= Σύνταγμα 2.633): *εἰς δὲ τά κελλιωτικά, οὐχ ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ σιτηρέσια ἐξωνεῖσθαι τοὺς ἀδελφάτορας* (παραφθορά αντί ἀδελφαταρίους).

Α.Σ.- Ζ.

ἀδελφᾶτον, τό

Ο όρος εμφανίζεται στις πηγές από τον 11ο αι. Σήμαινε την παροχή διατροφής, στέγης, χρημάτων ή υπηρεσιών σε μοναχούς, εκκλησιαστικούς ή και λαϊκούς από μια μονή εφ' όρου ζωής, συνήθως σε αντάλλαγμα ή αναγνώριση δωρεάς τους προς τη μονή (καλείται και *διακονία*).[1] Η μονή είχε την υποχρέωση να μνημονεύει τον δωρητή και να προσεύχεται για τη σωτηρία της ψυχής του. Το ποσό ή τα είδη που αναλάμβανε η μονή να διαθέτει ετησίως για το αδελφάτο ορίζονταν εγγράφως.[2] Συνήθως το αδελφάτο δεν διαλυόταν ούτε μεταβιβαζόταν στους κληρονόμους του δωρητή.[3] Μαρτυρούνται ωστόσο περιπτώσεις που ο αποδέκτης αδελφάτου το πουλούσε ή το κληροδοτούσε ανάλογα με την συμφωνία που είχε (*ἀδελφᾶτον παραπεμπτόν*).[4] Μπορούσε κανείς να συνάψει αδελφάτο στο όνομα άλλου (γιου, αδελφής, μοναχού, υπηκόου από μέρους του αυτοκράτορα κ.ά.).[5] Το ίδιο πρόσωπο μπορούσε να έχει περισσότερα από ένα αδελφάτα.[6] Η χρηματική υποχρέωση του αδελφάτου στο β' μισό του 14ου αι. έφτανε τα 100 υπέρπυρα.[7] Το αδελφάτο διακρινόταν σε *ἐξωμονίτατον*, αν ο κάτοχός του έμενε έξω από τη μονή, και *ἐσωμονίτατον*, αν ζούσε μέσα στη μονή.[8]

Πιθανόν το αδελφάτο έχει την αρχή του στη λεγόμενη **ἀποταγή**,↗ το ποσό δηλαδή που πλήρωνε κανείς για να εισέλθει σε μοναστήρι.

1. AL 27 (σχόλια) (1030): *Οἱ Λαυρι(ῶ)ται ἐποίησ(αν) ἀδελφᾶτον πρὸς τ(ὸν) (μον)αχ(ὸν) Ἀθανάσ(ιον).* - Νεαρά Αλεξίου Α' Κομνηνού (1094) (= JGR 1.326.11): *στερουμένων δὲ καὶ αὐτῶν διὰ τὸ τὴν ἐπιστασίαν τούτων ὑπεισελθεῖν τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενειῶν καὶ οἰκονομιῶν καὶ ἑτέρων λειτουργιῶν, καὶ τῶν ἁπλοϊκῶς λεγομένων ἀδελφάτων.* - MM 4.365 (1272): *δέδοται χάριν ἀδελφάτου.* - Αθαν. Πατρ., Επ. 25.16 (1305): *τί δὲ ὁ Σάρδεων; οὐχὶ ἀμπελῶνα ἔχει ἐνταῦθα καὶ ζευγηλατεῖον καὶ κῆπον καὶ ἐργαστήρια, πρὸς τούτοις καὶ ἀδελφᾶτα;* - A. Kutl. 8.35 (1313): *ἐτάχθησαν ἵνα διδῶνται πρὸς ἡμᾶς διὰ τὰ προσενεχθέντα πάντα ἀδελφάτα τρία, ὀφείλουσιν οἱ κατὰ καιροὺς εὑρισκόμενοι προεστῶτες τῆς σε(βασμίας) μονῆς ... διδόναι πρὸς ἡμᾶς ταῦτα ἀνελλιπῶς ... ἐφόρω τῆς ζωῆς ἡμῶν.* - MM 1.340 (1354): *προσδέχεται τοῦτον ἐν τῇδε τῇ σεβασμίᾳ μονῇ, δεδωκότα ὑπὲρ ἀδελφάτων δύο ὑπέρπυρα διακόσια, ὥστε λαμβάνειν τοῦτον τὰ τοιαῦτα δύο ἀδελφάτα ἀνεγκρατήτως καὶ ἀνυστερήτως εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἔχειν τε εἰς οἰκείαν καταμονήν, μέχρις ἂν τῷ βίῳ περιῇ.* - A. Doch. 48.43, 44, 45, 49 (1381). - A. Failler, Donation 117.35 (1390). - Βίος Ρωμ. 132.5 (14ος αι.): *καὶ πέμψάς τινας ἔνθεν κἀκεῖθεν τοῦ ἁγίου ὄρους τὰ πρὸς τροφὴν ἐξωνήσασθαι -οὐ γὰρ εἶχεν ὁ πατήρ ἀκμὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Λαύρας διακονίαν, ἥνπερ καὶ ἀδελφᾶτον λέγουσιν ἕτεροι, ἅτε προσφάτως ἀρτίως νεωστὶ ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον καὶ ἀγνώριστος ὢν τοῖς πολλοῖς.*

2. MM 2.326 (1400): *ὑπὲρ τῶν ἀδελφάτων αὐτῆς κατὰ τὴν ἔγγραφον αὐτῆς συμφωνίαν κατὰ μὲν τὸ παρὸν οἶνον μέτρα εἴκοσι καὶ ὑπέρπυρα δέκα, κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους ... ἕτερα ὑπέρπυρα δέκα.*

3. A. Kutl. 8.37 (1313): *μετὰ δὲ θάνατον ἑκάστου ἡμῶν ἵνα κρατῇ εἰς τὴν μονὴν τὸ ἀδελφάτον.* - Ν.Α. Βέης, Συμβολή 272 (14ος αι.): *Ἐπεὶ δὲ συνήθειαν ἔλαβεν ἔκπαλαι ἡ καθ' ἡμᾶς ἥδε θεία μονὴ μὴ ἀποστρέφειν ἀδελφάτα πρὸς τὸν δόντα ποτέ ... καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν κῦρ Ἰωάσαφ μεταπολείπειν πρὶν εἰς ἕτερα πρόσωπα τὰ τούτων ἀδελφάτα ποτέ, ἀλλὰ τούτων θανόντων συναποθανεῖν ἀνάγκη αὐτοῖς καὶ τὰ ἀδελφάτα.*

4. MM 2.430 (1400): *ὁ πατὴρ αὐτοῦ ... ἐποίησεν ἀδελφάτον εἰς αὐτὸν παραπεμπτόν, ἤγουν ἐπ' ἀδείας ἔχειν παραπέμπειν αὐτό, ὅπου καὶ βούλοιτο, ὃ δὴ ἀδελφάτον μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἐπώλησε πρὸς τὴν μονὴν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀμετόχως.* - MM 2.353 (1400): *ἡ χυρὰ Θεογνωσία μοναχή, εἶχεν ἐν τῇ τοιαύτῃ μονῇ ἀδελφάτα ... ἐφ' ὧν δὴ ἀδελφάτων εἶχε συμφωνίαν τὸ ἓν παραπέμπειν μετὰ τὸν αὐτῆς θάνατον.*

5. Θεόδ. Πρόδρ., Μαγγ. II, III, IV, VI, VII, XI, X (12ος αι.): *Εἰς τὸν αὐτοκράτορα, μὴ πειθομένου τοῦ μεγάλου οἰκονόμου τῶν Μαγγάνων, τοῦ ἁγίου Κασσιανοῦ, τάξαι με εἰς τὸ δωρηθέν μοι ἀδελφάτον παρὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως.* - A. Kutl. 15.92 (1329): *καὶ τοῦ ἑνὸς ἀδελφάτου διδομένου ἀπὸ τοῦ νῦν ἀκεραίου ἑνὶ τῶν ἐμῶν μοναχῶν.* - MM 1.317 (1351): *ἐπηυδόκησε ... βασιλικῇ εὐποιΐᾳ ... πρὸς τήνδε τὴν μοναχὴν ... ὑπέρπυρα ἑκατὸν καὶ ἐτάχθη ἔχειν καὶ λαμβάνειν αὐτὴν ἐντεῦθεν ἀδελφάτον ἕν.* - A. Kutl. 35.18 (1377): *Χρεοφειλέτας δὲ ἔχων περὶ τὸ κάστρον, ἠθέλησα ἀφικέσθαι ἐκεῖσε λαβεῖν τὰ ἐμά, καὶ ἐξ αὐτῶν τῇ τε συναδελφῇ μου ποιήσω ἀδελφάτον.* - A. Pantocr. 10.58 (1384): *ἵνα, ἐὰν ἐκ τῶν δύο μου π(αι)δίων, ... περιλειφθῇ ἓν ἢ κ(αὶ) τὰ δύο, ἔχῃ μ(ὲν) τὰ ἀδελφάτ(α) ἅπερ μέλλω ποιήσειν εἰς πρόσωπ(ον) αὐτῶν.*

6. A. Kutl. 8.35 (1313). - A. Xér. 26.17.18 (1349): *ἔδωκε τοῦτο [ὁ] αὐθ[έντης (καὶ) π(ατ)ήρ μου ὑπὲρ ἀδελ]φάτ(ων) δύο.* - MM 2.326 (1400), αυτόθι 2.353 (1400).

7. MM 1.317 (1351), αυτόθι 1.340 (1354): *δεδωκότα ὑπὲρ ἀδελφάτων δύο ὑπέρπυρα διακόσια.* - A.Ivir. 94.69 (1357): *διοριζόμενον ὁμοίως, ὥστε τὰ ἑκατὸν ὑπέρπυρα ... καταλογίζεσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἀδελφᾶτον αὐτοῦ.* - Ν.Α. Βέης, Συμβολή 271. - A. Dion. 4.52 (1374): *ἡ βασιλ(εία) μου καὶ ὑπὲρ ἀδ(ελφά)του αὐτ(ῆς) διδόναι ἐν αὐτῇ ἐτησίως ἄσπρα ..., τὰ δὴ λεγόμ(εν)α κομνην(ά)τα, χίλια.*

8. Νεαρά Αλεξίου Α' Κομνηνού (1082 ή 1097 ή 1112) (= JGR 1.348)): *εἰ κελεύει ὁ ἁγιώτατός μου δεσπότης λαμβάνειν χρείαν ἀδελφάτου τινὰ κοσμικὸν ὄντα ἢ καὶ μοναχὸν ἀπὸ ἑτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ, ἵνα μὴ δίδωσι κοσμικῷ ἢ μοναχῷ ἐξωμονίτατον, ὡς ἂν μὴ ἐπιβαρύνηται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου· εἰ γὰρ ἐπιβαρύνηται, λείψει πάντως καὶ τὸ ἐσωμονίτατον καὶ γίνεται ἀντὶ μισθοῦ κρίμα.* - Σύνταγμα 2.636. -Ατταλ., Διάτ. 782. (1077). - Τυπ. Κεχ. 1493-1495 (1118). - G. Mercati, Aneddoti (τέλη 11ου - αρχές 12ου αι.): *Τῇ αὐγούστῃ κυρὰ Εἰρήνῃ ... ἀπόδος σὺ τὸν μισθὸν ἀντ' ἐκείνου τοῖς ἐργαζομένοις τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ χαρισαμένη αὐτοῖς μᾶλλον δὲ ἐκείνῳ ἀδελφάτον πρῶτον ἐξωμονιτάτον ἐν τῇ τῶν Μαγγάνων μονῇ, ἵνα ἐκ τούτου οἱ ἐργάται αὐτοῦ ἀποζῶντες σὺν τῷ ἀμπελῶνι ἐκείνου ἐργάζωνται καὶ τὸν σόν.*

ΒΙΒΛ.: E. Herman, Regelung 444-449. - M. Živojinović, Adelfati 241-270. - Της ίδιας, Monaski Adelfati 291-303. - J. Darrouzès, Lettres de 1453, σ. 123. - V. Laurent, Trisépiscopat 43. - Ι. Κονιδάρης, Νομική θεώρηση 223-30.

Α.Σ.- Ζ.

ἀδέσποτος, -ον

Α. Ο όρος σημαίνει αυτόν που δεν έχει δεσπότη ή κύριο. Στο Βυζάντιο κτήματα εγκαταλειμμένα ή αδιάθετα λόγω έλλειψης κληρονόμων χαρακτηρίζονταν ως αδέσποτα.[1] Στη ρωμαϊκή και την πρωτοβυζαντινή περίοδο τα κτήματα που έμεναν χωρίς κληρονόμους ονομάζονταν bona vacantia,[2] ενώ τα εγκαταλειμμένα bona caduta ή agri deserti.[3] Ήδη στην πτολεμαϊκή περίοδο τα κτήματα αυτά περιέρχονταν στο κράτος, στον *ἴδιον λόγον*, και πιθανόν φέρονταν με το όνομα του προηγούμενου ιδιοκτήτη.[4] Η πώληση των αδέσποτων που περιέρχονταν στον *ἴδιον λόγον* ανήκε στη δικαιοδοσία του *βασιλικοῦ γραμματέως*.[5] Στη ρωμαϊκή και την πρωτοβυζαντινή εποχή τα αδέσποτα κτήματα περιέρχονταν στην αυτοκρατορική περιουσία που τη διαχειριζόταν η comitiva rerum privatarum.[6] Από την εποχή όμως του Μ. Κωνσταντίνου ρυθμίστηκε ώστε μερικές κατηγορίες κτημάτων των οποίων οι ιδιοκτήτες πέθαιναν χωρίς κληρονόμους να περιέρχονται στην curia, αν αυτοί ήταν decuriones[7] ή στις συντεχνίες[8] ή στα στρατιωτικά εφεδρικά τμήματα, στα οποία ανήκαν οι ιδιοκτήτες τους.[9] Επίσης αδιάθετα κτήματα επισκόπων, κληρικών και μοναχών περιέρχονταν στην Εκκλησία ή τις μονές αντίστοιχα με νόμο των Θεοδοσίου και Βαλεντινιανού του 434.[10]

Την καλλιέργεια των αδέσποτων κτημάτων ήταν δυνατόν να την αναλάβουν ιδιώτες. Νόμος όμως των Βαλεντινιανού, Θεοδοσίου και Αρκαδίου του 391 όριζε ότι σε περίπτωση που μέσα σε δύο χρόνια απαιτούσε το κτήμα ο προηγούμενος ιδιοκτήτης, το έπαιρνε πίσω αφού κατέβαλλε στον νέο καλλιεργητή τα έξοδα που τυχόν εκείνος είχε διαθέσει. Μετά την παρέλευση της διετίας έχανε κάθε τέτοιο δικαίωμα.[11] Υπήρχε μάλιστα η τάση πολλοί ιδιώτες από υστεροβουλία να καταγγέλλουν στο δημόσιο ταμείο ως αδέσποτα, κτήματα που υπέβλεπαν οι ίδιοι. Υπάρχει μια σειρά νόμων στον Codex Theodosianus, που πέρασε και στον Codex Justinianus, για την πάταξη της τακτικής αυτής και τη ρύθμιση

ζητημάτων που αφορούσαν τα bona vacantia.[12] Έτσι π.χ. νόμος των Θεοδοσίου και Βαλεντινιανού όριζε ότι αν γινόταν καταγγελία στο δημόσιο ταμείο ότι υπήρχαν bona caduta ή vacantia σε μια περιοχή, να στέλλονται palatini με την παρουσία του proconsul και του advocatus fisci να κάνουν αυτοψία. Αν πράγματι υπήρχαν αδέσποτα κτήματα, αυτά περιέρχονταν στο δημόσιο ταμείο. Σ' αυτό θα απευθύνονταν οι ιδιώτες, αν ήθελαν να τα καλλιεργήσουν.[13]

Στο πλαίσιο των μέτρων αυτών εντάσσεται και η τακτική του Βαλεντινιανού να παραχωρεί τα bona caduta σε δύο-τέσσερα άτομα, ώστε να μειώνεται το ενδιαφέρον αυτών που υπέβλεπαν τις περιουσίες των άλλων μια και το κέρδος θα ήταν μικρό. Τέτοιο ενδιαφέρον έδειχναν οι συγκλητικοί και πρόσωπα της αυλής.[14]

Στη βυζαντινή Αίγυπτο τα κτήματα που περιέρχονταν στο κράτος, αν ήταν καλλιεργήσιμα, παραχωρούνταν σε ιδιώτες είτε εθελοντικά είτε αναγκαστικά.[15]

Εάν κανείς αγόραζε αδέσποτα κτήματα, πριν περιέλθουν αυτά στο δημόσιο ταμείο, γινόταν κύριός τους λόγω χρονίας νομής.[16]

Στο τυπικό του Ιωάννη Τσιμισκή του 972 για τον Άθω απαγορεύεται οι μοναχοί που προέρχονταν από άλλες μονές και έρχονταν στο Άγιο Όρος να αγοράσουν αγρούς και να κατακρατούν αδέσποτα κτήματα χωρίς την έγκριση του Πρώτου των ηγουμένων.[17]

Όπως φαίνεται από το Tractatus Dölger, αδέσποτοι τόποι που δεν διεκδικούσε κανείς, δεν συμπεριλαμβάνονταν στον **περιορισμό**↗ του χωρίου και δεν καταγράφονταν στον **κώδικα**,↗ το κτηματολόγιο δηλαδή. Αν όμως σε μελλοντική απογραφή ο επόπτης έβρισκε τον χώρο καλλιεργήσιμο ή να τον καλλιεργεί κάποιος ή να τον ζητεί για καλλιέργεια, τον κατέγραφε σε χωριστό στίχο (*ἐν ἰδιάζοντι στίχῳ*) μετά την **ὁμάδα**↗ του χωρίου. Το κτήμα αυτό επείχε θέση **ἰδιοστάτου**↗ κτήματος. Ο φόρος του δεν συμπεριλαμβανόταν στον φόρο του χωρίου. Ο **δημόσιος κανών**↗ που πλήρωναν ονομαζόταν **προσθήκη**.↗[18]

Πολλά από τα αδέσποτα κτήματα παραχωρούνταν από τον αυτοκράτορα ως δωρεές σε μονές.[19]

1. BGU 1094.8,9 (4ος αι.): *καθὼς ἡ ἐπ' Ἐνετίου ἀ[πογρ]αφὴ περιέχει ἀπ[ό] μ[ὲν] ἀνατολῶν χέρσος ἀδέσποτος*. - P. Corn 20.31 (4ος αι.): *ἀπογράφ[ομ]αι (...) τὴν καταληφθεῖσαν ὑπὸ σου ἐν σπορᾷ γῆν ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης ὑπ' ἐμοῦ πρώην ἐπὶ Σαβείνῳ κηνσίτορι ἀδεσπότου χέρσου*. - P. Masp. 67140, 8. - P. Lond. 1419.1225 (8ος αι.): *κτηματα αδεσποτα*. - Βασιλ. 46.3.1 (9ος αι.): *Εἰσὶ δὲ τινα τέως μὴ δεσποζόμενα, ὡς ἡ ἀκληρονόμητος κληρονομία*.
2. Leonhard, RE 33.1.697.
3. Leonhard, RE 3.1.686. - C.R. Whittacker, Agri deserti.
4. U. Wilcken, Aktenstücke 32.
5. E. Biedermann, Βασ. γραμματεύς 75.
6. Στράβων 17 Cp 797: *τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων*. - P. Corn. 20.10. (4ος αι.): *ἐπὶ τῆς θ/σφραγεῖδος βασιλικῆς γῆς σπορίμης ἀπὸ ἀδεσπότου*

ἀρούρας τέσσερες. - Βλ. νόμους που απευθύνονται στους εκάστοτε comites rerum privatarum: CT 10.10.11 (369), CT 10.8.5 (435). - CJ 10.10.5.
7. CT 5.2.1 νόμος του Κωνσταντίνου του 319. Πρβλ. CJ 6.62.4 νόμος των Θεοδοσίου και Βαλεντινιανού του 429.
8. CJ 6.62.1 (326) των navicularii, CJ 6.62.5 (439) των fabricenses.
9. CT 5.6.1. - CJ 6.62.2,3 (347 και 349).
10. CT 5.3.1 με ορισμένες εξαιρέσεις.
11. CT 5.11.12. - CJ 11.59.8 (388-392).
12. CT 10.10 De petitionibus et ultro datis et delatoribus. Πρβλ. και CJ 10.11. - CT 10.8. - CJ 10.10 De bonis vacantibus.
13. CT 10.8.5. - CJ 10.10.5.
14. Ammian. Marcell. XXXI.14.3: *Ut sunt in palatiis non nulli alienarum rerum avidi, siqui caducum vel aliud petisset ex usu, cum magna iustorum iniustorum que distinctione, contradicturis copia servata, donabat ei, qui petierat, tres vel quattuor alios absentes aliquotiens. imperatorum participes iungens.*
15. A. Ch. Johnson - L. C.West, Byz. Egypt. 21.
16. Βασιλ. 50.3.17 (9ος αι.): *Ἡ διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσποτεία κατὰ τοῦ δημοσίου οὐ τρέχει: εἰ δὲ ἀδέσποτα, πρὶν μηνυθῶσιν αὐτῷ, ἀγοράσω, διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζω.* - Επιτομή 15.ιθ' (10ος αι.) (= JGR 4.367). - Σύν. Βασ. Δ. IV (10ος αι.) (= JGR 5.167.41).
17. A. Prôt. 7.43 (972).
18. Tract. 161.31 κ.ε.
19. L. Petit, Notre-Dame 45.11 (1152): *τὴν παραδοθεῖσαν πρὸς τὴν μονὴν γῆν διὰ τοῦ παρόντος πρακτικοῦ ἄπορον οὖσαν καὶ ἀδέσποτον ὑποδείξαντες καὶ διαχωρίσαντες ὑπετάξαμεν ἐν αὐτῷ.*

Β. Αυτεξούσιος, αυτός που δεν ανήκει ή δεν υπόκειται σε καμία αρχή (δημόσια ή εκκλησιαστική) ή ιδιώτη.

Βασιλ. 46.3.1. σχόλια 50.3.17 (9ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 4.28 (1085): *καὶ μὴ ὑπὸ βασιλικὰ ἢ π(ατ)ριαρχ(ικὰ) ἢ ἐπισκοπικὰ δίκαια ἄγεσθαι ταύτην πώποτε, ἀλλ' ἐλευθεριάζειν καθαρ(ῶς) καὶ τὸ ἀδέσποτον ἐς ἀπέραντον ἀποφέρεσθαι.* - A. Kastam. 3.50 (1317): *ἔρημος ἦν καὶ ἀδέσποτος ἡ μονή.* - MM 5.432.28 (1324): *Περὶ τοῦ ἀδέσποτον καὶ ἐλευθέραν εἶναι τὴν μονήν.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 71, 250, 256. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 21. - A. H. M. Jones, Empire 147, 255, 420.

Α.Σ.- Ζ.

ἀδημοσίευτος, -ον

Ο όρος απαντά σε έγγραφα του 13ου αι. μαζί με τον όρο **ἀτελής**↗ και προσδιορίζει το απαλλαγμένο φόρου κτήμα.

A. Xér. 9.A.32-33 (ca. 1270-1274): *Ἔχω (δὲ) (καὶ) ἀγωραν τὸ τρίτ(ων) τοῦ μίλ(ου) τοῦ Καλημερ(η) ἀτελ(ὲς) καὶ ἀδιμοσήευτ(ον)*, αυτόθι 9. Β.49.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδιάπτωτον, τό

Η διατήρηση δικαιώματος κατοχής και νομής ενός κτήματος.

MM 4.40.27 (1236): *ἡ βασιλεία μου ... ἐπικυροῖ διὰ τῆς παρούσης προστάξεως τὴν ... ἀποκατάστασιν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀγριδίῳ, καὶ διορίζεται τὸ στέργον ἔχειν καὶ ἀδιάπτωτον κατὰ πάσας τὰς περιλήψεις αὐτῆς.* - A. Pant. 17.75 (1394).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδιάπτωτος, -ον

Σταθερός, συνεχής. Αφορά στη διατήρηση δικαιώματος κατά τρόπο συνεχή και αμείωτο.

Εκλογή 2.3 (741): *Ἔγγραφος γάμος συνίσταται δι' ἐγγράφου προικῴου συμβολαίου ὑπὸ τριῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν ἀρτίως νομοθετούμενα, ὥστε ἐν αὐτῷ ὁμολογεῖν τὸν ἄνδρα τήν τε ἐντελῆ τῆς προικός οἰκείωσιν καὶ ἀδιάπτωτον καὶ ἀμείωτον αὐτῆς παραφυλακὴν καὶ συντήρησιν μετὰ καὶ τῆς ὡς εἰκὸς παρ' αὐτοῦ ἐν ἐπαυξήσει ἀποχαρισθείσης αὐτῇ ποσότητος.* - A. Pantocr. 17.75 (1394).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδιάσειστος,-ον

Αυτός που δεν μπορεί να υποστεί **διασεισμόν.**↗ Ο όρος απαντά συχνά στα έγγραφα από τον 9ο αι. και δηλώνει ότι δεν μπορεί να υπαχθεί σε φορολογία μια μοναστική ή άλλη ιδιοκτησία[1] ή να ανατραπεί ή να μεταβληθεί το φορολογικό καθεστώς της.[2]

1. AL 55.62-63 (1102): *'Αλλ' ἔνθα ἂν προσορμίσωσι τὰ τοιαῦτ(α) πλοῖα ὡς διείληπται, κἂν εἰς κάστρον, κἂν εἰς ἐμπ(ό)ρ(ιον), κἂν ἀλλαχόσέ που, παντάπασιν ἀζήμια καὶ ἀκαινοτόμητα διατηρηθήσ(ον)τ(αι) καὶ ἐν ἐλευθ(ε)ρ(ίᾳ) καὶ ἐξκουσσ(είᾳ) καθ(α)ρ(ῶς) διαπλεύσουσι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς διαπλέοντες ἀδιάσειστοι μενοῦσι καὶ ἀβλαβεῖς, μὴ ἐπιζητούμ(ε)νοι ἐμβλητικίου ἢ ἐξεμβλητικίου ἢ πρατ(ι)κ(ίου), ἢ ἕτερόν τι ῥητὸν ἢ ἄρρητον χάρ(ιν) οἱασδήτ(ι)ν(ος) ἀφορμῆς ἢ προφά(σ)εως.* - MM 4.249.26 (1240): *τὸ μέρος τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Λέμβων ἀνέφερε τῇ βασιλείᾳ μου, ὅτι καὶ ἔτι ζητεῖς τὰ νομίσματα τῶν πλωΐμων ἀπὸ τοῦ ὑπ' αὐτήν χωρίου τῶν Μήλων, καὶ οὐκ ἐᾷς αὐτὸ ἀδιάσειστον κατὰ τὸν πρὸ ὀλίγου ἀποσταλέντα σοι ὁρισμόν τῆς βασιλείας μου, ... ἐπιφωνηματικῶς γοῦν σοι διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ὡς ἂν μηδόλως ἑλκύσῃς τὸ τοιοῦτον χωρίον εἰς τὴν τῶν πλωΐμων δόσιν, ἀλλὰ ἔασον τοῦτο ἀνώτερον τῆς τοιαύτης δόσεως.* - MM 4.288.6 (13ος αι.): *χρυσόβουλλα καὶ προστάγματα κεκτημένος κατασφαλιζόμενα τοῖς ὑπάρχουσι τῇ τῶν Λέμβων μονῇ τὸ ἀκαταδούλωτον καὶ ἀνεπηρέαστον καὶ ἡμέτερον πορισθῆναι σιγίλλιον καθικέτευσε κατοχυρωτικὸν καὶ τοῦτο τοῦ ἀνενοχλήτου καὶ ἀδιασείστου τῶν τῆς μονῆς καὶ αὐτῆς*, αυτόθι 4.288.17 (13ος αι.): *διαφυλλάττεσθαι ἐλεύθερα καὶ ἀνεπηρέαστα καὶ ἀπὸ πάντων προσώπων καὶ ἀπὸ πάσης ἐξουσίας δημοσιακῆς τε καὶ ἀρχοντικῆς κεκτῆσθαι τὸ παντελῶς ἀδιάσειστον καὶ μηδόλως ἔχειν ποθὲν παρενόχλησιν ἢ ἐπιζήμιον τὰ τῆς μονῆς.* - A. Chil. I 47.10 (1319).

2. MM 4.358.3 (1272): *χρυσόβουλλον λόγον ... καθικέτευσαν παρασχεθῆναι ... ἵν' εἶεν ... χωρία καὶ λοιπὰ παντοῖα δίκαιά τε καὶ προνόμια πάντα παντελῶς μόνιμα, ἀδιάσειστα, ἀναφαίρετα, πάσης καὶ παντοίας ἐνοχλήσεως καὶ οἱασδήτινος διαστίξεως δημοσιακῆς ἀνώτερα πάντη καὶ ἐλεύθερα, ἐπεὶ ταῦθ' οὕτω καὶ οὕτω τὰ τοιαῦτα γεγόνασι διὰ θείου βασιλικοῦ χρυσοβούλλου λόγου πάντη ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσειστα, ἀτάραχά τε, ἀπερικλόνητα καὶ ἀνεπηρέαστα.* - MM 5.155.10 (1284): *διατηρεῖσθαι μὲν τά τε γονικὰ καὶ ὑποστατικὰ αὐτῶν ἀδιάσειστα πάντη καὶ ἐλεύθερα καὶ παντὸς βάρους καὶ τέλους ἀνώτερα.* - MM 4.252.21 (13ος αι.), αυτόθι 257.4 (13ος αι.), 341.7, 21 (13ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 15.34 (1292).

Σ.Β.

ἀδιασείστως

MM 4.151.15 (1265): *ἵνα δὲ κατέχῃ ταῦτα ἡ αὐτὴ μονὴ ἀκαινοτομήτως καὶ ἀδιασείστως, μὴ παρά τινος τὸ σύνολον ἐμποδιζομένη ἢ ἐνοχλουμένη, μήτε παρά τινος τῶν χωριτῶν, μήτε μὴν παρὰ τῶν τὰς δημοσιακὰς δουλείας μετερχομένων.* - AL 54.62 (1104). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 62.10 (1221 ή 1236). - MM 4.23.15 (1251). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 14. 51 (1259), 27.68 (1259). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 73.4 (1273). - MM 5.79.33 (1319), A. Prodr. 2.14 (1307), 278.21 (1364). - A. Phil. (N.) 2.21 (1342), 3.2 (1344), και σε πολλά άλλα έγγραφα της ίδιας περιόδου. - A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 382-383.

Σ.Β.

ἀδιάσπαστος, -ον

Αυτός που δεν επιτρέπεται να υποστεί διαφοροποίηση, απόσπαση, διαχωρισμό από το σύνολο της περιουσίας ενός φορολογούμενου (μονής κ.ά.).

MM 5.273.8 (1336): *Βούλεται γὰρ ἡ βασιλεία μου, ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσπαστα ἀπαντάπασι διατηρεῖσθαι ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπερχομένων δημοσιακῶν δόσεών τε καὶ ζητήσεων.* - A. Pantocr. 11.25 (1386): *Ὦσι δὲ πάντες ἐκεῖνοι ἀδιάσπαστοι (καὶ) ἀχώριστοι (καὶ) ἀνατεθειμένοι τῇ παντοκρατορικῇ σεβασμίᾳ μονῇ, καὶ ἔχωσι πρ(ὸς) αὐτὴν τοσαύτην πίστιν (καὶ) στοργὴν, ὁπόσην (καὶ) πρὸς τὸν αὐθέντην αὐτῶν εὑρίσκονται.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδιασπάστως

Χωρίς διαφοροποίηση, αλλαγή, απόσπαση, αποχωρισμό.

MM 4.323.19 (12ος αι.): *ὁ παναοίδιμος ἐν βασιλεῦσι, κῦρ Λέων ὁ Σοφός, διὰ τῶν αὐτοῦ χρυσοβούλλων λόγων ἀδιασπάστως περιετείχισε κτήμασι διαφόροις ἀκινήτοις τε καὶ ἄλλοις εἰς διατροφὴν τῶν αὐτῇ ἀσκουμένων μοναχῶν.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδιάστικτον, τό

Το συνεχές και αδιάσπαστο μιας περιουσίας.

Τυπ. Κεχ. 2121 (1118): *ἵνα ἔχῃ τὴν χρῆσιν καὶ κατοχὴν καὶ νομὴν ... κατὰ τὸ ἀδιάστικτον καὶ ἀνυπεξαίρετον.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Praktika 121.

Α.Σ.- Ζ.

ἀδιάστικτος, -ον

Γη που δεν έχει μοιραστεί σε στίχους, δηλ. δεν έχει παραχωρηθεί σε παροίκους. Η μοιρασμένη γη ονομάζεται **ἐνδιάστικτος.**↗

A. Ivir. 70.363 (1301): *Ὑπ(ὲρ) τῆς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀδιαστίκτου γῆς ὡσεὶ μοδ(ίων) ἐννακοσίων (ὑπέρ)π(υ)ρα δέκα.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀδιαστίκτως

Συνεχώς και αδιασπάστως.

Ἐγγρ. Πάτμ. Α΄ 8.29 (1119): *Ἐξκουσσεύεσθ(αι) δὲ καὶ τὸ πλοῖ(ον) ἀπὸ πασ(ῶν) μ(ὲν) καὶ τ(ῶν) ἄλλ(ων) ἐπηρει(ῶν) ... κ(α)τὰ τ(ὴν) πε(ρί)λη(ψιν) ... τοῦ προεκτεθ(έν)τος ... χρυσοβούλλ(ου) λόγου ἐπὶ τ(ῇ) τούτου ἐξκουσσεί(α) ἀδιαστίκτ(ως)*. - MM 4.62.32 (13ος αι.): *ἀποκαταστῆσαι τὴν μονὴν ἀδιαστίκτως ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ καὶ κατοχῇ τῶν ἐλαϊκῶν δένδρων*. - P. Alexander, Chrysobull 179.36 (13ος αι.): *ὅσα ἀνέκαθεν τε καὶ μέχρι τοῦ παρόντος κτήματα καὶ λοιπὰ δίκαια κεκτημένη ἀδιαστίκτως καί, ἀναμφιβόλως εὑρίσκεται*, αυτόθι 180.63. - A.Ivir. 72.120 (1310): *ἃ δὴ καὶ εὑρίσκεται κατέχουσα καὶ νεμομ(έν)η μέχρι τοῦ νῦν ἀδιαστίκτως ἡ τοιαύτη μονή*. - A. Doch. 47.11 (1381).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Exploitation 331.

Α.Σ.- Ζ.

ἀδιαστρόφως

Χωρίς αυθαίρετη μεταβολή.

CJ 10.27.2.10 (491-505): *ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ διοικήσει ἡ μέχρι σήμερον κρατείτω συνήθεια, ὑποκειμένων καὶ τῶν ἐμπόρων τῇ συνηθείᾳ, πρότερον μέντοι καὶ τοῖς συντελεσταῖς καὶ τοῖς ἐμπόροις καταβαλλομένου τοῦ τῆς συνωνῆς χρυσίου ἐν εὐστάθμοις νομίσμασι καὶ ὀβρύζοις, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀπαιτουμένων ἀδιαστρόφως καὶ ἀζημίως τὸ εἶδος εἰσφέρειν, τοῦ δὲ ταῦτα παραβαίνοντος τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκειμένου*. - CJ 10.27.2.13 (491-505). - CJ 9.47.26.7 (529). - P. Lond. 5.1674 (6ος αι.): *ἀδιαστρόφως καὶ ἀταράχως μεῖναι ἐν τοῖς ἰδίοις*. - P. Oxy. 1845.4 (6ος-7ος αι). - Εκλογή 12.2 (741).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀδιατύπωτος, -ον

Ο μη διατυπωμένος με έγγραφο ή διαθήκη.[1] Πρόσωπο που δεν άφησε διαθήκη.[2]

1. A. Prôt. 9.38 (1046): *Τά τε γὰρ ἀμεληθέντα τῶν πρώτων διαταγμάτων ἀνεκαίνισέ τε καὶ ἐνεργὰ μένειν καὶ αὖθις παρεσκεύασε, ... καὶ ὅσα δὲ σκανδάλων αἴτια καὶ ἔριδος καὶ διαμάχης τοῖς ὀρεσιτρόφοις ἀνδράσιν ὑπῆρχεν, ὑπεσκέψατό τε καὶ διωρθώσατο καὶ πᾶσι τὸν προσήκοντα τύπον καὶ τάξιν ἀποδέδωκε, καὶ οὐδὲν καταλέλοιπεν ἀδιατύπωτον*. - G. Ferrari, Formulari 52.5 (13ος αι.): *ἄδηλα καὶ ἀδιατύπωτα κατα⁄λιπεῖν*.
2. G. Ferrari, Formulari 43.16 (13ος αι.): *Εἰ δὲ συμβῇ προτελευτῆσαι τὸν γνήσιον καὶ περιπόθητόν σου υἱὸν καὶ μελλογ'ρ'αμβρὸν ἡμῶν ἄτεκνον καὶ ἀδιατύπωτον, ὀφείλει λαβεῖν ἡ σύμβιος αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτοῦ μερίδος τὰ κατὰ νόμους, ὡς τὸ ὑπόβουλον αὐτοῦ δηλεῖ ὑπέρπυρα τόσα· καὶ τὸ κραββατοστρώσιον αὐτοῦ χάριν λεγάτου αὐτοῦ*.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀδορ(ε)ία, ἡ

Ο όρος δηλώνει την απαλλαγή από τις υποχρεώσεις που βαρύνουν τη *στρατιωτική γη* και τον **στρατιωτικὸν οἶκον**↗ σε περιπτώσεις πτώχευσης του στρατιώτη, κατόχου *στρατιωτικής γης*.[1] Ο *ἀδορευόμενος* (βλ. **ἀδορεύομαι**) στρατιώτης μετακινούνταν στις τάξεις των *ἀπελατῶν*, οι οποίοι φρουρούσαν απομακρυσμένα κάστρα και υπηρετούσαν επί μονίμου βάσεως. Στην περίπτωση οικονομικής ανάκαμψης η στρατιωτική γη, η οποία εν τω μεταξύ παρέμενε στο κράτος ως *ἐξ ἀδοριῶν* κτήμα, επέστρεφε στην κατοχή του στρατιώτη[2] (**ὄρθωσις**↗).

1. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (945-959) (= JGR 1.223): *στρατιώτας δὲ νομίζεσθαι διατυποῦμεν, οὐ τοὺς καθοσιωμένους μόνον ταῖς ἱεραῖς λεγεῶσι τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ τούτους, οἵ διά τινα τύχης ἐπήρειαν ἐπιδεεῖς ὀφθέντες ἀδωρείας ἐνδίκως τετυχήκασι.*
2. Πείρα 36.β' (11ος αι.) (= JGR 4.143.10-11): *καὶ τὰ δημόσια δὲ ἐκεῖνα ἔλεγεν εἶναι δημόσια, ἅπερ τὸ πάλαι πρὸ τοῦ γενέσθαι βασιλέα εἶχεν ὁ δημόσιος καὶ ἐκαρποῦτο, τῆς δὲ βασιλείας κατασταθείσης προσεγένοντο αὐτῇ· ὁμοίως καὶ τὰ κλάσματα καὶ τὰ ἐξ ἀδορειῶν. καὶ παρῆγε τῆς ἑρμηνείας μάρτυρα τὸν θαλέλαιον λέγοντα δημόσια τὰ τοῦ δήμου ὄντα, τὴν διάταξιν Ζήνωνος ἑρμηνεύοντα, ἤτοι ἐν τῷ ι' βι. τι' λε.* - Κων. Πορφ., De cer. 696.7 (10ος αι.): *Ἐὰν συμβῇ τινα τῶν ἀδορευθέντων ἀνακτήσασθαι ἑαυτὸν ἀναλαμβάνῃ τοὺς ἰδίους τόπους, καὶ ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἰδίαν στρατείαν.*

ΒΙΒΛ.: K. E. Zachariä v. Lingenthal, Geschichte 273 σημ. 917. - F. Dölger, Beiträge 140. - P. Lemerle, Agrarian History 119. - H. Ahrweiler, Administration 14. - N. Oikonomidès, Evolution 136 σημ. 66. - A. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη 77. - J. F. Haldon, Military Service 30-31.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδορεύομαι

Περιέρχομαι σε κατάσταση **ἀδορείας.**↗

Κων. Πορφ., De cer. 696.3 (10ος αι.): *Ἐὰν δὲ παντελῶς ἐξαπορῶσιν καὶ οὐ δύνανται οὐδὲ μετὰ τῶν δεδομένων αὐτοῖς συνδοτῶν τὴν ἰδίαν στρατείαν ἐξυπηρετεῖν, τότε ἀδορεύονται καὶ δίδονται εἰς ἀπελάτας, ἐξ ὧν καὶ Τζέκωνες ἀφορίζονται εἰς τὰ κάστρα. Οἱ δὲ τόποι τῶν τοιούτων στρατιωτῶν μένουσιν ἀνεκποίητοι, περιοριζόμενοι καὶ ἀφοριζόμενοι εἰς τὸ δημόσιον, ἵνα πάλιν, ἐὰν συμβῇ τινα τῶν ἀδορευθέντων ἀνακτήσασθαι ἑαυτὸν ἀναλαμβάνῃ τοὺς ἰδίους τόπους, καὶ ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἰδίαν στρατείαν.*

ΒΙΒΛ.: Κων. Πορφ., De cer., Σχόλια 820.30. - P. Lemerle, Agrarian History 119. - H. Ahrweiler, Administration 14. - Της ίδιας, Τσάκωνες 244.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδούλωτος, -ον

Βλ. **ἀκαταδούλωτος.**

Τυπ. Παχ. 431 (1083): *τὰς ἁγίας ἐκκλησίας ... τοὺς ... σηκοὺς καὶ τὰς ἐρήμους ... ἀδουλώτους πάντη εἶναι καὶ ἀσυζητήτους.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 64.13 (1251): *πάντοτ(ε) ἀδούλοτο(ς) οὖσα ἡ γῆ τοῦ Πύργ(ου) καὶ ἀπ(αρά)δοτ(ος) καὶ ἐκ π[άν]των τὸ ἐλεύθ(ε)ρ(ον) ἔχο[υ]σα.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀδώρητον, τό

Το προνόμιο μιας μονής να μη δωρίζεται ή απονέμεται αυτή ή η περιουσία της σε οποιονδήποτε. Απέρρεε από το **αὐτοδέσποτον** ↗ της μονής.

Τυπ. Αρείας 242.110 (1143): *τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀδώρητον τῇ μονῇ χαριζόμεθα.* -Σύνταγμα 5.383.

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Charisticariat 9. - Σ. Βαρναλίδης, Χαριστική 227 κ.ε. - Ε. Βρανούση, Έγγρ. Πάτμ. Α' σ. 193.

Α.Σ- Ζ.

ἀδώρητος, -ον

Αυτός που δεν έχει ήδη δωρηθεί (πάροικος, κτήμα, μονή).

Έγγρ. Πάτμ. Α' 19.18 (1145): *Δωρεῖται ἡ βασιλεία μου ... καὶ ἑτέρ(ων) ἒξ παροίκ(ων) ζευγαράτ(ων) ἐξκουσσεί(αν) ὀφειλόντ(ων) προσκαθῖσαι ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι ταύτη κτήμασι, κ(α)τὰ τ(ὴν) νῆσ(ον) Λέρνο(ν), ἐλευθέρ(ων) μέντοι καὶ ἀδωρήτ(ων) καὶ μηδενὶ δημοσι(α)κῷ ὑποκειμέν(ων) λειτουργήμ(α)τ(ι).*

Α.Σ.- Ζ.

ἀερικεύω

Απαιτώ την πληρωμή του **ἀερικοῦ**.↗

ΜΜ 4.217.4 (1247): *μηδόλως ἐπάγειν ἐμποδισμὸν ἢ διασεισμὸν τὸν τυχόντα ἐπὶ τοῖς κτήμασι τῆς ῥηθείσης μονῆς ἢ βιβαρίοις ἢ μετοχίοις ἢ ζευγηλατείοις ἢ χωρίοις ἔν τε τῇ Μανταίᾳ, ἐν τοῖς Παλατίοις καὶ τοῖς ἀλλαχοῦ οὖσι, μήτε μὴν ἐν τοῖς χειρογριπίοις, ἀλλὰ μηδὲ κονταράτους ἐκβαλλεῖν ἢ ἀερικεύειν τινὰ τῶν τῆς μονῆς, ἀλλὰ ἀπέχειν τέλεον ἐξ αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτήν, καθὼς ὁ θεῖος καὶ χρυσόβουλλος λόγος διακελεύεται,* αυτόθι 4.224.19 (1256).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Αερικόν 454 σημ. 2.

Σ.Β.

ἀερική, ἡ

Το **ἀερικόν**.↗ Ο όρος *ἀερική* απαντά μόνο σε έγγραφο του 13ου αι.

Έγγρ. Πάτμ. Β' 65.29 (1254): *τὸ μέρος τ[οῦ] δημοσιου .... σ' .... ὰ [ὀ]φείλοντ(ες) ἔχ(ειν) ἐπὶ [τ](οῖς) [το]ιουτ(οις) π(αροίκοις) χάρ(ιν) ἀερικῆς, ... σ .... ἢ ἐννο[μίου] ἢ ἀγγα[ρεί](ας).*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀερικόν, τό

Ο όρος μαρτυρείται για πρώτη φορά στον Προκόπιο και δηλώνει την πρόσθετη φορολογική εισφορά των 30 και πλέον κεντηναρίων ετησίως που εισήγαγε ο Ιουστινιανός εκτός των κανονικών φόρων και την εισέπραττε ο praefectus praetorio.[1] Σε πάπυρο του 8ου αι. το αερικόν εμφανίζεται ως φόρος χωρίς να μπορεί να προσδιοριστεί αν πρόκειται για τακτικό ή έκτακτο φόρο.[2] Αργότερα το αερικόν απαντά ως φορολογική επιβάρυνση[3] ή και ως πρόστιμο[4] από τον 11ο αι., χωρίς όμως η διάκριση μεταξύ προστίμου και φόρου να μπορεί πάντα να προσδιορισθεί με ακρίβεια.

Για την ερμηνεία του όρου εκφράσθηκαν δύο κυρίως απόψεις: ότι το αερικόν ήταν αρχικά χρηματική ποινή, πρόστιμο που επιβαλλόταν για παραβάσεις πολεοδομικών και οικοδομικών διατάξεων περί του **ἀέρος**↗ του ακάλυπτου δηλαδή χώρου άνω και μεταξύ των οικοδομών, και κατόπιν (8ος αι.) εξελίχθηκε σε τακτικό φόρο (F. Dölger). Κατ' άλλη άποψη ήταν εξαρχής φόρος συμπληρωματικός συναπτόμενος προς τον κύριο φόρο. Η σημασία του προστίμου δεν εμφανίζεται παρά από τον 11ο αι. Ο φόρος αυτός πληρωνόταν ετησίως σε χρήμα, ίσως

όμως κατά τον 9ο-10ο αι. σε είδος. Μεταξύ 10ου-12ου αι. επιβαλλόταν επί των κτηνών και ανήκε στην αλληλέγγυο φορολογική ευθύνη της κοινότητας (Ν. Οικονομίδης).

Το αερικόν απαντά και ως **ἀερικὸς λόγος**↗ και **ἀερική**.↗

1. Προκ., Αν. 21.2 (6ος αι.): *πρὸς δὲ τοῦ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχου ἀνὰ πᾶν ἔτος πλέον ἢ τριάκοντα κεντηνάρια πρὸς τοῖς δημοσίοις ἐπράσσετο φόροις. οἷς δὴ ὄνομα τὸ ἀερικὸν ἐπιτέθεικεν, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλῶν, ὅτι δὴ οὐ τεταγμένη τις οὐδὲ ξυνειθισμένη οὖσα ἡ φορὰ ἐτύγχανε αὕτη, ἀλλὰ τύχῃ τινὶ ὥσπερ ἐξ ἀέρος ἀεὶ αὐτὴν φερομένην ἐλάμβανε, δέον τῆς πονηρίας τῆς αὐτοῦ ταῦτα ἐπικαλεῖν ἔργα.*
2. P. Lond IV. 1357 (710): *Δεχόμενος οὖν τὰ παρόντα γράμματα εὐθέως μετὰ τὴν τούτων ἀνάγνωσιν ἀπόστειλον πρὸς ἡμᾶς, εἴ τι ἤδη συνῆξας ἔκ τε τῶν χρυσικῶν δημοσίων τῆς διοική(σεώς) σου καὶ ἀερικῶν καὶ λοιπῶν στίχων, μὴ ὑστερῶν ἐκ τοῦ ἤδη συναχθέντος ὡς εἴρηται ποσοῦ ἕως ἑνὸς νομίσματος καὶ μόνον.*
3. Λέων ΣΤ', Τακτικά στ.1032C (10ος αι.): *Ἀγγαρείας ἁπάσης ἰδιωτικῆς καὶ ἀδικίας ἐλεύθερον φύλαττε τὸν ὑπὸ σὲ τεταγμένον λαόν, ὅσοι τοῦ στρατοῦ εἰσι, καὶ ὅσοι τῆς λεγομένης ἐξατωρίας· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τελεῖν τούς τε δημοσίους φόρους καὶ τὰ ἐπικείμενα αὐτοῖς ἀερικὰ καὶ μηδὲν πλέον καταβαρεῖσθαι.* - Σκυλ. 404.57 (11ος αι.): *ποριμώτατος δὲ ὢν πρὸς ἣν ἄν τις εἴποι κακίαν, πᾶσαν ἐφεῦρεν ὁδὸν ἀδικίας, προσθεὶς ἐπέκεινα τῶν δημοσίων τελεσμάτων διδόναι ἕκαστον τῶν χωρίων ὑπὲρ ἀερικοῦ κατὰ τὴν ποιότητα καὶ ἰσχὺν αὐτῶν, τὸ μὲν νομίσματα τέσσαρα, τὸ δὲ ἕξ, καὶ ἄχρι τῶν εἴκοσι, καὶ ἄλλους πόρους αἰσχροὺς τοῦ κερδαλέου χάριν, οὓς καὶ λέγειν αἰσχύνη.* - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ. 547). - Κεκαυμ. 198.8 (11ος αι.). - ΜΜ 5.137.18 (1074). - Ατταλ., Διάτ. 1437 (1077): *Ἐξκουσσευθήσονται [δὲ] καὶ ἀπὸ μιτάτου ἀρχόντων ... οἰκομοδίου, κωμοδρομίου, προσοδίων, ἀερικοῦ, συνωνῆς ...*, αυτόθι 1163. - AL 38.37 (1079). - A. Ivir. 41.92 (1079). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 3.36 (1079). - Μ. Γούδας, Βατ. 122 (1080), 127 (1082). - AL 44.31 (1082), 48.35 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6.47 (1088). - L. Petit, Notre-Dame 29.19 (1106), 36.18 (12ος αι.), 38.28 (12ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 10.18 (1186).
4. Νεαρά Αλεξίου Α' Κομνηνού (1086) (= JGR 1.312.15): *ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀερικοῦ. Εἰ μὲν γένηται πταῖσμα παρὰ δύο ἱερωμένων ἢ κληρικοπαροίκων, ἵνα κανονίζωνται καὶ σωφρονίζωνται παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν ἢ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸν ἱερὸν κανόνα, ἢ χρήματα ἀπαιτῶνται ἢ καὶ κολάζωνται.* - Θεοφ. Αχρ., Επ. 12.22 (11ος-12ος αι.). - A. Vaz. 55.8 (1250-60): *οἷος δὲ ἐνοχλεῖ αὐτὴν ἕνεκεν τοῦ τοιούτου τόπου ἂς ἔχει τὸ ἀνάθεμαν καὶ νὰ δώσει καὶ ἀερικὸν ὑπέρπυρα δ'*, αυτόθι 18.9 (1260-70), 101.12 (13ος αι.), 128.20 (1384).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Αερικόν 450 κ.ε. - Ι. Τορναρίτης, Αίνιγμα 3 κ.ε. - Του ιδίου, Αερικός 307 κ.ε. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 177-8. - J. F. Haldon, Aerikon/Aerika 136-142. - N. Oikonomidès, Fiscalité 80-82.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀερικὸς λόγος, ὁ

Το ταμείο του θέματος στο οποίο εισέρρεαν τα έσοδα του **ἀερικοῦ**↗ και κατ' επέκταση ο φόρος του αερικού.

J. F. Haldon, Treatises B 104: *Τὴν δὲ χρείαν τῆς βασιλικῆς ὑπηρεσίας, τουτέστι σφακτά τε καὶ ἀρνία καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸ ψωμίον τῆς φιλοτιμίας καὶ τὸν λοιπὸν μαϊ-*

ουμᾶν, ἐχορήγει ἕκαστος πρωτονοτάριος ἐν τῷ ἰδίῳ θέματι διερχόμενον τὸν βασιλέα ἐκ τοῦ ἀερικοῦ λόγου καὶ τῶν συνωνῶν.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀεροπρατίκιον ή **ἀερικοπρατίκιον, τό**

Ο όρος απαντά σε δύο έγγραφα του 11ου αι. μεταξύ άλλων φορολογικών απαλλαγών. Υποστηρίχθηκε ότι πρόκειται για τέλος που καταβαλλόταν στους εισπράκτορες του φόρου κατά την είσπραξη του **ἀερικοῦ**↗ παρομοίως προς το **κωμοδρομικόν**↗ **(-ίκιον)**↗ μαζί με το οποίο απαντά (F. Dölger) ή ότι επρόκειτο για φορολογική επιβάρυνση αναφερόμενη στο ίδιο αντικείμενο με το **ἀερικόν**↗ και αφορούσε στην πώληση (υποχρεωτική;) αγαθών, πιθανότατα κτηνών (Ν. Οικονομίδης).

AL 48.35 (1086): *ἀποδ(όσεως) ἀερι(κοῦ), ἀεροπρατ(ικίου), κωμοδρομ(ικίου), στρατ(είας), συνων(ῆς), καστροκτ(ισίας).* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6.47 (1088): *ἐξκουσσευθ(ῆσε)τ(αι) μέντοι ἥ τε ῥηθεῖσα ἅπα(σα) νῆσο(ς) καὶ αὐτὴ ἡ μο(νὴ) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτ(ὴν) πάντ(ων) ἀπό τ(ε) μιτ(ά)τ(ου)... ...προσοδ(ίου), ἀερ(ικοῦ), καπνι(κοῦ), ἀερικοπρατ(ικίου), κωμοδρομ(ικίου).*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Gebührenwesen 250. - N. Oikonomidès, Fiscalité 82, 291, 295.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀζήμιον, τό

1. Ο όρος σημαίνει τη διασφάλιση από κάθε φορολογική επιβάρυνση που θα μπορούσε τυχόν να απαιτηθεί εκ μέρους του δημοσίου και γενικότερα τη διασφάλιση από κάθε οικονομική ζημία ή επιβάρυνση, προσωπική ή περιουσιακή.
Ευσέβιος, Βίος Κωνστ. 119.3 (4ος αι.): *ἄνδρας ἐξισωτὰς κατέπεμπε τοὺς τὸ ἀζήμιον τοῖς δεηθεῖσι παρέξοντας.* - SB 9763.43 (457-474): *καὶ πανταχόθεν αὐτῷ τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ [τ]ὸ [ἀ]ζή[μ]ιον φυλάξαι.* - NJ 17.11.29 (6ος αι.): *καὶ τὸ ἀζήμιον περιποιήσει τοῖς δημοσίοις καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι τὸ ἀνεπηρέαστον φυλάξει.* - P. Berl. Inv. Nr. 16374 (538): *[ὡς] καὶ ἁπλῶς εἰ[πεῖν τὸ ἀζήμιον καὶ τὸ αβλαβὲς καὶ τὸ ἀνυπόμνηστον παραφ[υλ]ά[ξαι] τῇ σῇ [θαυ]μασιότητι καὶ πάντα τρόπον.* - A. Doch. 2.36 (1089): *Τὸ ἀκαταζήτητον γὰρ πάντη (καὶ) ἀζήμι(ον) τοῖς μοναχ(οῖς) ἡ βα(σιλεία) μου ἐπεβράβευσ(εν) ἐπὶ πάσῃ τῇ περιοχ(ῇ) τῆς Περιγαρδ(ικείας),* αυτόθι 3.56, 63 (1112), 4.43, 51 (1117). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 12.15 (1201). - MM 4.144.27 (13ος αι.), 158.27 (1263). - A. Doch. 42.65,76 (1373). - A. Pant. 19.25 (1422).

2. Αποζημίωση για διαπραχθείσα βλάβη.
Νόμ. Γεωργ. κη'(7ος-8ος αι.) (= JGR 2.67.21): *καὶ ἢ ἐκδίδωσι τὸ ζῶον τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀναιρεθέντος ἢ τὸ ἀζήμιον αὐτῷ περιποιεῖται.* - Εκλογή 17.7 (741). - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 40.οστ' (9ος αι.) (= JGR 2.366.24). - Επιτομή 45.γ' (10ος αι.) (= JGR 4.580.41). - Πείρα 54.ιε' (11ος αι.) (= JGR 4.226.13). - Σύν. Βασ. Ε.XXXVIII, 43 (10ος αι.) (= JGR 5.301.34). - MM 3.40.6 (1192): καὶ τοῦ ἀζημίου τῇ βασιλείᾳ μου καὶ τῇ Ῥωμανίᾳ.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀζήμιος, -ον

1. Αυτός που δεν υφίσταται οικονομική ζημία ή επιβάρυνση περιουσιακή ή προσωπική.[1] Από τον 12ο αι. και εξής ο όρος δηλώνει και τον απαλλαγμένο από φορολογικές επιβαρύνσεις οι οποίες θα μπορούσαν τυχόν να απαιτηθούν από τους **ἀπαιτητάς**↗ του δημοσίου ή άλλους κρατικούς υπαλλήλους.[2] Ανάλογο προς το **ἀδιάσειστος,**↗ συχνά μαζί με τα **ἀνεπηρέαστος,**↗ **ἀνενόχλητος,**↗ **ἀκαινοτόμητος,**↗ **ἀκαταζήτητος.**↗

1. Πρόχειρος Νόμος 11.δ′ (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.146.23): *ἀζημίων ... φυλαττομένων αὐτῶν.* - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 7.δ′ (9ος αι.) (= JGR 2.249.26): *καθαρὰς γὰρ ἀπαιτοῦμεν εἶναι τῶν ἀρχόντων τὰς χεῖρας, ἵνα τοὺς ἀρχομένους ἀζημίους φυλάξωμεν.* - Σύν. Βασ. Μ.VI, 26 (10ος αι.) (= JGR 5.414.31). - Πείρα 31.β′ (11ος αι.) (= JGR 4.134.15). - A. Ivir. 4.58 (982): *(καὶ) ἀβλαβῆ (καὶ) ἀζήμιον τὸ καθ' ὑμᾶς κ(αὶ) τῆς μο(νῆς) ὑμῶν μέρος ποιήσω[μεν,* αυτόθι 11.32 (996), 13.20 (1007), 16.45-46 (1010), 26.27 (1042). - MM 6.98.32 (1118): *καὶ ἀζημίων διατηρηθέντων παντάπασιν.* - MM 4.123.17 (1181). - MM 3.69.8 (1250): *ἀνενοχλήτους καὶ ἀζημίους διελθεῖν ἄχρι τοῦ Δυρραχίου.* - MM 4.171.11 (1275). - A. Chil. I, 16.24 (1296). - A. Xén. 8.37, 45 (1309), 11.10 (1316), 24.31 (1336).
2. AL 55.61 (1102): *οὐδ' οἱ κατὰ χώραν ἄρχοντες ἐπηρεάσουσιν ὁπωσδήποτε ταῦτα, ... ἀλλ' ἔνθα ἂν προσορμίσωσι τὰ τοιαῦτα πλοῖα ὡς διείληπται, ... παντάπασιν ἀζήμια καὶ ἀκαινοτόμητα διατηρηθήσονται, καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἐξκουσσείᾳ.* - A. Chil. I, 5 B.34 (1199): *(καὶ) παρ' οὐδενὸς τῶν ἐν τῷ θέμ(α)τ(ι) ... ἐνεργούντ(ων) δουκ(ῶν), στρατηγ(ῶν), κ(α)τεπάν(ω), κομμερκ(ια)ρ(ίων) ἢ τοποτηρητ(ῶν) ἢ ἄλλ(ων) οἱωνδήτιν(ων) δουλ(είαν) τοῦ δημο(σίου) ἐν τ(οῖς) ὅλ(οις) παραιγιαλίου μέρε(σ)ι τοῦ θέμ(α)τ(ος) ... ἐνεργούντ(ων) ἐπηρεαζόμ(ενον) ἢ ζημιούμ(ενον), ἀλλ' ἀνεπηρέαστον πάντη (καὶ) ἀζήμι(ον) διατηρούμ(ε)ν(ον).* - Έγγρ. Πάτμ. Α′ 25.16-19 (1258): *καὶ ἀπ(ὸ) πασ(ῶν) τῶν ἐπηρει(ῶν) ἀζημί(ους) καὶ ἀκ[αταζητ]ήτ(ους), καθὼς καὶ μέχρ(ι) τοῦ νῦν διετηροῦντο.* - MM 4.86.7 (13ος αι.), 261.22 (13ος αι.): *καθὼς ἡ βασιλεία μου διακελεύεται, καὶ διατηρεῖν τὴν δηλωθεῖσαν μονὴν ὡς τῆς βασιλείας μου ἀδιάσειστον, ἀνενόχλητον, ἀτάραχον καὶ ἀζήμιον καὶ πάντα τὰ ὑπ' αὐτὴν καὶ περὶ αὐτὴν δίκαια.*

2. Ο μη υποκείμενος σε υποχρέωση αποζημίωσης.

Νόμ. Γεωργ. 40, οη′ (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.66.15): *Ἐὰν ὁ τὴν ἡμισείαν λαβὼν πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐργασίας μεταμεληθεὶς μηνύσῃ τῷ κυρίῳ τοῦ ἀγροῦ ὡς μὴ ἰσχύων, καὶ ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ ἀμελήσῃ, ἀζήμιος ἔστω ὁ ἡμισιάτης,* αυτόθι λζ′, μγ′(= JGR 2.68.9,28-29). - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 40.οη′ (9ος αι.) (= JGR 2.366.31): *ἐὰν μέντοιγε ... βλάβη ἐπιγένηται τῷ ἵππῳ ἢ θάνατος, ἀζήμιος ὁ κεχρημένος διατηρεῖται.* - Σύν. Βασ. Β.VI, 12 (10ος αι.) (= JGR 5.133.34). - MM 4.123.17 (1181): *ὁμολογῶ τοῦ διατηρεῖν σε ἀνενόχλητον καὶ ἀζήμιον.* - MM 4.50.6-7 (1230), 158.27 (1263), 117.16 (1274), 101.12 (1283), 240.7 (13ος αι.): *ἵνα τῇ μὲν μονῇ περιποιήσει τὸ πάντη ἀνενόχλητον καὶ ἀζήμιον ἐπὶ τοῖς ζητουμένοις αὐτοῖς νομίσμασι παρὰ τοῦ μέρους τοῦ Καληγοπούλου.*

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Code rural 496.

Σ.Β.

ἀζημίως

MM 4.344.12 (13ος αι.): *ἐφ' ᾧ οὐδεὶς ἀπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κεφαλατικευόντων, ... ὀφείλει ἐπαγαγεῖν τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ τὸν τυχόντα ἐπηρεασμὸν ἕνεκα τῆς

ἀναποσπάστου κατοχῆς καὶ τῆς ἀμετασαλεύτου νομῆς τοῦ τοιούτου χωρίου, ἀλλ' ὀφείλει κατέχειν τοῦτο πάντη ἀδιαιρέτως καὶ ἀζημίως. - MM 3.58.32 (1206).

Σ.Β.

ἀζημίωτος, -ον

Απαντά με την ίδια έννοια που έχει και ο όρος **ἀζήμιος**↗ κυρίως από τον 14ο αιώνα και εξής.

A. Pant. 11.28 (1353): *διατηρηθήσεται ταῦτα πάντα καὶ μενοῦσιν ἀνενόχλητα παντελῶς καὶ ἀδιάσειστα ἀπό τε τῆς σύζητήσε(ως) τοῦ κεφαλαίου τῆς σϊταρκείας ... καὶ παντοίας ἐπηρείας καὶ σύζητήσε(ως) τῆς κ(α)τ(ὰ) τ(ὴν) ὅλην χώραν τῆς βασιλ(είας) μου ἐπερχομένης ἢ τῆς μετα ταῦτα ἐπινοηθησομένης ἀπαιτήσε(ως) παρά τϊνων, τοκαθόλου ἀνενόχλητα καὶ ἀζημΐωτα.*

ΒΙΒΛ.: A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje XXXIV, 55 (1366).

Σ.Β.

ἀζήτητον, τό

Η μη απαίτηση φόρου. Βλ. και **ἀκαταζήτητος**.

Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 1.20 (1073): *εἴδη γὰρ τὸ κράτ(ος) ἡμ(ῶν) ἀκριβωσάμ(ενον) πρότ(ε)ρ(ον) ἤδησιν λαβ(ὸν) ἁπάντ(ων) σαφῆ ἅμα κατακέλευσιν τῆς ἡμετέρας γαλινότητος τὸ ἀζήτητον καὶ ἀνενόχλητον αὐτ(ῷ) προμηθευομέν(ης).* - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 63.9 (1246).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀήρ, ὁ

Ο όρος σε νομοθετικά κείμενα και παπύρους σημαίνει τον ακάλυπτο, ελεύθερο χώρο άνω και μεταξύ των οικοδομών.[1] Με φορολογική σημασία ο όρος απαντά σε έγγραφα του 13ου-14ου αι., συνήθως μαζί με το **ἐννόμιον**↗ και τα δημοσιακά κεφάλαια του **φονικοῦ**,↗ **παρθενοφθορίας**↗ και **θησαυροῦ**.↗[2] Πιθανότατα είναι ταυτόσημος με το **ἀερικόν**.↗

Ο όρος στα γεωμετρικά κείμενα και σε έγγραφα του 12ου-15ου αιώνα σημαίνει τα σημεία του ορίζοντα, όπως επίσης την κατεύθυνση που ακολουθούν τα αναφερόμενα στον περιορισμό κτήματος ή χωρίου όρια.[3]

1. CJ 8.10.11 (423), 8.10.12, 5c.: *Καὶ τὰ γενόμενα δὲ ὃν εἴρηται τρόπον κελεύομεν ἀφεστάναι τοῦ ἐδάφους εἰς ὕψος ποδῶν δεκαπέντε διάστημα, καὶ μηδαμῶς κατὰ κάθετον αὐτῶν κίονας λιθίνους ἢ ξυλίνους ἐπὶ τῷ ἐδάφει ἵστασθαι ἢ τοίχους κατασκευάζεσθαι, ὥστε μήτε τὸν ἀέρα τὸν ὑπὸ τοῖς ἐν τῷ ὕψει γινομένοις, ὡς εἴρηται, σωλαρίοις ἀποφράττεσθαι*, πρβλ. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 39.ζ' (9ος αι.) (= JGR 2.354.16): *Ἐάν δὲ παλαιῶν ὄντων εὑρεθῇ ὁ μεταξὺ αὐτῶν καθαρὸς ἀὴρ στενώτερος ὢν τῶν ιβ' ποδῶν, μηδενὶ αὐτῶν ἐξέστω παρὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα ὑψοῦν τὸν ἴδιον οἶκον ἢ θυρίδας ποιεῖν.* - Βασιλ. 58.11.10 (9ος αι.). - Εξάβιβλος Β.4.23, Β.4.56 (14ος αι.). - SB 9586.17 (600), 8988.58 (647): *τοῦ μικροῦ κελλίου ... καὶ τοῦ ἀέρος αὐτοῦ μετὰ παντὸς, τοῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον αὐτῶν δικαίου καὶ χρηστηρίων*, αυτόθι 9154.1 (6ος-7ος αι.).

2. MM 4.3.33 (1228): *καὶ ἐξκουσσεύειν ἡ βασιλεία μου εὐδοκεῖ διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς τὸ τοιοῦτον προάστειον ... ἀπὸ ... ἐννομίου, ἀέρος, ἐξελάσεως*

πλωΐμων καὶ κονταράτων, αυτόθι 4.17.31 (1235): *ἡ μονὴ τῶν Λέμβου ἐξκουσσεύει διὰ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ καὶ χρυσοβούλλου καὶ τὸ ἐννόμιον τῶν ζῴων τῶν παροίκων ... καὶ τὸ ἐννόμιον τῶν οἰκείων ζῴων αὐτῆς, ὡσαύτως καὶ τὸν ἀέρα τοῦ αὐτοῦ χωρίου*. - AL 72.86 (1263). - A. Xér. 10.37, 43 (1275). - A. Esph. 7.7 (1283-84 ἢ 1298-99): *(ὑπὲρ) χοιροδεκατ(είας) (καὶ) μελισσοεννομ(ίου) (ὑπέρ)π(υ)ρα πέντε ἥμισυ· (ὑπὲρ) ἀέρος ἄνευ μ(έν)τοι φον(ικοῦ), παρθενοφθορίας (καὶ) θησαυροῦ (ὑπέρ)π(υ)ρ(α) ὀκτώ*. - A. Xér. 18B.55 (1300). - A.Ivir. 70.29 (1301): *(Ὁμοῦ) τὸ οἰκούμενον τοῦ τοιούτου χωρίου (ὑπέρ)π(υ)ρα τριάκοντα· ὑπ(ὲρ) ὠφελεί(ας) (ὑπέρ)π(υ)ρα τρία· ὑπ(ὲρ) ἀέρος (ὑπέρ)π(υ)ρα τρία· ὑπ(ὲρ) χοιροπροβ(ά)τ(ου) (ὑπέρ)π(υ)ρα πέντε*. - A. Ivir. 72.64 (1310), 74.332 (1316). - AL 104.166 (1317): *Ὑπὲρ ἐννομίου κ(αὶ) ἀέρος τῶν τοιού-τ(ων) παροίκων ἄνευ τῶν τρι(ῶν) δημοσιακ(ῶν) κεφαλαί(ων), ἤγ(ουν) φόνου, παρθ(ε)νοφθορίας καὶ εὑρέσεως θησαυροῦ, ὑ(πέρ)π(υ)ρ(α) εἴκοσ(ιν)*, αυτόθι 105.23 (1317), 109.940 (1321), 112.23 (1321?). - A. Kutl. 10.62 (1321). - A. Chil. 92.146 (1323). - Ἐγγρ. Πάτμ. Α΄ Γ. 43 (1331). - A. Zogr. 32.6 (1342). - A. Xér. 25.34 (1346). - A. Esph. 22.33 (1346). - Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ 6.641 (14ος αι.): *καὶ ἀναλαμβάνεσθαι τὸ διαφέρον σοι ὑπὲρ ἀέρος δίκαιον καὶ εἰσκομίζειν τοῦτο πρός με ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ καὶ λαμβάνειν ἀπόδειξιν ... δοὺξ ἀπογραφεὺς τῆς χώρας τῆσδε ὁ δεῖνα*. - A. Doch. 53.23 (1409).

3. Géométries 21 (10ος-12ος αι.): *Πλὴν ὀφείλεις ἐπιγιγνώσκειν καὶ τοὺς ἀέρας καλῶς, τήν τε ἀνατολήν, τὴν δύσιν, τὴν ἄρκτον καὶ τὴν μεσημβρίαν*, αυτόθι 287, 307, 308. - A. Pantocr. 2.14 (1107), 3.25 (1142). - L. Petit, Notre-Dame 40.20, 25 κ.ε. (1152). - MM 4.6.6 (1235): *ἔχεται τοῦ πρὸς δύσιν ἀέρος, κατέρχεται κατ' εὐθεῖαν μέχρι καὶ τοῦ πυροῦ κρημνοῦ, ... εἶτα κλίνει πρὸς μεσημβρίαν, ἔχεται τοῦ αὐτοῦ ἀέρος*. - A. Zogr. X.45 (1286). - A. Ivir. 70.32 (1301): *Ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τοῦ ποταμοῦ τῆς Σουσίτζ(ης) καὶ τῆς ἐκεῖσε λίμνης, ὀρθοῖ πρὸς ἀνατaλ(άς), κρατεῖ τὸν ἀρκτικὸν ἀέρα καὶ τὸ παραλίμνιον διόλου, καὶ ἀπέρχεται μέχρι τοῦ λιθίνου συνόρου τοῦ διαχωρίζοντος τὰ δίκαια τοῦ Μαραβίντζη καὶ τοῦ περιοριζομένου*. - E. Schilbach, Quellen 57.25 (14ος αι.). - V. Mošin - A. Sovre, Dodatki 11.14, 18, 20, 24, 36, 42, 47 (15ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Αερικόν 450 κ.ε. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 177-8.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄκαινα, ἡ

Μέτρο μήκους ίσο με 2,981 μέτρα.

Tract. 114.4 (11ος-12ος αι.): *Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίνας ι΄ ἤτοι οὐργυίας ιε΄ ἤτοι βήματα λ΄ ἤτοι πήχεις ξ΄ ἤτοι πόδας στ΄*, αυτόθι 113.6. - E. Schilbach, Quellen 44.8, 30, αυτόθι 48.24.

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 27-28.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκαινοτόμητος, -ον

Ανάλογο προς το **ἀδιάσειστος.**↗ Ο όρος δηλώνει ότι οι απαλλαγμένοι από φορολογικές υποχρεώσεις πρέπει να μένουν ως έχουν και να μη γίνεται καμία καινοτομία σε βάρος τους.

Ἐγγρ. Πάτμ. Α΄ 20.28-30 (1158): *Δεόμεθα οὖν ... ἀπέχ(ειν) ἀφ' ἡμ(ῶν) τὸ καθόλ(ου) τὸν πράκτορα Σάμ(ου), ὡς μηδὲ μετοχ(ὴν) τινὰ κεκτημέν(ον) ἐν τῇ καθ' ἡμ(ᾶς) μονῇ καὶ*

πᾶσι τ(οῖς) ὑπ' αὐτ(ήν), φυλαττομέν(ης) ἡμῖν τ(ῆς) διὰ χρυσοβούλλ(ων) δεδωρημέν(ης) ἡμῖν ἐλευθερί(ας) ἀκαινοτομήτ(ου) .... - A. Prôt. 2.48-49 (908). - MM 5.6.28 (1048). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 50.94 (1073). - MM 6.35.25 (1087). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.38-39 (1089), 53.207α (1089). - AL 55.61 (1102). - AL 56.73 (1104). - MM 3.98.1 (1290), 99.23 (1320) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

Σ.Β.

ἀκαινοτομήτως

AL 66.18 (1184): *παραδώσει τὰ τοιαῦτ(α) δύο μανδρ(ί)α πρὸ(ς) τ(ὴν) μνημονευθεῖ-(σαν) μο(νὴν) ... ὡσᾶν δικ(αί)ω ταύτ(ης) κ(α)τέχωσι ταῦτ(α) οἱ ὑπ' αὐτ(ὴν) ὄντες Βλάχοι ... ἀνενοχλήτ(ως) καὶ ἀνεπηρεάστ(ως) ἀκαινοτομήτως (καὶ) χω(ρὶς) τ(ῆς) οἱασοῦν δό(σεως)*. - MM 4.151.15 (1265). - A. Chil. I 22.21, 58 (1304).

Σ.Β.

ἀκαταγνώστως

Ο όρος απαντά σε παπύρους του 5ου-7ου αι. που αφορούν είτε συμβόλαια εργασίας,[1] είτε μίσθωση γης[2] και σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να κλονίσει ή να προσβάλει τις συμφωνίες που έγιναν.

1. SB 9152, 10 (5ος αι.): *Α[ὐρ]ήλ[ιο]ν ... ζητάριον καὶ κηπουρ[ὸν τοῦ] ἀρχόντικοῦ καταγωγίου, παραμένοντα ἀπαρ[αβά]τως καὶ ἀκαταγνώστως καὶ ἐξυπηρετούμενον ταῖς [δημ]οσίαις χρείαις καὶ ταῖς ἀρχοντικαῖς προστάξ[εσι*. - SB 9011, 6,13.
2. SB 9293, 16 (6ος αι.): *[καὶ τὰ πρὸς καλλιεργείαν καὶ γεωργικὴν ἐργασίαν ἐνδέ-ξ[ασθαι ἐν αὐταῖς] δεόντως καὶ ἀκαταγνώστως καὶ ἀκα[ταφρονήτως κα]ὶ δέξασθαί με παρὰ σοῦ τὸν γεωργικόν μου [μισθὸν*. - SB 9589, 6 (6ος-7ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκατάγραπτος, -ον

Το φορολογικό αντικείμενο που απαλλάσσεται της υποχρεώσεως καταγραφής στους φορολογικούς καταλόγους.

Έγγρ. Πάτμ. Α' 11.21 (1197): *καὶ διορίζεται ἡ βασιλ(εία) μου συμπαραμένειν ἐσαεὶ τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μο(ν)ῇ καὶ τὸ τοιοῦτον πλοιάρ(ιον) ... ἐλεύθερον πάντῃ καὶ πάντοθεν διατηρούμ(ενον) καὶ δημοσιακ(οῖς) κώδιξιν ἀκ(α)τάγραπτον καὶ ἀνεπηρέαστον μετὰ τῶν ἐν αὐ[τ]ῷ ἐμπλεόντ(ων)*.

Σ.Β.

ἀκαταδούλωτον, τό

Το προνόμιο της απαλλαγής από κάθε φορολογική επιβάρυνση.

Τυπ. Παχ. 434 (1083): *τὸ ἐλεύθερον ἔχειν καὶ πάντῃ ἀκαταδούλωτον*. - MM 4.288 (13ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκαταδούλωτος, -ον

Αυτός που δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε **δουλεία**,↗ φορολογική επιβάρυνση, προς πολιτική,[1] εκκλησιαστική[2] ή στρατιωτική αρχή.[3] Με την ίδια σημασία απαντά και ο όρος **ἀδούλωτος**.↗

1. Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 62.13 (1221 ή 1236): *ἡ μονὴ... διατηρουμ(έ)νη παρὰ τοῦ μέρ(ους) τοῦ δημο(σίου) ἀνωτέρα πάσ(ης) καὶ παντοίας ἐπηρεί(ας) ... ὡς ἀκ(α)ταδουλώτου ταύτ(ης) οὔσ(ης)*. - MM 6.223.15 (13ος αι.). - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 61.10 (1216). - A. Esph. 9.17 (1301). - MM 5.128.7 (14ος αι.). - A. Kutl. 11.29-30 (1322).- A. Xén. 23.54 (1335). - A. Solovjev - A. V. Mošin, Povelje III.13 (1345), V.35 (1345), XXII.28 (1349), XXV.43 (1352). - MM 3.133.31 (1364). - MM 5.277.20 (1364). - A. Pantocr. 9.7 (1374). - A. Dion. 25.135 (1430): *ἀκαταδούλωτα ἀπὸ πάσης δημοσιακῆς ἀπαιτήσεώς τε καὶ δόσεως*. - MM 3.257.7 (1437). - MM 5.171.24, 172.21 και 34, 173.24 (15ος αι.).
2. MM 5.251.27 (964): *ἀκαταδούλωτόν τε καὶ ἀκαταπάτητον ὑπό τε τοῦ ... μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ Λακεδαιμονίας*. - Τυπ. Αρείας 250.6 (1143): *τὴν μονὴν ... ἀκαταδούλωτον καὶ βασιλεῦσι καὶ πατριάρχαις ... διατηρεῖσθαι*. - A. Phil. (N.) 3.3 (1344).
3. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (945-959) (= JGR 1.223.36): *εἰ δ' οὐ πάντα ἀπογεγραμμένα εἰσὶν, ἀλλ' ἔχει εἰκότως ὁ στρατιώτης κτῆμα ἰδιοπεριόριστον καὶ τῇ στρατείᾳ ἀκαταδούλωτον.*

Σ.Β.

ἀκαταζήτητος, -ον

Ο όρος αφορά σε πρόσωπα,[1] ζώα ή κτήματα,[2] που απαλλάσσονταν από φορολογικές απαιτήσεις του δημοσίου. Απαντά σε έγγραφα του 11ου-15ου αι.

1. MM 6.31.23 (1087): *μήτε μὴν τῶν ῥηθέντων στεγονομικῶν οἰκημάτων ὄχλησίν τινα τὸν αἰδέσιμον τουτονὶ μοναχὸν Χριστόδουλον παρ' οἱουδήτινος προσώπου ὑφίστασθαι ἢ λόγους τούτων ἕνεκεν ὅλως ὑπέχειν τινὶ τῶν ἁπάντων, ἀλλ' ἀνενόχλητον πάντη καὶ ἀκαταζήτητον διαμένειν*. - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 25.16 (1258): *ἐπα[πο]λαύ(ειν) τε καὶ τ(οὺς) παροίκ(ους) αὐ(τῆς) πάσ(ης) ἐξκουσ[σείας κα]ὶ διατηρεῖσθαι τούτ(ους) ἀνεπηρεάστ(ους) ἀπὸ πάντ(ων) τῶν δημοσιακ(ῶν) ζητημ(ά)τ(ων) καὶ ἀπ(ὸ) πασ(ῶν) τῶν ἐπηρει(ῶν) ἀζημί(ους) καὶ ἀκ[αταζητ]ήτ(ους), καθὼς καὶ μέχρ(ι) τοῦ νῦν διετηροῦντο.*
2. MM 4.253.28 (1238): *διατηρήσῃς τὴν μονὴν ἀνενόχλητον καὶ ἀκαταζήτητον ἀπὸ τῆς τοῦ ἐννομίου δόσεως κατὰ τὴν περίληψιν τῶν χρυσοβούλλων*. - MM 4.288.30-31 (13ος αι.): *ἁπλῶς γὰρ καὶ καθόλου ἀπαξάπαντα χωρία καὶ οἱ πάροικοι καὶ τὰ κτήματα τῆς μονῆς ταύτης τῶν Λέμβων, ... ἀκαταζήτητα καὶ ἀνενόχλητα ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας ἐπηρείας ἤγουν ἀγγαρείας, ζημίας, ψωμοζημίας, κατεργοκτισίας, καστροκτισίας*. - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 54.23 (1089). - N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion 21.1 (1167). - MM 4.252.4 (1235), 348.8 (1246). - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 63.7-8 (1246). - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 26.23 (1258). - MM 5.13.3-4 (1259). - AL 71.75 (1259). - MM 4.360.17-18 (1272), 96.2 (1274), 172.11 (1275), 101.1 (1283), 224.32 (13ος αι.), 343.30 (13ος αι.). - MM 5.155.13 (1284). - A. Chil. I, 16.25 (1296). - AL 89.194 (1298), 118. 233-234 (1329). - App. XI. 96,117 (1329). - A. Prodr. 24.34 (1329). - MM 5.273.6 (1336). - MM 3.133.19 (1342). - A. Prodr. 38.11 (1345), 39.42 (1345). - A. Esph. 23.30 (1347). - A. Prodr. 43.13 (1352). - A. Xén. 30.44 (1364). - MM 5.278.26 (1364). - AL 157.5, 7, 9, 13, 15, 21 (1405), 161.52 (1409), App. XVIII.44 (1415), 165.13, 42 (1420), 166.23 (1428 ή 1443). - A. Ivir. 97.77 (1421).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκαταζητήτως

AL 66.12 (1184): *Ἔσονται τοίνυν οἱ τοιοῦτοι Βλάχοι τ(ῆς) μον(ῆς) τοῦ ἁ(γίου) Ἀθανα-*

σίου, ὡς δεδήλωτ(αι), νέμοντες ἐντὸ(ς) τῶν δι(καίων) τοῦ θέμ(α)το(ς) Μογλέν(ων) ἀπὸ τοῦ νῦν (καὶ) εἰς τὸ ἑξῆς τὰ παρ' αὐτ(οῖς) ὄντα πάντ(α) ζῶα ἀνενοχλήτ(ως) καὶ ἀνεπηρεάστ(ως) καὶ ἀκαταζητήτως ἀπ(ὸ) πάσ(ης) καὶ παντοί(ας) εἰσπράξε(ως) ὑπὲρ οἱουδήτ(ι)νο(ς) κεφαλαίου. - AL 72.67 (1263).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκαταπάτητος, -ον

Αυτός που δεν επιτρέπεται να παραβιαστεί ή να καταληφθεί με αυθαίρετο τρόπο.

ΜΜ 5.251.27 (964): *Ἠξίωσε τὰ νῦν, ἵνα καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος τύχῃ σιγγιλιώδους γράμματος ἐπὶ τῷ καθιερωθῆναι μὲν ἐπὶ πατριαρχικῷ σταυροπηγίῳ, εὑρίσκεσθαι δὲ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐπὶ τὴν [τῆς] πατριαρχείας περιωπὴν ἀκαταδούλωτόν τε καὶ ἀκαταπάτητον ὑπό τε τοῦ κατὰ καιροὺς εὑρισκομένου ἐκεῖσε μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ Λακεδαιμονίας, ὡς μηδεμίαν ἐχόντων ἐν αὐτῷ ἄδειαν ἢ ἀνάκρισιν ποιεῖν ἢ ἀπαιτεῖν παρ' αὐτοῦ τὸ τυχόν.* - A. Pantocr. 21.13, 32 (1396), αυτόθι 22. 36 (1396): (η μονή) *ἀκαταπάτητος ἀπὸ παντὸς διετέλει κ(αὶ) ἀνενόχλητος.*

Μ.Γ.-Ι. -Π.Κ.

ἀκατάστρωτος, -ον

Με τον όρο δηλώνεται ότι πράξη η οποία αφορά σε φορολογικές ρυθμίσεις, μεταβολές ιδιοκτησίας κ.ά. έγινε μεν αλλά δεν *κατεστρώθη* (καταχωρίστηκε) στα οικεία σέκρετα και επομένως παραμένει αμφισβητήσιμη ή και καθίσταται άκυρη.

AL 38.5-11 (1079): *τὰ δὲ δ[ήπ]ου εἰσὶν ἐπικύρωσ(ις) τ(ῆς) ἐπὶ τῇ νήσῳ τῶν Νέων πρὸς [τὴν] μον(ὴν) τῶν Μελαν(ῶν) προαπολυθείσ(ης) χρυσοβούλλ(ου) δωρε(ᾶς), (καὶ) τ[ῆς] τοῦ δημοσίου τ(ῆς) τοιαύτ(ης) νήσου ἐκκοπ(ῆς) (καὶ) συμ[πα]θ(είας) ἐξιτήλου μὲν χρόνῳ γενομ(έ)ν(ης) καὶ διαρρυείσ(ης), οὐδὲν δὲ ἧ[τ]το[ν ἀμ]φισβητησ(ίμου) γενομ(έ)ν(ης) ὡς ἀκαταστρώτ(ου) περιληφθείσ(ης) ....*

ΒΙΒΛ.: Βλ. Ε. Βρανούση, Έγγρ. Πάτμ. Α' σ. 28-29 σχόλια.

Σ.Β.

ἀκίνητον, τό

Κάθε περιουσιακό στοιχείο που δεν μπορεί να μετακινηθεί, οικίες, αγροί κ.ά. σε αντιδιαστολή προς τα περιουσιακά στοιχεία τα οποία μπορούν να μετακινηθούν, έπιπλα, σκεύη, ζώα.[1]

Το επίθ. ἀκίνητος συχνά απαντά με τις λέξεις *κτῆμα, κτῆσις, οἰκήματα, ὀσπίτια, οὐσία, πρᾶγμα, τόπος, τόπιον, ὑπόστασις κ.ά.*[2]

1. P. Russ. V 37,9 (6ος αι.). - SB 6, 4.242.13 (582-609): *Ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ προγεγραμ[ένη διὰ ταύτης μου ἐγγράφου].. ὥσδε εἰληφ[έναι τὰ περιελθόντα εἰς ἐμὲ ἀπὸ] τῆς ἐμῆς κληρονομίας τῆς ἐμῆ[ς μητρὸς τῆς δεῖνα κατὰ] δύναμειν τῆς ἐμῆς διαθήκης ὑφ' [ἓν τὰ πάντα καὶ παντοίας] εἰδέας ἔν δε (sic) εὐθέμασι καὶ στρώμα[σι καὶ ἐνδομενικοῖς διαφόροις] σκεύσις {ἀ}κινητῶν δε (sic) καὶ ἀκινήτω[ν καὶ αὐτοκινήτων] καὶ ἃ κινεῖ, ἄρχι ἀ(σ)σαρίου ἑνός.* - Θέσπισμα Λέοντος Στ' 376 (886-912): *Ἔξεστι τῷ κατέχοντι ἀκίνητον*

διαπιπράσκειν πρὸς ὅ ἄρα βούλεται πρόσωπον ἀνεπικωλύτως τε καὶ ἀνεπιφωνήτως. - Πείρα 38.στ', ζ' (11ος αι.) (= JGR 4.151.4, 15,17, 22, 23, 25). - Ατταλ., Διάτ. 437 (1077): *ταῦτα τοίνυν τὰ ἀκίνητά μου, ὅσα δὴ ἐμνημόνευσα.* - AL 38.27 (1079), αυτόθι 54.10 (1101-1102): *κ(αὶ) δὴ ἀπεντεῦθεν ἴδη ἀποδίδομέ σοι ταύτην τὴν μονὴν ὁλοκλήρως, τοῦ εἶναι ... τῆς Λαύρ(ας) μ(ε)τ(ὰ) πάντ(ων) τῶν πραγμ(ά)τ(ων) κινητῶν τε κ(αὶ) ἀκινήτων κ(αὶ) τὸν περιορισμὸν αὐτῆς.* - Τυπ. Κεχ. 465 (1118). - A. Doch. 47.15 (1381), αυτόθι 49.20 (1384).
2. Νεαρά Ρωμανού Α' Λακαπηνού, Κωνσταντίνου και Χριστοφόρου (10ος αι.) (= JGR 1.198.48): *ὅταν φησὶ πωλεῖται ἀκίνητον πράγμα οἷον ὀσπήτιον ἢ ἀμπελὼν ἢ χωράφιον ἢ ἐλαιὼν ἢ προάστειον ἤ τι τοιοῦτον, ὁ πωλῶν ὀφείλει προσκαλεῖσθαι εἰς τὴν τούτου ἀγορὰν πρῶτον τοὺς ἀναμὶξ συγκειμένους συγγενεῖς.* - Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 1.215.26). - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 10.στ' (9ος αι.) (= JGR 2.258.30). - Πείρα 14.κβ' (11ος αι.) (= JGR 4.48.26), αυτόθι 67.ξδ' (= JGR 4.251.27). - Νεαρά Μανουήλ Α' Κομνηνού (1144-1159) (= JGR 1.389.16). - AL 5.57 (964). - A. Ivir. 7.40 (985). - AL 25.31 (1024). - A. Ivir. 25.5 (1036), αυτόθι 26.14 (1042), 28.17-18 (1044). - Ατταλ. Διάτ. 117, 121, 783 (1077). - AL 39.6 (1079), αυτόθι 46.11 (1084). - MM 4.323.16-17 (12ος αι.). - AL 54.10 (1101-1102). - A. Doch. 3.11,28 (1112), αυτόθι 4.36,70 (1117), 6.29,41 (μετά 1118). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 26.5,16 (1258). - AL 100.4 (1305). - MM 5.278.13-14 (1364). - AL 146.30-31 (1375). - A. Doch. 49.3 (1384). - Σύνταγμα 2.559 (14ος αι.). - Πάτρ. Κωνστ. 227.6 (14ος αι.), αυτόθι 239.7.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκομμέρκευτος, -ον

Ο απαλλαγμένος από το τέλος του **κομμερκίου.**↗ Ο όρος απαντά για πρώτη φορά τον 10ο αιώνα στη νεαρά του Ιωάννη Τσιμισκή (μεταξύ 972-975) και αφορά στην απαλλαγή των στρατιωτικών από την υποχρέωση καταβολής κομμερκίου για αιχμαλώτους δούλους.[1] Σε έγγραφα του 12ου και 14ου αι. ο όρος αφορά στην απαλλαγή από την καταβολή κομμερκίου για εμπορεύματα μονών[2] ή κατοίκων πόλεων.[3]

1. Νεαρά Ιωάννου Α' Τσιμισκή (972-975) (= JGR 1.257.5): *Ἀδιορίστου καὶ ἀδιαστίκτου τῆς ὑποθέσεως τυγχανούσης τοῦ κομμερκίου τοῦ ἀπὸ τῶν ἁλωσίμων ψυχαρίων ἐπερχομένου τῷ δημοσίῳ καὶ τοῦ νόμου διαγορεύοντος καὶ τοῦ νόμου διαγορεύοντος ἀκομμέρκευτα διαμένειν τὰ ζωγρούμενα παρὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ δορύκτητα κατονομαζόμενα.*
2. Έγγρ. Πάτμ. Α' 22.17 (1176): *ἐκχωρεῖ ἡ βα(σι)λ(εία) μου τ(οῖς) τ(ῆς) αὐτ(ῆς) μο(νῆς) (μον)αχ(οῖς) καὶ ἐξωνεῖσθαι ... οἷα ἂν καὶ ὅσα βούλοιντο εἴδη, μόνα δὲ διαβιβάζ(ειν) ἀπ(ὸ) τούτ(ων) ἀκομμέρκευτα καὶ χωρ(ὶς) ἑτ(έ)ρ(ας) οἱασοῦν δόσεω(ς).* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 57.5 (1197). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Γ' Παλαιολόγου (1336 ή 1366) (= JGR 1.686.23).
3. MM 5.81.12 (1319): *καὶ οἱ ἔποικοι αὐτῆς πάντες διάγωσιν ἀκομμέρκευτοι τελείως.* - MM 3.132.31 (1364).

ΒΙΒΛ.: H. Antoniadis-Bibicou, Douanes 43, 204 σημ. 1.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκροστιχικὰ τελέσματα = ἀκρόστιχον↗

ΜΜ 4.348.4 (1246): *ἡ βασιλεία μου ... ἐπιδαψιλεύει ... τῇ μονῇ ... καὶ ἀτέλειαν ... ἀκροστιχικῶν τελεσμάτων περιισταμένων εἰς ὑπέρπυρα εἴκοσι πρὸς τῷ ἑνὶ καὶ διμοίρῳ ... καὶ ὁρίζει ... ἵνα μένῃ ... ἐλευθέρα ... ἡ τοιαύτη μονὴ ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἀκροστίχου.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀκρόστιχον, τό

Το σύνολο των φορολογικών εσόδων μιας κοινότητας, επαρχίας ή θέματος (= φορολογικής διοίκησης) και κατ' επέκταση ο έγγειος φόρος. Ο όρος προήλθε από το άθροισμα των ψηφίων↗ (του ποσού δηλ. του φόρου που πλήρωνε ο κάθε φορολογούμενος), τα οποία ήταν γραμμένα στο άκρο κάθε στίχου.↗

Tract. 118.7 κ.ε. (11ος-12ος αι.): *Ἐπειδὰν δὲ μηθ' οὕτως μήτ' ἐκείνως ἡ περὶ τῶν τοιούτων σολεμνίων οἰκονομία γένηται, ἀλλ' ὁ διοικητὴς προσταχθῇ, καὶ ἀπὸ τοῦ παντὸς ἀκροστίχου, οὗ ἀπαιτεῖ, τὸ ποσὸν τοῦ σολεμνίου δίδωσι καὶ οἱ λογαριασταὶ δέχονται τοῦτο.* - Νέα λογαρική Αλεξίου Α' Κομνηνού (1106) (= JGR 1.334.17): *Κατὰ δὲ τὴν γ' ἰνδ. τοῦ καματηροῦ δημητρίου συμφωνήσαντος εἰσκομίσαι τὸ ἀκρόστιχον τῶν τοιούτων διοικήσεων εἰς τὸ διπλάσιον καὶ μὴ εἰσκομίσαντος, ἐσχιδεύθη τὸ ὀσπήτιον αὐτοῦ.* - Νέα λογαρική Αλεξίου Α' Κομνηνού (1109) (= JGR 1.336.8): *Ἀλλ' ἡ βασιλεία μου τοῦτο προστάσσει, ἵνα οἱ μὲν διοικηταὶ λογαριασθῶσι καθὼς ἀπήτησαν τὸ τῶν διοικήσεων ἀκρόστιχον.* - L. Petit, Notre-Dame 31.14 (1160): *δίδοσθαι ταῦτα τῇ τοιαύτῃ μονῇ ἀπὸ τοῦ ἀκροστίχου τοῦ τοιούτου θέματος παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἐνεργούντων.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 22.6,11 (1176): *τυπωθῆν(αι) δὲ ἀντὶ τ(ῆς) [τοι]αύτ(ης) τοῦ σίτ(ου) ποσό(τη)τος νομισματ(ικὴν) δό[σ](ιν)[ἀ]π(ὸ) τ(οῦ)[ἀκ]ροστ(ί)χο(υ) τ(ῆς) αὐτ(ῆς) νήσου Κρή[της.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 57.2 (1197). - Χων. Μιχ., Επ. 75.18 (12ος-13ος αι.). - G. Ferrari, Formulari αρ. 11, σ. 52 (13ος αι.): *φροντισταὶ οὖν ἡμεῖς τῶν βασιλικῶν ἀκροστίχων.* - ΜΜ 5.280.7 (1364): *ἐπεγκελεύεται ἡ βασιλεία μου, ὡς ἂν ὅσοι ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων παροίκων τῆς μονῆς τῶν εἰς βασιλικὰ ἀκρόστιχα προσκαθημένων.* - Κ.Ν. Σάθας, ΜΒ 6.627.17: *καὶ γὰρ τὴν συλλογὴν ποιουμένου σου τοῦ δημοσιακοῦ ἀκροστίχου τοῦ καπετανικίου.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 47,77,107,147. - N. Svoronos, Cadastre 32, 116, 118, 124, 151. - N. Svoronos, Rescrit 357 σημ. 151, 375-377. - L. Petit, Notre-Dame 57. - D. Zakythinos, Despotat II 234-235. - D. Jacoby, Fiscalité 414. - C. Morrisson, Logarikè 431, 433.- N. Oikonomidès, Fiscalité 53.

Α.Σ.- Ζ.

ἀκτημονιτ(ίκι)ον, τό

Τέλος που αφορά σε **ἀκτήμονες**↗ *παροίκους*. Ο όρος ανευρέθη μια μόνο φορά.

Έγγρ. Πάτμ. Α' 10.16 (1186): *καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντο(ς) χρυσο(βού)λλ(ου) λόγου ἐξκουσσεύεσθ(αι) τοὺς τοιούτους παροίκους ἀπὸ πάσης ἀγγαρείας ..., ἀκτημονιτ(ικί)ου, παροικι(κοῦ), παντὸ(ς) καὶ παντοίου τέλους.*

ΒΙΒΛ.: P. Lemerle, Chrysobulle 432. - Του ιδίου, Agrarian History 245. - F. Dölger, Schatz. 3 σημ. 36. - N. Oikonomidès, Fiscalité 83, 149.

Α.Σ.- Ζ.

ἀκτημονιτικός, -ή, -όν

Απαντά σε έγγραφο της μονής Ξενοφώντος. Προσδιορίζει χωράφι που ανήκει σε **ἀκτήμονα.**↗

A. Xén. 6.13 (1303): *στάσις βοϊδατ(ικ)ὴ (καὶ) ἀμπελοτόπ(ιον) μοδ(ίου) ἑνὸ(ς) (τετάρτου) χήρ(ας) Εὐδοκί(ας) τ(ῆς) τοῦ παπ(ᾶ) Ἰω(άννου). στάσ(ης) ἀκτιμονιτικὴ (καὶ) ἀμπελοτόπιον μοδ(ίου) (τετάρτου).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀκτήμων, ὁ

Αυτός που δεν έχει καματηρά ζώα (βόδια), δύναται όμως να έχει *ἀργά*, (άλογα, όνους, πρόβατα κ.ά.). Ενδεχομένως το άλογο μπορούσε καταχρηστικώς να θεωρηθεί καματηρό κι όχι *ἀργό*. Ο ακτήμων (βλ. και **πεζός**) ανήκε στην κατώτερη φορολογική κλάση (4 ακτήμονες = 1 **ζευγαράτος**↗).[1] Κατά τον 11ο αι. φαίνεται ότι το ποσό του φόρου που πλήρωναν οι ακτήμονες ήταν ίσο με το 1/4 του φόρου του ζευγαράτου. Πλήρωναν δηλ. 6 νομίσματα, όταν η αξία του φόρου του ζευγαράτου ήταν 24 νομίσματα[2] ή 3 μιλιαρίσια, όταν η αξία του φόρου του ζευγαράτου ήταν 1 νόμισμα (= 12 μιλιαρίσια).[3] Συχνά στα έγγραφα, όταν ο ακτήμων συνέβαινε να μη κατέχει ούτε γη, αναφέρεται ως ακτήμων **ἀνυπόστατος,**↗ **ἄπορος**↗ ή **πτωχός.**↗[4] Επίσης μερικές φορές ονομαζόταν και **καπνικάριος,**↗ γιατί πλήρωνε το **καπνικόν**↗ (φόρο εστίας) κι όχι έγγειο φόρο.

1. Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 50.141, 142, 143, 146, 147, 150, 151, 152, 154, 155, 158, 160, 161, 165, 166,173, 174 (1073). - AL 48.8 (1086). - A. Ivir. 51.73 (1103). - AL 56.27 (1104): *(καὶ) τὸ κ(α)τόνομ(α) τ(ῶν) ἐν αὐτ(ῇ) προ(σ)καθημ(έ)ν(ων) παροί(κων) (καὶ) εἴτε ζε(υγαρά)τ(οι) εἰσὶν εἴτε βοϊδ(ά)τ(οι) εἴτε ἀκτ(ήμονες,* αυτόθι 49-51: *τό τε ὅλ(ον) προ(ά)στ(ειον) τὴν Ἀσμαλ(οῦ) εὑρεθέν ... καὶ παροί(κους) ἔχ(ον) ἐν αὐτῷ προσκαθημ(έ)νους ζευγαρ(ά)τ(ους) ἐννέα, βο(ϊ)δ(άτους) τρ(εῖς) (καὶ) ἀκτ(ήμονας) δύο ... (καὶ) τὸ τοῦ Λωροτ(ό)μ(ου) προ(ά)στ(ειον) ... παροί(κους) δὲ ἔχ(ον) ζε(υγαρά)τ (ους) ἐννέα, βο(ϊ)δ(ά)τ(ους) ἑπτὰ (καὶ) ἀκτ(ήμονας) πέντ(ε), καταλογισάμενος μὲν τοὺς ἀμφοτ(έ)ρ(ων) τ(ῶν) προ(α)στ(είων) παροίκ[ου]ς ἀντ(ὶ) ζε(υγαρά)τ(ων) εἴκοσι τεσσάρ(ων) (καὶ) ἀκτ(ημόνων) τρι(ῶν).* - Θεοφ. Αχρ., Επ. 96.129 (μεταξύ 1097 και 1104). - Πρακτικόν Αθηνών Β² 8,17 (*ἀκτημόνισσα·* πρόκειται για γραφή του εκδότη), Β² 4, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 24, 25, 26, 27-30, 31, 32, 33, 35 (11ος-12ος αι.). - L. Petit, Notre-Dame 35.3 (1152): *γεγόνασιν οἱ τοιοῦτοι (πάροικοι) ἀπὸ ἀκτημόνων ζευγαράτοι.* - Πρακτικόν Λαμψάκου 208.7 (1219): *et sunt actimones XVIII. pp. XLVIII 1/2.* - N. Oikonomidès, Παράδοσις παροίκων 160.19 (1259 περίπου): *τὸν δεῖνα ἔχει τόδε καὶ τάδε ζευγάρια ἢ βοϊδάτος ἢ / ἀκτήμων ἢ ἄπορος.*

2. E. Schilbach, Quellen 60.3-4 (11ος αι.).

3. Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 50.311-315 (1073): *Ὁμοῦ πάροικ(οι) οἱ εὑρεθ(έν)τ(ες) εἴστε τῷ οἰκοπρο(ά)στ(ιον) τ(ῆς) Βάρεο(ς) καὶ τὰ εἰρημ(έν)α πάντα προ(ά)στ(ια) διζευγ(αρᾶ)τ(οι) οὐδ(είς), μονοζευγ(αρᾶ)τ(οι) ιη', βο(ι)δ(ᾶ)τ(οι) ς', καπνηκ(ά)ρ(ιοι) κε', ἔχοντ(ες) ἀργ(ά), ἄλογ(α) καὶ ὄν(ους), τελοῦντ(ες) οἱ μ(ὲν) διζευγα(ρᾶ)τ(οι) καὶ οἱ μονοζευγα(ρᾶ)τ(οι) ὑπὲρ συνονῆς καὶ καπνικοῦ [αὐτῶν;] ἀνὰ (νομίσμα)τ(ος) ἑνό(ς), οἱ δὲ βοϊδᾶτ(οι) ἀν(ὰ) νομίσμ(α)τ(ος) ἡμί(σεος) καὶ οἱ καπνικάριοι οἱ ἔχοντες ὄν(ους) ἀνὰ (νόμισμα) (ἥμισυ) ὡς ἐξκουσ(ᾶτοι), οἱ δὲ μὴ ἔχοντ(ες) ὄν(ους) ἀνὰ μιλιαρισί(ων) γ', παρέ-*

χοντ(ες) ἀμφότ(ε)ρ(οι) καὶ ὑπὲρ ἐννομ(ίου) τ(ῶν) ἀργ(ῶν) κτην(ῶν) καὶ ἀλόγ(ων) καὶ ὄν(ων) αὐτ(ῶν) ἕκαστο(ς) ἀκτ(ήμων) ἀνὰ μιλιαρισίου ἑνὸ(ς) καὶ ὑπὲρ τ(ῶν) προβά-τ(ων) αὐτ(ῶν) κ(α)τὰ ἑκατ(ὸν) ἕκαστο(ς) ἀκτ(ήμων) (νόμισμα) α' καὶ καθεξεῖς, ἦγ(ουν) εἰς τὰ πε[ν]τίκ(ον)τ(α) τὸ ἥμι(συ).

4. A. Esph. 7.4 (1283-4 ή 1298-99): *ἀκτήμων ἀνυπ(όστα)το(ς)*. - A. Prodr. 4.24 (1309): *προσκαθημένους ἀνυποστάτους πτωχοὺς καὶ ἀκτήμονας*. - Παράδοσις παροίκων 160.19 (1259 περίπου).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 48, σημ.4. - Του ιδίου, Schatz. 31. - Του ιδίου, Grundeigentum 227. - Του ιδίου, Chronologisches 297, σημ.4. - N. Oikonomidès, Pronoia 170 (στους ανωτέρω ο όρος με διαφορετική σημασία). - D. A. Xanalatos, Beiträge 62-63. - D. Zakythinos, Crise 64, 66. - N. Svoronos, Cadastre 143. - Του ιδίου, Épibolé 380 σημ. 31. - E. Schilbach, Metrologie 256. - H. Inalcik, Relationship 240. - E. Granstrem, I. Medvedev et D. Papachryssanthou, Fragment 17, 18. - P. Lemerle, Agrarian History 243, 244, πρβλ. και F. Dölger, Lavra 61. - J. Lefort, Radolibos 202, 219. - A. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 208. - N. Oikonomidès, Fiscalité 68 κ.ε.

Α.Σ.- Ζ. - Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀκτουάριος, ὁ

Από το λατινικό actuarius ή actarius. Ο όρος απαντά σε όλη τη βυζαντινή περίοδο. Κατά την πρωτοβυζαντινή δήλωνε τον στρατιωτικό υπάλληλο τον αρμόδιο για την παραλαβή και τη διανομή των ειδών των προορισμένων για τον στρατό, δηλ. τον λογιστή της στρατιωτικής επιμελητείας.[1] Ο ακτουάριος αναφέρεται και ως **ὑπομνηματοφύλαξ**.↗[2] Παράλληλα εμφανίζεται και ως πολιτικός υπάλληλος που ασκούσε καθήκοντα λογιστή επιφορτισμένου με τη φροντίδα και τη σίτιση των ηθοποιών, των ζώων και των αλόγων του ιπποδρόμου.[3] Κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο αναφέρεται στο Τακτικόν Uspenskij και στο Κλητορολόγιον του Φιλοθέου μεταξύ οικονομικών υπαλλήλων.[4] Κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο επίσης εμφανίζεται ως επικεφαλής του επιτελείου των αξιωματούχων του ιπποδρόμου,[5] ο οποίος έδινε το σήμα έναρξης και λήξης των ιππικών αγώνων στον ιππόδρομο.[6] Από τα μέσα του 12ου αι. ο όρος αναφέρεται ως τίτλος αποδιδόμενος σε ιατρούς.[7]

1. Ammian. Marcell. 15.5.3. (4ος αι). - CT 7.4.11 (364), αυτόθι 7.4.13 (365): *Actuarii, per singulos, vel ut multum binos, dies, authentica pittacia prorogent, ut hoc modo inmissis pittaciis, species capitum annonarumve ex horreis proferantur. Quod nisi fuerit custoditum, Actuarius et Susceptor sed et Officium Iudicantis, quod non institerit huic iussioni, statutae, obnoxium tenebitur*, αυτόθι 7.4.16 (370/73). - CJ 12.37.9, αυτόθι 12.37.16, 1α. - NJ 117.11 (542). - P. Masp. 67051 (6ος αι.).

2. CJ 12.37.19: *Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα, ἐὰν στρατιῶται ὑφεστῶτες μὴ ὦσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀγγαρείαις, ἀλλ' ἢ εἰς βοήθειαν ἠφορίσθησαν προσώποις τισὶν ἢ κατὰ ἄφεσιν ἀπελύθησαν, μὴ λαμβάνειν τὰς ἀννόνας αὐτῶν τὸν ὑπομνηματοφύλακα ἐν εἴδει διὰ τὸ μὴ φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐν χρυσῷ διατιμωμένου τοῦ εἴδους κατὰ τὴν τράπεζαν, ὅρκου παρεχομένου παρά τε τῶν τριβούνων καὶ τῶν βικαρίων καὶ τῶν δομεστίκων καὶ ὑπομνηματοφυλάκων καὶ ὀπτιώνων.*

3. CT 8.7.21 (426): *Hirenarchas quoque et Actuarios et Cornicularios tam classium urbis Constantinopolitanae, quam Thymelae, equorumque curulium civitatum diversarum, non aliter nisi, ut consueverat, manus sancxerit Principalis praecipiat ordinari*, αυτόθι 8.7.22 (426).
4. Τακτ. Usp. 61.4. - Φιλόθ., Κλητ. 153.17, 179.25, 191.4, 211.14, 233.8.
5. Κων. Πορφ., De cer. 799.18, 804.15 (10ος αι.).
6. Κων. Πορφ., De cer. 366, 304 (10ος αι.).
7. Ιταλ. Μιχ., Επ. 33.209.3 (12ος αι.).

ΒΙΒΛ.: J. Maspero, Organisation 103.- R. Grosse, Militärgeschichte 192 κ.ε. - J. B. Bury, System 106. - E. Hanton, Lexique 61-62. - A. Déléage, Capitation 40. - V. Grumel, Profession 45. - C. Mango, Diippion 153. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 81, 102, 103, 173, 201. - Σ. Κουρούσης, Ακτουάριος 252-255. - N. Oikonomidès, Listes 326-327.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀλαβάρχης ή ἀραβάρχης, ὁ

Αξιωματούχος υπεύθυνος των τελωνείων στους συνοριακούς δρόμους. Η ύπαρξή του μαρτυρείται αποκλειστικά στην Αίγυπτο.

P. Lond. V 1677.16 (a.566). - P. Masp. 67166 (a.568): *τῷ ἐνδοξ/ἀραβάρχῃ πράττοντι τὴν ἀρχ(ὴν) ἐπὶ ταύτης τῆς Ἀντι/πόλεως.*

ΒΙΒΛ.: O. Seeck, λ. ἀλαβάρχης εν RE. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt. 298-299. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 155. - G. Rouillard, Administration 84, 100. - J. Lesquier, Armée 421 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀλαμανικόν, τό

Φόρος τον οποίο επέβαλε ο Αλέξιος ο Γ΄ Άγγελος το 1197 για να συγκεντρώσει το ποσό των δεκαέξι κεντηναρίων χρυσού που είχαν απαιτήσει οι Αλαμανοί για να συνάψουν ειρήνη. Τον λαό της Κωνσταντινούπολης, συγκλητικούς, κληρικούς, τεχνίτες κ.ά. τους υποχρέωσε να συγκεντρώσουν χρήματα και να καταθέσει ο καθένας ένα μέρος της περιουσίας του. Η κατακραυγή που προκάλεσε το μέτρο αυτό, ανάγκασε τον αυτοκράτορα να ανακαλέσει την απόφασή του και να προχωρήσει στη σύληση των βασιλικών τάφων από τα τιμαλφή.

Χων. Νικ. 478.12 κ.ε. (12ος αι.): *βασιλεὺς δὲ φάσκων ἀπορεῖν χρημάτων τάς τε χώρας ἐφορολόγει, τὸ καλούμενον εἰσπράττων ἀλαμανικὸν, τότε καινισθὲν πρώτως.*

Α.Σ.-Ζ.

ἅλας, τό

Α. Το μαγειρικό αλάτι που προέρχεται από αλυκές (**ἁλυ(ι)κή**↗).[1] Η εκμετάλλευση των αλυκών ανήκε στο δημόσιο, το οποίο τις εκμίσθωνε σε ιδιώτες (*mancipes salinarum*, **ἁλυκάριοι**,↗ *ἄρχων τῶν ἁλῶν*). Όσοι εκμίσθωναν τις αλυκές υποχρεώνονταν να παρέχουν ένα μέρος της ετήσιας παραγωγής άλατος στο δημόσιο.[2] Συχνά οι μονές ζητούσαν τη χορήγηση άλατος από τις παρα-

κείμενες αλυκές με αυτοκρατορική απόφαση[3] ή την απαλλαγή τους από την ετήσια εισφορά άλατος στο δημόσιο.[4] Ο καθορισμός της τιμής του άλατος εξαρτώνταν από τον αυτοκράτορα.[5] Ανάμεσα στα ποικίλα φορολογικά βάρη (**ἐπήρειαι**↗) συμπεριλαμβανόταν και η μεταφορά άλατος (*ἐκφόρησις καὶ μετακομιδὴ ἅλατος*).[6] Η παροχή άλατος στο δημόσιο αναφέρεται στις πηγές ως υποχρεωτική. Η έκφραση *ἀναζήτησις ἢ ἐξέτασις τοῦ ἀλλοτρίου ἅλατος* αναφέρεται στον έλεγχο και διαπίστωση, εάν ο φορολογούμενος εκτός του ιδίου ἅλατος κατείχε και ξένο μη υποκείμενο στις φορολογικές διατάξεις.[7] Η διαπίστωση παράβασης επέσυρε πρόστιμο (**ζημία**↗ ἅλατος).[8] Αργυρόβουλλο του Ανδρονίκου Β' του 1304 απαγορεύει στους Γενουάτες την εμπορία ἅλατος και μαστίχας.[9] Υπήρχαν κατάλογοι λογαριασμών, τα *κατάστιχα ἅλατος*.[10] Μαρτυρούνται και *ἁλῶν φύλακες*, οι υπεύθυνοι του κρατικού ταμείου, όπου εισέρρεαν μαζί με τα έσοδα από το χερσαίο και θαλάσσιο εμπόριο και εκείνα πιθανόν από το μονοπώλιο άλατος.[11]

1. Κων. Πορφ., De adm. 42.71 (10ος αι.): *Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ Δανάπρεως ποταμοῦ μέχρι Χερσῶνος εἰσὶν μίλια τ', ἐν τῷ μέσον δὲ λίμναι καὶ λιμένες εἰσὶν, ἐν οἷς οἱ Χερσωνῖται τὸ ἅλας ἐργάζονται.*
2. Βλ. **ἁλυ(ι)κή**.↗
3. MM 4.284 (13ος αι.): *λαμβάνειν κατ' ἔτος τὴν σεβασμίαν μονὴν τῆς βασιλείας μου τῶν ἁλυκῶν τῆς Σμύρνης ... ἅλατος μοδίους ἀννονικοὺς διακοσίους.* - Schatz. 45/6 IV 4 (1415): *ἔχει δὲ ἀπὸ τῆς ἁλικῆς τῆς Κασανδρίας κατ' ἔτος ἅλας κοιλὰ ἔξι.*
4. F. Dölger, Epikritisches 68: Ορισμός δεσπότου Ανδρονίκου για τη μονή Βατοπεδίου (1414).
5. Παχυμ. II.293.8 (13ος-14οςαι.): *χρυσολογεῖταί τε καὶ ἀργυρολογεῖται (= ὁ βασιλεὺς) τὸ πᾶν, τετιμιουλχημένου μὲν τοῦ χρειώδους ἅλατος.*
6. AL 89.167 (1298): *καὶ οὔτε εἰς καστροκτισίαν καθελκυσθήσονται ... ἢ κατάθεσιν μιτάτου ... ἢ ἐκφορήσεως καὶ μετακομιδῆς ἅλατος.* - AL 118.193 (1329).
7. A. Zogr. XXIII.54 (1325): *ὡσαύτως οὐδὲ οἱ ποιοῦντες τὴν ἀναζήτησιν καὶ συστολὴν τοῦ ἀλλοτρίου ἅλατος*, αυτόθι XXVI.93 (1327), XXXIII.78 (1342), XXXII.51 (1342), XXXVII.46 (1346). - Μ. Γεδεών, Μανουὴλ τοῦ Φιλῆ ἱστορικὰ ποιήματα, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 3 (1883) 220: *ἁλῶν ἀλλοδαπῶν ζητήσεις καὶ μοχλεύσεις.*
8. A. Zogr. XXIII.55 (1325), XXVI.93 (1327), XXVII.71 (1328), XXXIII.78 (1342), XXXIV.88 (1342). - L. Mavromatis, Chrysobulle 356.24.
9. Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1304) (= JGR 1.531.18).
10. Μάζαρις 220.2.
11. Γαβράς, Επ. 695 (14ος αι.).

B. Στους παπύρους ἅλας συχνά εννοείται το *ἀμμωνιακόν ἅλας* (νισαντήρι). P. Oxy. 1222 (4ος αι.): *κατὰ τὸ ἅλας τὸ ἀμμωνιακόν.* - P. Apoll. 95 A 12, B3 , 93A.12, B 3.12 (703-715). Πρβλ. R. Rémondon, Papyrus 194 A.12.

ΒΙΒΛ.: K.-P. Matschke, Salzmonopol (passim). - Του ιδίου, Regierungsversprechen 136-137. - D. A. Xanalatos, Beiträge 50. - F. Dölger, Beiträge 96. - A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 388-389. - N. Svoronos, Cadastre 112.

Α.Σ.- Ζ.

ἁλατοτέλος, τό

Φόρος επί του άλατος. Ο όρος απαντά σε δύο πλαστά χρυσόβουλλα του Ανδρόνικου Γ' Παλαιολόγου στη μονή Πάτμου του 1326 και 1331.

Έγγρ. Πάτμ. Α', Β 37 (1326): *ἀνώτερα πάσης καὶ ἡστινοσοῦν ἀδικίας ... ὡσαύτως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀπαιτουμένων ἐκεῖσε τοπικῶν [συ]νήθων ἀπαιτήσεων, τοῦ τε κεφαλαίου τῆς σιταρκίας ... τοῦ μηνιατικοῦ, τοῦ ἁλατοτέλους, τοῦ ζευγαρατικίου,* αυτόθι Γ 44 (1331).

ΒΙΒΛ.: A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 389.

Α.Σ.- Ζ.

ἅλες, οἱ

Με τον όρο δηλώνονται οι αλυκές (**ἀλυ(ι)κή**↗). Απαντά ήδη τον 5ο αι.[1] και συνηθέστερα σε πηγές του 14ου-15ου αι. Πλούσιες ήταν οι αλυκές της πόλεως Αίνου στη Θράκη.[2] Τη διάθεση του δημοσίου άλατος επόπτευε ο *ἄρχων τῶν ἁλῶν*, θέση η οποία του απέφερε πολλά προσωπικά κέρδη.[3]

1. CJ 4.59.Ι προΐμ. (473): *ὑπεξηρημένων τῶν ἁλῶν.*
2. Κριτόβ. ΙΙ. 12.7 (σ.104) (15ος αι.): *οἱ ἐν αὐτῇ γινόμενοι ἅλες πλεῖστοι καὶ κάλλιστοι τῶν ἁπανταχοῦ· οὓς ἀνὰ πᾶσαν Θρᾴκην τε καὶ Μακεδονίαν διαδιδοῦσά τε καὶ διατιθεμένη ὅτι πλεῖστον συλλέγει χρυσὸν καὶ ἄργυρον.*
3. Καντ. ΙΙ.279 (14ος αι.): *ἄρχων ἀπεδείχθης τῶν ἁλῶν.* - Γρηγ. Ι.301.12 (13ος-14ος αι.): *τῶν ἁλῶν τὴν διοίκησιν ταμιουλκῶν.* - Καντ. Ι.25.5 (14ος αι.): *τῶν δημοσίων ἁλῶν,* αυτόθι ΙΙ.89.7-11: *τοὺς δημοσίους ἅλας τότε ἐφορεύοντι ... τὴν διάθεσιν ἐγχειρίζειν τῶν ἁλῶν ... τῶν ἁλῶν παρέχειν τὴν ἀρχήν.* - Μαν. Παλαιολ., Επ. 8.6 (1385): *καὶ τὸ τῷ Νεοκαισαρίτῃ πάλαι συμβὰν τὴν μηδενὸς ἀξίαν ὅμως δ' ἀρχὴν τὴν τῶν ἁλῶν ἀπολέσαντι.*

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Crise 81.

Α.Σ.- Ζ.

ἁλιευτική, ἡ

Για την άσκηση της αλιείας (*ἁλιευτική*) οι ψαράδες πλήρωναν φόρο. Ενδεχομένως ήταν γενικός φόρος, μαρτυρείται όμως τον 14ο αι. για την περιοχή Κωνσταντινουπόλεως από τον Νικηφόρο Γρηγορά.

Γρηγ. Ι.428.19-20 (13ος-14ος αι.): *τὴν ἐπέτειον πρόσοδον τῆς ἁλιευτικῆς, ἣ πρὸ τοῦ Βυζαντίου τελεῖται, δέκα χιλιάδων τέως ἔγγιστα οὖσαν.*

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Crise 83.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἁλίκι, τό

Υποκοριστικό του ουσιαστικού **ἀλυ(ι)κή**.↗ Απαντά τον 15ο αι.

H. Hunger - K. Vogel, Rechenbuch 30: *Ἁλίκι τῆς Θεσσαλονίκης πουλεῖται.*

Α.Σ.- Ζ.

ἁλιοτόπιον, τό

Τόπος για αλιεία, ψαρότοπος. Φαίνεται ότι η χρήση των δημοσίων *ἁλιοτοπίων*, απέφερε κάποια έσοδα στο κράτος.

AL III. App. II.83, App. XI 43 (1329). - A. Doch. 53.29 (1409). - A. Dion. 11.2,5 (1409), αυτόθι 18.15 (1420).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀλλαγή, ἡ

Μέτρο μήκους, που προσδιορίζεται σε 45 στάδια από την απόσταση της μιας *ἀλλαγῆς* (mutatio) από την άλλη, όπου άλλαζαν άλογα όσοι έκαναν χρήση του cursus publicus (*δημόσιος δρόμος*).

E. Schilbach, Quellen 45.11 (11ος αι.): *ἡ ἀλλαγὴ ἔχει στάδια μ⟨ε'⟩, ἤτοι μίλια ς'.*

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 36.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ. - Α.Σ.- Ζ.

ἀλλάγια, τά

Διαφορά τιμής που προκύπτει από την αλλαγή νομίσματος. Με τον όρο δηλώνεται στους Ιωάννη Σκυλίτζη και Ιωάννη Ζωναρά η διαφορά της αξίας μεταξύ του νομίσματος του Νικηφόρου Β' (*τεταρτηρόν*) και των άλλων νομισμάτων, την οποία όφειλε να καταβάλλει ο ενδιαφερόμενος.

Σκυλ. 275.75-76 (11ος αι.): *ἠλάττωσε δὲ καὶ τὸ νόμισμα, τὸ λεγόμενον τεταρτηρὸν ἐπινοήσας. διπλοῦ δὲ τοῦ νομίσματος ἔκτοτε γεγονότος, ἡ μὲν εἴσπραξις τῶν δημοσίων φόρων τὸ βαρύτερον ἀπῄτει, ἐν δὲ ταῖς ἐξόδοις τὸ μικρὸν ἐσκορπίζετο. νόμου δὲ καὶ ἔθους ὄντων πάντα χαρακτῆρα βασιλέως, εἰ μὴ τῷ σταθμῷ ἐλαττοῖτο, δύναμιν ἔχειν ἰσότιμον, ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ προκεχρίσθαι ἐνομοθέτησεν, ὑποβιβάσας τοὺς τῶν ἄλλων. ἐξ ἧς αἰτίας οὐ μικρῶς ἔθλιψε τὸ ὑπήκοον ἐν τοῖς λεγομένοις ἀλλαγίοις.* - Ζων. III.507.10 (12ος αι.): *ἵν' ἐκεῖνο μόνον τοῖς ἐμπόροις ζητούμενον κέρδος αὐτῷ πορίζῃ ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος ἀδρὰ πραττομένῳ ἀλλάγια.*

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀλληλεγγύη, ἡ

Ο όρος απαντά κυρίως σε παπύρους για να δηλώσει την αλληλέγγυα φορολογική ευθύνη,[1] την αλληλέγγυα μίσθωση[2] και τον δανεισμό.[3]

1. SB 9919.5,13 (τέλη 3ου αι.): *μεμισθώμεθα τὴν γῆν καὶ ἀποδώσωμεν τὸν φόρον ἐξ ἀληλεγγύης ὡς πρόκειται.* - SB 9146.6 (6ος-7ος αι.): *Ὁμολογοῦμε(ν) ἐξ ἀλληλεγγύης, ὁπότερος ἡμῶν ἐνεχόμενος ὑπέρ τοῦ ἑτέρου, ὁ εὔπορος ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου, ὁ παρὼν ὑπ[ὲ]ρ τοῦ ἀπόντος, ὁ ζῶν ὑπὲρ τοῦ ἀποθνήσκοντος.*
2. SB 95696.10 (579): *Ὁμολογούμεν ἐξ ἀλ[λ]ηλεγγύης μεμισθῶσθαι παρ' ὑμῶν.*
3. SB 9770.11 (6ος αι.): *οἱ προκείμενοι ὁμολογοῦμεν ἐξ ἀλλ[ηλεγ]γύης χρεοστῖν τά τοῦ χρυσίου νομισμάτια.* - SB 9279.6 (6ος-7ος αι.): *ἐσχήκαμεν ἐξ ἀλληλεγγύης τά τοῦ χρυσοῦ νομίσ[ματα ... ... καί ἀποδώσομεν ὥσπερ πρόκ(ειται).*

Α.Σ.- Ζ.

ἀλληλέγγυον, τό

I. Δημοσιονομικό μέτρο του Βασιλείου Β′ (1002) που προέβλεπε την πρόσθετη φορολογική επιβάρυνση των **δυνατῶν.**↗ Οι δυνατοί δηλ. θα πλήρωναν τους φόρους των φτωχών γειτόνων τους που είχαν σκοτωθεί στον πόλεμο.[1] Το μέτρο αυτό προκάλεσε σφοδρές διαμαρτυρίες, στις οποίες μετείχαν και ο πατριάρχης Σέργιος και άλλοι αρχιερείς.[2] Το αλληλέγγυον καταργήθηκε με νόμο του Ρωμανού Γ′ Αργυρού το 1028.[3] Η αναφορά του αλληλεγγύου από τον Ζωναρά (III.306.10) προκειμένου για τα μέτρα του Νικηφόρου Α′ αποτελεί αναχρονισμό, όπως απέδειξε ο F. Dölger.

1. Σκυλ. 347.78 (11ος αι.): *δόγμα ἐξέθετο, τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας τελεῖσθαι παρὰ τῶν δυνατῶν. κατωνομάσθη δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις ἀλληλέγγυον.* - Ζων. III.561.3 (12ος αι.).
2. Σκυλ. 365.97 (11ος αι.): *ὃν ὁ πατριάρχης Σέργιος μετὰ νίκης εἰσελθόντα πολλὰ κατελιπάρει σβέσαι τὸ ἀλληλέγγυον ...... ἀλλ᾽ οὐκ ἔπεισεν.*
3. Σκυλ. 375.54 (11ος αι.): *ἐξέκοψε δὲ καὶ τέλεον ἀπερρίζωσε τὸ ἀλληλέγγυον, ὅπερ ἐμελέτα μὲν ὁ Κωνσταντῖνος ποιῆσαι, οὐκ ἔφθασε δέ.* - Ζων. III.573.16 (12ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, βιβλιοκρ. G. Rouillard, Épibolè 160.

II. Η υποχρέωση των φορολογουμένων ενός **χωρίου**↗ να πληρώνουν και τους φόρους των εγκαταλειμμένων κτημάτων (**ἀλληλεγγύως,**↗ **ἀλληλεγγύη**↗). Tract. 119.24 (11ος-12ος αι.): *Διὸ καὶ τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν οὕτως ἐχούσης καὶ προσδοκίας φανερᾶς τυγχανούσης ὡς ἐκ παντὸς δι᾽ ὀλίγου ὑποστρέφειν ὀφείλουσιν, ὁ ἐπόπτης, ἵνα μὴ ἐξαλιφῶσι καὶ οἱ καταλειφθέντες τοῦ χωρίου ἔποικοι ἀλληλέγγυα ἀπαιτούμενοι, οὐ συμπαθεῖ τοὺς στίχους οὐδὲ κλασματίζει, ἀλλὰ ποιεῖ κουφισμὸν ἐπὶ καιρόν τινά.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 129 κ.ε. - P. Lemerle, Agrarian History 79. - K. Opisova, Allilengij 28-38. - N. Oikonomidès, Fiscalité 44, 61, 138, 142.

Α.Σ.- Ζ.

ἀλληλεγγύως

Δηλώνει την αλληλέγγυα φορολογική ευθύνη,[1] την αλληλέγγυα υποχρέωση για την εξόφληση δανείων[2] (*ἀλληλέγγυος ἐνοχή*) ή και την αλληλέγγυα υποθήκη.[3]

1. Θεοφ. 486.26 (9ος αι.): *προσέταξε στρατεύεσθαι πτωχοὺς καὶ ἐξοπλίζεσθαι παρὰ τῶν ὁμοχώρων, παρέχοντες καὶ ἀνὰ ὀκτωκαίδεκα ἡμίσους νομισμάτων τῷ δημοσίῳ, καὶ ἀλληλεγγύως τὰ δημόσια.* - Πρβλ. Ζων. III.306.10 (12ος αι.). - Tract. 119.2: *καὶ τῶν ἐκ γειτόνων καθελκομένων ἀλληλεγγύως ἐπὶ τοῖς ἐκείνων τελέσμασι.*
2. NJ 99.1 (539): *εἰ γάρ τις ἀλληλεγγύως ὑπευθύνους λάβοι τινάς, εἰ μὲν μὴ προστεθείη τὸ δεῖν καὶ ἕνα τούτων εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, πάντας ἐξ ἴσου τὴν ἀγωγὴν ὑφίστασθαι ... ἐκπληρῶσαι ἕκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος τὸ ἀλληλεγγύως δανεισθέν.* - Πρβλ. Σύν. Βασ. Ε.Ι, 24 (10ος αι.) (= JGR 5.249). - Ed. 9.3 (6ος αι.): *ὁμολογίας παρὰ πλειόνων κομισάμενοι καὶ ταύτας ἀλληλεγγύως ἢ κατὰ μανδάτον, εἶτα τὸ πλεῖστον τοῦ χρέους εἰληφότες, καὶ ὀλίγου τινὸς ὄντος τοῦ ὑπολελειμμένου, ἐπὶ τῷ τοῦ χρέους ἐλλείμματι*

ἔξωθεν παρ' ἑνὸς αὐτῶν ἢ δύο λαβόντες ὁμολογίας, ὡς εἴσω ῥητοῦ χρόνου ταῦτα καταθήσουσι, διαλύσεις τυχὸν ἢ ὁμολογίας ἔθεντο πρὸς ἅπαντας.
3. AL 53.34 (1097): *καὶ πᾶσαν ἡμῶν τὴν περιουσίαν ἀλληλεγγυῶς (καὶ) ἀλληλοαναδόχως.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀλογαρίαστος, -ον

Ο κάτοχος περιουσίας για την οποία δεν έχει υποχρέωση φορολογικής δηλώσεως και λογοδοσίας.

Πεῖρα 43.η' (11ος αι.) (= JGR 4.180.24-25): *Θέλω τὴν γυναῖκα μου ἔχειν πᾶσαν τὴν ὑπόστασίν μου, καὶ εἶναι ταύτην κυρίαν καὶ ἐξουσιάστριαν καὶ ἀλογαρίαστον καὶ ἀλογοθέτητον*, αυτόθι 180.36, 181.11.

Σ.Β.

ἀλογαριάστως

ΜΜ 3.249.5 (1387): *ὅπως αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι καὶ διάδοχοι αὐτοῦ τὴν ῥηθεῖσαν γῆν ὀφείλῃ κατέχειν ἢ κρατεῖν, δεσπόζειν καὶ κυρεύειν ἀλογαριάστως, μὴ παρά τινος ἀφ' ἡμῶν ἢ ἀπὸ τοῦ μέρους ἡμῶν διασειόμενος ἢ κἄν ποσῶς λόγον ποιούμενος.*

Σ.Β.

ἀλόγιστος, -ον

Αυτός ο οποίος δεν έχει λογαριασθεί στα σεκρετικά έγγραφα ως φορολογική απαλλαγή (**λογίζομαι,**↗ **λογίσιμον**↗).

Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 49Α.255-259 (1088): *Εἰ τάχα διὰ τ(ῆς) προγεγονίας προ(σ)τά(ξεως) τ(ῆς) βα(σιλείας) μ(ου) ἐλογίσθη(σαν) διὰ κινν(α)βάρε(ως), χειρὶ τοῦ (πρωτοπρο)έδρ(ου) Κων(στα)ντ(ίνου) καὶ ἐπὶ τ(ῶν) δεήσε(ων) τοῦ Χοιροσφάκτ(ου) καὶ ἐξεκόπ(η)σ(αν) αἵ τε στρατ(εῖαι), αἱ συνδοσίαι καὶ τὰ δη⟨μο⟩σιακὰ πάντ(α) βάρη καὶ τέλ(η) τ(ῆς) διὰ χρυσοβούλλ(ου) λό(γου) δωρηθ(εί)σ(ης) νή(σου) Πάτμου τῷ εὐλ(αβε)στ(ά)τ(ω) (μον)αχ(ῷ), ἡσυχαστ(ῇ) κῦρ Χριστοδούλ(ω) τῷ Λατρηνῷ, ἀλλ' οὖν λογισμὸ(ς) ὑπέδραμ(ε) τ(ὸν) αὐτ(ὸν) τιμιώτ(α)τ(ον) γέροντ(α), μήπ(ως) κατ(ὰ) λήθ(ην) ὑπεκρύβησαν τούτ(ων) τινὰ καὶ οὐκ ἐξεκόπ(η)σ(αν), καὶ ὑπόμνησιν περὶ τούτου ἐποιήσατο πρὸ(ς) τ(ὴν) βα(σιλείαν) μ(ου)· ὅθεν καὶ εὐδόκη(σε) τὸ κράτο(ς) ἡμῶν, ἵ(να), εἴ τι ἴσως καὶ παρελείφθη ἀλόγιστον, ὡς ἐκκοπὲν καὶ λογισθ(ὲν) διὰ κινναβάρε(ως) τὸ τοιοῦτον λογίζηται.*

Σ.Β.

ἀλογοθέτητος, -ον

Εκείνος που δεν υπόκειται σε φορολογικό (απογραφικό) έλεγχο για την περιουσία της οποίας γίνεται κύριος ή της οποίας αναλαμβάνει τη διαχείριση.[1]

Το προνόμιο δεν ίσχυε για τους κακούς διαχειριστές, οι οποίοι είχαν αναλάβει τη διαχείριση περιουσίας ή είχαν διοριστεί για τον σκοπό αυτό από μία αρχή, ακόμη και στην περίπτωση που το διοριστήριό τους έγγραφο ρητά τους παραχωρούσε το άλογοθέτητον.[2]

1. Ατταλ., Διάτ. 287 (1077): *ἐνίστημι μετὰ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν κληρονόμον καὶ κύριον καὶ διοικητὴν ἀλογοθέτητον καὶ πᾶσι τρόποις ἀμετακίνητον τῆς θείας ταύτης κληρονομίας τὸν περιπόθητον καὶ γνήσιόν μου υἱόν*, αυτόθι 615. - AL 56.75 (1104). - Πείρα 43.η' (11ος αι.) (= JGR 4.180.26).
2. Σύν. Βασ. E.XXXVIII, 11 (10ος αι.) (= JGR 5.297.12-17): *Ἐὰν μὴ πιστῶς διοικήσωσιν οἱ ἐπίτροποι, καταδικάζονται, κἂν εἴπῃ ὁ πατὴρ ἀλογοθετήτους αὐτοὺς εἶναι. Διὰ γὰρ τῶν τοιούτων οὐκ ἐναλλάσεται τὸ κοινὸν νόμιμον, οὔτε δύναται ἐκ τούτων τῶν ῥημάτων ἀπαιτεῖν τι ὡς ἀπὸ λεγάτου. δύναται δὲ ῥητῶς αὐτοῖς καταλιμπάνειν τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ζημίαν*. - Πείρα 43.η' (11ος αι.) (= JGR 4.180.35-41).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Société 14.

Σ.Β.

ἀλογοθετήτως

AL 56.62-63 (1104): *τήν τε σεβασμίαν λαύραν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου δεσπότην εἶναι ἐξολοκλήρου τῶν παρὰ τοῦ Ῥοδίου παραδεδομένων αὐτῇ κτημάτων τε καὶ παροίκων ἀδιασείστως καὶ ἀλογοθετήτως κατὰ τελείαν καὶ ἀναφαίρετον δεσποτείαν*. - Ατταλ., Διάτ. 55.167 (1077).

Σ.Β.

ἀλογοπραγήτως

Χωρίς να ζητείται ή να απαιτείται απόδοση λογαριασμού.

Ιω. Αντιοχείας, Λόγος 115.368-117.369: *οὐ γὰρ τὰ καταλελυμένα δωροῦνται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ συνιστάμενα, καὶ εὐθαλῆ τὴν πρόσοδον ἔχοντα, καὶ ἡ ταῖς ἐνίαις δὲ τῶν δωρεῶν προσκειμένη χάρις δηλοῖ τοῦτο σαφέστερον, ἐν οἷς φησι τὰς μετὰ τὴν τυπικὴν τῆς μονῆς ἔξοδον περιττευούσας προσόδους ἀποκερδαίνειν ἀλογοπραγήτως τὸν χαριστικάριον*. - A. Chil. I 6.39 (1229?). - A. Ivir. 97.78-79 (1421).

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Charisticariat 13 σημ.71.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἁλυ(ι)κάριος, ὁ

Από το ουσιαστικό **ἁλυκή**↗+ άριος. Απαντά και τύπος *ἁλυκάρης*. Ο όρος εμφανίζεται σε κείμενα του 15ου αι.

1. Ο εκμισθωτής αλυκής, ο οποίος είχε και το δικαίωμα πωλήσεως του άλατος.
H. Hunger - K. Vogel, Rechenbuch 31: *Οἱ ἁλικαροὶ Θεσσαλονίκης ἐπαίρνουν προρογῆς ἄσπρ(α) δ'.*

2. Αυτός που εργάζεται σε αλυκή με ετήσιο μισθό (**ῥόγα**↗). Οι ἁλυκάριοι ήταν οργανωμένοι σε σωματεία (**συνοδία**,↗ **συντροφία**,↗) υπό τον **πρωταλυκάριον**.↗
Ιστορ. Πολιτ. 35.14 και 19: *ᾧ καὶ εἰπόντες οἱ ἁλικάριοι ἵνα κλέψωσι τὰ ἄσπρα τῆς ἁλικῆς*. - A. Dion. 14.13 (1415): *ἢ ἀπὸ τ(ῆς) νῦν εὑρισκομέν(ης) συνοδί(ας) ἡμῶν*, αυτόθι 20: *προταληκαρης μετα της σιντροφί(ας) του.*

3. Αυτός που έχει αλυκές.
Πουλλολ. Ζ 199: *καὶ ἀγόρασες τὴν ἁλυκὴν κ' ἐγίνης ἁλυκάρης.* (Κατά τον K.-P. Matschke, Salzmonopol 44 - πιθανόν - *ἐκμίσθωσες ἁλυκήν, κι ἔγινες κύριός της*).

ΒΙΒΛ.: K.-P. Matschke, Salzmonopol 45. - N. Oikonomidès, Hommes d'affaires 111-112.

Α.Σ.- Ζ.

ἁλυ(ι)κή, ἡ

Οι αλυκές αποτελούσαν σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή σε όλη τη βυζαντινή περίοδο, γι' αυτό η εκμετάλλευσή τους ανήκε στο κρατικό μονοπώλιο.[1] Στην πρωτοβυζαντινή εποχή το εμπόριο του άλατος το ασκούσαν μόνον οι mancipes salinarum, ιδιώτες που εκμίσθωναν τις αλυκές. Τιμωρούνταν με πρόστιμο κάθε εμπορία άλατος που γινόταν χωρίς τη συναίνεση των mancipes.[2] Φαίνεται όμως πως υπήρχαν και ιδιωτικές αλυκές για ιδιωτική χρήση.[3] Με νόμο του 400 μαρτυρείται ότι τα έσοδα των αλυκών διοχετεύονταν για τη συντήρηση των λουτρών της Ρώμης.[4] Σε παπύρους του 7ου-8ου αι. η αλυκή μαρτυρείται μεταξύ άλλων φόρων σε είδος, που η παγαρχία παρέδιδε στην κεντρική κυβέρνηση.[5] Οι εκμισθωτές αλυκών είχαν δικαίωμα ιδρύσεως σωματείου.[6] Σε πηγές της ύστερης βυζαντινής περιόδου μαρτυρείται ότι οι εκμισθωτές των αλυκών (*οἱ διενεργοῦντες τὴν ἁλυκήν*,[7] *ὁ κρατῶν τὰς ἁλυκάς*,[8] ή *ἄρχων τῶν ἁλῶν*) υποχρεώνονταν να δίνουν ορισμένη ποσότητα άλατος το χρόνο στο δημόσιο (τα 2/3 τον 15ο αι.)[9] ή και σε μονές.[10] Αλυκές ή τα έσοδα αλυκών παραχωρούνταν σε ναούς, μονές και επισκοπές ως αυτοκρατορική δωρεά για την κάλυψη των αναγκών τους[11] ή και από ιδιώτες χάριν μνημοσύνου.[12] Δίνονταν επίσης και σε ιδιώτες.[13] Το 15ο αι. οι τελώνες (καπιτζίδες) απαιτούσαν έναν ορισμένο φόρο (ρέσμ) από τις αλυκές.[14] Με τη σημασία της αλυκής απαντά στις πηγές και ο όρος **ἅλες, οἱ.**↗

1. CJ 4.59. I προΐμ. (473).
2. CT 11.20.3 (400 ή 405). - CJ 4.61.11: *si quis sine persona mancipum, id est salinarum conductorum, sales emerit vendereve temptaverit ..., sales ipsi una cum eorum pretio mancipibus addicantur.*
3. Dig. XXVII. 9.5.1.
4. CT 11.20.3 (400 ή 405).
5. SB 9232.3, 6 (699-700): *ἁλυκ(ῆς) κ(όλλα)θία ιθ δε καεννέ καί.* - P. Apoll. 93. A, 8: *ἁλυκ(ῆς) καθαρ(ᾶς) λάκ(ον) α,* . - P. Apoll. 95. A, 8 (703-715).
6. Dig. 3.4. - Βασιλ. 8.2.101 (9ος αι.): *Οὐ πᾶσιν ἐφεῖται ποιεῖν ἑταιρείας ἢ συστήματα ἢ σωματεῖα· ἀλλ' ἐπὶ δημοσίων ἀλικῶν, καὶ μαγκίπων.* - Σύν. Βασ. Σ.ΧΙΙ, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.520.5).
7. MM 4.284.11, 17 (1227: R.1716).
8. MM 4.284 και 285.2, 18 (13ος αι.) (R.1764 και 2010 a).
9. Κριτοβ. II. 13 (σ.195): *δασμὸν ἐτήσιον τάς τε δύο μοίρας τῶν γινομένων ἁλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπετείων φόρων.*

10. ΜΜ 4.284 (1238 ἤ 1253 ἤ 1268 ἤ 1283: R.1764): *Ὁ κρατῶν τὰς κατὰ τὴν Σμύρνην ἀλυκὰς δικαίῳ τοῦ δημοσίου, ἐπεὶ συνήθεια ἐστὶ δίδοσθαι κατ' ἔτος πρὸς τὸ μέρος τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Λέμβων ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν τοιούτων ἀλυκῶν ἅλατος μοδίους διακοσίους.* Βλ. και ΜΜ 4.284 (1227: R.1716), ΜΜ 4.285 (1274: R.2010 a). - A. Solojev - V. A. Mošin, Povelje XX.104 (1348), XXXI.172 (1359).
11. Ήδικτο Ιουστινιανού Β': J.M. Spieser, Inventaires 8.8-9 (688-689): *donamus τῷ σεπτῷ αὐτοῦ ναῷ ... χαριζόμενος, πᾶσαν τὴν ἁλικὴν τὴν οὖσαν ... ἐν ταύτῃ τῇ Θεσσαλονικέων μεγαλοπόλει.* - Τυπ. Παντοκρ. 1484 (1136): *αἱ κατὰ Χερρόνησον ἁλικαὶ πᾶσαι.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 13.33 (1221): *ἐπεκτήσαντο γ(ὰρ) ἀπὸ δωρε(ᾶς) τ(ῆς) βασιλ(είας) μου ἀνὰ μεταξὺ τῶν δύο ποταμ(ῶν), τοῦ τε Μαιάνδρου καὶ τοῦ ἀπὸ Παλατί(ων) διερχομ(έ)νου, τόπι(όν) τι ... μετὰ παντὸ(ς) δικαίου, ... καὶ αὐτ(ῶν) τῶν ἐν αὐτῷ ἀλυκ(ῶν).* - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1307): P. Alexander, Chrysobull 180.56: *εἰς τὴν Αὐλῶνα ἀλυκῆς τηγάνια τέσσαρα.* - AL 128.31 (1347): *δωρεῖται ἡ βασιλεία μου τῇ τοιάυτῃ ἁγία (καὶ) ἱἱρὰ Λαύρα λαμβάνην κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς αλυκῆς (καὶ) σκάλ(ας) τῆς Χρυσουπ(ό)λ(εως) (ὑπέρ)π(υ)ρα τριακόσια.*
12. ΜΜ 4.49.9 (1230): *καὶ προσεκύρωσεν εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ ἐτήσιον ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ μονῇ ἀφ' ὧν εἶχεν ἀλυκῶν ἐργαστηρίων ἀλυκὴν μίαν ὕπεργον.*
13. Ιστορ. πολιτ.35: *Ὁ δὲ δεσπότης Δημήτριος ὢν ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει, δέδωκεν αὐτῷ ὁ αὐθέντης τὴν τῆς Αἴνου ἁλικήν, ἵνα τὸ ἥμισυ τοῦ εἰσοδήματος λαμβάνῃ.* Πρβλ. Έκθεσ. χρον. 23.25. - ΜΜ 3.308.27 (1481). - Χρον. Σουλτ. 107.18.
14. H. Hunger - K. Vogel, Rechenbuch 30.

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 235. - K.-P. Matschke, Salzmonopol 37-60.

Α.Σ.- Ζ.

ἀλωνιατικόν, τό

Τέλος καταβαλλόμενο για τη χρήση αλωνίου που ανήκε σε κρατικά κτήματα. Ο όρος απαντά μόνο μία φορά σε χρυσόβουλλο λόγο του 1311 για τη μονή Παντελεήμονος, γι' αυτό υποθέτουμε ότι επρόκειτο για τοπικό τέλος. Η ταύτισή του με το ζευγαρατίκιο (**ζευγαρατίκιον**↗) και τη σιταρκία (**σιταρκία**↗) δεν φαίνεται πιθανή (υπόθεση των V. Vasilijevski, A. Solovjev - V. Mošin και A. Každan).

A. Pant. 10.77 (1311): *φονϊκοῦ παρθενοφθορίας εὑρέσεως θησαυροῦ καὶ ἀλωνϊατϊκοῦ ἤτοι σϊταρκίας.*

ΒΙΒΛ.: V. Vasilijevski, Materialji (VIII 366-367). - A. Soloviev - V. Mošin, Povelje 442 κ.ε. - A. Každan, Agrarnije 122. Άλλως ο F. Dölger, Gebührenwesen 57 και BZ 38 (1938) 497.

Α.Σ.- Ζ.

ἀλώπια, τά

Ο όρος απαντά σε τέσσερα αγιορειτικά έγγραφα της εποχής των Παλαιολόγων. Πιθανόν πρόκειται για φόρο επί των δερμάτων των αλεπούδων.

A. Ivir. 58.48 (1259). - P. Lemerle, Chrysobulle 432.36 (1294): *ἀλλὰ διατηρεῖσθαι ἀνώτερα τῶν κατὰ χώραν ἐπερχομένων δημοσιακῶν ἐπηρειῶν καὶ συζητήσεων,*

ἤγουν ἀγγαρείας ... ... ἀλωπίων ... ... καὶ ἑτέρας τοιαύτης δημοσιακῆς συζητήσεως. - A. Ivir. 72.67 (1310).

ΒΙΒΛ.: P. Lemerle, Chrysobulle 445. - F. Dölger, Schatz. 109.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀμεριμνία, ἡ

I. Απόδειξη πληρωμής φόρου ή χρέους ή απόδειξη παραλαβής πράγματος. Η απόδειξη αυτή έπρεπε να περιέχει με λεπτομέρεια τα στοιχεία του φόρου. Με την ίδια έννοια χρησιμοποιείται και ο όρος **ἀποχή**.↗ Ο όρος απαντά από τον 4ο αι.

P. Lips. I 59.20 (371). - NJ 128.3 (545): *Ὑπὲρ δὲ τῶν δημοσίων συντελειῶν τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας μερικάς τε καὶ πληναρίας πᾶσι τρόποις παρὰ τῶν τὰ δημόσια ὑποδεχομένων γίνεσθαι διορίζομεν, σημαινούσας τὴν τῶν χρημάτων ποσότητα καὶ τῶν εἰδῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰούγων ἤτοι τῶν ἰουλίων ἤγουν κεντουρίων, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κτήσεων, ὑπέρ ὧν τὰς συντελείας ὑποδέχονται. Εἰ δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰς ἀποχὰς ἤγουν ἀμεριμνίας μὴ ποιήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς καὶ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν ἀπαιτεῖσθαι καὶ βασάνους ὑπομένειν. Τοῦ ἄρχοντος ὁμοίως τῆς ἐπαρχίας ι' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εἰσπραττομένου, εἰ περὶ τούτου προσελευσθείς μὴ ἐκδικήσει καὶ συνελάσει τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας καθ' ἥν διωρίσαμεν τάξιν συγγραφῆναι*. - Σύν. Βασ. E.XXVI, 6 (10ος αι.) (= JGR 5.286), αυτόθι T.VII, 21 (= JGR 5.525).

II. Ο όρος *ἀμεριμνία* απαντά και με την έννοια της φορολογικής ανενοχλησίας.

Έγγρ. Πάτμ. A' 20.12-17 (1158): *πρὸ(ς) γὰρ τῇ εἰρημ(έν)η τ(ῶν) νήσ(ων) ἀφιερώ(σει) ... ἱκαν(ῶς) πεφιλοτιμήμεθα, τυπώσεσι σίτου, νομισμάτ(ων), ἐξκουσί(αις) πλοί(ων), δωρε(αῖς) παροίκ(ων), ἐξκουσσεί(αις) παντοί(αις) τ(ῶν) ἐκδουλευόντ(ων) ἐν τῇ μο(νῇ) καί, τῷ μείζονι καὶ πρώτω, τῇ ἐλευθ(ε)ρ(ία) καὶ τ(ῇ) ἀπὸ παντὸ(ς) προσώπ(ου) δημοσι(ακοῦ) τε καὶ ἐκκλησιαστ(ικοῦ) καὶ παντὸ(ς) οἱουδήτινο(ς) ἀμεριμνία*.

ΒΙΒΛ: J. Karayannopulos, Finanzwesen 90, 115. - F. Dölger, Beiträge 77.

Σ.Β.

ἀμέριμνον, τό

Βλ. **ἀμεριμνία** II

MM 5.8.2 (1051). - A. Ivir. 41.10 (1079): *Ἥδρασται γοῦν τούτοις πᾶσι πρὸς τῆι μονῇ τὸ ἀνεπιβούλευτον (καὶ) ἀμέριμνον, ἀφ' ὧν ἔτυχον χρυσοβούλλ(ων) διαφόρων τῶν προβεβασιλευκότων ἀοιδίμων βασιλέων*.

Σ.Β.

ἀμετακίνητος, -ον

Οριστικός, τελεσίδικος, σταθερός.[1] Τύπος που απαντά σε έγγραφα από τον 11ο αι. συνήθως με τα *ἀμετάτρεπτος, βέβαιος, ἀσφαλής*. Προκειμένου περί κατοχής, αναφαίρετος, αναπόσπαστος, μόνιμος.[2]

1. AL 17.45 (1012): *ἐκπιπτέτω (δὲ) τελεί(ως) (καὶ) τῶν ἰδίων δι(καί)ων, (καὶ) τηνικαυτ(α) μενέτω τὰ παρ' ἡμῶν κεχριμένα βέβαια (καὶ) ἀμετακίνητ(α)*. - AL 63.56

(1154). - ΜΜ 5.14.20 (1228). - ΜΜ 4.26.24 (1262). - ΜΜ 5.105.8 (1332). - ΜΜ 3.113.30 (1342). - A. Pantocr. 9.18 (1374). - ΜΜ 3.152.1-2 (1406), 161.25 (1418), 171.21 (1423), 214.28 (1442), 223.22-23 (1447).
2. ΜΜ 4.344.6 (13ος αι.): *ἕξει τοίνυν ἡ μονὴ τὸ ῥηθὲν χωρίον κατὰ ἀναφαίρετον κυριότητα καὶ δεσποτείαν ἀπαρασάλευτον, ... ἔχειν εἰς τοῦτο τὸ ἔμπεδον καὶ ἀμετακίνητον.* - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 54.7-8 (1089). - ΜΜ 3.256.2 (1432).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμετακινήτως

AL 43.13 (1081): *Οἱ δέ γε περιλειφθέντες κληρονόμοι + τῶν ἰδίων μερῶν ἐκπέσωσι στάσεως +, ἀλλὰ δεσπόζοντες τούτων ἀμετακινήτως εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον τὰ ὑπὲρ αὐτῶν τελέσματα καταβάλλωνται.* - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 53.207 δ' (1089), αυτόθι 55.15 (1097-1109). - Πείρα 38.ιγ' (11ος αι.) (= JGR 4.155.4). - ΜΜ 4.3.21 (1228), 47.14 (1231), 21.12 (1235), 25.24 (1251), 138.29-30 (13ος αι.). - ΜΜ 3.143.3 (1390). - ΜΜ 5.267.20 (14ος αι.).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμεταποίητον, τό

Το να μη μπορεί κάτι να τροποποιηθεί, το αναλλοίωτο. Ο όρος απαντά σε έγγραφα του 14ου αι. συνήθως με το **ἀπαρασάλευτον**,↗ *μόνιμον, στέργον,* **ἀδιάσειστον** ↗ κ.ά.

ΜΜ 5.277.23 (1364): *Ἔπειτα καὶ ἀδιάσειστον καὶ ἀμεταποίητον σχοίη τὸ κῦρος καὶ τὴν νομὴν ἐπὶ πᾶσι τοῖς προανατεθειμένοις αὐτῇ γονικοῖς κτήμασι καὶ παροίκοις παρὰ τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαριστῶν βασιλέων.* - ΜΜ 5.84.2 (1319), 3.247.26 (1374). - A. Pantocr. 11.34 (1386). - ΜΜ 5.115.20 (14ος αι.), 11.34 (1386).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμετάπτωτον, τό

Το να μη μπορεί κάτι να υποστεί αλλαγή, περιστολή ή περικοπή.

ΜΜ 4.300.34 (13ος αι.): *ὡς τὸ παρὸν διαλαμβάνει ὑπόμνημα, εὐδοκεῖ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τὸ ἀμετάπτωτον ἔχειν τὰ ἐμπειριειλημμένα τούτῳ καὶ ἀμετάθετον.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμετασάλευτος, -ον

Ο μη επιδεχόμενος μετάθεση, ο αμετακίνητος, ο σταθερός.

ΜΜ 4.344.11 (13ος αι.): *ἕξει τοίνυν ἡ μονὴ τὸ ῥηθὲν χωρίον κατὰ ἀναφαίρετον κυριότητα καὶ δεσποτείαν ἀπαρασάλευτον, καθὼς ἐν τῇ παρούσῃ τῆς βασιλείας μου ἀργυροβουλλίῳ γραφῇ περιείληπται τῇ ταύτῃ ἐπιχορηγούσῃ ἔχειν εἰς τοῦτο τὸ ἔμπεδον καὶ ἀμετακίνητον ἐφ' ᾧ καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κεφαλατικευόντων, δουκευόντων, ἐνεργητῶν φορολόγων, ἀπαιτητῶν καὶ ἑτέρων ... ὀφείλει ἐπαγαγεῖν τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ τὸν τυχόντα ἐπηρεασμὸν ἕνεκα τῆς ἀναποσπάστου κατοχῆς καὶ τῆς ἀμετασαλεύτου νομῆς τοῦ τοιούτου χωρίου, ἀλλ' ὀφείλει κατέχειν τοῦτο πάντη ἀδιαιρέτως καὶ ἀζημίως.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἄμμα, τό

Μονάδα μέτρησης επιφανείας ίση με το 1/64 της **ἀρούρας**↗.

P. Oxy. IV, 669 (300): *Μέτρων εἴδη ἐστίν τ[άδε· δάκτυλος], παλαιστής, ... ἄμμα, πλέθρον,* .... - P. Manch. 64.1 (4ος-5ος αι.). - C. Wessely, Studien XX, 110.8 (5ος αι.), X, 201 (5ος-6ος αι.). - P. Lond. 1718.79, 81, 88. - P. Masp. II, 67.151,106. - C. Wessely, Studien X, 228.257.11 (6ος αι.). - P. Oxy. 16 (6ος-7ος αι.). - C. Wessely, Studien X, 115.2, 244, 248.10,11 (7ος αι.): *ἀρουρῶν β αμ(ά)τ(ων) π.* - BGU 872.3: *μέρος τῶν δέκα ἀμμάτων.* - P. Lond. IV.G 610 (8ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Preisigke, Fachwörter λ. ἄμμα. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 78, 90, 258.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀμμιατικόν, τό

Ναυτικός φόρος το περιεχόμενο του οποίου μας είναι άγνωστο. Απαντά μία φορά σε έγγραφο του Αλεξίου Γ' Αγγέλου (1195-1203)) της μονής Χιλανδαρίου, μεταξύ άλλων ναυτικών φόρων.

A. Chil. I 5.29 (1199): *(καὶ) πάντα τὰ τ(ῇ) μο(ν)ῇ τοῦ Χελαντ(α)ρ(ίου) εἰς βρῶσ(ιν) τὲ (καὶ) πόσ(ιν) χρήσιμα εἴδη ἐμπορεύε[σθαι] (καὶ) ταύτ(η) προ(σ)ποριζ(ειν), ἐξκουσσευόμ(ενον) παρ' αὐτ(ῆς) ἀπό τε λιμενιατ(ικ)οῦ, σκαλιατ(ικοῦ), ἀμμιατ(ικοῦ), ἐμβλητ(ικί)ου, ἐκβλητ(ικί)ου.*

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀμμωνιακή, ἡ

Φόρος πιθανώς επί του εξορυσσομένου ορυκτού άλατος (**ἅλας**↗ Β.). Η λέξη απαντά μία φορά.

P. Oxy. 1905.9 (τέλος 4ου-αρχές 5ου αι.): *Μερισμ(ὸς) ἀρουρ(ῶν) ιε (ἔτους) ἰνδικ(τίονος), οὕτως. ἐσθῆτος τῶν (ἀρου.) ... καὶ τῆς χλαμ(ύδος) α στιχ(άριον) λινοῦν ... χρυ[σο]ῦ βουρδόνων τῶν (αρου.) μςδ' ... τιρώνων τῶν (ἀρου.) κ(δ'... [ναύ]λου θαλαττίωνος τῶν (αρου.) σμγ νό(μισμα) α...... ἀμμωνιακῆς τῶν (αρου.) δρ γρ(άμμα) α.*

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 73, 80. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 299, 311.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀμπελικά, τά

Φόρος αμπέλου.

C. Wessely, Studien X, 36 (7ος αι.).

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀμπελόπακτον, τό

Μίσθωμα (**πάκτον**↗) αμπελώνα[1] και κατ' επέκταση ο νοικιασμένος αμπελώνας.[2] Σε έγγραφο του 14ου αι. μαρτυρείται *ξενοχωρητικὸν ἀμπελόπακτον*, επειδή καταβαλλόταν από **ξενοχωρίτας**.↗[3]

1. L. Petit, Notre Dame 36.18 (1152): *ὀφείλοντας ἐξκουσσεύεσθαι παρὰ τῆς μονῆς ἀπό τε ζευγολογίου, ἐννομίου, μελισσοενομίου, ἀμπελοπάκτου, ἀερικοῦ καὶ ἁπλῶς οἱουδήτινος βάρους καὶ τέλους δημοσιακοῦ*, αυτόθι 38.28 (1152): *νέμεσθαι ἀτελῶς πάντη καὶ ἀβαρῶς, ἀνώτερα διατηρουμένους παντὸς δημοσιακοῦ λειτουργήματος, ζευγολογίου δηλαδή, ἐννομίου, ἀμπελοπάκτου.*
2. AL 89.146-148 (1298): *ἕτερα χωράφια ἐπιλεγόμενα ... μετὰ τοῦ ἐν αὐτ(οῖς) ἀμπελοπάκτου· ἕτερα χωράφια εἰς τὴν τοποθεσί(αν) ... καὶ ἀμπελόπακτον.* - A. Xén. 4.5 (1300): *Ἐν τῷ κατεπανικίῳ Καλαμαρί(ας), ἐν τῇ τῶν Ἀβραμιτ(ῶν) περιοχῇ κἀν τῇ τοῦ Στομίου περιοχῇ, γῆ ἰδιοπερόριστος ... ἐν ᾗ ἀμπελόπακτον μο(δίων) ὀκτώ.* - A. Xén. 5.4 (1300). - A. Ivir. 70.316 (1301): *ὑπ(ὲρ) τοῦ ἐκεῖσε ἀμπελοπάκτου ἀπὸ τῶν ξενοπαροίκων ὡσεὶ μοδ(ίων) ξδ' (ὑπέρ)π(υ)ρα ὀκτώ*, αυτόθι 70.387 (1301). - A. Ivir. 75.516 (1318). - A. Esph. 14.187-188, 189 (1318). - A. Xén. 13.74 (1320). - A. Ivir. 79.507 (1320). - A. Esph. 16.68 (1321). - AL 109.942, 943, 946, 951-952, 956, 958, 976 (1321). - A. Xén. 17.34 (1322): *ἀμπέλιον ἰδιόκτητον τῇ μονῇ ἕτερον ἀμπελόπακτον μοδί(ων) ἕξ.* - AL 118.150, 151 (1329). - A. Dion. 2.37 (1347). - A. Pant. 11.16 (1353). - A. Doch. 48.31-32 (1381), αυτόθι 51.9-10 (1404), 58.3-4 (1419).
3. A. Ivir. 86.49 (1341): *Ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε ξενοχωρητ(ικ)οῦ ἀμπελοπάκτου (ὑπέρ)π(υ)ρ(ον) ἕν· ἀμπ(έ)λ(ιον) ἰδιόκτητον τῆς αὐτῆς μονῆς.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Βιβλιοκρ. του V. Mošin, Bemerkungen zum Chilandar-Praktikon, BZ 38 (1938) 244. - A. Dion. 45 σχόλια. - N. Svoronos, Structures 57 σημ. 30. - A. Dion. 2 σχόλια (1347). - AL IV, 162 σχόλια. - V. Mošin, Akti 214. - A. Solovjev - V. Mošin, Diplomata 390-391.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμπελοπεριβόλιον, τό ή ἀμπελοπερίβολος, ὁ

Περιφραγμένο αμπέλι ή αμπέλι μέσα σε κήπο στον χώρο των **ἐσωθυρίων**↗ ή **ἐνθυρίων**.↗[1] Πρβλ. και *ἀμπελοκήπιον*.[2]

1. MM 4.101.4 (1283). - AL 91.100 (ca. 1300): *ἀμπελωπερίβολ(ον) μετ' ὀπωροφό(ρων) δένδρ(ων) ἐν τρισὶ τμήμ(α)σι μοδ(ίων) ζ'*, αυτόθι 91.145, 195. - A. Xér. 18.A.37 (ca. 1300). - A. Esph. 8.11 (ca. 1300). - A. Ivir. 70.74 (1301). - AL 97.34 (1304), αυτόθι 99.35 (1304). - A. Xér. 18.D.I.14, II.29, 33, III.21, 22, 27 (1315-1320). - A. Esph. 14.19 (1318). - AL App. IX.4 (1319). - A. Xér. 18.E.II.23, III.1 (1320-1325). - AL 108.767 (1321), αυτόθι 109.159, 183, 627, 628, 662, 703, 709, 710, 711-712, 713, 715, 729, 734, 761, 799, 825, 879, 910, 949 (1321). - A. Xér. 18. E.I.20 (1325-1330). - A. Prodr. 35.61 (1339-1342): *μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ ὑποστάσεως καὶ τῶν περὶ αὐτὸ οἰκημάτων καὶ τοῦ πλινθοκτίστου πύργου, καὶ τοῦ ἀμπελοπεριβολίου γύρωθεν αὐτοῦ.* - AL 136.107 (1355): *τοιούτου ναοῦ (καὶ) τοῦ ἐν αὐτῷ εὑρισκομένου ἀμπελοπεριβολίου*, αυτόθι 139.114-115 (1361).
2. MM 6.6.11 (1073).

ΒΙΒΛ.: A. Esph. 22 σημ. 74a. - N. Svoronos, Structures 55 σημ. 23.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀμπελοτόπιον, τό ή ἀμπελότοπος, ὁ

Γη κατάλληλη για καλλιέργεια αμπέλου.

F. Trinchera, Syllabus 41.15, 18, 24, 27, 31, 32 (1054). - A. Doch. 3, σ. 60 σημ. στο

verso (1112). - F. Trinchera, Syllabus 79.28, 32 (1116), 140.17, 21, 33 (1145), 198.9, 11, 16 (1179), 217.17, 24, 30 (1183), 269.13 (1217): *ἐπείπερ μοι παρέδωκας ἀμπελότοπον ἓν πεντηκόντα εἰς τὸ ὄρτε ἕνεκα τοῦ ἐμφυτεῦσαι με αὐτό, καὶ κατ' ἔτος δοῦναι ὑμῖν εἰς ἀναγνώρισμα αὐτοῦ μίαν λίτραν κηρίου καὶ πλέον οὐδὲν, καὶ ταῦτα ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν βαΐων*. - A. Xér. 10.16 (1275). - AL 91.III. 216 (ca. 1300). - A. Xén. 4.11 (1300). - A. Ivir. 70.144 (1301). - A. Xén. 6.11,12,13,14 (1303). - A. Doch. 10.51 (ca. 1307). - A. Xén. 12.46 (1318), 13.123 (1320). - AL 108.538, 545 (1321), 109.477, 487 (1321), 111.27 (1321), αυτόθι App. X.22 (1321). - A. Xén. 17.44 (1322): *ἔνθα εἰσὶ (καὶ) εὐκτήρια τρία, τὸ μ(ὲν) εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας Θ(εοτό)κου ... τὸ δ' ἕτερον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτ(υ)ρ(ος) Βλασίου, ἔχοντα ἐν διαφόροις τμήμασιν ἀμπ(έ)λ(ια) μοδί(ων) δεκαέξ καὶ ἀμπελοτόπιον μοδίων ἐννέα*, αυτόθι 19.67 (1322/23), 21.30 (1325), αυτόθι App. I.36, App. II.60 (προ 1338). - A. Doch. 19.18 (1338), 20.35 (1341). - Χρυσόβουλλον Αγ. Αναργύρων III.13 (1342-1344). - AL 136.9, 32, 54, 79, 82, 83, 94, 106 (1355). - AL 139.40, 42-43, 113, 129 (1361).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Schatz. 188.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναβολικόν, τό

Φόρος επί ειδών κρατικού μονοπωλίου.

SB 7756.5 (358). - P. Théad. 34.26 (4ος αι.): *ἀποδέκται λίνου τοῦ ἱεροῦ ἀναβολικοῦ*. - SB 9306.1 (5ος αι.). - P. Oxy. 1136.3 (420): *ὑπὲρ ἀναβολικοῦ*.

ΒΙΒΛ.: L. Mitteis, Grundzüge 249. - A. Déléage, Capitation 80, 87, 112. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt. 222, 238, 266, 300, 310.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνάγραπτος, -ον

Ο αναγεγραμμένος σε έγγραφα οικονομικής φύσεως (φορολογικούς καταλόγους, πρακτικά κ.λπ.).

Αγαθίας 166.6 (6ος αι.): *ὁ δὲ δασμοφορίαν αὐτοῖς ἐπιθεῖναι τακτὴν διακελεύεται ἀν' ἕκαστον ἔτος ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον τελεσθησομένην, ὡς ἂν ταύτῃ γοῦν διαγνοῖεν κατηκόους σφᾶς εἶναι καὶ ὑποτελεῖς καὶ παντάπασι δεδουλωμένους. καὶ τοίνυν ἀνάγραπτοί γε αὐτίκα ἐγίγνοντο ἅπαντες καὶ φόρου ἀπαγωγῇ ἐπιέζοντο. ἐξ ἐκείνου τε μέχρι καὶ νῦν οὕτω τὰς εἰσφορὰς ἄγοντες διατελοῦσι*. - Μένανδρ. 100.6 (6ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.29 (1089). - AL 64.22 (1162).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναγραφεύς, ὁ

Οικονομικός υπάλληλος ασχολούμενος με την καταμέτρηση και καταγραφή της γης και τον βάσει αυτής υπολογισμό των φορολογικών στοιχείων των φορολογουμένων.[1] Ο αναγραφεύς, του οποίου πρώτη μνεία απαντά τον 9ο αι., αποτελεί συνέχεια του παλαιού **censitor**.↗ Κατά τον 12ο αιώνα φαίνεται να τίθεται στην ίδια μοίρα με τον **ἐξισωτήν**↗ και τον **πράκτορα**.↗[2] Κατά τον 13ο-14ο αιώνα αντικαθίσταται από τον **ἀπογραφέα**.↗ Στο Στρατηγικόν του Κεκαυ-

μένου μαρτυρείται και *ἀναγραφεὺς τῶν κονταράτων καὶ τῶν πλωΐμων*,[3] ο οποίος φαίνεται ότι ήταν υπάλληλος επιφορτισμένος με τη στρατολόγηση και τον εξοπλισμό των ναυτών (*ἐξέλασις πλωΐμων, κονταράτων*). Συχνά στα έγγραφα απαντά *δοὺξ ἢ κριτὴς καὶ ἀναγραφεύς*.[4]

1. Χων. Μιχ., Επ. 66.18 (12ος-13ος αι.): *διορισθήτω καταλογίζεσθαι τὸν ἀναγραφέα τὸν γεωμετρούμενον γήδια τοσούτων μοδίων τῷ νομίσματι ὅσων καὶ ταῖς ἀγχιθυρούσαις χώραις ἡμῖν κατελογίσθησαν*. - Ατταλ., Διάτ. 107.1471 (1077): *καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό ... ἀναγραφέων ... (καὶ) παντ(ὸς) ἑ(τ)έρ(ου) δουλ(είαν) τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου*. - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1158) (= JGR 1.384): *Οὐκ ἐξέσται οὖν ἀναγραφεῖ ἢ προκαθημένῳ οἱουδήτινος σεκρέτου ἢ ἐξισωτῇ ἢ ἐνεργοῦντι ἢ ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα ἀναγράφεσθαι ἢ καπνολογεῖν ἢ ἀναζητεῖν μέτρα γῆς ἢ παροίκων ποσότητα ἢ γῆς τὸ ὑπέρπλεον ἢ ὑπέρτιμον ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν*.
2. Βίος Ιωανν. 368Α (9ος αι.). - G. Schlumberger, Sig. 436 (9ος-10ος αι.). - AL 2.1 (941). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.45 (1073). - AL 39.1,2,3,9 (1079). - A. Doch. 2.40 (1089). - A. Esph. 5.1 (1095). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 20.5 (1158).
3. Κεκαυμ. 268.4-5 (11ος αι.): *Μετὰ δὲ τοῦτο ἐβάλετο αὐτὸν ἀρχηγέτην τε καὶ ἀναγραφέα τῶν τε κονταράτων καὶ τῶν πλωΐμων*.
4. AL 50.1 (1089). - MM 4.329.9 (1143), αυτόθι 320.7 (1189) και σε πολλά άλλα έγγραφα του 11ου και 12ου αι.

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 82, 83, 88. - H. Ahrweiler, Mer 152, 153. - Της ιδίας, Smyrne 128-130. - N. Oikonomidès, Fiscalité 282, 300, 305.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀναγραφή, ἡ

Καταμέτρηση γης και καταγραφή περιουσιακών στοιχείων με σκοπό τη φορολόγηση. Ο όρος με τη σημασία αυτή απαντά από τον 4ο-13ο αι., οπότε τείνει να αντικατασταθεί από την **ἀπογραφή**.↗ Την αναγραφή διενεργούσαν οι **ἀναγραφεῖς**↗ κατόπιν αυτοκρατορικής εντολής σε μη τακτά χρονικά διαστήματα.

Ευσέβιος, Βίος Κωνστ. 43.30 (4ος αι.): *ἔνθεν ἀναμετρήσεις ἐπενόει γῆς, ὡς ἂν πλείονα τῷ μέτρῳ λογίζοιτο τὴν ἐλαχίστην, δι' ἀπληστίαν περιττῶν εἰσπράξεων. ἔνθεν τῶν κατ' ἀγροὺς μηκέτι ὄντων ἀνθρώπων πρόπαλαι δ' ἐν νεκροῖς κειμένων ἀναγραφὰς ἐποιεῖτο, αἰσχρὸν αὐτῷ κέρδος ἐκ τούτου πορίζόμενος*. - Μαλ. 439.21 (6ος αι.): *ὅστις ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον ἔνθα κατέμεινεν ὁ αὐτὸς Εὐλάλιος, καὶ ποιήσας ἀναγραφὴν τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, εὑρέθη ἡ περιουσία αὐτοῦ ἄχρι νομισμάτων φξδ'*. - Εκλογή 2.3 (741). - Συν. Θεοφ. 261.9 (10ος αι.). - Κεκαυμ. 152.30 κ.ε. (11ος αι.). - MM 5.7.21 (1051). - AL 56.77, 98-99 (1104). - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1158) (= JGR. 1.384). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 10.20 (1186): *καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντο(ς) χρυσο(βού)λλ(ου) λόγου ἐξκουσεύεσθ(αι) τοὺς τοιούτους παροίκους ἀπὸ πάσης ἀγγαρείας, παραγγαρεί(ας) ψωμοζημί(ας), ... παντὸ(ς) καὶ παντοίου τέλους, ... ἀερι(κοῦ), καπνικοῦ, νεατ(ι-κί)ου ... καὶ αὐτ(ῆς) δὴ τ(ῆς) ἀναγραφῆς*. - MM 4.319.6-7 (1189): *Θείᾳ καὶ προσκυνητῇ κελεύσει ἐνεργούντων ἡμῶν τὴν ἀναγραφὴν τοῦ θέματος Μυλάσσης καὶ Μελανουδίου καὶ τῶν περὶ τὸ τοιοῦτον στρατιωτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν ἀκινήτων κτίσεων*. - Πρόσταγμα Μανουήλ Α' Κομνηνού (1151 ή 1166) (= JGR

1.388). - Χων. Μιχ., Υπομν. 307.10 (12ος αι.). - ΜΜ 4.322.23-24 (12ος-13ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 63.1, 4 (1246).

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Fiscalité 52.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀναγραφικὴ διάγνωσις, ἡ

Έγγραφο που εκδίδει ο **ἀναγραφεύς,↗** αφού διενεργήσει την **ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν↗** και **ἀποκατάστασιν.↗**

ΜΜ 4.319.4 (1189): *Ἑτέρα διάγνωσις ἀναγραφικὴ Βασιλείου τοῦ Βατάτζη.*

ΒΙΒΛ.: A. Heisenberg, Palaiologenzeit 77.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀναγραφικὸν δικαίωμα, τό

Το καταγεγραμμένο από αναγραφέα (**ἀναγραφεύς↗**) δικαίωμα κατοχής γης.

Έγγρ. Πάτμ. Β' 64.17 (1251), 67.12 (1262): *ἠναγκάσαμ(εν) προ(σ)κομεῖσαι ἡμῖν δικαίωμα γονικὸν ἢ ἀναγραφικ(όν), καὶ οὐκ ἠδυνήθη(σαν) [ἀ]ποδεῖξαι ἡμῖν περὶ ταύτ(ης) τῆς γῆς τὸ οἱονοῦν.*

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀναγραφικόν τέλος, τό

Φόρος επιβαλλόμενος από τον **ἀναγραφέα.↗**[1] Απαντά και ως *ἀναγραφικὸν φορολόγημα.*[2]

1. ΜΜ 6.126.16 (1193): *καὶ ἀποδιδόναι σοι καὶ τὸν κατὰ νόμους καθολικὸν τῆς ἐκδικήσεως δεφενσίωνα, ὡς καὶ σοῦ αὐτοῦ συμφωνοῦντος μετὰ παντὸς τοῦ μέρους σου, τὸ τελεῖν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ... ... καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὸ ἀνῆκον ἀναγραφικὸν τέλος αὐτῶν.*
2. Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1158) (= JGR 1.384.30).

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Epitéleia 71-75, 91.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀναθεώρησις, ἡ (ἀναθεωρῶ)

Η επανεξέταση των ακινήτων από τους **ἀπογραφεῖς↗** για να διαπιστωθούν οι τυχόν μεταβολές, να γίνει η φορολογική αναπροσαρμογή και να καταγραφεί στους φορολογικούς καταλόγους η νέα φορολογική επιβάρυνση. Ο όρος απαντά από τον 13ο αι. και εξής.[1] Συχνά απαντά η έκφραση *ἀπογραφικὴ ἀναθεώρησις.*[2]

1. Έγγρ. Πάτμ. Α' 34.1-2 (1268): *Ἐπεί ... ὁ τὴν ἀπογραφὴν ποιούμενος εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ἀναθεωρήσας καὶ τὰ προσόντα δίκαια τῇ καθ' ὑμᾶς μονῇ, ἀποκατέστησεν αὐτὰ πά[λιν] κατὰ τὰς περιλήψεις τ(ῶν) προσόντ(ων) αὐτῇ δικαιωμ(ά)τ(ων), ἐπιθεὶς καὶ τό ἀναλογοῦν αὐτ(οῖς) τέλος.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 6. Π.16, 18, 30 (1261), αυτόθι 61.34 (1216). - ΜΜ 4.5.6, 29 (1235). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 14.25 (1259), 31.8,12 (1259), 32.2 (1263), 34.1 (1263). - A. Zogr. 53.1 passim (1294). - Έγγρ. Πάτμ. Α' Β.45 (1326 πεποιημένο χρυσόβουλλο), Γ.49-51 (1331 πεποιημένο χρυσόβουλλο).
2. A. Esph. 22.42-44 (1346): *οὔτε ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστασιν*

μέλλων ποιήσασθαι οὔτε τις ἄλλος ἕξουσιν ὅλως ἄδειαν εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν ἢ ἀπογραφικὴν ποιῆσαι ἀναθεώρησιν. - A. Xér. 25.36, 46 (1346).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 81. - A. Heisenberg, Palaiologenzeit 77. - J. Karayannopulos, Vademecum 330 σημ. 58. - Σ. Κουγέας, Χρυσόβουλλον 381.

Σ.Β.

ἀναθεώρητος, -ον

Αυτός που δεν υπόκειται σε αναθεώρηση (**ἀναθεώρησις**↗).

A. Phil. (N.) 3.2 (1344): *κατέχειν τούτοις αὐτὸ ἀνενοχλήτος παντι (καὶ) ἀδιασίστως ἀναθεόρητον, ... ἀναφέρετον, ἀναπόσπαστον.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναθεωρήτως

A. Solovjev - V. A. Mošin XI.55 (1346): *ὅθεν καὶ τῇ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη μονὴ τὸ δηλωθὲν κτῆμα, ..., ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, ἔτι τε ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως καὶ ἀναθεωρήτως.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνακαινίζω

Ανανεώνω, επαναφέρω την ισχύ μιας σύμβασης.

Σύν. Βασ. Ε.Ι, 22 (10ος αι.) (= JGR 5.249.5): *Ἐὰν τὸ χρέος μετατεθῇ ἤτοι ἀνακαινισθῇ, ἐλευθεροῦνται καὶ οἱ ἐγγυηταὶ καὶ οἱ μανδάτορες,* αυτόθι Ε.XXVI,6 (= JGR 5.286. 25): *οὐ δύναται ὁ ἐντολεὺς ὁ ἐνταλθεὶς κινῆσαι περὶ χρέους μέρος λαβεῖν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμεριμνίαν ποιῆσαι· ἐπειδὴ οὐδὲ μετατεθῆναι ἢ ἀνακαινίσαι δύναται τὴν ἀγωγήν.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνακαμπτικὸν τέλος, τό

Τέλος που πληρωνόταν κατά την ανανέωση (**ἀνάκαμψις**↗) της **ἐμφυτεύσεως.**↗ Συνήθως ονομαζόταν **εἰσδεκτικόν.**↗ Ο όρος απαντά σε έγγραφο του 1377 της μονής Λαύρας.

AL 148.11 (1377): *ἐν οἷς ἐστὶ (καὶ) μαγκιπ(ικ)ὸν ἐργαστ(ή)ρι(ον) (καὶ) τέλος ἀνακαμπτικ(όν).*

ΒΙΒΛ.: AL III., σ.110 (σχόλια).

Α.Σ.- Ζ.

ἀνακαμπτικός, -ή, -όν

Αυτός που αναφέρεται στη μίσθωση και καλλιέργεια κτημάτων ύστερα από ανανέωση της **ἐμφυτεύσεως**↗ (**ἀνάκαμψις**↗).

MM 3.237.27 (1217): *ἐξελαβόμην κατὰ πρώτην ἔκδοσιν ἀνακαμπτικῷ τρόπῳ ἀπὸ σοῦ ... τμήμα μοδίων βασιλικῶν τριῶν.*

Α.Σ.- Ζ.

ἀνακαμπτικῶς

D. Zakythinos, Despotat 183 (1312): *ὁ οὖν εἰς ἔπειτα βουληθεὶς ἀπὸ τούτων ἐπιδοῦναι τινὶ λόγῳ κληρικάτου ἢ ἀνακαμπτικῶς ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινί.* - Επιγραφή Μυστρά του 1312: G. Millet, Inscriptions 122-123. - Inscr. Pelop. 63.3 (α' μισό 14ου αι.). - Μ. Γκιτάκος, Επιγραφαί 114 (από την Σκύρο).

Α.Σ.- Ζ.

ἀνακαμπτικῶς ἔχοντες

Κατηγορία **ἐμφυτευτῶν**↗ που έχουν ανανεώσει τη συμφωνία **ἐμφυτεύσεως.**↗

Επιγραφή Μητροπολίτη Νείλου στο Μουσείο της Σπάρτης (1339): Βυζαντίς 1.422-3. - G. Millet, Inscriptions 124-125: *ἵνα ἀπό γε τοῦ νῦν μή τις κληρικῶν ἢ τῶν παροίκων ἢ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων πωλήσῃ κτῆμα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐνεχυριάσει .. ὁ δὲ βουληθείς, εἴ τις ἂν εἴη κληρικός κἂν πάροικος κἂν τῶν ἐχόντων ἀνακαμπτικῶς πωλῆσαι ἢ ἐνεχυριάσαι.* - Inscr. Pelop. 63.3.

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Despotat 186-187. - O. Tafrali, Thessalonique 37. - F. Dölger, Beiträge 148. - AL III, σ.110 σχόλια. - I. Medvedev, Ανάκαμψις 108, 111, 113.

Α.Σ.- Ζ.

ἀνακάμπτω ή ἐπανακάμπτω

Ανανεώνω τη συμφωνία της **ἐμφυτεύσεως.**↗

Νεαρά Λέοντος ΣΤ' και Αλεξάνδρου (909) (= Σύνταγμα 5.255): *καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀπὸ πρώτου προσώπου εἰς πρῶτον, ἀνακάμπτειν τὸν κατέχοντα.* - ΜΜ 3.238.13-14 (1217): *μετὰ τὴν ἐκμέτρησιν τῶν τῆς παρούσης ἐκδόσεως εἴκοσι καὶ πέντε χρόνων τῆς βελτιώσεως αὐτῶν τῆς περισωζομένης πάλιν ἐπανακάμπτειν ἡμᾶς.*

Α.Σ. - Ζ.

ἀνάκαμψις, ἡ

Α. Ο όρος σπάνιος· χρησιμοποιείται για να δηλώσει την ανανέωση της **ἐμφυτεύσεως.**↗[1] Κατά την ανανέωση το εμφυτευτικό τέλος (**εἰσδεκτικόν**↗) διπλασιαζόταν, σύμφωνα με νόμο του Ιουστινιανού Β' που διασώζεται σε νόμο των Λέοντα ΣΤ' και Αλεξάνδρου του 909.[2] Η συμφωνία της ανανέωσης ονομάζεται *ἐπανακαμπτικὴ συμφωνία.*[3] Στο πρακτικό Λαμψάκου του 1219 αναφέρεται ο όρος anacapsis με τον οποίο προφανώς εννοείται το **ἀνακαμπτικόν τέλος**↗ ή ο ετήσιος κανών ἐμφυτεύσεως.[4] (**ἐπανάκαμψις**↗).

1. Επιτομή 7.μβ' (10ος αι.) (= JGR 4.325). - A. Guillou, Brebion στ.147: *ἐξεδόθησαν εἰς χρόνους ἐπανακάμψη (lege: ἐπ' ἀνακάμψει) ἀμπέλια,* αυτόθι στ.163: *ὅταν οἱ χρόνοι συμπληρωθήσονται τῆς ἀνακάμψεως τῶν κτημάτων.*
2. Νεαρά Λέοντος ΣΤ' και Αλεξάνδρου (= Σύνταγμα 5.255): *καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀπὸ πρώτου προσώπου εἰς πρῶτον, ἀνακάμπτειν τὸν κατέχοντα, καὶ παρέχειν διπλοῦν τὸ τελούμενον ἐμφυτευτικὸν τέλος, καὶ τὴν συνήθειαν.* - Επιτομή 7.μβ' (10ος αι.) (= JGR 4.325): *Τὰς δὲ ἀνακάμψεις, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἀεισεβάστου ἡμῶν βασιλέως Λέοντος ἀναδιπλασιάζεσθαι τὸ τέλος τοῦ ἐμφυτευσαμένου ἢ μισθωσαμένου κἄντε πρώτου

προσώπου ἢ κἄντε δευτέρου. - Πρβλ. Νεαρά ΙΓ' Λέοντος ΣΤ' (886-912) (= P. Noailles - A. Dain, Novelles 53). - MM 3.238.15 (1217): *ἐπανακάμπτειν ἡμᾶς ... καὶ διδόναι τότε διπλοῦν τὸ εἰρημένον τέλος καθάπαξ, ἔκτοτε δὲ εἰς τὸ ἁπλοῦν αὐτὸ παρέχειν κατὰ τὸ σύνηθες καὶ καθεξῆς ὁμοίως ποιεῖν.*
3. N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion 24.21 (1167): *τὴν παροῦσαν ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον ἀπὸ τελευτῆς πρώτου προσώπου εἰς πρῶτον ἐπανακαμπτικὴν συμφωνίαν καὶ ὁμολογίαν τιθέμεθα ... μετὰ τῆς δόσεως εἰσδεκτικοῦ ... ἤγουν διπλοῦ τοῦ τέλους κατὰ τὴν νεαρὰν νομοθεσίαν Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου.*
4. G. L. R. Tafel - G. M. Thomas, Urkunden II.208: *De CXX plinthis de vineis, quas receperunt pro anacapsi pp.VIII annuatim ... Summa: Li vigne cum anacapsi secundum rationem per annum et cum redditibus pp.XXXVI et karat VI.*

B. **Ὁ ἐπὶ τῶν ἀνακάμψεων**: αγνώστων αρμοδιοτήτων εκκλησιαστικός οφφικιάλιος. Αναφέρεται ανάμεσα στα οφφίκια του Cod. Leydensis (Bibl. Univ.) BPG 93F.2 = J. Darrouzès, Οφφίκια 545 E18. Πιθανόν είχε κάποια σχέση με τις ἀνακάμψεις εκκλησιαστικών κτημάτων.

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Despotat II.183-187. - N. Wilson - J. Darrouzès, Xèrochoraphion 23 σημ. 22. - G. Dmitriev, K voprosu 57. - J. Darrouzès, Οφφίκια 194. - I. Medvedev, Ἀνάκαμψις 105, 106, 109, 112, 113.

Α.Σ.- Ζ.

ἀνακεκοινωμένος, -η, -ον

Αυτός που έχει εξ αδιαιρέτου συμμετοχή στην κυριότητα ενός πράγματος.[1] Το κατεχόμενο εξ αδιαιρέτου από περισσότερους ιδιοκτήτες.[2]

1. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 1.217.21): *διὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον, καὶ δυνατοῦ προσώπου πιπράσκοντος ἢ ἄλλως ἐκποιουμένου συνεωράθη προτιμᾶσθαι τοὺς χωρίτας, ἐν οἷς εἴσιν ἀνακεκοινωμένοι, ἢ χωρὶς τῆς ἐκείνου νομῆς ἢ τῶν ὑδάτων ἢ τῶν ὀρέων οὐ δύνανται διοικεῖσθαι*, αυτόθι (= JGR 1.216.7). - MM 6.40.14 (1087).
2. Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.116 (1089): *διὰ τὸ μὴ χωρισθῆναι παρὰ σοῦ τ(ὴν) ἑκάστου νομ(ήν), ὅτε τ(ὴν) τοῦ Παρθ(ε)ν(ίου) π(αρά)δοσ(ιν) πρὸ(ς) τ(οὺς) μοναχ(οὺς) ἐγεποί(εις), ἀλλ' εἶναι ἀνακεκοινωμ(έ)ν(ην)*. - A. Xén. 15.23 (1321). - A. Esph. 30.43 (1393).

ΒΙΒΛ.: Ε. Παπαγιάννη, «Ανακοίνωση» 211-226.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνακεκοινωμένως

A. Xén. 3.24 (1300): *Ἐπεὶ δὲ εὑρίσκεται ἀρτίως κατέχουσα ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ καὶ ἑτέραν γῆν ἐν διαφόροις τμήμασιν ..., καὶ ἀνακεκοινωμένως διακειμένην*. - A. Xén. 12.18 (1318), 13.78 (1320), 17.38 (1322), 19.16 (1322/23), 30.25 (1364), App. II. 39 (1320-1338). - A.Doch. 48.5 (1381).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνακοίνωσις, ἡ (ἀνακοινῶ)

Η εξ αδιαιρέτου συμμετοχή στην κυριότητα ενός πράγματος.

A. Ivir. 10.20. (996): *εἰς δὲ τὸν [τό]π(ον) ἐν ᾧ καθεζόμεθ(α) οὔτε γονικὴν ἔχομεν*

οἱανδήποτ(ε) ἀνακοίνωσιν ἐκ τῶν χωρίων ἡμ(ῶν), οὔτε τέλη καταβαλλόμεθ(α), αυτόθι 22: *καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἢ κληρονομίαν μήτε ἀνακοίνωσιν αὐτοὺς ἔχειν εἰρηκότων, ...* - Διάταξις Λέοντος ΣΤ' (= JGR 1.171), Νεαρά Ρωμανού Α', Κωνσταντίνου, Στεφάνου και Κωνσταντίνου (934) (= JGR 1.205), Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 1.214), Νεαρά Νικηφόρου Β' Φωκά (967) (= JGR 1.253). - Tract. 116 (11ος-12ος αι.): *Ἰδιόστατον γάρ ἐστι τὸ δι' ἐπόπτου κλασματισθὲν καὶ δι' ἐπόπτου ἐκ τῆς ὑποταγῆς τοῦ χωρίου διαιρεθὲν καὶ περιορισθὲν καὶ ἐν ἰδιαζόντι μέρει ἀφορισθέν, ὥστε μήτε εἰς κατατομὰς εἶναι μήτε ἀνακοινώσεις ἔχειν μετὰ τῆς λοιπῆς ὑποταγῆς τοῦ χωρίου*, αυτόθι 120. - Πείρα 38.ιγ' (11ος αι.) (= JGR 4.154), αυτόθι 9.θ' (= JGR 4.39), 15.ι' (= JGR 4.52), 50.α' (= JGR 4.210). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.107θ (1089). - AL 65.80 (1181). - A. Esph. 30.45 (1393). - A. Chil. I 30.62 (1314). - Εξάβιβλος Γ.3.114, 116, 117, 118 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 142. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 14, 22. - N. Svoronos, Cadastre 123. - Ε. Παπαγιάννη, «Ανακοίνωση» 211-226.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνακοινωτάριος, ὁ

Ο συμμετέχων εξ αδιαιρέτου στην κατοχή κάποιου πράγματος (**ἀνακεκοινωμένος**↗). Ο τύπος απαντά μία φορά σε πατριαρχικό έγγραφο του 15ου αι.).

MM 2.354.19 (1400): *καὶ εὑρέθη ἡ τιμὴ πᾶσα τοῦ ἀνήκοντος μεριδικοῦ τῷ Ταρχανειώτῃ, ὡς ὁ τότε καιρὸς τούτοις ἐπληροφόρησε καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἡ συνείδησις, ὑπέρπυρα ἑκατόν, καὶ ἐξωνήσατο τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ μέρος ἡ τοῦ Μυρελαίου μονὴ ὡς ἀνακοινωτάριος.*

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναλλοίωτος,-ον

Αυτός που δεν επιδέχεται μεταβολή, νόθευση. Τύπος που απαντά σε έγγραφα συνήθως μαζί με το ἀμετάτρεπτος, **ἀδιάσειστος**,↗ **ἀπαρεγχείρητος**,↗ **ἀπαράθραυστος**↗ κ.ά.

A. Ivir. 17.A 63 (1012): *Ταύτην οὖν τὴν δωρεὰν θελω ἀμετάτρεπτον (καὶ) ἀναλλοίωτον εἶναι, μὴ ἔχοντος τινὸς τῶν μετ' ἐμε καθηγησομένων ἐξουσιαν τοῦ ἀνατρεπειν ταύτην, σοῦ δηλονότι (καὶ) τῶν μετα σε ἐμμενόντων ἐν τοῖς παρ' ἐμοῦ ὁρισθεῖσιν.* - AL I App. 6.43 (1012). - AL 42.36 (1081), 52.31 (1049). - MM 6.31.31-32 (1087). - Τυπ. Κεχ. 251 (1118). - AL 56.62 (1104). - MM 3.45.1 (1193), 59.15 (1206). - MM 6.152.2 (1207). - MM 3.238.20-21 (1217). - MM 4.66.17 (1242), 106.24 (1274). - A. Chil. I 22.60 (1304).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνάλωμα, τό

Ο όρος στους παπύρους δηλώνει φορολογική επιβάρυνση η οποία πιθανώς ήταν τακτική ή έκτακτη παροχή για οικονομικούς υπαλλήλους, όπως οι **συνήθειαι**↗ και μεταγενέστερα τα **παρακολουθήματα**↗.

P. Lips. 61 (a.375). - P. Flor. 95 (a.385). - P. Lips. 62 (a.384-385): *μετὰ τῆς ὀμβρύζης (ἐνβρύζης) καὶ ἀναλώματος.* - P. Masp. 118.28 (6ος αι.): *τελέσω ὑπερ σίτου καὶ χρυσικοῦ καὶ ναύλου καὶ ἀναλώματος κατὰ τὰ διαγράμματα τῆς κώμης.* - P. Oxy. 1919 (6ος αι.): *ὑπὲρ ἀναλώματος ἐξ ἔθους.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Currency 118. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 295, 300, 306, 312, 313.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναμεμιγμένοι, οἱ

Οι κατέχοντες εξ αδιαιρέτου ακίνητη περιουσία. Ο όρος απαντά στη Νεαρά Περί προτιμήσεως του Ρωμανού Α΄ (922).

JGR 1.201.18 (922): *Θεσπίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν ... ἵνα εἴ τινες τυχὸν ἀπὸ συγγενείας διηρημένως ἢ ἀδιαιρέτως ... ἢ ἄλλως καὶ οὐχ ὡς ἐξ ἐπικοίνου τοῖς ἐγγίζουσι κτήμασι κατά τι μέρος ἀναμεμιγμένοι ἢ συμπαρακειμένοι ὁμοτελεῖς ἢ ἁπλῶς πλησιάζοντες, βουληθεῖεν ἐκποιῆσαι τὰ ἴδια κατὰ πρᾶσιν ἢ ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν*, αυτόθι 202.4.

ΒΙΒΛ.: G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 33-34.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναμέτρησις, ἡ

Η μέτρηση της γης την οποία διενεργούσε ο **ἀναμετρητὴς**↗ ή ο *ἀναμετρῶν*.

Géométries 1 (11ος-13ος αι.): *Ἐν τούτῳ ἐπενόησαν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ἀναμέτρησιν τῆς γῆς, ποτὲ μὲν μετὰ σχοινίου ἤγουν τοῦ σωκαρίου, ποτὲ δὲ μετὰ καλάμου ἤγουν τῆς οὐργίας*, αυτόθι 7, 126, 273.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναμετρητής, ὁ

Υπάλληλος της οικονομικής υπηρεσίας (censitor της *τοπαρχίας*) ασχολούμενος με την μέτρηση της γης για την επαλήθευση των φορολογικών δηλώσεων, που στην περίπτωση της Αιγύπτου ήταν ιδιαίτερα απαραίτητη λόγω των μεταβολών που συνέβαιναν στις παρόχθιες γαίες του Νείλου. Ο όρος απαντά σε παπύρους.[1] Σε μεταγενέστερες εποχές δεν μαρτυρούνται ειδικοί υπάλληλοι, ἀναμετρηταί, αλλά τα καθήκοντά τους ασκούν οι εκάστοτε επιφορτιζόμενοι με την **ἀναμέτρησιν**↗ της γης, οι *ἀναμετροῦντες*.[2]

1. U. Wilcken, Grundzüge I, 2 Nr. 229.3 (4ος αι.): *Αὐρήλιοι Σαβῖνος καὶ Ἱέραξ ἀμφότεροι ἀναμετρηταὶ τοπαρχίας [...] ἄνω τοῦ μεγάλου Ἑρμουπολίτου νομοῦ*, αυτόθι I, 2 Nr. 227 (4ος αι.). - SB 4295.3 (4ος αι.), αυτόθι 4296 (4ος αι.).
2. Géométries 105 (11ος-13ος αι.): *Ἐρώτησας πάντως, πόθεν καὶ τίς ἡ ἀνάγκη, ἥτις ἀληθεύειν ποιεῖν τοὺς ἀναμετροῦντας τὴν γῆν λέγοντας, ὡς αὕτη μὲν τοσούτου ἄλλη δὲ τόσου καθέστηκε μοδισμοῦ, καὶ πόσα σχοινία ἀναγκαίως τοῦ μοδίου διαγινώσκεται ποιοῦντα τὴν γῆν, καὶ διὰ τί ἐνταῦθα μὲν τόσα ἐκεῖσε δὲ τόσα μόδια μοδίζουσι γῆν.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 52.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναπαίτητος, -ον

Ο απαλλαγμένος από φορολογική **ἀπαίτησιν**↗ ή από κάποια άλλη επιβάρυνση.

A. Prodr. 10.53 (1321): *οὔτε γὰρ τὸ τῆς σιταρχίας κεφάλαιον ἀπαιτηθήσεται ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῆς, οὔτε τὸ τῆς ὀρικῆς καὶ τῆς καστροκτισίας καὶ τοῦ ἐννομίου, ἀλλὰ συντηρηθήσεται καὶ ἀπὸ τούτων ἀνενόχλητος πάντη καὶ ἀναπαίτητος.* - MM 5.252.12 (964). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 57.11 (1197). - MM 4.348.32 (1246). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 65.27-28 (1254). - A. Prodr. 24.59 (1329). - A. Pantocr. 15.12, 19, 28.30 (1393).

Σ.Β.

ἀναπόσπαστος, -ον

Αυτός ο οποίος δεν μπορεί να αποσπασθεί, να αφαιρεθεί, να χωρισθεί. Τύπος που απαντά σε έγγραφα οικονομικής φύσεως από τον 11ο μέχρι τον 15ο αιώνα.

AL 48.14 (1086): *τὸ δια[ληφθ]ὲν ἐν τῷ θέματ(ι) τῶν Μογλέν(ων) χω(ρίον) τὴν Χοστιά[νην ἀνα]φαίρετόν τε (καὶ) ἀναπόσπαστον εἰς τοὺς ἑξ(ῆς) ἅπαντας (καὶ) διηνεκεῖς χρόνους.* - AL 56.74-75 (1104). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 26.16 (1258). - MM 5.255.35 (1299). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Θ' Παλαιολόγου (1314-1315) (= JGR 1.676). - A. Xén. 17.64 (1322), 20.42 (1324), 29.23 (1352). - A. Phil. (N.) 3.2-3 (1344), 4.28 (1347). - A. Pantocr. 17.95 (1394).

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναποσπάστως

MM 3.128.15 (1361): *καὶ διορίζεται, ἵνα ὁ ... πατὴρ ... τῆς βασιλείας μου, ... κατέχῃ καὶ ἐπικρατῇ καὶ νέμηται καὶ δεσπόζῃ τὰ ἄνωθεν εἰρημένα ἅπαντα, τά τε κάστρα καὶ τόπους καὶ περιοχὰς καὶ κτήματα, ἀνενοχλήτως πάντη καὶ ἀδιασείστως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως κατὰ τελείαν αὐτοῦ κληρονομίαν καὶ δεσποτείαν καὶ κυριότητα ....* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 62.11 (13ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 14.49 (1259). - MM 4.339.21-22 (post 1274). - A. Prodr. 7.22 (1317). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 16.17 (1323), αυτόθι 17.13, 60 (1329). - MM 3.225.25 (1450) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀναχώρησις, ἡ (ἀναχωρῶ)

Ο όρος σε παπύρους. Δηλώνει την αυτόβουλη, αυθαίρετη εγκατάλειψη του μισθίου από τον ενοικιαστή, ο οποίος έπρεπε κατά την έναρξη της μίσθωσης να βεβαιώσει ότι δεν θα αποχωρήσει πριν από τον χρόνο λήξης της σύμβασης, διότι η αναχώρησή του ενός συνεπαγόταν επίρριψη φορολογικών βαρών στους λοιπούς *χωρίτας*.

SB 9184. 3-13 (310), 9187.9-10 (318): *Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν Κάστωρ ἐξῆλθεν τὸν βίον καὶ Ἀμμωνιακὸς ἐν ἀναχωρήσει τυγχάνε[ι]*, 9011.14-15 (5ος-6ος αι.): *μήτε μὴν ἀναχ[ω]ρῆσαι ἀπό σου πρὸ τέλους τοῦ αὐτοῦ χρόνου. Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσ[ω, ὁ]μολογῶ διδόναι σοι λόγῳ προστίμου χρυσ(οῦ) νομισμάτια τριάκοντα ἕξ.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 24, 44, 171. - A. Calderini, Οι επί ξένης 19 κ.ε.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἄνδρες ταμιακοί, οἱ

Πρόσωπα τα οποία είχαν μισθώσει κρατικές γαίες και ήταν πλέον αλληλεγγύως υπεύθυνα για την καταβολή του φόρου. Ο όρος απαντά σε πάπυρο του 4ου αι.

P. Théad. 17.6 (a.332): *τρῖς ἐσμὲν οἱ προκίμενοι ἐν τῇ κώμῃ ἐν ἀρχῆ δεσπόται οἵτινες εἰσφέρομεν ὑπερ ὅλης τῆς κώμης ἀρούρων πεντακοσίων καὶ μηδὲ συνπροσχιζομένων καὶ τοῦ κατάνδρα σὺν ταμιακοῖς ἀνδράσι εἴκοσι πένται ὡς ἐκ τούτου πάνοι τὴν κώμην ἡμῶν εἰς ⟨σ⟩τενοχομιδήν ἐλθῖν. πρὸς ἀναζήτησιν δὲ ἐγενόμεθα τῶν ὁμοκωμητῶν.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 151. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 244.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀνδρισμός, ὁ

Ο όρος σε παπύρους σημαίνει τον κατά κεφαλήν φόρο, το ποσόν του οποίου ανερχόταν πιθανώς σε ένα *τριμήσιον.*

P. Lond. V 1747.2 (6ος-7ος αι.), IV 1420.7.25 κ.ε. (706). - P. Apoll. 24.6 (710): *Λοιπὸν μὴ δεηθῇ ἄλλης ἐπιστολῆς μου περὶ αὐτοῦ ἵνα εὕρῃ καὶ αὐτὸς πληρῶσαι τὸν ἀνδρισμὸν αὐτοῦ.* - SB 5948 (βυζαντ.): *ἀνδρισμὸς πέμπτης ἰνδικτίωνος.* - P. Lond. V (αραβική περίοδος) 1745.2, 1748.2, 1749.2, 1750.1.

ΒΙΒΛ.: R. Rémondon, Papyrus 60, 61. - F. Dölger, βιβλιοκρισία του R. Rémondon, Papyrus, BZ 46 (1953) 387.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀνέκδοτα, τά

Όρος ο οποίος απαντά σε φοροτεχνικά εγχειρίδια του11ου-12ου αι. και δηλώνει τμήματα γης τα οποία για διάφορους λόγους δεν είχαν συμπεριληφθεί στο κτηματολόγιο[1] ή παρέμεναν απούλητα επειδή δεν βρισκόταν αγοραστής.[2]

1. Tract. 120.24-28 (11ος-12ος αι.): *Τὰ ἀνέκδοτα ὀνομαζόμενα παρὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ κώδικος ταῦτα εἰσί· τὰ ἐν τῇ καταγραφῇ τῶν διαρίων ὁπωσδήποτε παραλειφθέντα ἀγρίδια, εἶτα διαγνωσθέντα καὶ προστεθέντα τῇ προτέρᾳ καὶ πεπλανημένῃ ρίζῃ. Ἔστω γὰρ εἶναι ταῦτα νομίσματα τριάκοντα καὶ τὰ μετὰ τοῦτο διαγνωσθέντα νομίσματα ἕξ.*
2. Tract. Nic. 322.49-52 (11ος αι.): *Τίνα ἐστὶ τὰ ἀνέκδοτα. Τὰ καταλειφθέντα ἀδιάπρατα παρὰ τοῦ ἐπόπτου ἀπὸ τῶν κλασματικῶν τόπου τοῦ δημοσίου διὰ τὸ μὴ εὑρεθῆναι ἀγοραστήν.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 152. - N. Svoronos, Cadastre 124 κ.ε. - J. Karayannopulos, Vademecum 330.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀνεκποίητος, -ον

Αυτός που δεν μπορεί να εκποιηθεί, να πωληθεί.

AL 56.66 (1104): *ἀνεκποίητα εἶναι τὰ ἅπαξ ἀφορισθέντ(α) τινί τῶν ἐπισκέψε(ων) (καὶ) ἀναπό[σ]παστα.* - NJ 22.20.2 (536). - Ατταλ., Διάτ. 456, 565 (1077). - AL 49.24 (1089). - Πείρα 15.ς' (11ος αι.) (= JGR 4.50). - AL 59.74-75 (1110). -Τυπ.

Κεχ. 443 (1118). - ΜΜ 5.416.30 (1210). - Τυπ. Ευεργ. 63. 839, 841, 843 (13ος-14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Rescrit 342.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀνεκφώνητος, -ον

Όρος που απαντά σε φοροτεχνικά εγχειρίδια του 11ου-12ου αι. και χαρακτηρίζει τμήματα γης τα οποία έχουν εκπέσει από τον φόρο και δεν έχουν υποστεί **ὄρθωσιν**↗ (αποκατάσταση στα φορολογικά κατάστιχα) και γι' αυτό μετά από παρέλευση 30 ετών έχουν μετατραπεί σε **κλάσματα**↗ των οποίων το **ψηφίον**↗ (η αριθμητική τιμή του ποσού του φόρου που τους αναλογεί) δεν έχει εκφωνηθεί, δηλαδή αναγραφεί στο φορολογικό κατάστιχο.[1] Βλ. και **κλάσμα**. Ανεκφώνητα χαρακτηρίζονται ακόμη τα **λογίσιμα**↗ (τμήματα γης στα οποία έχει δοθεί φορολογική ελάφρυνση), τα οποία αντίθετα προς τα **ἐκφωνούμενα**,↗ αναγράφονται στο κατάστιχο με μαύρη γραφή χωρίς να εκφωνείται, δηλ. να σημειώνεται το όνομα του υπαλλήλου μέσω του οποίου γινόταν η φορολογική ελάφρυνση.[2] (Βλ. και **λογίσιμα**).

1. Tract. Nic. 323.67-69 (11ος αι.): *Τίνα εἰσὶ τὰ ἀνεκφ[ώνητα]. Τὰ καταλειφθέντα ἀνόρθωτα καὶ μὴ γραφέντα ὡς μὴ ὄντος κληρονόμου.* - Tract. 120.17-20 (11ος-12ος αι.): *Τὸ ἀνεκφώνητον κλάσμα, ὁπηνίκα τοῦ ἀπόματος τὸ ψηφίον κεῖται, τοῦ δὲ παραληφθέντος κλάσματος οὐδαμῶς, οἷον, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν «ἀπὸ νομισμάτων ι' νομίσματα ...».* - Géométries 151 (11ος-13ος αι): *Ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι αὐτούργιον τὸν τόπον καὶ ζητεῖσθαι, ποιοῦσιν οἱ ἐξερχόμενοι ἀπογραφεῖς τὸ σωκάριον ὀργυιῶν θ', οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φέρειν προσθήκην εἰς τὸν δημόσιον ἐν τῷ λέγειν ὅτι εὑρέθη κατὰ περιττεῦον λιβάδιον εἰς τὸ δεῖνα λιβάδιον μοδίων τόσων ἢ ἀνεκφώνητον.*

2. Tract. 117.27-38 (11ος-12ος αι.): *Ἐκτὸς δὲ τούτων εἰσὶ τὰ δι' ἁπλότητα λογίσιμα ἤτοι τὰ ἐκπεφωνημένα καὶ τὰ ἀνεκφώνητα, ἐν οἷς οὐ πρόσκειται τὸ τοῦ σολεμνίου ὄνομα, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις τὰ λογίσιμα σολέμνια, τὰ αὐτούργια σολέμνια, τὰ ἀντὶ σολεμνίων, τὰ σταθέντα λογίσιμα καὶ τὰ χειρόσδοτα λεγόμενα σολέμνια, ὧν αἱ εἰδήσεις ἔχουσιν οὕτως· λογίσιμον λέγομεν ἁπλῶς ἐκφωνούμενον, ὅταν τὸ τελούμενον παρά τινος δημόσιον ἐκ φιλοτιμίας βασιλικῆς λογισθῇ διὰ κινναβάρεως ἤτοι προσγραφὴν δέξηται διὰ κινναβάρεως περιέχουσαν τὸ «ἐλογίσθη προσώπῳ τοῦ δεῖνα» ἐπάνω τοῦ οἰκείου στίχου ἐν τῇ παραθέσει τῶν τοῦ γενικοῦ χαρτίων διά τινος τῶν βασιλικῶν ἀνθρώπων κατὰ βασιλικὴν πρόσταξιν, ἁπλῶς δὲ λογίσιμον ἀνεκφώνητον, ὅπερ ὁμοίως ἐλογίσθη προσώπῳ τοῦ δεῖνα, οὐ πρόσκειται δὲ τὸ πρόσωπον, δι' οὗ ἐλογίσθη, ἀλλὰ καὶ διὰ μέλανος ἔχει τὴν προσγραφήν.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 146. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 73. - J. Karayannopulos, Vademecum 332. - N. Oikonomidès, Fiscalité 183.

Μ.Γ.- Ι. - Π.Κ.

ἀνενοχλησία, ἡ

Απαλλαγή από οχλήσεις, από κάθε είδους οικονομικές απαιτήσεις ή διεκδικήσεις εκ μέρους του δημοσίου ή ιδιώτη. Απαλλαγή από απαιτήσεις φορολογικές. Ο όρος απαντά σε έγγραφα από τον 13ο αι. και εξής συνήθως μαζί με τις λέξεις **ἐξκουσσεία**↗ και *ἀσφάλεια* και αφορά σε μονές, μοναχούς, παροίκους, ιδιώτες.

A. Chil. 13.93 (1299): *ἐξκουσευθήσεται καὶ τοῦτο καὶ διατηρηθήσεται ἐκτὸς δόσεως λιμενιατικοῦ, σκαλλιατικοῦ, ἐμβλητικίου ..., καὶ λοιπῆς οἱασοῦν ἀπαιτήσεως, καθὼς δηλονότι εὑρίσκεται καὶ μέχρι τουνῦν διατηρούμενον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐξκουσείᾳ καὶ ἀνενοχλησίᾳ διὰ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων.* - MM 4.5.6 (1235), 82.4 (1251), 263.27 (1252). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 73.12-13 (1273), αυτόθι 15.29 (1292). - A. Prôt. 12.184 (1312). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 16.34 (1323). - A. Phil. (N.) 1.8-10, 12 (1326): *(καὶ) οὔτε δι' ἀπαίτησ(ιν) μι[τ]άτου ἐνοχλήσης αὐτῷ, οὔτε δι' ἀπα[ί]τησ(ιν) ἀχύρου, οὔτε δι' ἀπαίτησ(ιν) ἄλλου τινός εἴδους, ... (καὶ) εὑρ[ίσ]κητ(αι) εἰς τὴν ἀνενοχλησί(αν) εἰς ἣν ὁρίζ[ει] ἡ βασιλ(εία) μου εὑρίσκεσθαι αὐτό.* - A. Prodr. 19.17 (1326). - A. Kastam. 4.40 (1333), αυτόθι 5.30 (1362). - Χρυσόβουλλον Αγ. Αναργύρων Ι 266.29 (1342-1344). - A. Xér. 25.39, 48 (1346), 26.94, 97-98 (1349). - A. Esph. 19.35 (1334), 22.37, 46 (1346), 26.20 (1359). - A. Xén. 32.43 (1419), 33.18 (1452). - A. Phil. (N.) 7.31 (τέλος 14ου-αρχές 15ου αι.) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

Μ.Γ.- Ι. – Π.Κ.

ἀνενόχλητος, -ον

Αυτός τον οποίο δεν μπορεί κανείς να ενοχλήσει με οικονομική ή άλλη απαίτηση. Ο όρος απαντά από τον 10ο αι. και εξής και αφορά σε κτήματα ή πλοία μονών,[1] μοναχούς,[2] μονές,[3] ιδιώτες,[4] παροίκους[5] ή εκκλησίες.[6]

1. A. Ivir. 8.14 (995): *τὰ περιξ τοῦ τοίουτου καστρου κτημματ(α) στιχους τὼν αρίθμὸν τέσαρράκοντ(α), βοὺλόμεθὰ και ημης ... εγκουσευεσθαι αὐτοὺς απὸ πάντοίὰς ενόχης καὶ επίρείας ... αλλὰ κ(αὶ) μητάτου (καὶ) λοίπὴς πασις επιριας δίαφοίλάττέσθαὶ αυτους ἀνενόχλείτους.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.15 (1073): *καὶ ἀνενόχλητ(α) σεκρετ(ικῆς) πάσ(ης) εὑρεσιλογίας ... ἐδωρήθησαν κτήματα.* - A. Chil. 61.36 (1321): *καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία μονὴ τοῦ Χελανταρίου τὰ εἰρημένα πάντα κτήματα ἀνενόχλητα παντελῶς ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ ἑτέρας ἁπάσης διενοχλήσεως.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 33.2, 5 (1264): *ἵνα τὰ σανδάλ(ια) τῆς κατ' αὐτοὺς μονῆς διαμένωσιν ἀνενόχλητ(α), ... ἄλλα τέσσερα 'δύο/ σανδάλια ἔχειν ἐξκουσσάτα πάντη καὶ ἀνενόχλητα πά[σης] δημοσιακ(ῆς) ἐπηρεί[ας.* - A. Ivir. 13.20 (1007). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 23.11 (1214), 39.3 (1271), 41.8 (1283). - MM 4.215.22 (13ος αι.), 221.10 (13ος αι.). - A. Pant. 10.72, 82 (1311). - A. Chil. I, 40.136 (1318), 42.176 (1319). - A. Pant. 11.25, 27 (1353).

2. A. Ivir. 11.32-33 (996): *ἵνα ποιῶ ἐγὼ τὸ ικανὸν (καὶ) ὑμᾶς ἀζημίους (καὶ) ανενοχλήτους φυλάττω.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 66.18 (1261): *οἱ ἐν τῇ τοιαύτῃ μο(ν)ῇ ἀσκούμενοι μοναχοὶ ἀνεπειρέαστοι καὶ ἀνενόχλητοι ἐκ τ(ῶν) περιστάσε(ων) το(ῦ) δημοσί(ου).* - A. Chil. 58.11 (1321). - MM 4.230.24 (1293). - V. Mošin, Akti 1, σ.11 (1366).

3. A. Xén. 1.115, 118 (1089): *οὐχ ὀφείλεις παρενοχλῆσαι πλέον ἢ σὺ ἢ τὸ μέρος τοῦ κυροῦ Ξενοφῶντο(ς) τὴν τοῦ Δοχειαρίου μονήν, ἀλλ' ὀφείλει μένειν ἀνενόχλητος εἰς τ(οὺς) ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, ..., ὀφείλ(ει) δὲ ἔχειν καὶ τὴν ἀποθήκην αὐτῆς ἀνενόχλητ(ον).* - MM 4.261.3, 21 (13ος αι.): *Εὐδοκεῖ δὲ καὶ διὰ τοῦ παρόντος ὁρισμοῦ διαμένειν ταύτην ἀνενόχλητον πάντη καὶ ἀδιάσειστον ἀπό τε τῶν ἐνεργούντων τὰς δημοσιακὰς δουλείας ... ... καὶ διατηρεῖν τὴν δηλωθεῖσαν μονὴν ὡς τῆς βασιλείας μου ἀδιάσειστον, ἀνενόχλητον, ἀτάραχον καὶ ἀζήμιον.* - MM 4.88.3 (1257), 235.31 (1261), 151.21 (1265), 170.4 (1267), 210.12 (13ος αι.). - A. Phil. (N.) 1.7 (1326), 5.13 (1355).

4. MM 4.123.17 (1181): *ἀλλ' ὁμολογῶ τοῦ διατηρεῖν σε ἀνενόχλητον καὶ ἀζήμιον.* - MM 5.155.13 (1284): *εἰς τὸ ἑξῆς τοὺς οἰκήτορας τῆς τοιαύτης πόλεως Μονεμβασίας ... διαμένειν δὲ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ κομμερκίου δόσεως ἀκαταζητήτους τε καὶ ἀνενοχλήτους παντάπασιν.* - MM 5.166.4 (1317): *Ἐπεὶ οἱ Μονεμβασιῶται, ... διατηρῶνται δὲ καὶ ἔνθα ἂν εὑρίσκωνται καὶ κατοικῶσιν ἀνενόχλητοι καὶ ἀπὸ πασῶν ἄλλων δόσεων καὶ ἀπαιτήσεων.* - Πείρα 38.α' (11ος αι.) (= JGR 4.149). - MM 3.241.26 (1258). - A. Chil. I 37.21 (1318). - MM 4.277.30 (1386).
5. MM 4.250.26 (13ος αι.): *διορίζεταί σοι ἡ βασιλεία μου, ὡς ἂν ἐάσῃς τοὺς τοιούτους παροίκους ἀνενοχλήτους ἀπὸ τῆς τοιαύτης τῶν πλωΐμων δόσεως.* - Έγγρ. Πάτμ. 35.9 (1269).
6. MM 5.165.7 (1301): *διατηρηθήσονται τὰ τοιαῦτα ἅπαντα κτήματα καὶ αὐτούργια τῆς διαληφθείσης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Μονεμβασίας ἀνενόχλητα πάντη καὶ ἀναφαίρετα.* Και σε πολλά άλλα έγγραφα του 13ου και 14ου αι.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνενόχλητον, τό

Παροχή **ἀνενοχλησίας.**↗ Ο όρος απαντά από τον 11ο αι.

A. Ivir. 12.24 (1001). - AL 14.28 (1008). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.20 (1073). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 54.23 (1089). - AL 58.58 (1109). - MM 4.38.3 (1234-1239), αυτόθι 88.4 (1257), 26.26 (1262), 288.6 (13ος αι.), 181.16 (13ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 65.30 (1254), αυτόθι 70.37 (1271): *ὡς ἵνα ἀπό γε τοῦ νῦν ἡ σεβασμία καὶ δεσποιν(ικ)ὴ μονὴ τ(ῆς) Πάτμου τὰ τ(ῆς) περιοχ(ῆς) ταύτ(ης) κτῆματα τοῦ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ ἔχωσιν τὸ ἀπαρασάλευτον καὶ ἀνενόχλητον.* - MM 5.279.7 (1364). - A. Pant. 19.25 (1422), και σε πολλά άλλα έγγραφα.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνενοχλήτως

AL 66.12 (1184): *Ἔσονται τοίνυν οἱ τοιοῦτοι Βλάχοι τ(ῆς) μον(ῆς) τοῦ ἁγ(ίου) Ἀθανασίου, ὡς δεδήλωτ(αι), νέμοντες ἐντὸ(ς) τῶν δι(καίων) τοῦ θέμ(α)το(ς) Μογλέν(ων) ἀπὸ τοῦ νῦν (καὶ) εἰς τὸ ἑξῆς τὰ παρ' αὐτ(οῖς) ὄντα πάντ(α) ζῶα ἀνενοχλήτ(ως) καὶ ἀνεπηρεάστ(ως) καὶ ἀκαταζητήτως ἀπ(ὸ) πάσ(ης) καὶ παντοί(ας) εἰσπράξε(ως) ὑπὲρ οἱουδήτ(ι)νο(ς) κεφαλαίου.* - MM 4.321.27 (12ος αι.): *τῷ ἐνεργοῦντι τὸ θέμα Μυλάσσης καὶ Μελανουδίου, μὴ παραχωρεῖν τῷ μέρει τοῦ διαληφθέντος πριμμικηρίου παρενοχλεῖν ἡμῖν χάριν τοῦ εἰρημένου προαστείου, ἀλλὰ συνεργεῖν ἡμῖν, ὥστε κατέχειν τοῦτο ἀκωλύτως καὶ ἀνενοχλήτως κατὰ τὴν διάγνωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ ἀναγεγραμμένου ἐξαδέλφου τῆς βασιλείας σου.* - MM 6.126.4 (1193). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 26.10 (1258). - A. Xén. 11.13 (1316). - A. Chil. 37.67 (1318), αυτόθι 41.132 (1319). - A. Xén. 25.112, 144 (1338). - A. Phil. (N.) 2.21 (1342), 3.2 (1344). - A. Pantocr. 5.16, 35 (1357), 15.20, 33 (1393), 21.13, 25, 28, 32, 44, 48 (1396), και σε πολλά άλλα έγγραφα του 13ου και 14ου αιώνα.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπαύξητος, -ον

Αυτός που δεν μπορεί, δεν επιτρέπεται να αυξηθεί.

Έγγρ. Πάτμ. Α' 26.17 (1258): *καὶ τ(οὺς) προσόντ(ας) παροίκ(ους) ἀδιασείστ(ους), ἀναπο[σπάστ(ους) τὲ καὶ ἀνεπαυξήτ(ους), πάσ(ης) καὶ παντοί(ας) ἐξκουσσεί(ας) τὲ καὶ ἀνενοχλησί(ας) ἐπὶ πᾶσι τούτ(οις) κέκτησθαι.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπαυξήτως

Κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αυξήσεως. Ο όρος απαντά από τον 12ο αιώνα και εξής συνήθως μαζί με το επίρρημα *ἀνυστερήτως*.

MM 4.123.5 (12ος αι.): *ὀφείλεις δὲ ὑπὲρ ἐπιτελείας αὐτῶν καὶ παντοίου ζητήματος ἀνεπαυξήτως καὶ ἀνυστερήτως κατὰ μάρτιον μῆνα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κριτοπούλου ὑπέρπυρα ἥμισυ καὶ οὐ πλέον τι.* - AL 56.104 (1104). - MM 4.137.30, 65.24, 67.15, 85.17, 117.2 (13ος αι.). - A. Phil. (N.) 2.35 (1342). - A. Doch. 27.30 (1351). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Γ' (14ος αι.) (= JGR 1.687) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπηρέαστον, τό

Απαλλαγή από κάθε έκτακτη φορολογική επιβάρυνση (**ἐπήρεια**↗).

NJ 17.11.30 (= CJC III.124) (6ος αι.): *καὶ τὸ ἀζήμιον περιποιήσει τοῖς δημοσίοις καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτέλεσι τὸ ἀνεπηρέαστον φυλάξει.* - MM 5.136.8 (1074). - MM 4.288.5 (13ος αι.). - Νικ. Μυστ., Επ. 37 (10ος αι.): *Τοῦτο δὲ μόνον γράφομεν, ὅπερ ᾔτησας, τοῦ ἀνοῖξαι μὲν τὸ σκευοφυλακεῖον, ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ χαρτίον ὃ πρὸς τὸ ἀνεπηρέαστον τῶν ἱερέων τῆς ἐκκλησίας οἱ κατὰ καιροὺς ἔδωκαν βασιλεῖς.*

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Fiscalité 160.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπηρέαστος, -ον

Αυτός που δεν υφίσταται **ἐπήρεια**,↗ που παραμένει ελεύθερος και ανενόχλητος από φορολογικές απαιτήσεις.

Κων.Πορφ., De cer. 695 (10ος αι.): *Ἐπὶ τρισὶ χρόνοις μένουσιν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης δουλείας τοῦ δημοσίου, καὶ οὔτε καπνικὸν δίδουσιν, οὔτε συνονήν καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν τριῶν χρόνων, τελοῦσι καὶ τὴν συνονὴν καὶ τὸ καπνικόν.* - Θεοφ. Αχρ. Επ. 111.15 (12ος αι.). - F. Trinchera, Syllabus 42 (1054). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 11.21 (1197). - A. Chil. I 5.34 (1199): ..., *(καὶ) παρ' οὐδενὸς τῶν ἐν τῷ θέμ(α)τ(ι) Βολεροῦ, Στρυμ(ό)ν(ος) (καὶ) Θε(σσαλο)ν(ίκης) ἐνεργούντ(ων) δουκ(ῶν), στρατηγ(ῶν), κ(α)τεπάν(ω), κομμερκ(ια)ρ(ίων) ἢ τοποτηρητ(ῶν) ἢ ἄλλ(ων) οἱωνδήτιν(ων) δουλ(είαν) τοῦ δημο(σίου) ἐν τ(οῖς) ὅλ(οις) παραιγιαλίου μέρε(σ)ι τοῦ θέμ(α)τ(ος) Βουλεροῦ, Στρυμ(ό)ν(ος) (καὶ) Θε(σσαλο)ν(ίκης) ἐνεργούντ(ων) ἐπηρεαζόμ(ενον) ἢ ζημιούμ(ενον), ἀλλ' ἀνεπηρέαστον πάντη (καὶ) ἀζήμι(ον) διατηρούμ(ε)ν(ον) εἰς τ(ὸ)ν αἰῶνα τ(ὸ)ν ἅπαντα.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 23.10 (1214): *μήτε π(αρὰ) τῶν κ(α)τ(ὰ) καιρούς κρατούντ(ων) ἐν τῷ θέ(μα)τ(ι) τ(ῶν) Θρακησί(ων) ... μήτε ... ἀπαιτεῖσθ(αι) τὸ τυχὸν χάριν σκαλιατ(ικοῦ), κομμερκ(ίου) ... καὶ ἑτέρ(ου) ζητήματο(ς) καὶ κεφαλαίου ὁποιουδήτινο(ς) ... καὶ διατηρεῖν ταῦτα καθόλου ἀνεπηρέαστα καὶ πάσης [δημοσιακῆς συζητήσεως ἀνενόχλητα],* αυτόθι 25.15 (1258), 39.7-11 (1271): *ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ μετ' αὐτ(ὸν) ἐνεργήσοντες ὀφείλουσι διατηρεῖν τὰ τοιαῦτα τέσσαρα πλατίδια τ(ῆς) μον(ῆς) ἀνενόχλητα καὶ ἀνεπηρέαστα ἀπό τε τ(ῆς) τοῦ κομμερκίου δόσεως καὶ τῶν λοιπῶν.* - MM 4.332.21 (1272): *καθέξει τὰ τοιαῦτα κτήματα ἡ τοιαύτη μονὴ ... ἀνενόχλητα, ἀδιάσειστα καὶ ἀνεπηρέαστα χωρὶς τῶν διαληφθέντων δύο κεφαλαίων.* - A. Pant. 10.83 (1311). - MM 5.111.17 (1345), αυτόθι 112.18 (1345). - A. Xén. 29.23 (1352).- A. Dion. 18.13 (1420): *Ἔτι, καθὼς ε[ἴρηται, ἕξουσιν] ἄδειαν προσκαθῖσαι ἐκεῖ ἀν(θρώπ)ους ξένους καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπι-*

γνώστους, καὶ ἔχωσι καὶ αὐτοὺς ἐλευθέρους καὶ ἀ[νεπηρεάστους ἀπὸ τῶ]ν δημοσίων.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπηρεάστως

AL 66.12 (1184). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 14.51 (1259). - A. Chil. I 10.20 (1277): *Ἡ γοῦν βασιλ(εία) μου τὴν αἴτησιν αὐτ(ῶν) μὴ ἀποπεμψαμένη, διο[ρί]ζεται κατέχειν αὐτ(ὴν) τὸ τοιοῦτον χωρίον καὶ νέμεσθαι ἀνενοχλήτ(ως), ἀνεπηρεάστως καὶ ἀδιασείσ[τως], καὶ μὴ εὑ[ρίσκη]ἀπὸ τοῦ ... ἐνεργοῦντος ἢ ἑτέρου προσώπου τὴν οἱανοῦν [ἐ]πήρει(αν) ἢ ὄχλησιν.* - Χρυσόβουλλος λόγος Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου (1259) (= JGR 1.658). - Έγγρ. Πάτμ. Β΄ 69.39 (1263). - MM 4.335.16 (1274).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπιγνωστίκιον, τό

Ο όρος απαντά σε έγγραφο του Ανδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου (1282-1328) και πιθανόν σημαίνει τέλος το οποίο κατέβαλε ο χωροδεσπότης για τους **ἀνεπιγνώστους τῷ δημοσίῳ**,↗ δηλ. τους *ξένους, προσκαθήμενους ξένους ή ἐλευθέρους* εργάτες που εργάζονταν στην ιδιοκτησία του.

Schatz. 38.48 (1294): *Βούλεται γὰρ καὶ προστάσσει δι᾽ αὐτοῦ μη[δένα παρὰ μηδενὸς ἐπάγεσθαι ὄχλον αὐτοῖς ... ἀλλὰ διατηρεῖσθαι ἀνώτερα ... δη[μοσιακῶν ἐπηρειῶν καὶ συζητήσεων, ἤγουν ἀγγαρεί]ας, ... μιτάτου, διμοδιαίου, σιταρκίας ..., ἀπαιτήσεως ἀλωπίων, ... ἔτι τὲ ἀνεπιγνωστικίου, χοιρονομίου, προβα[τονομίου.*

ΒΙΒΛ.: P. Lemerle, Chrysobulle 432.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπίγνωστος τῷ δημοσίῳ, ὁ

Ο μη υποκείμενος καθ᾽ οιονδήποτε τρόπο στο δημόσιο. Ο μη καταχωρισμένος σε φορολογικό κατάλογο, ο απαλλαγμένος φορολογικών υποχρεώσεων.[1] Ο όρος απαντά από τον 12ο αι. και εξής. Προκειμένου για παροίκους ο όρος μαζί με τις λέξεις **ξένος**,↗ **προσκαθήμενος ξένος**,↗ **ἐλεύθερος**,↗ συνιστά τυπική έκφραση.[2] Βλ. και **ἄγνωστος τῷ δημοσίῳ**.

1. F. Dölger, Facs. 42,5 (12ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 10.12 (1186): *δωρεῖται γὰρ ἡ βασιλ(εία) μου διὰ τοῦ παρόντο(ς) χρυ(σοβού)λλ(ου) λόγου τῇ διαληφθείσῃ μονῇ ἐξκουσσείαν παροίκων ἕξ, ἐλευθέρων καὶ τῶ δημοσίω ἀνεπιγνώστ(ων), προσκαθῆσαι ὀφει(λόν)τ(ων), ἔνθα ἂν εὑρεθῶσι, καὶ γῆν δεσποτικ(ῶς) τῇ διαλειφθῆσῃ μονῇ διαφέρουσ(αν) ἐργάζεσθ(αι).* - Έγγρ. Πάτμ. Β΄ 58.18 (1197): *ἐπὶ ἐξκουσσεία πλοιαρ(ίων) τρι(ῶν), ἀνεπιγνώστ(ων) τῶ δημο(σί)ω, χωρήσε(ως) μι(ᾶς) χιλιάδο(ς) πρὸ(ς) τῇ ἡμισεία.* - MM 4.5.19 (1235), 24.9 (1251). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 26.8 (1258), 14.39,41 (1259). - AL 71.75 (1259). - Έγγρ. Πάτμ. Β΄ Π.17 (1261). - A. Doch. 8.17 (1267?). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 17.33 (1329). - A. Esph. 23.27 (1347). - A. Chil. 20.11 (1304). - A. Doch. 53.31-32 (1409). - A. Dion. 13.10, 13 (1414), 18.13 (1420). - MM 3.227.21 (1450), και σε πολλά άλλα έγγραφα.
2. Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 12.5,11 (1201): *Ἐδεήθ(η) τ(ῆς) βασιλ(είας) μου ... ... ἐκχωρηθ(ῆ)ν(αι) δὲ καί τιν(ας) ἐλευθ(έ)ρ(ους) καὶ τω δημο(σί)ω ἀνεπιγνώστ(ους), προσκαθίσαι ἐντὸ(ς) τῶν δικαί(ων) τ(ῆς) τοιαύτ(ης) μο(νῆς).* - MM 4.14.8 (1235): *Διὰ τῶν ἐν τῷ*

τοιούτῳ χωρίῳ προσκαθημένων ξένων καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπιγνώστων. - ΜΜ 4.25.27-28 (1251): *καὶ οὓς ἔχει ἡ μονὴ παροίκους καὶ ἑτέρους ξένους καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπιγνώστους ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας ἐπηρείας.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Schatz. 34. - F. Dölger, Grundeigentum 9.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπιφώνητος, -ον

Αυτός στον οποίο δεν προβάλλεται αντίρρηση, διαμαρτυρία, όχληση, αυτός εναντίον του οποίου δεν εγείρεται διεκδικητική αξίωση, ένσταση.[1] Απαντά συνήθως ως *ἀνεπιφώνητος χρόνος*,[2] *ἀνεπιφώνητος τριακονταετία*, *ἀνεπιφώνητος δεκαετία*[3] και ως *ἀνεπιφώνητος δωρεά*.[4]

1. Νεαρά Νικηφόρου Β΄ Φωκά (967) (= JGR 1.254): *β΄.Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ τῶν τεσσαράκοντα χρόνων παραδρομὴ ἀνέγκλητος μὲν καὶ ἀνεπιφώνητος παραῤῥέουσα τὸ δίκαιον ἐπεβράβευε τοῖς τὰ ἐκ τῶν στρατιωτῶν προσκτηθέντα κατέχουσι, περικοπτομένη δὲ διὰ τῶν ἐπιφωνήσεων καὶ ἀναποδίζουσα καὶ τοὺς πρὸ τῆς ἐνδείας τὰς ἐπικτήσεις ποιησαμένους ἐβάρυνε, καὶ ἀποστερεῖσθαι τούτων ἐποίει πολλάκις ἀδιαφόρως ἐνεργουμένη.*
2. Πείρα 2.β΄ (11ος αι.) (= JGR 4.18): *Ὅτι εἰ τέσσαρες χρόνοι διέλθωσιν ἀνεπιφώνητοι μετὰ τὸ ἀγοράσαι κλασματικὴν γῆν, οὐ δύναταί τις περὶ προτιμήσεως κινεῖν.*
3. Πείρα 9.ε΄ (11ος αι.) (= JGR 4.39.4): *Ἡ κατὰ βίαν πρᾶσις ἰσχύει τῆς τριακονταετίας παρελθούσης ἀνεπιφωνήτου.* - Ψελλός, Σύνοψις νόμ. (11ος αι.) (= JGR 7.394.41-42). - Εξάβιβλος Α.16.8 (14ος αι.), αυτόθι Γ.3.108: *Μετὰ μέντοι δεκαετίαν ἀνεπιφώνητον κατὰ τῶν ὁπωσοῦν συναλλαξάντων ἢ δωρεὰς δεξαμένων ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων οὐδεμία παρ᾿ οὐδενὸς τῶν ἐντεῦθεν προτιμωμένων ἢ καὶ ὡς ἐκ τοῦ δημοσίου ζήτησις ἔσται.*
4. Εξάβιβλος Γ.1.15 (14ος αι.): *Ὅτι ἀνεπιφώνητος δωρεὰ οὐ γιγνώσκεταί τινος.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνεπιφωνήτως

Πρόχειρος Νόμος 38.μγ΄ (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.213.12): *Τὰ κινητὰ πράγματα τῇ τριετίᾳ ἀνεπιφωνήτως κρατούμενα δεσπόζονται.* - Κοσμάς Μάγ., Ψῆφος 480.22 (10ος αι.): *εἰ μὴ ἀπὸ χρόνου ἔλαβον τὴν πῆξιν τυχὸν μετὰ τὴν ἐκποίησιν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν διελθόντων ἀνεπιφωνήτως, ἀναλαμβάνεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν τὰ οἰκεῖα τόπια.* - Πείρα 36.ιβ΄ (11ος αι.) (= JGR 4.145.29), αυτόθι 9.γ΄ (= JGR 4.38.40). - Θέσπισμα Λέοντος Στ΄ 376 (886-912): *Ἔξεστι τῷ κατέχοντι ἀκίνητον διαπιπράσκειν πρὸς ὃ ἄρα βούλεται πρόσωπον ἀνεπικωλύτως τε καὶ ἀνεπιφωνήτως.* - ΜΜ 6.126.4 (1193): *ἀντιπαραδεδώκαμέν σοι καὶ τῷ μέρει σου σωματικῶς ἐκ τῆς σήμερον ἐπὶ καθαρᾷ καὶ τελείᾳ διαπράσει καλῇ πίστει καὶ οὐδεμιᾷ ἀνάγκῃ ἢ καταδυναστείᾳ τὰ τοιαῦτα δύο σμικρότατα τεμάχια ἀμπέλια, ὡς ἂν καθέξεις αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος μετὰ παντὸς τοῦ μέρους σου εἰς τοὺς ἑξῆς καὶ διηνεκεῖς χρόνους ἀπερικόπως, ἀπαρασπάστως, ἀδιασείστως, ἀνενοχλήτως, ἀνεγκλήτως καὶ ἀνεπιφωνήτως, κυρίως καὶ αὐθεντικῶς.* - ΜΜ 4.120.26 (1210), αυτόθι 52.12 (1231), 108.6 (1274).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννόνα (ἀννώνα), ἡ

Ι. Φόρος επιβαλλόμενος επί του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων. Επειδή αρχικά ο φόρος αυτός καταβαλλόταν σε είδος από το

ετήσιο εισόδημα των γαιοκτημόνων, διατήρησε την ονομασία που είχαν οι κατά τον 3ο αι. καταβαλλόμενες εκτάκτως σε είδος εισφορές, δηλαδή annona.[1] Από τον 5ο αι. επικράτησε η συνήθεια του **ἀπαργυρισμοῦ**↗ της αννόνας (annona adaerata), δηλαδή της αποτίμησής της σε χρήμα.[2] Κατά τον 6ο αι. καθορίστηκε μέρος της αννόνας να καταβάλλεται σε είδος και το υπόλοιπο να εξαργυρίζεται.[3]

Ανάλογα με τις ανάγκες που επρόκειτο να καλύψει η αννόνα ονομαζόταν: annona militaris, το προϊόν της αννόνας με το οποίο εξασφαλιζόταν η μισθοτροφοδοσία στρατιωτών και υπαλλήλων,[4] annona civica, το προϊόν της αννόνας με το οποίο αντιμετωπιζόταν ο ανεφοδιασμός των μεγαλουπόλεων υπό την εποπτεία των **ἀννωνεπάρχων**↗ (praefecti annonae).[5]

1. SB 9186.12 (310), 9510.2 (343), 9597.3,7,13 (4ος αι.), 10568.6 (393/4). - P. Oxy. 1763 (4ος αι.), 1288 (4ος αι.). - Μακάριος Αιγύπτ., Ομιλ. 684Β (4ος αι.). - Αντ. Έπαρχ., Επ. Νεστ. 71,12 (4ος αι.).
2. CT 7.4.31 (409): *Militaribus commodis prospicientes adaeratarum annonarum, quae familiis apud Orientem vel Aegyptum praeberi consuerunt, certa ac distincta locis et numero pretia statuimus.* - CT 7.4.30 (409), 7.4.32 (412).
3. P. Oxy. 16.2046 (561): *τοῖς στρατιώταις τῶν Σκυθῶν ὀνόμασι λς εἰς ἀννώνας μγ καὶ παιδαρ. αὐτῶν ιδ εἰς ἀννών. ζ καὶ ὑπὲρ τῶν ζ κοντουβερναλίων ἀννῶν. δ, γίν. ἀννῶν νδ κάπιτα ν, ἄρτ. ρξβ.* - P. Oxy. 16.1920 (550-560).
4. CT 7.4.12 (364): *ut milites recordentur, commoda sua, quae in annonarum perceptione adipiscuntur....* - CJ 12.37.3, αυτόθι 12.50.2: *Praesidibus et rationalibus ceterisque, quibus propterea res publica et annonas et alimenta pecoribus subministrat.* - CT 8.5.3 (339). - NJ 128.22 (545), 8.2 (6ος αι.).5. CT 14.17 (369).

II. Αμοιβή, μισθός σε είδος ή χρήμα.
Πασχ. Χρον. 540.2-3 (7ος αι.). - Εκλογή 16.4 (741). - Θεοφ. 150.10 (9ος αι.): *Ἀχόλιον δέ τινα Μακεδόνιος σπασάμενον κατ' αὐτοῦ μάχαιραν ἐξ ὑποβολῆς τῶν ἐχθραινόντων αὐτόν, ... μηνιαίας ἀννώνας προσέταξεν αὐτὸν λαμβάνειν, ἐπαινεθεὶς τῆς πραότητος.* - Κων. Πορφ., De adm. 53,152,155 (10ος αι.): *καὶ δίδομεν ὑμῖν πρὸς ἀποτροφὴν ὑμῶν χιλίας ἀννώνας, ἐφ' ᾧ τε εἶναι ὑμᾶς βαλλισταρίους, λεγόμενον, ὡς τὰς τοιαύτας σιτήσεις τε καὶ συνηθείας πάσας καθ' ἕκαστον ἔτος τῶν ἐντεῦθεν μέλλομεν ὑμῖν ἀποστέλλειν κατὰ τὴν Χερσωνιτῶν.* - Λέων Διάκ. 188.19, 189.1 (10ος αι.). - Παραδρ. 188.19 (10ος αι.). - Κων. Πορφ., De cer. 693, 17 (10ος αι.). - A. Ivir. 25.43 (1036). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 50.119-120, 318 (1073). - Ατταλ., Διάτ. 79.1025 (1077): *ὅθεν καὶ μισθὸς αὐτῷ πλείων τῶν ἄλλων νυνὶ τετύπωται, καὶ ἔσται ἡ ρόγα αὐτοῦ (νομίσματα) δέκα, ἡ ἀννόνα σίτ(ου) μόδ(ιοι) λς'.* - MM 6.136.16,22,28 (1197): *καὶ τοῦ σπόρου τοῦ ζευγαρίου καὶ τῆς ἀννόνας τοῦ μισθίου, τῶν χάριν προσενέξεως δοθέντων.* - Πτωχοπρόδρ. 126 app. 26 H (12ος αι.). - Θεοδ. Σκουτ. 90.1 (13ος αι.). - Εξάβιβλος Α.16.12 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 76-123. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 92-111, 213-214. - G. Rouillard, Administration 121-148. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 275-282.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννο(ω)νέπαρχος, ὁ

Αξιωματούχος αρμόδιος για την εποπτεία της παραλαβής και καλής διανο-

μής της annona civica στις μεγαλουπόλεις της πρωτοβυζαντινής περιόδου (Αλεξάνδρεια και Καρχηδόνα).[1] Στη Ρώμη και Κωνσταντινούπολη τα καθήκοντα αννωνεπάρχου ασκούσε ο praefectus urbi.[2]

1. CT 11.30.4 (314): Idem A. Amabiliano praefecto annonae Africae. - CT 12.6.3 (349): Imp. Constantius et Constas aa. Claudio praefecto annonae Alexandriae. - P. Flor. 75 (380).
2. CT 1.6.5 (368), 1.6.7 (376). - CJ 1.44.1-2 (532): *Ἡ διάταξις φανερὸν προστεθεῖσα μέτρον τῇ χορηγίᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτικῶν ἀννόνων διορίζει καὶ πῶς τὰς μεταθέσεις δεῖ τῶν σιτηρεσίων προβαίνειν, πρόστιμον τοῖς μὴ πειθομένοις ποιοῦσα. Ἀναιρεῖ τὴν ἐκ παλαιοῦ γενομένην ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς ἄρτοις μείωσιν ἡ διάταξις καὶ κυροῖ τοὺς μὴ ὑπόντας μέν, πρὸ τούτου πραθέντας δὲ κατὰ τὴν ἀπάτην τῶν ἀννονεπάρχων καὶ τῶν λογογράφων τῶν ῥεγεώνων.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 108, 109. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 250.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννο(ω)νεύω (-ομαι)

Παρέχω **ἀννόνα**,↗ επισιτίζω, τροφοδοτώ.

Ρωμ. Λεκ., Επ. 2, 42 (10ος αι.): *Πῶς οὐ στενοχωρούμεθα ῥογεύοντες καὶ ἀννωνεύοντες τὰ παραθαλάσσια κάστρα.* - A. Ivir. 47.48 (1098): *Πρὸ(ς) τούτ(οις) καὶ τοῦτο διορίζομ(αι), ἵνα ἀπὸ τ(ῶν) ἐχόντ(ων) εὑρεθ(ῆ)ν(αι) γενημ(ά)τ(ων) ἐν τ(οῖς) ὅλ(οις) κτήμασί μου ... ἀννονευθῶσι πάντες οἱ ἄν(θρωπ)οι μου ὑπὲρ ἑνὸ(ς) χρόνου, μικροί τε (καὶ) μ(ε)γ(ά)λ(οι), δοῦλοι (καὶ) ἐλεύθεροι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καθ(ὼς) καὶ παρ᾽ ἐμοῦ ἠννονεύοντο ἐπί τε τῷ σίτῳ (καὶ) τῷ οἴνῳ, δοθῇ δὲ καὶ τῷ καθενὶ τούτ(ων) ὑπὲρ ἀννόνο(ς) ὁμοί(ως) χοῖροι δύο καὶ σφακτὰ δύο.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννο(ω)νικός, -ή, -όν ή ἀννωνιακός, -ή, -όν

Αυτός που ανήκει, που αναφέρεται στην **ἀννόνα**·↗1 το διδόμενο, παρεχόμενο ως **ἀννόνα**.↗2

1. P. Lips. 6.11 (4ος αι.): *ἀννωνικαὶ ἐπιβολαὶ παντοῖαι.* - P. Rein. 56.6 (4ος αι.). - P. Flor. 377.15 (6ος αι.): *ἐν παντοίοις χρυσικοῖς καὶ λαργιτιοναλικοῖς καὶ ἀννωνιακοῖς εἴδεσιν.* - P. Masp. 169.4.19 (6ος αι.), αυτόθι 38.3. 39.3. 57.II, 11. - P. Micha. 40.24 (6ος αι.). - P. Klein. Form. 978 (7ος αι.), αυτόθι 1208. 2, 7 (7ος-8ος αι.).
2. Πτωχοπρόδρ. II 26-17 H (12ος αι.): *Ὡς γὰρ ὁ σῖτος οὐκ ἀρκεῖ νὰ θρέψῃ φαμίλιαν,/ οὕτως καὶ ἐμὲν τὰ δίνονται πρὸς βρῶσιν τε καὶ πόσιν./ Ἀπὸ δὲ κρέατος παστοῦ λίτρας εἴκοσι δύο,/ καὶ δέκα μέτρα οἰναρι...ν, ἀννωνικὸν καὶ τοῦτο.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 300, 309. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 92-93.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννο(ω)νικὸν μέτρον, τό

Βλ. **μέτρον.**

E. Schilbach, Quellen 132.14 (1136).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀννο(ω)νικὸς μόδιος, ὁ

Βλ. **μόδιος**.

E. Schilbach, Quellen 132.14 (1136): *Τὰ μέντοι μοναστηριακὰ μόδια καὶ μέτρα ὀφείλουσι ποιεῖν τὰ πέντε θαλάσσια τέσσαρα, τὰ δὲ ἀννονικὰ τὰ τρία θαλάσσια δύο.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀνόρθωτον, τό

Φοροτεχνικός όρος που απαντά τον 11ο αι. και δηλώνει τμήμα γης το οποίο δεν υπόκειται σε όρθωση (**ὄρθωσις**↗) είτε διότι έχει εγκαταλειφθεί από τους ιδιοκτήτες του, είτε διότι δεν υπάρχουν κληρονόμοι, είτε επειδή δέχεται φορολογική απαλλαγή. Βλ. και **ἀνεκφώνητον.**

Tract. Nic. 322.54-56 (11ος αι.): *Τίνα εἰσὶ τὰ ἐαθέντα. Ἤτοι τὰ μετὰ τὴν ὄρθωσιν καταλειφθέντα ἀνόρθωτα παρὰ τοῦ ὀρθωτοῦ, ὕστερον δὲ ὀρθωθέντα παρ' ἑτέρου ὡς οἰκισθέντα*, αυτόθι 323.67-69: *Τίνα εἰσὶ τὰ ἀνεκφώνητα. Τὰ καταλειφθέντα ἀνόρθωτα καὶ μὴ γραφέντα ὡς μὴ ὄντος κληρονόμου.* - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= Κ. Ν. Κανελλάκης, Χιακά Ανάλ. 546): *καὶ πρὸς τούτοις δωρεῖται καθαρῶς τε καὶ ἀβαρῶς καὶ τὸ ὅλο κλάσμα τῶν Καλοθηκίων, τὰ τριακονταεπτὰ τρίτου νομίσματα, πρὸς σώματος λόγον, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀνόρθωτον μένειν τοῦτο, καὶ τὴν τούτου [κτῆσιν] ἀναφαίρετον παρὰ τῇ Μονῇ εἶναι.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Vademecum 332.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀνταλλαγή, ἡ (ἀνταλλάσσω, -ττω)

Η παροχή πράγματος αντί άλλου πράγματος κατόπιν συμφωνίας.[1] Μαρτυρείται ανταλλαγή αγρών ή κτημάτων,[2] οικημάτων,[3] μετοχίων,[4] προαστίων,[5] αλλά και ολοκλήρου νησιού, όπως π.χ. της Λέρου.[6] Η ανταλλαγή αγρών, κτημάτων κ.λπ. προκειμένου για τους δυνατούς περιοριζόταν από το δίκαιο της **προτιμήσεως.**↗[7] Ο όρος απαντά και ως *ἀνταλλαγωγή.*↗[8]

1. Βασιλ. 20.3.1 (9ος αι.): *ἐπὶ δὲ τῆς ἀνταλλαγῆς ἑκάτερος ἀναγκάζεται ποιεῖν δεσπότην τὸν λαμβάνοντα.* - Νεαρά Ρωμανού Α' (922) (= JGR 1.203.9, 29). - Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 216.7). - Νεαρά Ρωμανού Β' (962) (= JGR 1.243). - Σύν. Βασ. Α.XXI,10, Α.LXVIII,1, Ε.XI,2 (10ος αι.) (= JGR 5.59, 82, 263). - Πείρα 38.λβ' (11ος αι.) (= JGR 4.158). - Ατταλ., Διάτ. 561 (1077). - A. Doch. 4.3, 8, 31, 46 κ.α. (1117). - A. Phil. (N.) 3.11 (1344). - Εξάβιβλος Α.11.6 (14ος αι.).
2. MM 4.309.17 (987), 315.30, 33 (1049). - Ατταλ., Διάτ. 431, 561 (1077). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 54.11 (1089). - MM 6.66.4 (1091). - AL 63.13 (1154): *τὴν παροῦσαν ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον καλοθελῆ καὶ ἑκούσιον ἡμῶν ἀνταλλαγὴν τοῦ ῥηθησομένου ἀγροῦ τῆς ὑφ' ἡμᾶς ταύτης μονῆς.* - MM 5.27.15 (1262), 87.1 (1321). - AL 108.552 (1321). - A. Chil. 19.76 (1304). - A. Esph. 12.34 (1316). - A. Xén. 17.38 (1322). - A. Zogr. 18.7, 24 (ca. 1320). - AL III App., XVIII 25, 26 (1415). - AL 164.10 (1415).
3. Ατταλ., Διάτ. 1336, 1715 (1077). - A. Prodr. 35.64, 67 (1339-1342): *ἐντὸς τοῦ*

κάστρου Σερρῶν οἰκήματα ἀνωγαιωκατώ ⟨γαια⟩ ς' ἐξ ἀνταλλαγῆς ἀπὸ Ξένου τοῦ Μουρμουρᾶ καὶ τῶν λοιπῶν πέντε τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ τοῦ Μουρμουρᾶ.

4. A. Doch. 8.15 (1267?). - AL 161.3 (1409): *ὡς ἂν γένητ(αι) ἀνταλλαγὴ ἐν τοῖς αὐτῶν μετοχίοις, κ(αὶ) ἐάσωσι μ(ὲν) ὅσα κέκτηνται εἰς τ(ὸ) χωρίον τὰ Σιδηροκαύσια.*

5. Κων. Πορφ., De adm. 43.143 (10ος αι.). - AL 56.18 (1104): *κ(αὶ) διὰ τοῦτο ἀνταλλα(γὴν) γενέσθ(αι) ἐζήτουν (καὶ) τὸ (μὲν) κτῆμ(α) τὸ Βαρζαχ(ά)νιον ὑπὸ τὰ δίκ(αια) τοῦ δημοσίου ἐλθ(εῖν) τῇ δὲ κατ' αὐτοὺς μονῇ ἀντ' αὐτ(οῦ) δωρηθῆν(αι) ἀπ(ὸ) τ(ῶ)ν πλησιαζόντ(ων) αὐτοῖς βασιλ(ικ)ῶν προ(α)στ(είων) ὑπὸ Θε(σσαλονίκην).* - Τυπ. Παντοκρ. 1499 (1136). - A. Doch. 4.18, 87 (1117). - Θεοφ. Αχρ., Επ. 85.32, 35 (μεταξύ 1097 και 1104).

6. Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.19, 21 (1087): *τὴν νῆσον τ(ὴν) Λέρον καὶ τὸ νησίδ(ιον) τὴν Λειψὼ καὶ (τὴν) ἑτέραν νῆσον τ(ὴν) Φαρμακ(ὸν) προεδωρήσατ(ο) τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτ(ου) τὸ κράτο(ς) ἡμ(ῶν) ἐξ ὁλοκλήρου καθ(ὼς) εἰσ(ιν) ... μετήνεγκε ταῦτα κατὰ τρόπον ἀνταλλαγ(ῆς) διὰ χρυσοβούλλ(ου) λόγου,* αυτόθι 47.9 (1087).

7. Νεαρά Ρωμανού Α' (922) (= JGR 1.203): *Τοῖς δὲ δυνατοῖς ἀπαγορεύομεν τοῦ λοιποῦ ... μηδὲ νέας ἀγορασίας ποιεῖσθαι ἢ μισθώσεις ἢ ἀνταλλαγὰς ἔν τισι χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἐν οἷς οὐκ ἔχουσιν ἴδια κτήματα ἐκ τῶν κτητόρων αὐτῶν.*

8. A. Ivir. 5.43, 44 (982), 22.4, 13 (1016-7), 23.12, 21-22, 23 (1017). - AL 24.29 (1018). - A. Prot. 8.117 (1045). - A. Esph. 13.3 (1316). - A. Chil. I 39.81, 87-88 (1318). - A. Chil. 153.4 (1321): *ὅπερ δέδωκεν ἀνταλλαγωγῆς χάριν ὁ μακαρίτης θεῖος τῆς βασιλείας μου.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνταλλαγωγή, ἡ

Βλ. **ἀνταλλαγή.**

ἀνταλλαγωγικὸς χάρτης, ὁ

Συμβόλαιο **ἀνταλλαγῆς.**↗[1] Απαντά και ως *χάρτης φανερᾶς ἀνταλλαγωγῆς*[2] και *ἀνταλλακτήριον γράμμα.*[3]

1. A.Ivir. 23.26, 28-29 (1017): *και ηθ' ουτο(ς) μένην ο παρὼν ανταλαγωγικο(ς) χάρτ(ης) βεβεως (καὶ) απτωτο(ς), ... Εγραφη ο πα(ρὼν) ανταλα[γωγι]κὸ(ς) χαρτ(ης) διὰ χ(ειρὸς) Λεωντ(ος) υιου Νικηφ(ορου).*

2. AL 24.29-30 (1018): *Εγραφι ω τοιουτ(ος) χαρτ(ης) [τῆ]ς φαν(αι)ρας ἀντ(α)λαγογις δ(ι)α χ(ειρὸς).*

3. AL 161.55 (1409): *ἐκτεθείσης ἐν τῷ παρόντ(ι) κατὰ μέρος ἀνταλλακτηρίῳ γράμματι.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντάποχον, τό ή **ἀνταποχή, ἡ**

Με τον όρο δηλώνεται η ανταπόδειξη την οποία έδινε ο λαμβάνων απόδειξη (**ἀποχή**↗).

BGU 974.5-II και U. Wilcken, Grundzüge I, 2, αρ. 423 (380): *παρήνεγκα καὶ παραδέδωκα ὑμῖν ... οἴνου ξέστας δισχειλίους, καὶ ἐξέδωκα ὑμῖν τοῦτο τὸ ἀντάποχον πρὸς ἀσφάλειαν.* - Σύν. Βασ. N.VI (σχόλια) (10ος αι.) (= JGR 5.445): *οἷον κελεύουσιν αἱ διατάξεις καταβάλλοντα τὸν χρεώστην μέρος τοῦ χρέους λαμβάνειν παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἀποχήν,*

διδόναι δὲ καὶ αὐτὸν ἀνταποχήν, αυτόθι 446, 27 και 30. - P. Oxy. 1542. I (4ος αι.).

ΒΙΒΛ.: U. Wilcken, Grundzüge 1, 2, 112, σημ. 15. αρ. 178, 362 και 423. - A. Déléage, Capitation 125. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 91 και 102.

Σ.Β.

ἀντεισαγωγή, ἡ

Όρος απαντά στο Tractatus Nikanoris και δηλώνει την εγγραφή στο ειδικό κατάστιχο (**κατάστιχον**↗ *ἀντεισαγωγῆς*) των εφεδρικών *κατὰ στίχον* ποσών τα οποία χρησίμευαν για την αντικατάσταση των αμφισβητουμένων φορολογικών ποσών που ήταν αναγεγραμμένα στο κατάστιχο ορθώσεων (**ὄρθωσις**↗). Η έκφραση *ἀντεισαγωγὴν τελεῖσθαι* δηλώνει τη διαδικασία εγγραφής των ανωτέρω εφεδρικών στίχων στο κατάστιχο. Βλ. και **ὄρθωσις σωζομένη**.

Tract. Nic. 322.42-49 (11ος αι.): *Τί ἐστιν ἀντεισαγωγή. [ὤ]ρθωσεν ὁ ἐπόπτης τυχὸν εἰς τὴν διοίκησιν λίτρ(ας) τ ς'· καὶ δέδωκε κατάστιχον· καὶ πάλιν ποιεῖ ἕτερον κατάστιχον λιτρ(ῶν) γ', ἵνα εἰ εὑρεθῶσιν ἀμφιβαλλόμενοι στίχοι μὴ κατασπῶνται ἀπὸ λιτρῶν, ἀλλ' ἀναβιβάζωνται ἀπὸ τῶν γ' λιτρῶν τῆς ἀντεισαγωγῆς· εἰ δὲ οὐχ εὑρεθῶσι στίχοι τοιοῦτοι τελεῖται ἡ ἀντεισαγωγὴ καὶ τῶν τριῶν λιτρῶν καὶ καλεῖται ὄρθωσις σωζομένη.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Vademecum 329-330.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀντικανίσκιον ἢ ἀντικάνισκον, τό

Χρηματικό ποσό, το οποίο κατέβαλλαν οι κάτοικοι μιας περιοχής στους τοπικούς ή περιοδεύοντες κρατικούς υπαλλήλους στη θέση του **κανισκίου**↗ (δηλ. της υποχρεωτικής προσφοράς φυσικών προϊόντων). Ο όρος απαντά κυρίως κατά τον 11ο αι. Με την ίδια έννοια παντά και ο όρος *ἀντικάνισκον*.

AL 33.77-78 (1060). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.48 (1073), αυτόθι 2.11-12 (1075). - Ατταλ., Διάτ. 1430, 1626 (1077): *κανισκίου τε καὶ ἀντικανισκίου ἀνώτερα διατηρηθήσονται*, αυτόθι 1656-1657. - A.Ivir. 41.88 (1079): *ἐξκουσσευθήσεται ... τὸ μοναστήρ(ιον) .... ἀπό τε μιτ(ά)τ(ου) ἐπιθέ(σεως), ... παροχ(ῆς) κανισκ(ίου) ἢ ἀντικανισκ(ίου)*. - Έγγρ. Πάτμ. Α' 3.32-33 (*ἀντικανίσκων δόσις*) (1079). - AL 38.33 (1079), αυτόθι 44.28 (1082). - Μ. Γούδας, Βατ. 125.12 (1082): *τὸ δὲ καὶ κωλυθῆναι τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν κριτὴν μὴ εἰσέρχεσθαι ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ ποτὲ μὲν αὐτὸν νομίσματα εἴκοσιν ἀντικάνισκον, ποτὲ δὲ πλείονα λαμβάνειν*. - AL 44.28 (1082), 48.30 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.71 (1087), 6.42 (1088).

ΒΙΒΛ.: D. A. Xanalatos, Beiträge 52. - F. Dölger, Schatz. 27. - A. Bon, Péloponnèse 168. - G. Ostrogorsky, Immunité 190 σημ. 2. - D. Zakythinos, Crise 68. - A. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη 183. - N. Oikonomidès, Fiscalité 88, 89, 244-246.

Σ.Β.

ἀντικαταλλαγή, ἡ (ἀντικαταλάσσω)

Έγγραφη συμφωνία αμοιβαίας **ἀνταλλαγῆς**.↗ Πρβλ. και **ἀνταλλαγωγικός χάρτης, ἀντικαταλλαγωγή**.

PSA 34.11 (4ος αι.). - P. Masp. 243.21 (6ος αι.): *ἡ ἀπαράβατος ἔγγραφος ἀντικαταλλαγή*. - SB 9193.9 (6ος αι.): *καὶ περιελθόντα εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοῦ δικαίου τῆς ἀντικαταλλαγῆς*. - P. Oxy. 2243(a).82 (590). - SB 8987.29 (644-645). - Επιτομή 16.ος' (913) (= JGR 4.381): *Τὰ ὀρφανικὰ πράγματα οὐ πωλοῦνται οὔτε εἰς διάλυσιν δίδονται, οὔτε ἀντικαταλλάσσονται.*

ΒΙΒΛ.: A. Barbera, Papyri 24-26. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 64.

Μ.Γ-Ι. – Π.Κ.

ἀντικαταλλαγωγή, ἡ

Βλ. **ἀντικαταλλαγή, ἀνταλλαγωγικός χάρτης.**

A. Ivir. 5.16 (982): *την παρούσὰν ἐγγράφὼν μετα διφενσίονὰ {ήτοὶ} αντικαταλαγογην τιθίμεθὰ (καὶ) ποιουμεν πρός σε Νικηφώρὸν (πρωτο)πὰπὰν (καὶ) πρὸς του⟨ς⟩ σοὺς κληρονομοὺς (καὶ) διαδωχ(ους), ἐκουσία ημὼν τι γνώμὶ (καὶ) αυτοπρὸερέτο βουλήσί, επι υποθέσι τοὶαύτ(η)*, αυτόθι 5.38, 41 (982): *μι έχην δε ἥμὰς εξουσίὰν ι αλλον τηνὰν τον υὸνοὺν καθ' οιονδίποτ(ε) τρόπ(ον) επ' ανατροπὶν [τα] γενεσθ(αι) τις τοιαύτις αντικαταλαγὸγὶς όχλὴσιν τινὰν περι τούτου γενεσθ(αι) πρὸ⟨ς⟩ σέ, αλλ' ήνα διφεντευομεν ἡμὶς τα τοιαυτ(α) χωράφια (καὶ) ανενοχλητων ποιήσομεν το κατ' έσὲ μέρὸς εις τους εξις άπαντὰς (καὶ) διινεκις χρώνούς. Εγράφη ι τοιαύτ(η) {τι} αντικαταλαγὸγὶ δια χὶρὸς Αυξὲντιοὺ πρ(εσ)βυτ(έρου).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντιμίσθωσις, ἡ

Συμφωνία μίσθωσης (**πάκτον**↗).

P.Masp. 67107 (540), 67066 (6ος αι.): *Μαρτ[υ]ρομαι εις το μεταξυ πραγμα Παωτι και τοις κληρικοις της αγιας Μαρι[ας, οτι] ου κατ αναγκην εποιησαν αυτω την αντιμισθωσ[ι]ν, και ου μονον οτι εποιησαν την αντιμισθι. μετ εγγυητου εγενετο το συμφωνον, και εγω ειμι ο εγγυητης.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 81, 83.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντιμιτατίκιον ἤ **ἀπομιτατίκιον,**↗ **τό**

Χρηματική καταβολή που προερχόταν από τον εξαργυρισμό του **μιτάτου**↗ (της υποχρεωτικής παροχής καταλύματος από τους κατοίκους μιας περιοχής σε περιοδεύοντες κρατικούς υπαλλήλους). Απαντά κυρίως σε έγγραφα του 11ου αιώνα.

AL 48.29 (1086): *Ἐξκουσσευ(θήσε)ται δὲ τὸ εἰρημένον χωρ(ίον) μετὰ τῶν ἐν αὐτ(ῷ) προσκαθημένων ἀπό τε μιτ(ά)τ(ου) ἀρχ(όν)τ(ων) ταγματ(ικῶν) καὶ θεματι(κῶν), ..., ἀντιμιτ(α)τικ(ίων), ἀπλήκτων*. - Ατταλ., Διάτ. 1427, 1654 (1077). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 3.30 (1079). - Μ. Γούδας, Βατ. 122.31 (1080). - AL 48.29 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6.40-41 (1088). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6.42 (1088).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 60. - N. Oikonomidès, Fiscalité 92.

Σ.Β.

ἀντίναυλον, τό

Φόρος επιβαλλόμενος στα εμπορικά πλοία ανάλογα με τη χωρητικότητά τους.[1] Πιθανότατα επιβαλλόταν και στους ναύτες ή επιβάτες του πλοίου.[2] Πρώτη μνεία αντιναύλου απαντά το 1102.[3]

1. AL 67.11, 61 (1196). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 56.3 (1195). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 11.26 (1197). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 59.7 (1199). - A. Chil. I 5.30 (1199). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 60.4 (1203). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 23.9 (1214). - Σπ. Λάμπρος, Τρία κείμενα 171.2 (13ος αι.): *καὶ οὕτω συναγόμενον τῆς ὅλης ποσότητος τῶν μεγαριχῶν ἐξαπλασιάζεσθαι ταύτην καὶ λογίζεσθαι εἰς χώρησιν μοδίων καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὸ ἀναλογοῦν ἀντίναυλον. ἐπέκεινα μέντοι τῆς ταβλώσεως τὸ μέτρον οὐχ ὀφείλει γίνεσθαι οὔτε μὴν τὸ ὅλον μέρος, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ πουλούρου ἄχρι τῶν ῥιζῶν ὠτίων καὶ τὸ τοιοῦτον μῆκος λαμβάνειν ἄχρι πήχης*, αυτόθι 168.10. - MM 5.166.27 (1317).
2. Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 8.29 (1119): *ἀλλὰ μ(ὴν) καὶ ἐξ αὐτ(ῆς) τ(ῆς) τοῦ ἀντιναύλου, δόσε(ως) ὑπέρτερ(ον) διατηρεῖσθ(αι) εἰς τ(ὸν) ἅπαντ(α) αἰῶνα, ... οὔτε μ(ὴν) ἄδει(αν) ἕξει τ(ις) τ(ῶν) ἐγκεχειρισμ(ένων) τ(ὰς) τῶν ἀντιναύλ(ων) ἀπαιτήσ(εις) ἐπιζητ(εῖν) ὑπὲ(ρ) τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ μέρ(ους) τ(ῆς) μο(νῆς) ἀντίναυλ(ον) ἢ ὄχλησ(ιν) οἱανδήτινα τ(οῖς) (μοναχοῖς) ἕνεκ(εν) τούτου ἐπάγ(ειν) ἢ αὐτ(οῖς) τοῖς ἐν τούτῳ ναυτιλευομ(ένοις)*. - Χων. Νικ. 639.29 (12ος αι.).
3. AL 55.39 (1102).

ΒΙΒΛ.: Μ. Γούδας, Καταμέτρησις 35-47. - G. Rouillard, Taxes 277-289. - H. Antoniades-Bibicou, Histoire maritime 129-137. - N. Svoronos, Rescrit 385. - E. Schilbach, Quellen 169.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντίπρασις, ἡ

Ο όρος απαντά σε πάπυρο του 4ου αι. και σημαίνει αγορά ή αγοραπωλησία και το σχετικό με αυτήν έγγραφο.

SB 6612.18 (365): *Κυρία ἡ ἀντίπρασις ἁπλῆ γραφ(εῖσα), καὶ ἐπερ(ωτηθεὶς) ὡ[μο]λ(όγησα] ...*.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντίσηχος, ὁ

Ο αντικαταστάτης ενός παροίκου σε μία **στάσιν**↗ (έγγειο ιδιοκτησία). Στο κτηματολόγιο η ιδιοκτησία αυτή μπορεί να αναγράφεται με το όνομα του προηγούμενου κατόχου της που αντικαταστάθηκε.

MM 3.14.22 (1192): *ἐπεὶ γὰρ συνέβη διά τινας λόγους μετακινηθῆναι ἡμᾶς πρὸς μικρὸν τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἐμβόλου καὶ τῆς σκάλας, ἅπερ εἴχομεν ἐν τῇ Μεγαλοπόλει, ὡς ἀντιδοθέντων ἡμῖν ἀντισήχων ἐν τοῖς πέραν μέρεσι, νῦν δὲ ἐξ ὁρισμοῦ τοῦ βασιλέως ἀποκατέστημεν εἰς ταῦτα, ἅπερ εἴχομεν πρότερον*. - A. Xér. 18A.20 (ca. 1300): *Γεώργιος ὁ ἀντίσηχος Βασιλ(είου) Μεταληνοῦ τοῦ Κριστίλ(α) ἔχει Θε(οδώ)ραν, πρόγονον Δημήτριον*. - A. Xér. 18.B.8 (λίγο μετά το 1300). - A. Ivir. 70.92 (1301). - A. Ivir. 74.12 (1316).

ΒΙΒΛ.: D. Jacoby, Phénomènes 165, σημ. 11 και σ. 171. - F. Dölger, Schatz. 189. - A. Xér. σχόλια σ. 146.

Σ.Β.

ἀντισήκωσις, ἡ

1. Η ανταλλαγή κτημάτων, γαιών, οικιών ίσης αξίας.

ΜΜ 4.309.24 (987). - Κων. Πορφ., De adm. 43.107, 46.14, 20 (10ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.25-26 (1073).- AL 56.16-21 (1104): *οἱ μοναχοί ... ἀνταλλαγ(ὴν) γενέσθ(αι) ἐζήτουν (καὶ) τὸ (μὲν) κτῆμ(α) τὸ Βαρζαχ(ά)ν(ιον) ὑπὸ τὰ δίκ(αια) τοῦ δημοσίου ἐλθ(εῖν), τῇ δὲ κατ' αὐτοὺς μονῇ ἀντ' αὐτ(οῦ) δωρηθῆν(αι) ἀπ(ὸ) τ(ῶν) πλησιαζόντ(ων) αὐτοῖς βασιλ(ικ)(ῶν) προ(α)στ(είων) ... ὅσα εἰς ἱκάνωσ(ιν) τοῦ Βαρζαχ(α)ν(ίου) (καὶ) ἀντισήκω(σιν) ἐξαρκεῖ.* - ΜΜ 4.120.34 (1210).

2. Η καταβολή αντισηκώματος αντί προσφοράς στρατιωτικής υπηρεσίας.

Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1153) (= JGR 1.380.3-6): *εἴτε περὶ στρατειῶν συμπεπαθημένων κἂν μὴ ἀντισήκωσις τούτων ἐγένετο.*

3. Αποζημίωση, αποκατάσταση ζημίας με παροχή ανταλλάγματος.

ΜΜ 3.6.14, 7.23, 8.21 κ.ε. (1192), αυτόθι 29.25-26 (1192): *ὡς οὖν οὕτω ταῦτα ἡ ἁγία αὐτοῦ βασιλεία φιλανθρώπως τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ ἀντιδοῦναι ἅμα καὶ ἐπιφιλοτιμήσασθαι ηὐδόκησεν, ἀσμένως καὶ ἡμεῖς τὴν τοιαύτην ἀντισήκωσιν τῶν ζημιῶν καὶ βασιλικὴν φιλοτιμίαν δεξάμενοι τὸ παρὸν ἔγγραφον ἐκτιθέμεθα,* αυτόθι 30.34, 31.12, 33.27.

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Cadastre 110, 111.

Σ.Β.

ἀντιστροφή, ἡ (ἀντιστρέφω)

Α. Το χρηματικό ποσό που επιστρεφόταν σε υποδιαιρέσεις του νομίσματος (κέρματα) στον φορολογούμενο, ο οποίος είχε την υποχρέωση να εξοφλεί το συνολικό ποσό του φόρου πάντα σε χρυσά νομίσματα.

Παλαιά λογαρική Αλεξίου Α' Κομνηνού (1094) (= JGR 1.328): *Εἰς τὸ νόμισμα ϊ ς" ἤτοι δίμοιρον ἀπαίτει δικέρατον φόλλεις ις', ἑξάφολλον φόλλεις ς', ... ὁμοῦ σὺν δικεράτῳ καὶ ἑξαφόλλῳ νόμισμα ϊ ς' κδ" μή', φόλλεις δ', ἤτοι μιλλιαρήσια ή, φόλλεις κβ'= χαράγματ. νόμισμα α', ἀντιστροφὴ νομίσματος δ" φόλλεις, β',* αυτόθι 329.

Β. Καταβολή καθορισμένου χρηματικού ποσού ως προστίμου ή ως ποινής για παράβαση όρων προνομιακού εγγράφου ή για αθέτηση όρων συμφωνίας.

A. Xér. 1.24 (956). - A. Ivir. 3.22 (982), 11.26-27 (996), 12.28 (1001), 20.40 (1015), 22.32 (1016 ή 1017). - AL 25.40 (1024), 37.42 (1076-77). - AL 51.21 (1092): *τὴν ἐκ τ(ῆς) βα(σιλείας) μου ἀγανάκτησιν (καὶ) τὴν εἰς τ(ὸ) τετρα[πλ]ά(σιον) τοῦ ἴσως ἀφαιρεθησομ(έν)ου π[αρ]ὰ τὸ εἰκὸς ἀντιστροφὴν (καὶ) [ἀπ]ότισιν.* - A. Doch. 3.59, 65 (1112). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 20.50, 52 (1158), 21.26 (1196). - ΜΜ 6.157. 28 (1212): *ὅστις ἄρα τὰ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς παρούσης πρατηρίου ἀσφαλοῦς ἐγγράφου πειρώμενος τάχα ἀποσπᾶσαι ἀπὸ σοῦ μερικῶς ἢ καθόλου ἢ καταβολὴν τιμήματος ἢ βίᾳ ἢ ἀναργυρίᾳ ἢ ἀπάτῃ, ... ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἓξ νομίσματα καινούργια, ἅπερ ἐλάβομεν ἀπὸ σου, ἐπὶ τὸ διπλοῦν ἀντιστρέφωμεν μετ' αἰσχύνης καὶ πρὸς τὸ [δημόσιον] τὸ τρίτον τούτων.* - ΜΜ 6.159.6 (1213), 161.32 (1213), 163.23 (1213), 165.14 (1213). - AL 85.17 (ca. 1290?): *εἴτι ὡς ἐκ μετὰμέλ(ου) εἴτε καὶ ἀπό τιν(ος) ἑτέρ(ας) νομικῆς ἰσχύο(ς) καὶ βοὴθ[εί](ας), πειραθῶμ(εν) ἀνατρέψαι τὸ παρ(ὸν) πρατίρι(ων) ἔγραφ(ον) καὶ οὐ μάλον ποιῶμ(εν) ὑμῖν κὰι τὸν καθολικὸν δὲφενσίωνα νομίμως, οὐ μόνον ἵνα μί εἰσακουῶμ(ε)θ(α) ἐφ' εἷς ἂν ἔχωμ(εν) λέγ(ειν), ἀλλὰ σὺν τῇ διπλασίωνι ἀντιστροφῇ τ(ῶν) τοῦ τιμή-*

μ(α)το(ς) εἰρημένον κ´ ὑπερπύρ(ων) τῇ δόσει τὲ τῶν παρ' ἡμ(ῶν) κατὰβληθησωμένων πασῶν ἐξόδων ἐπὶ βελτιῶσει τοῦ διαπραχθέντο(ς) παρ' ἡμῶν δεδιλωμ(έ)νου (εἴκοσι)μοδιαί⟨ου⟩ χοράφαιου, ζημιωμ(ε)θ(α) (καὶ) λόγο πρὸ(σ)τίμοῦ πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς) νομίσματ(α) κ´, πρὸ(ς) δὲ τ(ῶν) δημόσιον τὸ κατ(ὰ) νόμους ἀπὸ τῆς περιοὐσί(ας) ἡμ(ῶν), ἐρομένου τοῦ παρόντο(ς) πρατιρίου καὶ (ὡς) πρὰκτικοῦ σωματικῆς καὶ τὸπικῆς παραδόσε(ως), αυτόθι 83.15 (ca. 1290?), 86.17 (1290?), 87.21 (ca. 1290?), 88.17 (ca. 1290?). - A.Xén. 8.46 (1309), 9.46 (1310), 10.36 (1315), 24.32 (1336).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Cadastre 82-83. - C. Morrisson, Logarikè 420, 423, 424, 442. - A. Xén. σχόλια σ. 38. - E. Schilbach, Metrologie 172.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντισύγγραφος, -ον

Ο από κοινού συμφωνηθείς όρος (ή συμφωνία) εγγράφως.[1] Έγγραφο το οποίο περιέχει τους όρους αμοιβαίας συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων σε περιπτώσεις εκμισθώσεως, προίκας, διαθήκης.[2]

1. P. Flor. 93,4 (6ος αι.): *ἡ ἀντισύγγραφος κοινὴ ὁμολογία.* - P. Lond. 1713, 7 (6ος αι.). - P. Masp. 32,6, 156,3, 159,4 (6ος αι.).
2. Εκλογή Ε.2.3 (741). - Πείρα 14.γ' (11ος αι.) (= JGR 4.44), αυτόθι 56.α' (= JGR 4.227). - A. Xén. 7.3 (1306): *Ἄννα Δουκοπουλίν(α) ἡ Μεσοποταμίτισσα ἡ αὐτοχειρ(ως) ἐνταῦθ(α), καθὼς ὁρᾶτ(αι), προτάξασα τὸ παρ(ὸν) τ(ῆς) ἐκδόσε(ως) μετὰ ἀντισυγγρά(φ)ου ἐνυπόγρα(φ)ον ἔγγρα(φ)[ον] ποιῶ πρὸ(ς) σὲ τ(ὸν) Παῦλον κῦ(ρ) Λέοντα.* - A. Chil. I 22.1, 25 (1304).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντισύμφωνον, τό

Αντίγραφο συμφωνητικής πράξης.

A. Doch. 48.2 (1381): *Μανουὴλ ὁ Δοβλυτζηνό(ς), ... τὸ παρὸν ἔγγ[ραφ]ον μεθ' ὁμοίου ἀντισυμ[φώνου τίθημι] καὶ ποιῶ ἑκουσί(ως) ... πρὸς σὲ τὸν τιμιώτατον καθηγούμενον τῆς σε(βασμίας) [ἁγ]ιορειτικ[ῆς μονῆς τοῦ] Δοχειαρίου.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντιτοπία, ἡ

Η παραχώρηση τόπου για εξίσωση ή διαρρύθμιση γειτονικών κτημάτων.

Νόμος Γεωργ. ε' (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.65): *Ἐὰν δύο γεωργοὶ καταλλάξωσι χώρας εἴτε πρὸς καιρὸν εἴτε εἰς τὸ διηνεκές, καὶ εὑρεθῇ ἓν μέρος κολοβὸν πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ οὐ συνεφώνησαν οὕτως, δότω ἀντιτοπίαν ὁ τὸ πλέον ἔχων τῷ ὀλιγοστῷ*, αυτόθι κεφ. κα' (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.66). - Πείρα 25.ξδ' (11ος αι.) (= JGR 4.109): *καὶ λαβεῖν ἀντιτόπιον ἐκ τοῦ γυμνοῦ τόπου.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀντίχρησις, ἡ

Η σύμβαση σύμφωνα με την οποία κανείς δανείζοντας χρήματα αποκτά το δικαίωμα να έχει τη χρήση ενός πράγματος ή και να λαμβάνει τους καρπούς που προέρχονται από αυτό έναντι του δανείου που έκανε.

Νεαρά Μανουήλ Α΄ Κομνηνού (1166) (= JGR 1.393.24): *πολλοῖς τὸ οἰκεῖον περίεργον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πανοῦργον, ὑποτίθησι τὴν νεαρὰν τὴν νομοθετήσασαν τὸ περὶ τῆς προτιμήσεως δίκαιον περιγράφειν προσχήματι ἀντιχρήσεως. κἀντεῦθεν τὰ ἀκίνητα, ἐφ' οἷς ἕτερος προτιμᾶται, κατ' ἀντίχρησιν λαμβάνειν τινές μηχανῶνται.* - A. Xén. 24.2, 19 (1336): *Πιπράσκομ(εν) δὲ τὰ τοιαῦτα οἰκήμ(α)τα πρὸ(ς) σέ, ἅτινα ὑπέκειντο εἰς ἀντίχρησιν τῶν προικώων ἐμοῦ τῆς Εἰρήνης πραγμ(ά)τ(ω)ν.* - Εξάβιβλος Γ.3.113 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Rescrit 352.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνυπεξαίρετον, τό

Αυτό που δεν μπορεί να υπεξαιρεθεί. Ο όρος απαντά στο Τυπικόν της μονής της Θεοτόκου Κεχαριτωμένης στην Κωνσταντινούπολη μαζί με το **ἀδιάστικτον**↗ και δηλώνει τη συνεχή και αδιάσπαστη κατοχή και νομή ακινήτων.

Τυπ. Κεχ. 2121 (1118): *ἡ θυγάτηρ τῆς κυρᾶς Ἄννης, κατὰ τὸ ἀδιάστικτον καὶ ἀνυπεξαίρετον, μόνων καταλυθῆναι ὀφειλόντων μετὰ τὴν τοῦ τῇδε βίου μετάστασιν τῆς πορφυρογεννήτου, κυρᾶς Ἄννης.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνυπεξαιρέτως

Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 5.52 (1087), 6.27 (1088): *ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐν τῇ νήσῳ τ[ῇ] Πάτμῳ, ... σεβασμία μονὴ ἔσται κυριαρχοῦσα τούτῳ ἀπαρα[σπάστ]ως τὲ καὶ ἀνυπεξαιρέτ(ως).* - ΜΜ 4.117.8-9 (1274).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνυπόστατος, ὁ

Ο όρος απαντά στα μοναστηριακά έγγραφα από τον 13ο αι. και εξής.[1] Δηλώνει τον χωρικό που δεν είχε **στάσιν**↗ ή **ὑπόστασιν**,↗ δηλ. δεν κατείχε γη, οίκημα, ζώα. Οι ανυπόστατοι ανήκαν στη φτωχότερη κατηγορία των χωρικών,[2] χωρίς όμως να μπορεί να προσδιοριστεί εάν ήταν τελείως απαλλαγμένοι από φορολογικές υποχρεώσεις. Σε έγγραφο της μονής Εσφιγμένου του 13ου αι. εμφανίζονται ανυπόστατοι να πληρώνουν **στιχικόν τέλος**,↗[3] ενώ σε έγγραφο της μονής Λαύρας του 13ου αι. επίσης, οι ανυπόστατοι φαίνονται τελείως απαλλαγμένοι.[4]

1. Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου (1259) (= JGR 1.655). - AL 99.40 (1304). - ΜΜ 5.271.26-27 (1336): *εἶχεν ἡ αὐτὴ ἁγιωτάτη ἐπισκοπὴ κληρικοὺς ἐνυποστάτους τριάκοντα ἕνα καὶ ἐνοίκους ἀνυποστάτους ἑξήκοντα πέντε.*
2. A. Prodr. 4.23 (1309): *ἤγουν τοὺς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς προσκαθημένους ἀνυποστάτους πτωχοὺς καὶ ἀκτήμονας.*
3. A. Esph. 7.3, 4 (1283-84 ή 1298-99): *Θεόδ(ω)ρος ὁ γα(μβ)ρὸς τοῦ Γοργοντζῆ, εχ(ει) γ(υναῖκα) Εἰρή(νην), παῖδ(α) ὑπομάζιον, ἄλογ(ον) α΄, προσκαθήμ(εν)ος ἀνυπ(όστα)το(ς), ὑπὲρ στοιχ(ικοῦ) τέλ(ους) (νομίσματ)ος τέταρτ(ον). Θεόδ(ω)ρο(ς) ὁ Χρυσοχόος ὁ γα(μβ)ρ(ὸς) τ(ῆς) Μελιτην(ῆς), εχ(ει) γ(υναῖκα) Θε(ο)δ(ώ)ρ(αν), παῖδ(α) ὑπομάζιον, ἀκτ(ή)μ(ων) ἀνυπ(όστα)το(ς), (ὑπὲρ) στοιχ(ικοῦ) τέλ(ους) (νομίσματ)ος ἥμισυ.*

4. AL 73.67 (1284), πρβλ. αυτόθι 74.49 (1284), 77.76 (1284).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Lavra 61. - Του ιδίου, Beiträge 48. - D. Zakythinos, Crise 64.

Σ.Β. – Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀνυποτελής, -ές

Βλ. **γῆ** *ἀνυποτελής*.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαίτημα, τό

Το ζητούμενο ως φόρος.

Έγγρ. Πάτμ. Α΄ Γ.44 (1331): *ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῶν ἀπαιτουμένων ἐκεῖσε τοπικῶς συνήθων ἀπαιτήσεων τοῦ τε κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, τοῦ ἀέρος, τοῦ ἀβιωτικίου, τῆς παρθενοφθορίας, τοῦ ξενοτέλους λεγομένου, τοῦ μηνιατικοῦ, τοῦ ἁλατοτέλους, τοῦ ζευγαρατικίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων δημοσιακῶν ζητημάτων καὶ ἀπαιτημ(ά)τ(ων)*, αυτόθι 48.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαιτήσεων κώδικες, οἱ

Βλ. **κώδικες**.

ἀπαιτήσεως πρακτικόν, τό

Βλ. **πρακτικόν ἀπαιτήσεως**.

ἀπαιτήσιμον, τό

Κατάλογος εισπράξεως φόρων. Σ' αυτόν ήταν καταγραμμένος ο τελικός φόρος, τον οποίο όφειλε να πληρώσει ο κάθε φορολογούμενος. Ο κατάλογος αυτός δινόταν από τη φορολογική υπηρεσία στον *δημόσιο* **πράκτορα**,↗ ο οποίος με βάση αυτόν εισέπραττε τους φόρους της περιοχής που του είχε ανατεθεί και στη συνέχεια παρέδιδε τα συλλεγέντα ποσά (σε χρήμα ή σε είδος) στην υπηρεσία του.

P. Oxy. VIII 1134 (421): *Ὁμολογῶ πεπληρῶσθαι τὰ παντοῖα ἐκφόρια ἤτοι γενήματα καὶ ἀργυρικὸν ἅπερ ὑπεδέξω παρὰ τῶν ὑπευθύνων γεωργῶν προστασίας Νεσμίρεως τῆς κώμης καὶ ἄλλων τόπων ἀποπληρῶν χώραν προνοητοῦ κατὰ τὴν πίστειν τοῦ ἐπιδοθέντος σοι παρ' ἐμοῦ ἀπαιτησίμου πρὸς τὴν μεθοδίαν ἀκολούθως τῷ δοθέντι ὑπὸ σοῦ λόγῳ τοῦ τε λήμματος καὶ τοῦ ἐξωδιασμοῦ τῶν παρελθουσῶν δευτέρας καὶ τρίτης ἐπινεμήσεως δύο καὶ ἐντεῦθεν οὐδένα λόγον ἔχειν με πρὸς σὲ οὔτε ἐγκαλεῖν σοι οὔτε ἐγκαλέσιν οὔτε γενημάτων οὔτε περὶ ἀργυρικοῦ*. - P. Masp. 67347, II. I (αχρον. 6ος αι.;). - P. Oxy. 1915, 3.4.7 (560). - P. Oxy. 136, 19 (583). - P. Oxy. 1968.7 (6ος αι.).

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 80. - S. G. Kapsomenos, Papyri 17. - F. Preisigke, Wörterbuch I, 151. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 281.

Σ.Β.

ἀπαίτησις, ἡ (ἀπαιτῶ)

Α. Ζήτηση φόρου ή έκτακτης εισφοράς, σε χρήμα ή σε είδος, από μέρους των **ἀπαιτητῶν**↗ ή *δημοσίων* **πρακτόρων**.↗

P. Oxy. 1253.14 (ἀπαίτησις τοῦ σιτοκρίθου) (4ος αι.), 2124.7, 2267.12 (4ος αι.), 1126.14 (5ος αι.), 1873.14 (τέλη 5ου αι.), 1840.4-5 (6ος αι.). - Βασ., Επ. 85.8.- NJ 128.10 (545) (= CJC III.640): *Τοὺς δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ οἱασοῦν δημοσίων εἰσπράξεως στελλομένους μὴ ἄλλως ἔρχεσθαι τῆς ἀπαιτήσεως, εἰ μὴ πρότερον ἐν τῷ κατὰ χώραν δικαστηρίῳ ἐμφανίσουσι τὰς ἐπιτεθείσας αὐτοῖς περὶ τούτου κελεύσεις, ὥστε τοὺς καταβάλλοντας τὰ δημόσια τέλη μηδενὶ ὑπὲρ τούτων κινδύνῳ ἢ ζημίᾳ ὑποκεῖσθαι· τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς ὑποθέσεσι φυλαττομένου.* - Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (945-959) (= JGR 1.218). - Κων. Πορφ., De adm. 52.1-3, 256 (10ος αι.) (βλ. και τ. II, Commentary, σ. 204).- Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.47 (1073), 5.44 (1087). - AL 48.22 (1086). - AL 48.16, 17, 21-22 (1086), 50.80 (1089). - Παλαιά λογαρική Αλεξίου Κομνηνού (1094) (= JGR 1.333, 334, 335, 336, 337). - AL 56.98 (1104). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 19.19-20 (1145): *καὶ διορίζεται ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τ(οὺς) τοιούτ(ους) ἓξ παροίκ(ους) ζευγαράτ(ους) π(αρὰ) τ(ῆς) τοιαύτ(ης) μον(ῆς) ἀπὸ πά(σης) καὶ παντοί(ας) δημοσι(α)κ(ῆς) εἰσπράξε(ώς) τὲ καὶ ἀπαιτήσε(ως), αὐτοῦ τε τοῦ ζευγολογ(ίου) καὶ παντοί(ας) ἀγγαρεί(ας).* - AL 67.83 (1196). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 12.12 (1201). - MM 4.4.7 (1228). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 14.52 (1259). - Schatz. 38.48 (1294), 37.49 (1310). - A. Prodr. 20.7 (1326), 39.12 και 42 (1345). - A. Xér. 25.33 (1346) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

ΒΙΒΛ.: F. Preisigke, Wörterbuch I, 151. - F. Dölger, Beiträge σ. 61, σημ. 10. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 223 και 267. - N. Svoronos, Cadastre 112 και 114. - A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 397 (Index). - C. Morrisson, Logariké 420, 423.

Σ.Β.

ἀπαιτητής, ὁ

Γενικός χαρακτηρισμός των αρμοδίων για την απαίτηση και είσπραξη φόρων (σε χρήμα ή σε είδος) υπαλλήλων.[1] Σύμφωνα με την 128 νεαρά του Ιουστινιανού Α', οι στελλόμενοι στις επαρχίες για να εισπράξουν φόρους όφειλαν προηγουμένως να παρουσιάσουν στο «κατὰ χώραν» δικαστήριο τα έγγραφα, τα οποία τους εξουσιοδοτούσαν γι' αυτή την αποστολή.[2] Ο ίδιος αυτοκράτορας με την 123 νεαρά του απαγόρευσε στους κληρικούς οποιουδήποτε βαθμού να γίνονται *ἀπαιτηταὶ δημοσίων συντελειῶν*.[3] Ο όρος απαιτητής που απαντά και πριν από τον 4ο αι., φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε με την ίδια έννοια σ' όλη τη βυζαντινή περίοδο.[4]

1. SB 9169.3, 29, 35 κ.λπ. (314): *(ἀπαιτηταὶ ἀχύρου)*, SB 10365 (3ος-4ος αι.). - P. Oxy. 2027 (6ος αι.). - NJ 17.8 (= CJC III.122) (535): *Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας (ἤτοι τοὺς ἀπαιτητὰς) ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ' οἷς αὐτὰς διδόασι.* - NJ 30.3 (536) (= CJC III.226). - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' (1049) (= JGR 1.633.30-32): *καὶ οὐχ ἕξει τις χώραν ὅλως, εἴτε τῶν στρατηγῶν, ὡς δεδήλωται, εἴτε κριτῶν, ἢ πρωτονοταρίων ἢ λοιπῶν ἀπαιτητῶν, ... ἀγγαρείᾳ τινί, ἢ ἐπηρείᾳ τούτους καθυποβάλλειν.*

2. NJ 128.10 (= CJC III.640) (545): *Τοὺς δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ οἱασοῦν δημοσίων εἰσπράξεως στελλομένους μὴ ἄλλως ἄρχεσθαι τῆς ἀπαιτήσεως, εἰ μὴ πρότερον ἐν τῷ κατὰ χώραν δικαστηρίῳ ἐμφανίσουσι τὰς ἐπιτεθείσας αὐτοῖς περὶ τούτου κελεύσεις, ὥστε τοὺς καταβάλλοντας τὰ δημόσια τέλη μηδενὶ ὑπὲρ τούτων κινδύνῳ ἢ ζημίᾳ ὑποκεῖσθαι. τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς ὑποθέσεσι φυλαττομένου.* - Βασιλ. 56.10.5 (9ος αι.).
3. NJ 123.6 (546) (= CJC III.599): *Ἀλλ' οὐδὲ ἐκλήπτορα ἢ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ μισθωτὴν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων ἢ κουράτωρα οἴκου ἢ ἐντολέα δίκης ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ μοναχὸν ἰδίῳ ὀνόματι ἢ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως καὶ τοῖς ἁγίοις οἴκοις ζημία γένηται καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμποδίζωνται.* - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 9.γ' (9ος αι.) (= JGR 2.253). - Βασιλ. 3.1.11 (9ος αι.).
4. Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (956-959) (= JGR 1.219), Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' (1044) (= JGR 1.616), Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' (1049) (= JGR 1.633). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.46 (1073), 2.11 (1079), 3.31, 44 (1079). - AL 48.29 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.70 (1087), 6.41, 50 (1088). - AL 50.83 (1089). - F. Trinchera, Syllabus 220 (1165). - MM 4.261.5 (13ος αι.), 344.7-8 (13ος αι.). - Εξάβιβλος Α.12, 27 (14ος αι.) και σε πολλά άλλα έγγραφα.

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 72 σημ. 9, 73 σημ. 5, 97, 98, 116, 133, 136 σημ. 5, 205 σημ. 4. - A. Déléage, Capitation 76, 87, 88, 89, 96, 97, 119, 143. - U. Wilcken, Grundzüge 230, 406. - A. Heisenberg, Palaiologenzeit 80. - F. Dölger, Beiträge 71, 73 σημ. 5. - M. Gelzer, Studien 54-57. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 90, 114, 115, 223. -Του ιδίου, Vademecum 321, 19, 328. - N. Svoronos, Cadastre 90. - F. Oertel, Liturgie 204-207, 365, 369, 432. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 273, 328, 330.

Σ.Β.

ἀπαιτητής λειτουργῶν, ὁ

Ο όρος με αδιευκρίνιστη σημασία απαντά σε παπύρους του 6ου αι.: P. Lond.1660 (553) και 1661.9 (563). Βλ. και σχόλια του εκδότη.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπαράβατος, -ον

Τύπος που απαντά σε έγγραφα για να δηλώσει προνόμιο ή δικαίωμα που δεν μπορεί κανείς να παραβεί.

Atti Ligure XIII.459 (1193). - AL 67.28 (1196): *ἡ γὰρ βα[σιλεία] μου τὸ στέργον πάντη καὶ ἀπαρεγχείρητ(ον) ἔχ(ειν) βούλ[εται] τὸ τοιοῦτ(ον) χρυ(σόβου)λλ(ον) τοῦ ἀοιδίμου βα(σι)λ(έως) ..., καὶ ἀπαρα]βάτου τ(ῆς) ἐξκουσσεί(ας) ἀπολαύειν τοῦ τοιούτ(ου) πλοίου τὴν καθ' ὑμ(ᾶς) [σε]βασμ(ίαν) μον(ὴν) διορίζετ(αι) κατ(ὰ) τὸ καθόλου τ(ῆς) ἐξκουσσεί(ας) [τῶν πλοίων ἄκτον.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπαραβάτως

Απαντά σε πάπυρο του 5ου αι. που αφορά σε συμβόλαιο εργασίας, βλ. **ἀπαράβατος.**

SB 9152.10 (492): *[Ὁμολο]γῶ ἐπομνύμενος θεὸν παντοκράτορα καὶ [νίκην καὶ εὐσέ]βειαν τῆς καλλινίκου κορυφῆς ἑκουσίως καὶ [αὐ]θ[αιρέτως] ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι μονῆς καὶ ἐπιφανείας Α[ὐρ]ηλ[ιο]ν Ἀ[μα]σίωνα, υἱὸν Ἰωάννου, ζητάριον καὶ κηπουρ[ὸν του] ἀρχοντικοῦ καταγωγίου, παραμένοντα ἀπαρ[αβά]τως καὶ ἀκαταγνώστως καὶ ἐξυπηρετούμενον ταῖς [δημ]οσίαις χρείαις καὶ ταῖς ἀρχοντικαῖς προστάξ[εσι μη]δαμῶς ἀπολιμπανόμενον εἰς πάντα χρόνον τῆς λογιστείας τοῦ προειρημένου οἴκου.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαράδοτος, -ον

Ο όρος αφορά σε παροίκους ή περιουσιακά στοιχεία (δένδρα, γη) που δεν έχουν καταχωρισθεί, καταγραφεί σε **πρακτικὸν παραδόσεως**↗ και επομένως δεν έχουν φορολογηθεί.

AL 66.19-20 (1184): *προ(σ)κάθηνται δουλευταί τιν(ες) ἔξωθ(εν) τοῦ τοιούτου μοναστ(η)ρ(ί)ου μὴ παραδεδομ(έν)οι διὰ πρακτ(ικ)οῦ, κἀντεῦθ(εν) ὁ ἐνεργ(ῶν) τ(ὰς) παραδόσ(εις)// τοῦ πετίτου θέμ(α)το(ς) Μογλέν(ων) ἐπηρεάζει αὐτ(οὺς) ὡς ἀπαραδότους* .... - MM 4.70.23 (1257): *Νικόδημος μοναχὸς ἐκδοῦναι ... ὑπὸ διαθηκῴου αὐτοῦ γράμματος ἐν τῷ γονικῷ αὐτοῦ εὐκτηρίῳ ... οἴκῳ ... ἐν τῇ θέσει τῆς Μανταίας ... δένδρα ἐλαϊκά ... ἅτινα ὑπὲρ τοῦ ναοῦ κατεφύτευσε ... καὶ οὔτε ἐν πρακτικοῖς στρατιωτικοῖς πρακτικωθέντα, οὔτε ἐν τῇ ... ἀπογραφῇ τηρηθέντα ἢ παραδοθέντα ἔν τινι πρακτικῷ στρατιωτικῷ ἢ καὶ δημοσιακῷ, ἀλλ' ἄνετα τὸ καθόλου ἀφεθέντα καὶ ἀπαράδοτα ὡς προσχυρωθέντα τῷ ἁγίῳ ναῷ.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 64.13 (1261): *ἀλλ' ὡς πάντοτ(ε) ἀδούλοτο(ς) οὖσα ἡ γῆ τοῦ Πύργ(ου) καὶ ἀπ(αρά)δοτ(ος) καὶ ἐκ π[άν]των τὸ ἐλεύθ(ε)ρ(ον) ἔχο[υ]σα.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαράθραυστος, -ον

Τύπος που απαντά σε έγγραφα συνήθως μαζί με το *ἀπαράτρωτος*, **ἀπαρεγχείρητος**,↗ **ἀκαινοτόμητος**↗ κ.ά. για να δηλώσει τον μη δυνάμενο να παραβιαστεί.

AL 11. 26 (994): *καὶ τοὺς μοναχοὺς ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τοῦ λιβέλλου τῆς δεσποτείας τοῦ Γυμνοπελαγησίου μὴ ἐξεῶσαι, ἀλλ' ἀκαινοτόμητον καὶ ἀπαράθραυστον τὴν τούτου δεσποτείαν τούτοις καταλιπεῖν.* - Ατταλ., Διάτ. 83.1080 (1077): *Ταῦτα φυλάξει Κ(ύριος) ο Θ(εὸς) ἀπαράτρωτά τε καὶ ἀπαράθραυστα τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτεινόμενά τε καὶ συνδιευθετούμενα.* - AL 36.11 (1074), 46.48 (1084). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 58.21 (1197). - MM 3.10.22, 11.7, 13.17, 17.3 (1192), αυτόθι 33.22, 36.20 (1192). - MM 3.59.15 (1206). - MM 4.85.14 (13ος αι.). - MM 3.238.21 (1217). - MM 4.348.35 (1246), 71.31 (1257). - MM 3.241.32 (1258), 84.7 (1265), 95.35, 96.8 (1277). - MM 3.134.24-25 (1364), 152.2 (1406).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαραθραύστον, τό

L. Petit, Notre Dame 33.12 (1144 ή 1159). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 9.20 (1186): *Διορίζεται γ(ὰρ) διὰ τοῦ παρόντο(ς) χρυσοβούλλ(ου) λόγου ἔχ(ειν) μὲν τὰ προσόντα χρυσόβουλλ(α) τῇ διαληφθείσῃ μονῇ, ὡς δεδήλωτ(αι), τὸ ἀπαρεγχείρητόν τε καὶ ἀπαράθραυστον καὶ μὴ τολμᾶν τινὰ τῶν δημοσιακ(ὰς) ἐνεργούντ(ων) δουλείας ... πειρᾶσθαι*

μερικῶς ἢ καθόλ(ου) ἐπηρεαστικῶς ἀθετεῖν τε τι ἢ ἀνατρέπειν τῶν ἐμπεριειλημμένων αὐτ(οῖς). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 56.9 (1195). - ΜΜ 3.15.34 (1192), αυτόθι 45.28 (1193). - ΜΜ 4.64.21 (13ος αι.), αυτόθι 118.21 (1213), 60.15 (1231), 77.33 (1232), 90.9 (1237).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαραθραύστως

ΜΜ 3.238.24-25 (1217). - V. Mošin - A. Sovre, Dodatki 5.56 (1320-21). - ΜΜ 3.125.23 (1357).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρασάλευτος, -ον

Ακλόνητος (σταθερός), αμετάβλητος, αναλλοίωτος. Τύπος που απαντά σε νομικά κείμενα, αλλά κυρίως σε έγγραφα. Πρβλ. **ἀκαινοτόμητος,**↗ **ἀμετακίνητος,**↗ *ἀμετάτρεπτος, ἀμετάβλητος, ἀμεταποίητος,* **ἀπαράθραυστος.**↗

Νόμος Γεωργ. γ' (7ος-8ος αι.) (= JGR 2.65): *Ἐὰν συμφωνήσωσι δύο γεωργοὶ μετ' ἀλλήλων καταλλάξαι χώρας ἀναμεταξὺ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς συνεφώνησαν, μενέτω τούτων ἡ βούλησις καὶ ἡ τούτων καταλλαγὴ κυρία καὶ βεβαία καὶ ἀπαρασάλευτος.* - Εκλογή 5.5 (741): *μενέτω ἀπαρασάλευτος τῶν γονέων ἡ διατύπωσις.* - Νεαρά Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογεννήτου (947) (= JGR 1.217.11): *Εἰ δὲ ἐκ τῶν περιφανεστέρων τῆς ὁμάδος πρὸς ἴσους ἢ ὀλίγον ὑποβεβηκότας ἐν ἀξιώμασι, τυχὸν σχολαρίων πρὸς στρατιώτας, ἢ ἐκ τῶν εὐτελεστέρων πρὸς τοὺς μικρόν τι ὑπερέχοντας, οἷον ἀπὸ τῶν ἀστρατεύτων πολιτῶν πρὸς σχολαρίους ἢ σεκρετικούς, ἐκποίησις γέγονεν ἢ γενήσεται, μενέτω ἀπαρασάλευτος.* - ΜΜ 4.311.4-5 (987). - Πείρα 17.η' (11ος αι.) (= JGR 4.62): *... καὶ τὰ τοιαῦτα κτήματα διαμένειν εἰς προῖκα μὲν τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ἀπαρασάλευτα.* - A. Ivir. 25.36-37 (1036): *Ταύτην μου τὴν φανερὰν διατύπωσιν καὶ τὰ ἐν αυτῇ γεγραμμένα πάντα θέλω μένειν βαίβεα, ἀρραγὴ (καὶ) ἀπαρασάλευτα,* αυτόθι 28.21-22 (1044). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 53.207a (1089): *τὸ μὲν Παρθ(έ)ν(ιον) ἀπάρασάλευτ(ον) καὶ ἀκαινοτόμητ(ον) ἔχ(ειν) τ(ὴν) ὅλ(ην) αὐτ(οῦ) νομῆν τε καὶ σπόριμ(ον) γῆν.* - ΜΜ 4.221.30 (1259), 111.24 (1274), 32.1 (1284), 344.4 (13ος αι.). - ΜΜ 3.105.24 (1332), 246.34, 247.13 (1374), 258.12 (1440). - ΜΜ 5.280.15 (1364). - A. Pant. 14.14 (1366): *ἔνθεν τοι (καὶ) παραινώμεθα ... πᾶσι τοῖς μεθ' ἡμ(ᾶς) ἀναδεξαμένοις τὴν προστασίαν τοῦ πρωτείου ὡς ἂν στέργωσι τ(ὴν) τοιαύτην παρ' ἡμῶν γεγονυῖαν πρᾶξιν, (καὶ) μένει ἀπαράτρωτος (καὶ) ἀπαρασάλευτος εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα.* - A. Pantocr. 14.4 (1392), 19.4 (1394).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρασάλευτον, τό

Έγγρ. Πάτμ. Β' 70.37 (1271). - ΜΜ 5.115.20 (1345-1353). - ΜΜ 3.246.34, 247.13 (1374). -A. Pantocr. 8.15-16 (1369), 11.34 (1386). - ΜΜ 3.258.12 (1440).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρασαλεύτως

Αμετάβλητα, αναλλοίωτα.

Έγγρ. Πάτμ. Β' 55.15-16 (1097-1109): *ὃ δὴ καὶ καθέξει ἀμετακινήτως καὶ ἀπαρα-*

σαλεύτως, καθὰ δὴ καὶ πρότ(ε)ρ(ον) εἶχεν ἕως τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τ(ῶν) ἔμπροσθεν. - MM 3.100.29-30 (1324), 106.2 (1332).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρασπάστως

Κατά τρόπο που να μην μπορεί να αποσπαστεί, αναπόσπαστα, αναφαίρετα. Τύπος που απαντά σε έγγραφα από τον 11ο-13ο αι. συνήθως με τα **ἀμετακινήτως,**↗ **ἀνενοχλήτως,**↗ **ἀνυπεξαιρέτως,**↗ **ἀδιασείστως**↗ κ.λπ.

Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.52 (1087), 6.27 (1088). - MM 126.3 (1193): *ὡς ἂν καθέξεις αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος μετὰ παντὸς τοῦ μέρους σου εἰς τοὺς ἑξῆς καὶ διηνεκεῖς χρόνους, ἀπερικόπως, ἀπαρασπάστως, ἀδιασείστως, ἀνενοχλήτως, ἀνεγκλήτως καὶ ἀνεπιφωνήτως, κυρίως καὶ αὐθεντικῶς, ἐπὶ τελείᾳ καὶ ἀναφαιρέτῳ δεσποτείᾳ καὶ κυριότητι.* - MM 4.120.26 (1210), 21.11-12 (1235), 25.24 (1251), 96.6-7 (1274) και σε άλλα έγγραφα.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαράτρεπτον, τό

Το μη επιδεχόμενο μετατροπή, μεταβολή ή τροποποίηση.

A. Pantocr. 9.17 (1374): *λέγομ(εν) καὶ διαβεβαιούμεθα ἔχειν τὸ στέργον καὶ ἀπαράτρεπτον, οὐ μόνον τό γε νῦν ἔχον.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαργυρισμός, ὁ (ἀπαργυρίζω)

Α. Μετατροπή είδους σε χρήμα, διατίμηση.

Θεμ., Λόγ. 23.87.13 (4ος αι.). - SB 10454.12 (709): *Δεχόμενος οὖν τὰ παρόντα γράμματα, τοὺς τοιούτους ἀγγαρευτὰς καὶ τεχνίτας εἰς πλῆρες ἔκπεμψον ἀνεμποδίστως δι' ἀνθρώπου σου τοῦ ὀφείλοντος τούτους σῦραι νύκτα καὶ ἡμέραν ἄχρις ἂν ἐνέγκῃ ἐνταῦθα, πέμπων σὺν αὐτοῖς καὶ τὸν ἀπαργυρισμὸν τῆς δαπάνης αὐτῶν πρὸς ὃ ἐνεθήκαμεν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐνταγίοις.* - Σύν. Βασ. Δ .XLI, 14 (10ος αι.) (= JGR 5.242).

Β. Αποτίμηση και καταβολή σε χρήμα του οφειλομένου φόρου σε είδος,[1] εξαργυρισμός οφειλομένης υπηρεσίας (adaeratio).[2]

1. CJ 1.4.18 (491-505): *Οἱ ὑφεστῶτες καὶ τῇ παραφυλακῇ προσκαρτεροῦντες στρατιῶται ... τὸ προσφερόμενον εἶδος ἐκ τῶν ... γεωργουμένων δεχέσθωσαν ὑπὲρ τῶν ἀννόνων αὐτῶν ... καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ὁ συντελεστὴς ἀπαργυρισμὸν διδόναι.* - NJ 130.4 (6ος αι.). - P. Flor. 377.4 (6ος αι.). - C. Wessely, Studien X, 60 (7ος αι.): *ἀπαργυρισμὸς ψωμίων δοθέντων μοναστηρίῳ διοικήσεως τοῦ Μακαρίου Γεωργίου.* - P. Lond. IV 600 (8ος αι.). - SB 5641.12 (8ος αι.). - P. Lips 103.6 (8ος αι.). - P. Masp. III (8ος αι.). - Σύν. Βασ. Α.XLIII, Α.LI, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.78, 85). - Κων. Πορφ., De adm. 49.74 (10ος αι.): *Ἐποίησεν δὲ καὶ σιγίλλιον Λέων, ὁ ἀείμνηστος καὶ σοφώτατος βασιλεύς, λεπτομερῶς περιέχον τό, τί ὀφείλουσιν παρέχειν οἱ αὐτοὶ ἐναπογραφόμενοι τῷ μητροπολίτῃ, καὶ μὴ ἀπαργυρίζεσθαι παρ' αὐτοῦ ἢ ἄλλως πως κατ' ἐπίνοιαν ἄδικον ζημιοῦσθαι αὐτούς.*

2. SB 5639.18 (8ος αι.). - Βασιλ. 54.4.12 (9ος αι.): *οὐ δυνατὸν ἀπαργυρίζεσθαι λειτουργίαν ἢ τιμήν.* - Εξάβιβλος Β.5.2 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 134-135.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρέγκλητον, τό

Αυτό το οποίο δεν μπορεί να καταγγελθεί, να αμφισβητηθεί.

Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 26.13 (1258): *τ(ὸν) παρόντ(α) ὁρισμ(ὸν) αὐτ(ῆς) ἐπιχορηγεῖ τῇ δηλωθείσῃ μ[ονῇ] [δι' οὗ] καὶ διορ[ίζε]τ(αι) ἔχ(ειν) τὸ πιστ(ὸν) καὶ ἀπαρέγκλ[ητον] ἅπαντα τὰ προσόντα ταύτῃ χαρτῷα δικαιώμ(α)τ[α] καὶ κατέχ(ειν) τ(οὺς) ἐν αὐτῇ μοναχ(ούς).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρέγκλιτον, τό

Αυτό το οποίο δεν μπορεί να τροποποιηθεί, να αλλάξει.

ΜΜ 4.23.11-12 (1251): *Τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπορέγει αὐτῇ, δι' οὗ καὶ διορίζεται ἔχειν τὸ στέργον καὶ ἀπαρέγκλιτον τὰ προσόντα τῇ τοιαύτῃ μονῇ χρυσόβουλλά τε καὶ ὁρισμούς*, αυτόθι 27.12 (1262).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρεγχείρητος, ὁ

Αυτός που δεν επιδέχεται αλλοίωση. Τύπος που απαντά σε έγγραφα συνήθως μαζί με το **ἀπαράθραυστος.**↗

Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 4.19 (1085). - ΜΜ 3.15.20, 21 (1192): *καὶ διορίζεται βέβαια μένειν καὶ ἀπαρεγχείρητα τὰ γεγονότα τούτοις χρυσόβουλλα ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῶν τοιούτων ἀκινήτων.* - ΜΜ 5.13.19 (1259).

Μ.Γ.-Ι.– Π.Κ.

ἀπαρεγχείρητον, τό

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου(1044) (= JGR 1.618). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 4.36 (1085), αυτόθι 9.19 (1186). - Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 56.9 (1195): *διορίζετ(αι) γ(ὰρ) διὰ τοῦ παρόντ(ος) χρυ(σοβού)λλ(ου) ἔχ(ειν) μὲν τὰ προσόντ(α) τῇ διαληφθείσῃ μο(νῇ) χρυ(σόβου)λλ(α), ὡς δεδήλωτ(αι), τὸ ἀπαρεγχείρητ(ον) καὶ ἀπαράθραυστ(ον) καὶ μὴ τολ[μᾶν τινα] τῶν τ(ὰς) δημοσι(ακὰς) ἐνεργούντ(ων) δουλεί(ας) ... ἀθετ(εῖν) τι ἢ ἀνατρέπ(ειν) τ(ῶν) ἐμπεριειλημμ(ένων) αὐτ(οῖς)*, αυτόθι 58.20 (1197).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρεμποδίστως

Ανεμπόδιστα.

ΜΜ 4.5.15 (1235), 222.9 (1259): *τῇ τοιαύτῃ μονῃ κατέχειν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ ἐν αὐτῇ κτήματα, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται, ἀνενοχλήτως καὶ ἀπαρεμποδίστως, μὴ κωλυομένην ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ τούτων παρά τινος.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπαρχή, ἡ (-αί)

Ετήσιο έσοδο,[1] παροχή ή δωρεά.[2] Με τη σημασία αυτή ο όρος απαντά κατά

τον 13ο και 14ο αι., ενώ παράλληλα διατήρησε και την αρχική του σημασία δηλώνοντας την πρώτη συγκομιδή καρπών ή παραγωγής που προσφερόταν στην εκκλησία ή τους εκπροσώπους της.[3]

1. AL 78.7-8 (1285): *καὶ εὑρὼν ἐκεῖ παλαιοεκκλήσιν ἄπορον τὴν λεγομ(έν)ην Ἄσπρην Ἐκκλησί(αν), μηδεμί(αν) ἔχουσαν ἀπαρχὴν μήτε περιποίησ(ιν), ἀλλὰ πάντη ἀπορημ(έν)ον.*
2. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου (1267-1271) (= JGR 1.661): *Ἅμα τε γοῦν ὁ βασιλεὺς οὗτος κῦρις Ἰωάννης ὁ Δούκας τὴν τῶν Ὀπτιμάτων χώραν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, καὶ ἅμα κατὰ τὸ τοιοῦτον θέμα χωρίον, τὸ ἐπιλεγόμενον ἡ Τρίμματα, τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καθιέρωσε πρώτην αὐτῇ ἀπαρχὴν τῶν παρ' αὐτοῦ ἀναθημάτων.*
3. Τυπ. Πακ. 59.672, 117.1624 (1083). - A. Xén. 26.21 (1343).

ΒΙΒΛ.: D. A. Xanalatos, Beiträge 38-39. - H. Ahrweiler, Mer 266.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπάτητος, -ον

Απροσπέλαστος σε εισπράκτορα φόρων, απαλλαγμένος από καταβολή φόρων. Ο όρος με αυτή τη σημασία απαντά σε έγγραφα του 14ου-15ου αι. συνήθως μαζί με το **ἀνεπηρέαστος,**↗ **ἀκαταζήτητος,**↗ **ἀνενόχλητος.**↗

A. Prodr. 39.42 (1345): *Ὅθεν καὶ τῇ ἐμφανείᾳ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου της κραλότητός μου οὐκ ὀφείλει οὐδείς, οὔτε τῶν ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρῶν κεφαλατικευόντων, οὔτε τῶν ἐκτός, οὔτε τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ταχθησομένων ἐνεργεῖν τε καὶ ἀπαιτεῖν ἀπὸ τῆς τοιαύτης χώρας, εἰσελθεῖν εἰς κτήματα, ἢ εἰς μετόχια τῶν τοιούτων μονῶν καὶ ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι ταῦτα πάντα ἀπάτητα καὶ ἀνεπηρέαστα καὶ ἀκαταζήτητα πάσης καὶ παντοίας ἀπαιτήσεως καὶ δόσεως.* - Χρον. Μορ. 3025 κριτ. υπ. (14ος αι.). - AL 165.4, 13, 42 (1420), 167.21 (1429).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπερικλόνητος, -ον

Αυτός που δεν μπορεί να κλονιστεί, αδιατάρακτος, αδιάσειστος. Ο όρος απαντά σε έγγραφα οικονομικής φύσεως του 11ου-13ου αι. μαζί με το **στέργον,**↗ **ἀμέριμνον,**↗ **ἀπαράθραυστον,**↗ **ἀνεπηρέαστον.**↗

MM 5.8.16 (1079), 4.118.21 (1213), 4.77.33 (1232): ... *φανερὰν πρᾶσιν τὴν ἐς ἀεὶ τὸ ἀπαράθραυστον καὶ ἀπερικλόνητον ἔχειν ὀφείλουσαν καὶ μηδαμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν ποτὲ καιρῷ ἢ χρόνῳ ἀνατραπῆναι ἢ ὁπωσοῦν παρασαλευθῆναι,* αυτόθι 90.9-10 (1237), 220.27 (1256), 87.23-24 (1257), 221.30 (1259), 358.7, 359.22 (1272): *πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια, προνόμιά τε καὶ δίκαια ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα ἕξει ἡ πολλάκις ἐγχαραχθεῖσα πατριαρχικὴ μονὴ τῆς Μακρινιτίσσης ἀδιάσειστά τε, ἀπερικλόνητα, ἀτάραχά τε καὶ ἀνεπηρέαστα.* - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 31.13 (μετά το 1259). - MM 4.138.27 (13ος αι.): *τὸ στέργον καὶ ἀπερικλόνητον ἔχειν τὰ προσόντα αὐτῷ χαρτῷα δικαιώματα.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπερίκοπος (ἀπερίκοπτος), -ον

Αυτός που δεν μπορεί να διακοπεί ή να περικοπεί.

A. Ivir. 10.30 (996): *καὶ ἀπερίκοπον ἔσχε τὴν δεσποτ(είαν) τῆς τοιαύτης γῆς ἐξ ἀμνημονεύτ(ων) τῶν χρονων ἡ εἰρημε(νη) τοῦ Πτελεώτ(ου) μο(νή)*. - AL 14.28 (1008). - N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion 10.10 (1230-1250?). - MM 5.38.27 (1262): *καθὼς γυρίζει εἰς τὸ χωράφιον τῆς Λεγέας ἕως τοῦ χωραφίου τοῦ Χωϊδιᾶ σὺν καὶ τοῦ χωραφίου, οὗ ἔχομεν ἀπὸ ἀνταλλαγῆς ἀπὸ τοῦ μισὲρ Λεούνου, ὅσα καὶ οἷά εἰσιν ἀπερίκοπα*.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπερικόπως

Όρος που απαντά στα έγγραφα και σημαίνει ανεμπόδιστα, χωρίς διακοπή ή χωρίς περικοπή, αμείωτα.

Νεαρά Βασιλείου Β' (996) (= JGR 1.269): *ἄλλως τε καὶ οὐδὲ εὑρεθήσεται, ὡς ἀπερικόπως τεσσαρακονταετία διῆλθε καὶ οὐκ ἐξῆλθεν ὁ ἐπόπτης ἢ βασιλικὸς ζητήσων τὸ τοῦ δημοσίου δίκαιον*. - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.122 (1089). - MM 6.126.3 (1193): *ὡς ἂν καθέξεις αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος μετὰ παντὸς τοῦ μέρους σου εἰς τοὺς ἑξῆς καὶ διηνεκεῖς χρόνους ἀπερικόπως, ἀπαρασπάστως, ἀδιασείστως, ἀνενοχλήτως, ἀνεγκλήτως καὶ ἀνεπιφωνήτως*. - MM 4.192.26 (1236), 241.25 (1259 ή 1274). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 30.19 (1262). - MM 4.27.33 (1262): *Ταῦτ' οὖν ἅπαντα εὐδοκεῖ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς κατέχειν τὸ μέρος τῆς εἰρημένης μονῆς καὶ νέμεσθαι ἀπερικόπως παντί, ἀπερισπάστως τε καὶ ἀδιασείστως*. - MM 5.45.11 (1262), 4.244.4 (13ος αι.), 293.33 (13ος αι.), 6.223.16 (13ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπεριόριστος, -ον

Ο μη οριοθετημένος. Ο όρος απαντά σε έγγραφο του 1420 και αφορά σε γη στην οποία δεν έχει γίνει **περιορισμός**.↗

A. Dion. 18.6 (1420): *Νῦν δὲ ἐλθὼν ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πν(ευματ)ικοῖς καὶ καθηγούμενος τῆς θεί(ας) τ[αύτης μονῆς] [ἐζ]ήτησε τὴν βασιλείαν μου ἵνα, επεὶ περὶ αὐτὸ τὸ Μαρίσκιν ἔχουσι γῆν, ἣν γεωργοῦσιν, ἀπεριόριστον, μετρηθῆ καὶ δωθῆ [αὐτοῖς γῆ ζευγ]αρί(ων) δέκα μετὰ καὶ αὐτῆς τῆς καθέδρας τοῦ Μαρισκίου· ὅπερ καὶ ὁρίσαμ(εν) γενέσθαι*.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπερισπάστως

Χωρίς την πρόκληση ενοχλήσεων, περισπασμών από τρίτους. Κατά τρόπο που δεν απαιτεί φροντίδα, έγνοια. Ο όρος απαντά σε έγγραφα του 13ου αι. μαζί με το *ἀνεπικωλύτως*, **ἀδιασείστως**,↗ **ἀνενοχλήτως**.↗

MM 6.157.12 (1212): *παρεδόθη δὲ τὸ τοιοῦτον χωράφιον τὴν σήμερον σωματικῇ παραδόσει, τοῦ ἔχειν τοῦτο κυρίως, αὐθεντῶς, ἰδικῶς τε καὶ μονομερῶς, ἀπερισπάστως καὶ ἀνεπικωλύτως μή τινος κωλυόμενος ἢ παρεμποδιζόμενος, οὐ παρ' ἡμῶν τῶν πεπρακότων σοι τὸ τοιοῦτον χωράφιον, οὐ παρ' ἑτέρου προσώπου τὸ σύνολον*, αυτόθι 159.14 (1213), 161.17 (1213), 163.10 (1213), 164.32-33 (1213). - MM 4.27.33-34 (1262).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἄπληκτον, τό

Ο όρος ἄπληκτον, ο οποίος καθ' όλη τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου σήμαινε στρατόπεδο, απαντά και με τη σημασία της έκτακτης οικονομικής εισφοράς από τον 10ο αι. Η εισφορά αυτή συνίστατο στην υποχρέωση στρατωνισμού και παροχής καταλυμάτων στους αξιωματούχους, στρατιωτικούς και πολιτικούς και τους υπαλλήλους της αυτοκρατορίας. Ακόμη το άπληκτον ήταν η δωρεάν ή σε καθορισμένη τιμή παροχή ειδών διατροφής για τον στρατό κατά τη διάρκεια εκστρατείας.

AL 6.23 (974?): *Διὸ παρεγγυῦμ(ε)θ(α) πάντας καὶ εξασφα(λι)ζομ(ε)θ(α) κὰτὰ τὴν δύναμην τῶν χρυσοβοῦλλίων τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐπάγην ἐπείριαν ἢ ἀγγαρίαν ἢ ἀπλήκτον ἢ μιτατ(ου) κενοτομίαν ἢ ζημίαν παρασκευᾶσαι τη εἰρημένη μο(νῆ)*. - A. Ivir. 2.33 (975). - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617). - MM 5.6.25 (1048): *καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου σιγιλλίου, ὥστε ἀπὸ οἰκιακῶν τῆς μονῆς τοῦ Τροπαρίου ἔχειν αὐτοὺς τὸ ἀνωγεωκάτωγον οἴκημα ... εἰς ἀπλῆκτον, καὶ καταμένειν ἐν αὐτῷ τοὺς ἀποστελλομένους ...*, αυτόθι 7.1 (1048). - AL 33.115 (1060). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.38 (1073). - MM 5.137.11, 30 (1074). - Ατταλ., Διάτ. 1428 (1077): *Ἐξκουσσευθήσονται δὲ καὶ ἀπὸ μιτάτου ... ἀντιμιτατικίων, ἀπλήκτων, καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπλήκτων χορηγίας, μεσαπλήκτων, κριτῶν, ἀπαιτητῶν ...*, αυτόθι 1450. - AL 38.31, 46 (1079). - MM 5.143.23, 144.10 (1079). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 3.30 (1079): *ἃ καὶ ἐξκουσσευθήσεται μετὰ πάντ(ων) τῶν διαφερόντων αὐτοῖς ἀπό τε μιτάτων, ἀντιμιτατικί(ων), ἀπλήκτων καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπλήκτων χορηγί(ας) χρειῶν, μεσαπλήκτων, κριτ(ῶν), ἀπαιτητῶν καὶ λοιπῶν ἁπάντων*, αυτόθι 2.12, 3.44 (1079). - AL 44.27 (1082): *ἀπλήκτ(ων) (καὶ) τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπλήκτ(ων) χορη(γίας) χρει(ῶν), δόσε(ως) κανισκ(ίων) ...*, αυτόθι 48.29, 45 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.72 (1087), 6.41, 58 (1088). - MM 4.4.5 (1228), 21.19 (1235). - A. Esph. App. A, 58 (1259). - AL 71.81 (1259), 89.166 (1298). - A. Ivir. 72.66 (1310). - A. Kutl. 10.62 (1321). - AL 118.192 (1329).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 60. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 60. - D. A. Xanalatos, Beiträge 49-50. - D. Zakythinos, Crise 68. - H. Ahrweiler, Mer 144. - N. Oikonomidès, Fiscalité 93-95.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπογεγραμμένον γράμμα, τό

A. Dion. 30.1-2, 8 (1463).

Βλ. **ἀπογραφικόν γράμμα.**

ἀπογραφεύς, ὁ

Οικονομικός υπάλληλος καθήκον του οποίου ήταν η εκτίμηση της έγγειας ιδιοκτησίας, ο υπολογισμός της αξίας της αναλόγως των αυξομειώσεών της και ο εν συνεχεία καθορισμός του αναλογούντος φόρου. Ο απογραφεύς ενεργεί κατόπιν αυτοκρατορικής εντολής **ἀπογραφήν,**↗ **ἀποκατάστασιν,**↗ **ἐξίσωσιν,**↗ **ἀναθεώρησιν,**↗ **παράδοσιν,**↗ και **περιορισμόν**↗ κτημάτων, παροίκων, ζώων κ.λπ., που ανήκαν σε πάσης φύσεως φορολογούμενους, εκκλησίες, μονές, αξιωματούχους, ιδιώτες και στρατιώτες.[1]

Παλαιότερη μνεία του απογραφέως απαντά στο τέλος του 12ου αι.[2] Ο απογραφεύς από τις αρχές του 13ου αι. συνένωνε στο πρόσωπό του τα καθήκοντα των παλαιών **ἀναγραφέων**↗ και **ἐποπτῶν**↗. Εκτός από τους απογραφείς καθαρώς οικονομικούς υπαλλήλους,[3] καθήκοντα απογραφέως αναλαμβάνουν διοικητές ή άλλοι πολιτικοί αξιωματούχοι.[4]

1. Έγγρ. Πάτμ. Α' 34.1-4 (1268): *Ἐπεί, ὡς τὴν βα(σι)λ(είαν) μου ὑπεμνήσατε, ὁ τὴν ἀπογραφὴν ποιούμενος εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ἀναθεωρήσας καὶ τὰ προσόντα δίκαια τῇ καθ' ὑμᾶς μονῇ, ἀποκατέστησεν αὐτὰ πά[λιν] κατὰ τὰς περιλήψεις τ(ῶν) προσόντ(ων) αὐτῇ δικαιωμ(ά)τ(ων), ἐπιθεὶς καὶ τὸ ἀναλογοῦν αὐτ(οῖς) τέλος, νῦν δ' ἀναδραμόντες εἰς τὴν βα(σι)λ(είαν) μου ἐδεήθητε καὶ ὁρισμοῦ ταύτ[ης] τυχεῖν, ἐπικυροῦντος τὴν τοιαύτην τοῦ ἀπογραφέως ἀποκατάστα[σιν], ἡ βασιλ(εία) μου, τὴν δέησιν ὑμῶν προσηκαμένη, τὸν παρόντα ὁρισμ(ὸν) τῇ ὑμετ(έ)ρ(α) μονῇ ἐπιχορηγεῖ, δι' οὗ καὶ διορίζεται τὸ κῦρος ἔχειν τὴν γεγονυίαν αὐτῇ ἔγγραφον ἀποκατάστασιν παρὰ τοῦ ἀπογραφέ(ως), κατὰ πάσας τὰς περιλήψεις αὐτ(ῆς)*, αυτόθι Β' 68.14-20 (1263), 69.2-3 (1263). - A. Xén. 4.1-4 (1300), αυτόθι 5.48-49 (1300). - A. Chil. I 21.17-19 (περί το 1300): *Ὁ παρὼν περιορισμὸς παρεκβλ[η]θεὶς ἐκ τῶν καταστίχων τῆς γεωμε[τ]ρ(ίας) ὑπεγρά(φ)η (καὶ) παρ' ἐμοῦ. Ὁ δοῦλος τοῦ κρατ(αιοῦ) (καὶ) ἁγ(ίου) ἡμ(ῶν) αὐθέντου (καὶ) βασιλ(έως) ἀπογραφεὺς τοῦ θέματος Θεσσαλονίκη[ς σ]εβαστὸς Δημ(ή)τρ(ι)ος ὁ Ἀπελμενέ*. - A.Ivir. 70.461 (1301). - A. Xér. 22.17-18 (1317-1334). - A. Xén. 12.1-4 και 98 (1318). - A. Esph. 14.1-6 (1318). - A. Chil. I 37.18-19 (1318).- A. Xén. 13.1-8 (1320). - A. Ivir. 79.592 (1320). - A. Xén. 16.1-5 (1321). - AL 109.13-19 (1321): *Ὃν δὴ θεῖον (καὶ) προσκυνητ(ὸν) ὁρισμὸν διεκόμ[ισ](αν) [ἡμῖν] ποιουμ(έν)(οις) τὴν τοῦ θέματος Θεσσαλονίκης ἀπογραφικὴν ἀποκατάστ(α)σ(ιν) κατὰ θείαν καὶ προσκυνητ(ὴν) πρόσταξιν τ(ῆς) ἁγίας [αὐτοῦ] βασιλεί(ας), διοριζόμ(εν)ον τοῦ μὴ ὅλ(ως) ἐπ' αὐτοῖς εἰσελθεῖν (καὶ) ἀναθεώρησ(ιν) ἢ ἀποκατάστασιν ἡμᾶς ποιήσασθαι καθώς, ὡς [τέτα]κται ἀνέκαθεν, κέκτηται ἡ κατ' αὐτοὺς σεβασμία μονὴ τὸ ἀνενόχλητον ἀπό τε ἄλλων δημοσιακῶν ζητημάτ(ων) [(καὶ) ἀπ'] αὐτῆς δὴ τῆς ἀπογραφικῆς ἀποκαταστάσε(ως). Τοῦτον τοίνυν ἡμεῖς δεξάμενοι (καὶ) τὰ διοριζόμ(εν)α στέρξαντες ἀπέστημεν [τοῦ] ἐν τοῖς εἰρημένοις κτήμασιν αὐτῶν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ τῶν μοναχῶν αὖθις ἡμᾶς ἐκκαλεσαμένων μετὰ παρακλήσε(ως) ἐπὶ τῷ ἀναθεωρῆσαι ταῦτα καὶ ἀποκαταστῆσαι, εἰσήλθομεν (καὶ) ἀναθε[ω]ρήσαντες ἀποκατεστήσαμ(εν) αὐτὰ οὕτ(ως)*. - A. Kutl. 11.36 (1322). - A. Xén. 19.1-6 (1322-1323), αυτόθι, App. II. 1-2 (1320-1338) κ.π.ά.

2. MM 4.317.22 (1175): *Γραφὴ ἐνεχειρίσθη μου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου, τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ δουκὸς καὶ ἀπογραφέως τοῦ θέματος Μυλάσσης καὶ Μελανουδίου, κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Κανταχουζηνοῦ, ᾧδε λέξεων ἔχουσα.*

3. Χων. Μιχ., Επ. 105.10 (12ος-13ος αι.): *Ἀλλ' ἡ καλὴ χεὶρ ἀεὶ πάρα, διακονούμενη ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα, μή ποτε δὲ οἱ διακομιοῦντες σπάνιοι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μυρία καὶ ὅσα φύλλα καὶ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ, πράκτορες, πραίτωρες, ἀπογραφεῖς, ἀναγραφεῖς, δασμολόγοι, ναυτολόγοι καὶ ὅσοι ἄλλοι τοῦ πονηροῦ τοῦδε κόμματος*. - Έγγρ. Πάτμ. Β' 25.17 (1258): *ἐπα[πο]λαύ(ειν) τε καὶ τ(οὺς) παροίκ(ους) αὐτ(ῆς) πάσ(ης) ἐξκου[σείας κα]ὶ διατηρεῖσθαι τούτ(ους) ἀνεπηρεάστ(ους) ἀπὸ πάντ(ων) τ(ῶν) δημοσιακ(ῶν) ζητημ(ά)τ(ων) καὶ ἀπ(ὸ) πασ(ῶν) τῶν ἐπηρει(ῶν) ἀζημί(ους) καὶ ἀκ[αταζητ]ήτ(ους), καθὼς καὶ μέχρ(ι) τοῦ νῦν διετηροῦντο, ὀφειλόντ(ων) τῶν κατ(ὰ) καιρ(οὺς) δουκ(ευ)όντ(ων) ἐν [τῇ το]ιαύτῃ χώρᾳ ἀπογρα[φέ](ων) [τε καὶ ἐ]ξ[ισωτ]ῶν καὶ τῶν προνοίας ἐχ(όν)τ(ων) στρατιωτῶν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν Παλατιαν(ῶν) διατη[ρεῖν τῇ ἐμ]φανείᾳ τοῦ παρόντο(ς) ὁρισμοῦ τῆς βα(σι)λ(είας) μου ἅπαντα τὰ ἀνήκοντα τῇ*

τοιαύτῃ μονῇ ἀζήμια καὶ ἀβλαβῆ. - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 68.61-62 (1263). - Πρόσταγμα Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου 41.91 (1272). - MM 4.86.16 (13ος αι.), 261.14 (13ος αι.). - AL 90.380 (1300). - A. Xén. 3.64 (1300). - A. Xér. 18C.8 (1317-1318). - A. Xér. 20.70 (1320-1321). - A. Chil. 88.16 (1323). - A. Xén. 21.50 (1325). - A. Esph. 16.88 (1321), αυτόθι 20.8 (1334). - MM 5.107.18 (1338). - A. Zogr. 44.11-13, 67-68 (1369). - AL 168.29 (1429).

4. Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 65.35-37 (1254): *Ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλ(έως) δούξ, ἀπογραφεὺς καὶ ἐξισωτὴς τῶν νήσ(ων) Λέρνης καὶ Καλύμνου Κωνσταντῖν(ος) ὁ Διογένης.* - AL 73.102 (1284). - MM 4.268.10 (13ος αι.). - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 74.39 (1285). - AL 95.16 (1303). - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 43.3 (1321). - A. Zogr. 35.98 (1342). - MM 6.258.12 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 81, 88 κ.ε. - Του ιδίου, Schatz. 185, 191. - A. Heisenberg, Palaiologenzeit 75-77. - G. Rouillard, Recensement 105-118. - Της ιδίας, Λαύρα 303 κ.ε. - N. Angold, Government 210-212.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπογραφή, ἡ (ἀπογράφω, -ομαι)

Ι. 1. Ο όρος κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο σήμαινε τη φορολογική δήλωση που υπέβαλλαν οι φορολογούμενοι στην Αίγυπτο κατ' έτος και στις άλλες επαρχίες του κράτους ανά πενταετία. Οι φορολογούμενοι δήλωναν το όνομά τους, τον τόπο κατοικίας τους, την οικογενειακή τους κατάσταση, τη γη που κατείχαν σε iugera, με διάκριση της ποιότητάς της, τους αμπελώνες, τα ελαιόδενδρα κ.λπ., και τέλος τους παροίκους οικογενειακώς, τους δούλους και τα ζώα τους. Με βάση τις φορολογικές αυτές δηλώσεις (*ἀπογραφαί*) συντάσσονταν τα τοπικά κτηματολόγια και αποτελείτο τελικά ο **κῆνσος.**↗

IG XII3, αρ. 343.6-9. - P. Oxy. 1589.11 (4ος αι.). - SB 7673, 13 (309). - U. Wilcken, Grundzüge I, 2 nr. 210 (310). - Σωζομ. 197.15 (5ος αι.): *προσέταξεν, ... τὸ δὲ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ ἀπογράφασθαι καὶ καθάπερ ἐν ταῖς κώμαις φόρους τελεῖν.* - NJ 128.4 (545), 168.19 (= Βασιλ. 56.20.2). - FM I 80.47.

2. Η απογραφή ως οικονομικός όρος απαντά και πάλι από τον 12ο αι. κ.ε. σε αντικατάσταση του όρου **ἀναγραφή.**↗ Με τον όρο απογραφή δηλώνεται η κατόπιν αυτοκρατορικής εντολής παρά του ἀπογραφέως ή άλλου εντεταλμένου αξιωματούχου, καταμέτρηση, περιγραφή και απαρίθμηση των εγγείων κτημάτων και των ανηκόντων σ' αυτά παροίκων, ζώων κ.λπ. και ο εν συνεχεία προσδιορισμός του αναλογούντος φόρου. Πολλές φορές συγχρόνως με την απογραφή διενεργείτο στα περιουσιακά στοιχεία των απογραφομένων **ἀποκατάστασις,**↗ **ἐξίσωσις,**↗ **ἀναθεώρησις**↗ ή **παράδοσις.**↗

Χων. Νικ. 402.51, 203.63, 205.19 (12ος αι.): *Εἰ δέ που καὶ παρεζεύγνυτο τις αὐτοῖς εὐγενὴς Ῥωμαῖος ἀνήρ, βάπτων ὅλως εἰς νοῦν καὶ γέμων φρονήσεως, κατὰ τοῦτο ξυνεπέμπετο, ὅπως ὁ μὲν ἀπογράφων ἔσται καὶ τολυπεύων τὰς ὑποθέσεις, ἐξ ὧν ἤμελλον οἱ φόροι συνάγεσθαι.* - Νεαρά Ιωάννου Β' Κομνηνού (1144) (= JGR 1.366): *πλὴν τῶν μὲν δημοσιακῶν ἱερέων τὴν ποσότητα δι' ἀπογραφῆς ἐστενοχώρησε διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελεσμάτων αὐτῶν ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς μὴ αὐξάνεσθαι ταῦτα, τοὺς δὲ λοιποὺς προσωπικοὺς ἱερεῖς οὐχ ηὐδόκησεν ἀπογραφῆναι πάντως διὰ τὸ μηδὲ ὀφείλειν γίνεσθαι χάριν*

τούτων δοχὴν οἱανδήτινα. - Χων. Μιχ., Υπομν. 284.6 (12ος-13ος αι.): *ἡνίκα πάλιν ὑπὲρ πλωίμων τῷ Σγουρῷ καὶ τῷ πραίτορι ποσότητα νομισμάτων ... δεδώκαμεν, ἀπαιτηθέντες καὶ ἄκοντες, ὁπόσην οὐδὲ τὸ ὅριον Θηβῶν καὶ Εὐρίπου κατεβάλετο, καὶ ταῦτα τῷ καθ' ἡμᾶς ὁρίῳ ἔκ τε παλαιοῦ ἔθους, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς γενομένης καθ' ὁρισμὸν ἀπογραφῆς πολλοστημορίου ἐπιβάλλοντος ὧν ἐκεῖνα καταβάλεσθαι ὤφειλον*, αυτόθι 286.4, 7. - MM 4.221.6, 7, 8 (1256), 254.8 (1261): *Οἰκεῖε τῇ βασιλείᾳ μου, Ἰωάννη Συρόπουλε. Ἡ βασιλεία μου διορίζεταί σοι, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς περισσείας τῶν ὑπερπύρων τῆς εὑρεθείσης ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς σου εἰς τὰ κτήματα τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Λέμβων παραδώσεις πρὸς τὴν αὐτὴν μονὴν τὰ δεκαπέντε ὑπέρπυρα.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 68.19 (1263), αυτόθι 69.1 (1263). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 34.1-2 (1268): *Ἐπεί, ὡς τὴν βα(σι)λ(είαν) μου ὑπεμνήσατε, ὁ τὴν ἀπογραφὴν ποιούμενος εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ἀναθεωρήσας καὶ τὰ προσόντα δίκαια τῇ καθ' ὑμᾶς μονῇ, ἀποκατέστησεν αὐτὰ πά[λιν] κατὰ τὰς περιλήψεις τ(ῶν) προσόντ(ων) αὐτῇ δικαιωμ(ά)τ(ων), ἐπιθεὶς καὶ τὸ ἀναλογοῦν αὐτ(οῖς) τέλος.* - MM 4.365.30-31 (1272). - A. Xér. 18A.1 (1300). - A. Xén. 4.1 (1300). - AL 93.1 (1302), 95.1 (1303): *Ἐπεὶ ὡρίσθην παρὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ ποιῆσαι ἀπογραφὴν καὶ ἀποκατάστασιν καὶ ἐξίσωσιν ἐν τῇ νήσῳ Λήμνου*, αυτόθι 99.5 (1304). - A. Chil. I 35.66 (1317): *γῆ περὶ τὴν Καλαμαρί(αν) πλησίον τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἠλιοὺ μοδίων ἑκατόν, παραδεδομένη πρὸς αὐτὴν προ ολίγου ὁρισμῷ τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πάππου τ(ῆς) βασιλείας μου παρὰ τῶν ποιουμένων τὴν ἀπογραφὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης, τοῦ τε σε(βαστ)οῦ κυρ(οῦ) Δημητρίου τοῦ Κοντενου καὶ τοῦ προκαθημένου Δράμας Λέοντος τοῦ Καλογνώμου.* - AL 107.11 (1319). - A. Kutl. 10.53 (1321). - A. Doch. 22.9 (1344), 23.1 (1344). - AL 162.7, 12, 18 (1409).

3. Πρακτικό απογραφής.

AL 61.13 (1141): *καὶ τὴν ἀπογραφὴν τῆς εὑρεθείσης ἐν αὐτῇ οὐδαμινῆς καὶ παντακρήστου περιουσίας ἐπιφερόμενοι, ἐνεφάνισαν.* - A. Pant. 19.24 (1422).

II. Εγγραφή χρηματικών ποσών σε βιβλίο εσόδων-εξόδων.

Ατταλ., Διάτ. 603 (1077). - Νεαρά Αλεξίου Α' Κομνηνού (1082) (= JGR 1.297). - MM 6.74.26 (1091): *ὁπότε γε μὴν ἐξαντληθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ δοχειαρίου διὰ λεπτῆς ἀπογραφῆς εἰς τὰς ... ἐξόδους τῆς μονῆς.* - Τυπ. Κεχ. 868-869, 885 (1118): *Περὶ δὲ τῆς τῶν νομισμάτων εἰσόδου τε καὶ ἐξόδου, φυλακῆς τε καὶ ἀπογραφῆς ἤδη λεκτέον.*, αυτόθι 898: *ἥτις μετὰ τὸ πληρῶσαι τὰ νομίσματα ἀποκομίσει τὸ πρόσγραφον καὶ λογαριασθήσεται παρὰ τῆς καθηγουμένης ἐνώπιον καὶ τῆς ἑτέρας δοχειαρίας καὶ ἀπογραφαὶ τῶν τοιουτοτρόπως ἐξοδιαζομένων νομισμάτων.* - MM 5.417.24 (1210): *Δέον οὖν δύο δοχειαρίους παρὰ τοῦ προεστῶτος προχειρίζεσθαι, ὧν ὁ μὲν εἷς τὴν εἴσοδον πᾶσαν διακαθέξει τῆς μονῆς καὶ ἀπογράφεται ἐν λεπτῷ τὰ εἰσοδιαζόμενά τε καὶ ἐξοδιαζόμενα, οὐχ ἁπλῶς οὕτως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ῥηθησομένην ὑποτύπωσιν*, αυτόθι 5.418.7 (1210).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 63, 81-90, 106. - F. Dölger, Βιβλιοκρισία του P. Mutafčiev, Vojniški zemi i vojnici v Vizantija prěz XIII/XIV v. Sofia 1923, BZ 26 (1926) 113. - I. Karayannopulos, Finanzwesen 49, 96, 154. - N. Svoronos, Cadastre 27. - A. Déléage, Capitation 45, 164 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπογραφικαὶ ἀποδείξεις, αἱ

Το σύνολο των εγγράφων (**πρακτικῶν**↗) παλαιοτέρων **ἀπογραφῶν**↗ που

χρησίμευαν ως αποδεικτικά στοιχεία ιδιοκτησίας.

A. Prodr. 36.1 (1342): *Ἐπεὶ ὁ οἰκεῖος τῇ βασιλείᾳ μου ὁ Μαργαρίτης κέκτηται δι' ἀπογραφικῶν ἀποδείξεων τοῦ τε οἰκείου τῆς βασιλείας μου μεγάλου χαρτουλαρίου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη, καὶ τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ οἰκείου τῇ βασιλείᾳ μου ὀρφανοτρόφου κυροῦ Κωνσταντίνου [ ] ... ὑποστάσεων καὶ ... γῆν ... καὶ ... ἀμπέλια.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπογραφικὴ ἀναθεώρησις, ἡ

Βλ. **ἀναθεώρησις.**

ἀπογραφικὴ ἀποκατάστασις, ἡ

Βλ. **ἀποκατάστασις.**

ἀπογραφικὴ ἐξίσωσις, ἡ

Βλ. **ἐξίσωσις.**

ἀπογραφικὴ παράδοσις, ἡ

Βλ. **παράδοσις.**

ἀπογραφικὸν γράμμα, τό

Πρακτικό **ἀπογραφῆς**↗.

A. Pant. 17.41 (1407). - AL 164.24 (1415). - A. Dion. 22.28 (1425): *Καὶ εἰς τὴν περὶ τούτ(ου) δήλωσιν καὶ ἀσφάλ(ειαν) ἐγένετο αὐτῇ καὶ τὸ παρ(ὸν) ἡμέτ(ε)ρ(ον) ἀπογραφικ(όν) γράμμα,* αυτόθι 26.9 (1430): *ἐφ' ᾧ καὶ πρόσταγμα θεῖον ἐγένετο αὐτοῖς καὶ γράμμα ἀπογραφικ(ὸν) τοῦ παπ(ᾶ) κῦρ Ἰωάσαφ.* - A. Pantocr. 25.5-6 (1442).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπόδειξις, ἡ

Έγγραφος μαρτυρία πληρωμής φόρου, χρέους κ.λπ. ή παραλαβής πράγματος. Ο όρος απαντά από τα μέσα του 6ου αι., οπότε αντικατέστησε τους όρους **ἀποχή,**↗ **ἀμεριμνία.**↗[1] Ο όρος απαντά και ως *ἀποληπτικὴ ἀπόδειξις,*[2] *ἀποφλητικὴ ἀπόδειξις,*[3] *πεπιστωμένη ἀπόδειξις (ἐπικυρωμένη),*[4] *πληναρία ἀπόδειξις.*[5]

1. CJ 4.2.17 (528). - NJ 17.8 (535): *τὸ μὲν γὰρ δημόσιον ἀπροκρίτως ἅπαντα τὰ οἰκεῖα λαβέτω, καὶ τὰς ἐξ ἔθους γινομένας ἀποδείξεις λαμβανέτωσαν οἱ ταῦτα κατατιθέντες, μηδὲν ἀπαιτούμενοι πλεῖον.* - P. Oxy. XVI 2002.12 (579), αυτόθι 1898.21 κ.ε. (587): *Ὁμολογῶ εἰληφέναι καὶ πεπληρῶσθαι παρὰ τῆς ὑμῶν ὑπερφυείας τὴν ἁγίαν προσφορὰν τῆς σὺν θεῷ ἕκτης ἐπινεμήσεως τουτέστιν σίτου καγκελλῳ ἀρτάβας τριακοσίας ἑβδομήντα μίαν γίνονται σίτου καγκέλλω (ἀρτ.) τοα, τὰς καὶ δοθείσας μοι διὰ Ἰούστου τοῦ αἰδεσίμου χαρτουλαρίου τῆς ὑμῶν ὑπερφυείας, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑποδοχῆς ταύτην πεποίημαι τὴν ἀπόδειξιν, ἥτις κυρία οὖσα ἁπλῆ γραφεῖσα καὶ ἐπερωτηθεὶς ὡμολόγησα.+ + Μηνᾶς νοτάριος τοῦ ἐνδόξου οἴκου υἱὸς τοῦ μακαρίου Ἰωάννου στοιχεῖ μοι ἡ παροῦσα ἀπόδειξις τῆς ϛ' ἰν(δικτίονος) τῶν ἀρταβῶν τριακοσίων ἑβδομήκοντα μιᾶς ὡς πρόκειται.+ + ἀπόδειξις Μηνᾶ τοῦ εὐδοκιμωτάτου νοταρίου τοῦ ἐνδόξου οἴκου οἰκονόμου τοῦ νοσοκομίου.* - P. Oxy.

VII 1147.14 (6ος αι.). - P. Oxy. XVI 2009.4 (7ος αι.). - SB 9749.5-7 (642). - SB 9755.7, 11 (642). - SB 9576.3-5 (643): *Ἔλαβο(ν) παρ' ὑμῶν λόγῳ δαπ(ανημάτων) Σαρακηνῶν ὄντω(ν) μετὰ μοῦ ἐν τ(ῇ) Ἡρακλέ(ους) πρόβ(ατα) ξε ἑξήκοντα πέντε μ(όνα) (καὶ) πρὸς τὸ δῆλον εἶναι πεποίημαι τὴν παροῦσαν ἀπόδειξιν γραφεῖσ(αν). Δι' ἐμοῦ Ἰωάννου ν(ο)τ(αρίου) (καὶ) ροε (= διακόνου) μ(ηνὸς) Φαρμ(οῦ) θ(ι) λ' ἰνδ(ικτίονος) α+.* - SB 9753.4 (643). - SB 9754.4 (647). - Σύν. Βασ. Μ.VI, 28 (10ος αι.) (= JGR 5.415.9). - Παλαιά Λογαρική Αλεξίου Α' Κομνηνού (1094) (= JGR 1. 332). - F. Trinchera, Syllabus 17.15 (11ος αι.). - Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ 6.627 (12ος αι). - Τυπ. Κεχ. 679, 684 (1118). - N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion 25 (1167). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 22.15 (1176). - MM 3.238.11 (1217). - A. Xén. 7.19 (1306). - A. Chil. I 27.70 (1314). - MM 3.103.17 (1324), αυτόθι 107.30 (1332).

2. Εξάβιβλος Β.2.7 (14ος αι.).

3. A. Doch. 40.24 (1370-1371).

4. Έγγρ. Πάτμ. Α' 9.28 (1186). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 56.12 (1195). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 11.29 (1197). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 57.12 (1197).

5. Πείρα 71.5.β ' (11ος αι.) (= JGR 4.258.16-17): *ἔνθα δὲ γένηται μὲν πρῶτον ὑπόσχεσις προικός, εἶτα ἐπιγένηται καὶ πληναρία ἀπόδειξις ὁμολογοῦντος ἐν ταύτῃ τοῦ ἀνδρὸς ὡς ἀπέλαβεν ἐκ τῆς προικὸς τάδε καὶ τάδε, ἐνταῦθα οὔτε τὰ τῆς νεαρᾶς ἔχουσι χώραν, ὥστε σκοπεῖσθαι δεκαετίαν καὶ τὰ λοιπά, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀναργυρίας διδομένη δεκαετία ἰσχύει, ἀλλ' αὐτίκα λέγων ὁ ἀνὴρ μὴ λαβεῖν τὰ ἐν τῇ πληναρίᾳ ἀποδείξει ἐκβάλλεται καὶ οὐδὲ ὅρκον δύναται αἰτεῖν κατὰ τὸ αὐτὸ κεφάλαιον.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 77-78. - Του ιδίου, Beweis 73. - N. Svoronos, Cadastre 20.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποδεκατισμός, ὁ (ἀποδεκατίζω-ἀποδεκατοῦμαι)

Ι. Επιβολή του φόρου της **δεκατε(ί)ας**↗.

A. Ivir. 9.50 (995): *ἀλλ' ὅσους μὲν χοίρους ἰδίους ἡ μονὴ κέκτηται πάντας τρεφομένους μὴ ἀποδεκατίζεσθαι, ὑπὲρ δὲ τῶν παροικικῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων ὥρισται ἐπισυνάγεσθαι τὸ βαλάνιστρον καὶ τὰ λοιπὰ ἐννόμια καὶ ἐπ' ἴσης μετὰ τῆς μονῆς τοὺς χωρίτας συμμερίζεσθαι.* - AL 67.87 (1196): *καὶ αὐτὸ γὰρ ἐμέμνητο τοῦ κε(φα)λ(αίου) τ(ῆς) δεκατί(ας) καὶ ἀνήρει τοῦτο, ἥ τε δεκατία καὶ ἐν τ(οῖς) οἰναρ(ίοις) ἔχει χώρ(αν), εἰ (καὶ) ἐν τ(οῖς) λοιπ(οῖς) πᾶσ(ιν) [εἴδεσι], καὶ συνίστατ(αι) καὶ θεωρεῖ ὅσα ἀποδεκατοῦσθ(αι) πεφύκασι.*

ΙΙ. Η κατά το 1/10 μείωση του αθροίσματος των τεσσάρων πλευρών μίας γαιοκτησίας κατά τη διαδικασία προσδιορισμού του εμβαδού της.

Géométries 147 (11ος-13ος αι.): *Τὸ τοιοῦτον χωράφιον μετὰ δωδεκαοργυίου σχοινίου ὀφείλει μετρεῖσθαι διὰ τὸ ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν καὶ ἔχειν ξύστρα καὶ ῥύμας καὶ κρημνὰ καὶ δάση, εἶτα ἀποδεκατίζεσθαι καὶ μετὰ ταῦτα μοδίζεσθαι*, αυτόθι 153. - AL 90.130 (1300): *(Καὶ) (ὁμοῦ) τὰ ὅλα σχοιν(ία) ͵ϡλς', ἅτινα κατὰ τὸ ὁλόγυρον συμψηφιζόμενα μετὰ τὸν ἀποδεκατισμὸν ἀποτελοῦσι γῆν μοδ(ίων) χιλιάδ(ων) κβ' (καὶ) μοδ(ίων) ρνε' (τετάρτου)*, αυτόθι 90.68: *(Καὶ) (ὁμοῦ) τὰ ὅλα σχοινία υκ', ἅτινα ἀποδεκατιζόμενα (καὶ) συμψηφιζόμενα κατὰ τὸ ὁλόγυρον ἀποτελοῦσι γῆν μοδ(ίων), ͵δυξε' (λιτρῶν) ε'*, αυτόθι 90.156, 207, 226, 236, 281, 301, 311. - A. Ivir. 70.174 (1301). - AL 108.97 (1321).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 85 κ.ε. - Του ιδίου, Schatz. 193. - Του ιδίου, Praktika

121. - Του ιδίου, Vatopedi 330. - Του ιδίου, Βιβλιοκρισία του R. Rémondon, Papyrus Grecs d'Apollônos Anô, BZ 46, 387. - J. Lefort, R. Bondoux, J.-Cl. Cheynet και άλλοι, Géométries 260-1.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποδέκτης, ὁ

Υπάλληλος επιφορτισμένος με τη συλλογή των ναύλων ή άλλων φόρων, τους οποίους εισέπρατταν οι κατά τόπους εισπράκτορες. Οι αποδέκτες έδιναν αποδείξεις στους εισπράκτορες για να τους απαλλάξουν από την οφειλή. Στα κείμενα απαντούν *ἀποδέκται* σίτου, κριθής, αχύρου, πισσικίου, λίνου, ναύλων, στιχαρίων. Ο όρος απαντά κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο.

SB 9170 (Inv. 57053.2) (309), 9169.26, 28 (314), 9070.1 (309), 9071 (314), 8992.40, 43, 59 (312). - Ed. 13.7 (6ος αι.): *Τέως οὖν τὸν τῶν ναύλων ἀποδέκτην βουλόμεθα μὴ ἄδειαν ἔχειν πᾶσιν ἑαυτὸν ἐπεμβάλλειν τοῖς δημοσίοις τέλεσιν*, αυτόθι 13.8. (6ος αι.), αυτόθι 2.1 (6ος αι.): *Τοὺς δὲ ὄντας ἐθνικοὺς ἀποδέκτας καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν θεσπίζομεν ἐν ταῖς παρ' αὐτῶν γινομέναις ἀποδείξεσι διακεκριμένως τὸ ἐπ' αὐτοὺς καταβαλλόμενον χρυσίον ἐγγράφειν, καὶ διακρίνειν τήν τε καταβαλλομένην ἐπ' αὐτοὺς ποσότητα προφάσει τῶν ἀνηκόντων τῇ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τραπέζῃ.*

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 34-122. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 72-153. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 238, 328.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποδιαίρεσις, ἡ (ἀποδιαιρῶ)

Ο αποχωρισμός κλασματικής γης (**γῆ**↗) από την **ὑποταγή**↗ του **χωρίου**,↗ η καταγραφή της αντίστοιχης γης σε *κλασματικοὺς στίχους* και κατ' επέκταση η ίδια η αποδιαιρημένη γη. Ο επίσημος τεχνικός όρος της αποδιαιρημένης γης είναι **ἰδιόστατον**.↗

Tract. 116.10-21 (11ος-12ος αι.): *Τούτων δὲ οὕτως γενομένων, εἰ πολλάκις ὁ κλασματίσας ἐπόπτης ἢ μετ' αὐτὸν ἑτερός τις ἐν ἰδιάζοντι μέρει ἀποδιαιρήσει τὴν ἀνήκουσαν γῆν τοῖς κεκλασματισμένοις τούτοις στίχοις καὶ περιορίσει καὶ τῷ σεκρετικῷ πρακτικῷ προσγράψεται, ἰδίως δὲ ποιήσει καὶ καταστρώσει καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς καταλειφθείσης ἑτέρας ὑποταγῆς τοῦ χωρίου καὶ μετὰ τοῦτο ἡ κεκλασματισμένη αὕτη ἀποδιαίρεσις ἢ πραθῇ ἢ δωρηθῇ ἢ ἐκληπτορικῷ δικαίῳ ἢ πακτωτικῷ ἐκδοθῇ ἢ σεκρέτῳ τινὶ ἀνατεθῇ καὶ οὕτως ἐνοικισθῇ καὶ βελτιωθῇ, τηνικαῦτα διὰ τὸ ἐν ἑτέρῳ ὑποπεσεῖν περιορισμῷ καὶ οὐκ ἐν τῷ περιορισμῷ τοῦ ὅλου χωρίου συνυπάγεσθαι, ἰδιόστατον λέγεται ἀγρίδιον ἢ προάστειον. Ἰδιόστατον γὰρ ἐστι τὸ δι' ἐπόπτου κλασματισθὲν καὶ δι' ἐπόπτου ἐκ τῆς ὑποταγῆς τοῦ χωρίου διαιρεθὲν καὶ περιορισθὲν καὶ ἐν ἰδιάζοντι μέρει ἀφορισθέν, ὥστε μήτε εἰς κατατομὰς εἶναι μήτε ἀνακοινώσεις ἔχειν μετὰ τῆς λοιπῆς ὑποταγῆς τοῦ χωρίου.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 142. - N. Svoronos, Cadastre 44-45.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποδίδωμι

Καταλήγω, φθάνω (προκειμένου για περιορισμό γης).

A. Pant. 3.26 (1044). - A. Ivir. 42.26 (1080), αυτόθι 65.11 (1098): *καὶ κάμπτ(ει) πρὸς ἀνατολ(ᾶς) δ(ια)χωρίζων δεξιὰ τὰ σύνο(ρα) τοῦ χω(ρίου) Σιόμάλ(του), (καὶ) διέρχ(ε)τ(αι) τὴν ἐκκλη(σίαν) τὴν κ(α)τάλυμ(έ)ν(ην) τὴν ἱσταμ(έ)ν(ην) εἰς τ(ὸν) τόπ(ον) τὸν λεγόμ(ε)ν(ον) Τόπολος, καὶ ἀνέρχ(ε)τ(αι) εἰς τ(ὸ) ὄρος εἰς τ(ὸ) ὕδωρ τὸ κ(α)τερχ(ό)μ(ε)ν(ον) ἀπο τ(οῦ) Βοδιν(οῦ), (καὶ) κάμπτ(ει) πρὸς βορᾶν, κρατ(εῖ) τὸ ἐπίπλάγ(ον) τοῦ βουνοῦ ὅλ(ον), καὶ ἀποδ(ί)δ(ει) ἔνθα καὶ ἤρξατο.* - Κτηματολόγιον Θηβών Α. III.81 (11ος αι.): *Συμπ(ά)θ(εια) (νομ.) (ἥμισυ). Τόπ(ος) λεγόμ(ε)ν(ος) τὸ Λοετρά(κι), ἤτ(οι) ἀπὸ τοῦ Μύλ(ου) τῆς θαλά(σσης) ἀπόσπασθ(εὶς) καθὼς ἀνέρχετ(αι) ὁ βάσταξ καὶ ἀπὸδίδει εἰς τ(ὸ) κλάσμ(α).* - A. Ivir. 70.47 κ.ε. (1301).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποδόσιμον, τό

Έγγραφη πρόταση αγοράς και σχετική προσφορά τιμής (αξίας).

PSI 237.3,6 (5ος-6ος αι.): *καὶ ἔγραφεν δεσπότη.... [τ]ῷ πραγματευτῇ, οὔτε μὴν ἀποδόσιμον ἔπεμψ....καὶ π..... ......ς ἓξ ἢ ὀκτὼ ὁλοκοτ' τίνων ἦν ἡ ἀγορασία ἐπὶ ταύτην ⟨τὴν?⟩ χρείαν, ἀλλ' ἕως τριάκοντα ἢ καὶ τεσσεράκοντα ἦν ἡ ἐπιταγή. ... . καταξιώσῃ τοίνυν ἡ ὑμῶν λαμπρότης ἀποδόσιμον πέμψαι ἢ γράμματα χαράξαι.* - SB 9139.3 (6ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποδότης, ὁ

Ο εκδότης **ἀποδοτικοῦ**↗ εγγράφου.

A. Ivir. 10.42 (996): *αὐτῷ γὰρ τῷ Βασιλείῳ εἰς τὸ τοῦ Θεσσαλο(νικέως) Παύλου προάστειον ..., ἐδόθησαν χωραφιαῖοι τόποι ωσει μοδίω(ν) πεντακοσίων σπερομέν(ων) καὶ ἑτέρα γῆ ὑπόδρυος καὶ χερσαία ὡσει χιλιάδων τεσσάρων κ(αὶ) ἀμ[πέ]λι[ον] μοδ(ίων) ὀκτὼ καὶ οἰκήματα καὶ πάροικοι μετ' ἐγγραφου ἀποδοτ(ικοῦ), ὅπερ καὶ ἐπεφέρετο καὶ ἀποδότην εἶ(ναι) τοῦ τοιούτου προαστείου Δημήτριον.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποδοτικόν, τό

Έγγραφο παράδοσης εγγείου περιουσίας.

A. Ivir. 10.41 (996): *αὐτῷ γὰρ τῷ Βασιλείῳ εἰς τὸ τοῦ Θεσσαλο(νικέως) Παύλου προάστειον ..., ἐδόθησαν χωραφιαῖοι τόποι ωσει μοδίω(ν) πεντακοσίων σπερομέν(ων) καὶ ἑτέρα γῆ ὑπόδρυος καὶ χερσαία ὡσει χιλιάδων τεσσάρων κ(αὶ) ἀμ[πέ]λι[ον] μοδ(ίων) ὀκτὼ καὶ οἰκήματα καὶ πάροικοι μετ' ἐγγράφου αποδοτ(ικοῦ), ὅπερ καὶ ἐπεφέρετο καὶ ἀποδότην εἶ(ναι) τοῦ τοιούτου προαστείου Δημήτριον (πρωτο)σπαθά(ριον) τον Χ. δ...κὸν.* - ΑΜΜ 23.20 (1304): *αποδεδώκαμ(έν) σοι αὐτὼ τὸ δειλοθ(έν) χωράφι(ον) ἐριμάμπ(ε)λ(ον) σὺν τ(ῶν) ἐκῆσ(ε) ὑμεροδένδρων καὶ μετὰ πασ(ῶν) τ(ῶν) αὐτ(οῦ) δικαιομ(ά)τ(ων) ἀπὸ τοῦ ν(ῦν) διά τ(οῦ) παρόντ(ος) ἀποδωτικ(οῦ) αἰωνίο(ς) ἐπὶ τέκνα τέκν(ων) σου καὶ διαδώχων.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπόδουλος, ὁ

Ο ελεύθερος πρώην δούλος ή ο προερχόμενος από δούλους.

AL 1.20 (897): *(καὶ) ἄπλ(ῶς) το ὅλον ὑπάμπ(ε)λ(ον) κλῆμα (καὶ) τ(ῶν) ἔξωθ(εν) πάντοί(ων) τοπίων ἡμῶν, χωρῆς μόνου τοῦ ἐαθέντὸ(ς) λεγάτου χάριν Γεωργίου τοῦ ἀπὸδοῦλ(ου) ἡμῶν, καὶ του ἐαθέντο(ς) ειστ(ὸν) πανσεπτ(ον) νάὸν του αγιου Νικολ(άου).*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Lavra 61 not. 4.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποδοχή (ἤ ὑποδοχή), ἡ

Με τον όρο δηλώνεται η υποχρέωση των κατοίκων μιας περιοχής να εξασφαλίζουν χώρο καταυλισμού και τα απαραίτητα για τη διατροφή στρατιωτών, οι οποίοι πηγαίνουν ή επιστρέφουν από τον πόλεμο,[1] ή παροχή καταλύματος και φιλοξενίας στους διερχόμενους πολιτικούς υπαλλήλους.[2] Πρβλ. και **ἄπληκτον**.

Ο όρος αποδοχή στο έγγραφο του Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου [ΜΜ 5.82. 17 (1319)], προφανώς δεν έχει τη σημασία της ευεργεσίας (beneficium), όπως την εννοεί ο A. Heisenberg, Palaiologenzeit 66, αλλά την κοινή σημασία: παραδοχή, επιδοκιμασία, έγκριση.

1. Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.48 (1073): *ἐξκουσσευθήσονται γὰρ τὰ δειλωθ(έν)τ(α) προάστ(ια) ... ἀποδοχ(ῆς) φοσσάτ(ου) καὶ διάτροφῆς ἐπὶ πόλεμον ἀπιώντων ἢ ἀποστρεφόντων.*
2. Ψελλός, Επ. (K.-Dr.) 137.15 (11ος αι.): *ἡ μὲν γὰρ (λαύρα) δικαστοῦ καθίσματος ἠλευθέρωται καὶ πάσης ἀπλῶς ὑποδοχῆς, καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο σύμπας ὁ Ὄλυμπος, καὶ τῶν πρὸ ἐμοῦ δὲ χαριστικαρίων οὐδεὶς ἐπηρεάσθη ποτὲ εἰς κριτοῦ ὑποδοχήν.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποθηκάριος, ὁ

Ο όρος απαντά από τον 5ο αι. κυρίως σε επιγραφικές πηγές,[1] ως υπάλληλος υπεύθυνος **ἀποθήκης**↗ πόλεως ή περιοχής ή αποθήκης του παλατιού.[2] *Ἀποθηκάρης* (ή *ἀποθηκάριος*) λεγόταν και ο μοναχός ο υπεύθυνος για τη φύλαξη της αποθήκης της μονής.[3]

1. Th. Macriduet - J. Ebersolt, Monuments funéraires 358 (5ος αι.) - A. Dumont, Mélanges 372, αρ. 62,33. - G. Schlumberger, Sig. 325 (10ος-11ος αι.).
2. M.A. Stamoulis, Antiquités Thraces 633, αρ.87: *ἐνθάδε κατάκιτη ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Φ(λ)αβιανὸς ἀποθηκάριος Φρυγίας, κτήματος Βούζις τῶν Αὐχενίου.* - Κων. Πορφ., De cer. 463.15 (10ος αι.): *Ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ὁ δομέστικος τῆς ὑπουργίας καὶ ὁ οἰκειακὸς βασιλικὸς κελλάριος σαγμάρια π' τὰ μέλλοντα βαστάζειν τὴν βασιλικὴν ὑπουργίαν καὶ τὸ ἀσήμιον τῆς βασιλικῆς τραπέζης. λαμβάνουσι δέ. ὁ τῆς τραπέζης καὶ ὁ δομέστικος τῆς ὑπουργίας λογάριον ἀπὸ τοῦ εἰδικοῦ εἰς ἔξοδον λόγῳ ἀρτυσίας. Οἰνάριν δεσποτικόν, μαγίστρων καὶ πατρικίων χορηγεῖ ὁ ἀποθηκάριος.*
3. AL 63.6 (1154): *σίγνον Ἀβραμίου μοναχοῦ τοῦ ἀποθηκάρη*, αυτόθι App. I.12.16.

ΒΙΒΛ.: E. Hanton, Lexique 60. - G. Millet, Apothécarios 430 κ.ε. - Β. Λεονταρίτου, Εκκλησιαστικά αξιώματα 20.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποθήκη, ἡ

Χώρος (κτίσμα) αποθηκευτικός, που μπορούσε να ανήκει στο κράτος ή σε

ιδιώτη και στον οποίο αποθηκεύονταν τα κάθε είδους εμπορεύματα πόλεων ή περιοχών, γινόταν η απόδοση του φόρου σε είδος και λάβαιναν χώρα οι εμπορικές διαπραγματεύσεις και το κρατικό μονοπώλιο.[1] Από τον 11ο αι. κ.ε. ο όρος μαρτυρείται και με τη σημασία του αποθηκευτικού χώρου μονής ή ιδιωτικής κατοικίας.[2]

1. P. Osl. III.119.1-8 (319): *π[αρ]ήνεγκαν ἐπὶ τὴν τῆς πόλεως ... θ(ήκην;)[οἱ ἀπ]ὸ ἐπ[ο]ικ(ίου) ... διὰ Χ[...] .. ἀπαι(τητοῦ) ... ὑπ(ὲρ) παλ(λίου) ζ' ινδικ(τιῶνος) τὰ ... δηληγα[τευθ](έντα) δερματ[ίκια] πέντε δωδέκατον ... Αὐρή[λιος] Σαραπίων ἐπιμελητὴς σεσημίωμαι.* - G. Zacos - A. Veglery, Seals αρ. 132 (629-631): *Θεοδώρου εὐκλεοῦς ἀπὸ καὶ γενικοῦ κομμερκιαρίου ἀποθήκης Κύπρου*, αυτόθι αρ. 140 (659-668), αρ. 206 (708-709), αρ. 237 (727-728): *Θεοφάνους πατρικίου, βασιλικοῦ πρωτοσπαθαρίου, γενικοῦ λογοθέτου καὶ κομμερκιαρίου ἀποθήκης Θεσσαλονίκης.* - Θεοφ. 29.18 (9ος αι.). - Σκυλ. 275.82 (το έτος 964).
2. A. Ivir. 17.B.55 (1012): *ἔχειν σε δὲ (καὶ) εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σκλαβοϊω(άννου) τόπον τοῦ ποιῆσαι οἴκημα εἰς καραβοστάσιν (καὶ) ἀποθήκην.* - AL 21.21, 23 (1017): *πλισιον τῆς ἀποθήκης τῆς μονῆς τοῦ κῦρ Γαβριὴλ τῆς Πτέρης.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 52.105 (1089): *Ἔσωθ(εν) (δὲ) τοῦ τοιούτ(ου) περιορισμ(οῦ) εὑρέθ(η) ... ὀσπήτιον δρομικόν, ἐγχόρηγον, θολωτόν, τεθυρωμένον, δίρρυτον εἰς δύο ἀναγαιοκάτωγα, χρηματίζοντ(α) ὡρ(εῖον) καὶ ἀποθ(ήκη), μετ(ὰ) καὶ σκάλ(ας) ἐχούσ(ης) βαθμίδ(ας) τέσσαρ(ας).* - MM 3.89.4 (1277): *ἵνα δὲ δώσει αὐτοῖς ἡ βασιλεία μου ... καὶ ἐν τῇ πόλει Θεσσαλονίκῃ τὴν ἐκκλησίαν, ἣν κατεῖχον οἱ Ἀρμένιοι, καὶ πέριξ τῆς τοιαύτης ἐκκλησίας ὀσπήτια οὕτως, ἤγουν ἓν χάριν καταμονῆς τοῦ κονσούλου, ... καὶ ἕτερον ἓν χάριν ἀποθήκης τοῦ πράγματος τοῦ κουμουνίου τῆς Βενετίας.* - Γρηγ. Ι.260.5 (13ος-14ος αι.): *καὶ ἦν ἐμπειρότατος διὰ ταῦτα πρὸς πᾶσαν βιωτικῶν πραγμάτων ἐπιστασίαν, ἔς τε φυτηκομίας δηλαδὴ καὶ ἀμπελώνων ἐργασίας εὐκαίρους καὶ οἴκων παντοίων οἰκοδομὰς καί, ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσα τοὺς σιτῶνας καὶ τῶν οἴνων τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ βαλάντια ῥήγνυσι, μείζω τῶν ὄντων ἀπαιτοῦντα καθ' ἕκαστον τῶν ἐνιαυτῶν.* - Εξάβιβλος Β.4.31 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 115, 163 σημ. 35. - G. Millet, Apothécarios 433- 434. - H. Antoniadis-Bibicou, Douanes 185 κ.ε. - A. Dunn, Kommerkiarios, 7 κ.ε. - M. F. Hendy, Studies 205. - J. F. Haldon, Military Service 15-16.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποκατάστασις, ἡ (ἀποκαθίστημι, -μαι)

Διόρθωση επί το ορθόν, επαναφορά στην αρχική κατάσταση των ορίων μιας εγγείου περιουσίας και των φορολογικών της οφειλών. Η αποκατάστασις διενεργείτο για φορολογικούς λόγους κατόπιν αυτοκρατορικής εντολής ή για εξακρίβωση και κατοχύρωση της ιδιοκτησίας μονών και ιδιωτών κατόπιν αιτήσεώς τους.[1]

Με τον όρο δηλώνεται επίσης και το συντασσόμενο από τον **ἀπογραφέα**↗ ή άλλο αξιωματούχο που διενεργεί την αποκατάσταση,[2] πρακτικό, δια του οποίου προσδιορίζεται και κατοχυρώνεται η κατοχή της ιδιοκτησίας.[3]

1. A. Xén. 1.141 (1089). - MM 4.40.26 (1234 -1239). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 34.1 (1268): *Ἐπεί, ὡς τὴν βα(σι)λ(είαν) μου ὑπεμνήσατε, ὁ τὴν ἀπογραφὴν ποιούμενος εἰς*

τὴν νῆσον Κῶ ἀναθεωρήσας καὶ τὰ προσόντα δίκαια τῇ καθ' ὑμᾶς μονῇ, ἀποκατέστησεν αὐτὰ π[άλιν] κατὰ τὰς περιλήψεις τ(ῶν) προσόντ(ων) αὐτῇ δικαιωμ(ά)τ(ων), ἐπιθεὶς καὶ τὸ ἀναλογοῦν αὐτ(οῖς) τέλος. - AL 74.1 (1284): *[Ἐπεὶ ὡρί]σθην παρὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλέ(ως) τοῦ ποιῆσαι ἐξίσωσιν καὶ ἀποκατάστασιν ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ [καὶ] ἑκάστω τῶν ἐν αὐτῇ ἀποκαθιστάναι τὸ οἰκεῖον δίκαιον, μετὰ τῶν ἄλλων ἀπεκατέστη καὶ ἡ μονὴ τῆς ὑπεράγνου μου Θεομήτ(ο)ρ(ος) τῆς τοῦ Γομάτου [λεγομένης]*, αυτόθι 95.2 (1303), 109.17 (1321), 112.1 (1321?): *Ἐπεὶ ὡρίσθημεν παρὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγ(ίου) ἡμ[ῶν] αὐθ(έν)του [καὶ] βασιλ(έως) ποιῆσαι ἀπογραφικὴν ἐξίσωσ(ιν) καὶ ἀποκατάστα(σιν) εἰς τὸ θέμα Βολεροῦ και Μοσυνοπόλ(εως), Σερρ(ῶν) καὶ Στρυμμόνος (καὶ) ἀποκαταστῆσαι πάσας τὰς ἐν τῇ τοιαύτη χώρα οἰκονομίας καὶ παραδοῦναι ἑκάστω τὸ οἰκεῖον ποσόν*, αυτόθι 109.14,17 (1321). - A. Prodr. 11.14 (1322): *ἔχει γοῦν θέλημα καὶ διορίζεταί σοι ἡ βασιλεία μου ὡς ἂν ... ἀποκαταστήσῃς ἕκαστον τῶν τοιούτων μοναστηρίων εἰς τὸν οἰκεῖον περιορισμὸν καὶ τὰ δίκαια πάντα ἀνενοχλήτως κατὰ τὰς ἀπογραφικὰς ἀποκαταστάσεις καὶ τὰ λοιπὰ δικαιώματα, ἅπερ κέκτηνται ἐπὶ τοῖς δικαίοις αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων διενέξεις καὶ ὀχλήσεις τινάς.* - A. Xén. 17.25 (1322). - Έγγρ. Πάτμ. Α' Β 16.43 (1326). - A. Xén. 25.44 (1338). - A. Doch. 22.1 (1344). - A. Prodr. 39.57-58 (1345). - AL 136.1-2 (1355): *Ἐπεὶ ὡρίσθημεν παρὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλέως ποιῆσαι ἀπογραφικὴν ἐξίσωσιν καὶ ἀποκατάστασιν ἐν τη νήσω Λήμνω καὶ ἕκαστον τῶν ἐν αὐτη εἰς τὸ οἰκεῖον δίκαιον ἀποκαταστῆσαι, μετὰ τῶν ἄλλων ἀποκατεστήσαμεν καὶ τὸ περὶ τὸ Παλαιόκαστρον εὑρισκόμενον πάνσεπτον μονύδριον*, αυτόθι 161.13 (1409), 165.1 (1420).

2. MM 4.321.28 (12ος-13ος αι.), 193.11-12 (1236). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 34.3 (1268): *νῦν δ' ἀναδραμόντες εἰς τὴν βα(σι)λ(είαν) μου ἐδεήθητε καὶ ὁρισμοῦ ταύτ[ης] τυχεῖν, ἐπικυροῦντος τὴν τοιαύτην τοῦ ἀπογραφέως ἀποκατάστα[σιν]*, αυτόθι Β' 73.3 (1273): *Ἐπεὶ πρόσεισι τῇ περὶ τὰ Παλάτια διακειμ(έν)η σεβασμίᾳ μονῇ τῇ οὑτωσὶ ἐπονομαζομ(έν)η τ(ῆς) ὑπεράγνου θεομ(ή)τ(ο)ρ(ο)ς τ(ῆς) Κεχιονισμ(ένης) χρυσόβουλοι λόγοι καὶ προσκυνητοὶ ὁρισμοὶ διάφοροι τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλέως καὶ τῶν ἀοιδίμων ἁγίων ἡμῶν αὐθ(εν)τ(ῶν) καὶ βασιλέων καὶ ἀποκαταστάσεις τῶν κ(α)τὰ καιρ(οὺς) δουκευόντ(ων) εἰς τὴν χώρ(αν) τῶν Παλατίων ἐπὶ τῷ παρὰ τοῦ Μονοχυτρᾶ ἐκείνου προσκυρωθ(έν)τι εἰς τὴν τοιαύτην μονὴν χωραφίω ... κατεῖχον τοῦτο ἀνενοχλήτ(ως).* - MM 4.207.5-6 (13ος αι.).

3. Έγγρ. Πάτμ. Α' Α.3 (1086). - MM 4.254.33 (13ος αι.). - AL 71.47 (1259): *Περὶ δὲ τῶν ἄλλων πάντων ἀσφαλίζεται καὶ ταῦτα πάντα ἡ βασιλεία ἡμ(ῶν) τῷ παρόντι χρυ(σο)β(ού)λλω ΛΟΓΩ αὐτ(ῆς), καὶ διορίζεται τὸ κῦρο(ς) ἔχειν πάντα τὰ προσόντα δικαιώμ(α)τα τῇ μονῇ, χρυσόβουλλα, ὁρισμοὺς διαφόρους, ἀποκαταστάσεις, σιγίλλια καὶ πάντα ἁπλ(ῶς) ἐφ' οἷς νῦν κατέχει καὶ νέμεται, καὶ διὰ τ(ῆς) αὐτῶν ἐπικυρώσε(ως) τὴν τῶν κτημάτ(ων) αὐτῆς καὶ πραγμ(ά)τ(ων) ἐπικρατύνει δεσποτείαν καὶ κυριότητα, ἃ καὶ ῥητ(ῶς) ἔχουσιν οὕτ(ως).* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 66.17 (1261). - MM 5.259.2 (1263). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 42.5 (1290): *οἱ μοναχοί ... ἀνέφερον ὅτι, περιφρονούμενοι παρὰ τοῦ ... ἐπισκόπου τῆς ... νήσου, οὐκ ὀλί(γην) ἐπίθεσ(ιν) καὶ καταδυναστεί(αν) εὑρίσκουσ(ιν) ἐξ αὐτοῦ· ἐκράτησε γὰρ τρόπω ἀμετόχω καὶ πλεονε(κτικ)ω τὸ ὕδωρ τ(οῦ) οἰκεί(ου) περιβολ(ί)ου, χωράφι(ον) ... καὶ λίμν(ην), ἅτινα εἰσὶν ἀνέκαθ(εν) τ(ῆς) τοιαύτ(ης) μον(ῆς), παραδεδομ(έν)α πρὸ(ς) αὐτ(οὺς) δι' ἀπογραφικ(ῶν) ἀποκαταστάσ(εων) καὶ ἑτ(έ)ρ(ων) διαφόρ(ων) παλαιγενῶν δικαιωμ(ά)τ(ων).* - A. Chil. I 27.5 (1281). - A. Prodr. 5.7, 19, 25 (1312). - AL 106.44-45 (1319). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 16.6, 20-21 (1323), αυτόθι Β' 5 (1326). - A. Xén. 25.44 (1338). - MM 5.108.11, 25 (1342), 191.15 (1350), 132.1, 7 (1352). - A. Prodr. 43.3, 8 (1352).

Ο όρος απαντά συνήθως ως *ἀναγραφικὴ ἀποκατάστασις, ἀπογραφικὴ ἀποκατάστασις, ἀπογραφικὴ σιγιλλιώδης ἀποκατάστασις, ἔγγραφος ἀποκατάστασις, παραδοτικὴ ἀποκατάστασις*:

Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 64.16 (1251). - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 31.12 (1259), αυτόθι Β' 68.13-14 (1263), αυτόθι Α' 34.4 (1268), 16.6 (1323). - A. Esph. 19.17-18 (1334).

ΒΙΒΛ.: St. Binon, Prostagma 397-404. - A. Heisenberg, Palaiologenzeit 76-77.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποκαταστατικά, τά

Ο όρος απαντά σε πάπυρο του 6ου αι. και δηλώνει πρόσθετο ποσό νομισμάτων που καταβαλλόταν κατά τις συναλλαγές για να καλυφθεί η διαφορά αξίας μεταξύ του νομίσματος της Αλεξανδρείας και του νομίσματος της Κωνσταντινουπόλεως, η οποία προέκυπτε από τη διαφορετική περιεκτικότητα σε χρυσό μεταξύ των δύο νομισμάτων.

P. Oxy. 144 (580): *καὶ ἐν ἀπολύτῳ Αἰγυπτίῳ χαράγματι ζυγῷ Ἀλεξ(ανδρείας) νομίσματα ἑπτακόσια εἴκοσι, καὶ ὑπὲρ ὀβρύζης καὶ ἀποκαταστατικῶν αὐτῶν νομίσματα τεσσαράκοντα πέντε, γί(νεται) χρ(υσοῦ) νο(μίσματα) Βσε'.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Currency 118. - Των ιδίων, Byz. Egypt 301.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποκαταστατικός, -ή, -όν (γράμμα, γραφή)

Έγγραφο με το οποίο εγκρίνεται η αποκατάσταση αιτούντων στα πρότερα δικαιώματά τους.

Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 61.37 (1216): *Τῷ τοι καὶ τ(ὴν) παροῦσ(αν) ἀποκαταστατικήν γραφ(ήν) ποιήσαντ(ες) καὶ τ(ὸν) τόπον στήσαντες ἐντ(ὸς) δυοῖν πο(τα)μικ(οῖς) ὅροις ἐδικαιώσαμ(εν) τὰ προδηλούμενα τόπια τῆς Παναχρ(άν)του πρὸς τ(ὴν) πολλάκις ῥηθεῖσ(αν) σεβασμί(αν) μ(ο)νὴν τ(ῆς) Πάτμου.* - MM 4.36.23 (1234-39): *Κρισίμη γραφὴ ἀποκαταστατικὴ περὶ τοῦ προαστείου τῶν Σφούρνου τοῦ Ἀγγέλου κυροῦ Ἰωάννου.* - A. Chil. I 42.170 (1319): *τὸ ... ὀψαρατίκιον ... ὅπερ ἐδόθη πρὸς τὴν τοιαύτην μονὴν διὰ προστάγματος τῆς βασιλείας μου, ἐγένετο δὲ αὐτῇ καὶ ἀποκαταστατ(ικὸν) γράμμα παρὰ τῶν ἀρτίως ποιουμένων τὴν ἀπογραφήν.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποκεκινημένοι (στίχοι), οἱ ή **ἀποκεκινημένα, τά**

Φοροτεχνικός όρος που απαντά στον 12ο αι. και δηλώνει τη μετακίνηση (μεταφορά) του αναγεγραμμένου στον **στίχο**↗ ποσού φόρου και δι' αυτής τη μερική φορολογική ελάφρυνση που γίνεται για την ανακούφιση του φορολογούμενου ύστερα από παράκλησή του εξαιτίας απορίας του ίδιου ή της περιοχής.[1] Τα ἀποκεκινημένα δεν υπάγονταν στην αλληλέγγυα φορολογική ευθύνη, αλλά βάρυναν προσωπικά τον φορολογούμενο.[2]

1. Tract. 114.24, 118.32, 34, 37: *Ὅταν δὲ ἐν ὅλῳ τῷ στίχῳ, εἰ μὲν ὁ τελεστὴς τοῦ στίχου οὐκ ἐτέλει καὶ ἕτερον στίχον, ἀλλὰ μόνον τὸν παρόντα, καὶ συμπάθεια ἐγένετο ἐν*

ὅλῳ τῷ στίχῳ τούτῳ, καλεῖται καὶ ὁ στίχος οὗτος ὁλοσυμπάθητος. Ἐὰν δὲ διαφόρως ἐτέλει καὶ οἱ μὲν ἐκ τούτων πάνυ συνεπαθήθησαν, οἱ δὲ συνεχωρήθησαν αὖθις τελεῖσθαι, δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι στίχοι μᾶλλον ἐοικέναι τοῖς ἀποκεκινημένοις ὡς πρὸς τὴν ὁλότητα τὴν τελουμένην παρὰ τοῦ τελοῦντος αὐτούς, κἂν οὐ λέγωνται τοῦτο καὶ ὁλοσυμπάθητοι εἶναι εὑρίσκωνται. Καὶ γάρ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀποκεκινημένοις ὁ κληρονόμος τὸ μὲν τελεῖ, τὸ δὲ συμπαθεῖται, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ὁ κληρονόμος τοὺς μὲν τῶν στίχων συνεπαθήθη μὴ τελεῖν, τοὺς δὲ τελεῖ. Ἀποκεκινημένοι γὰρ εἰσιν, ὧν τὰ μὲν τελοῦνται, τὰ δὲ συμπεπαθημένα τυγχάνουσιν, ἤγουν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, ἀπὸ νομισμάτων γ' τελούμενα μόνα νομίσματα β', κλάσμα καὶ συμπάθεια νόμισμα α', αυτόθι 119.9: *Ἡ δὲ τῶν μερικῶς συμπαθηθέντων στίχων συμπάθεια, ἤτοι τῶν ἀποκεκινημένων γίνεται κατὰ μεγάλην ἀπορίαν τῶν τελεστῶν ἢ τῆς χώρας, δι' ἣν τὰ τελέσματα δίδονται καὶ κατὰ παράκλησιν τῶν αὐτῶν τελεστῶν καὶ βασιλικὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοῦ ἐπόπτου ἀληθῆ ἔρευναν καὶ δικαίαν ἀνακούφισιν.* - Νεαρά Μανουήλ Α' Κομνηνού (1158) (= JGR 1.382).

2. Tract. 119.15: *Διαφέρουσι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα τὰ ὁλόπτωτα καὶ τὰ ἀποκεκινημένα, διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀφορᾶν τὸ μὲν βάρος τῶν ὁλοπτώτων στίχων πρὸς τὴν ὁμάδα τοῦ χωρίου καὶ τὸ βάρος τῶν ὁλοπτώτων χωρίων καὶ ἀγριδίων καὶ προαστείων καὶ τόπων πρὸς τοὺς γειτονοῦντας, τὸ δὲ τῶν ἀποκεκινημένων στίχων πρὸς αὐτοὺς τοὺς τῶν στίχων τελεστάς.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 132 κ.ε. - G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 31, 71, 77. - N. Svoronos, Cadastre 24, 119 κ.ε. - Του ιδίου, Réscrit 338, 340.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποκοπή, ἡ (ἀποκόπτω)

Ι. Αμοιβή, πληρωμή. Με τη σημασία αυτή ο όρος απαντά από τον 6ο ώς τον 9ο αι.[1] Μεταγενέστερα ο όρος σημαίνει ανταμοιβή, αντίδοση.[2]

1. Μένανδρ. 37.22 (6ος αι.). - Συν. Γεωργ. Μον. 804.10 (9ος αι.): *τούτου δὲ ἐν τῇ πόλει εὑρεθέντος, τῇ ἐπαύριον ἀγαγὼν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν προσελθόντα αὐτῷ ἔφη «εἰπὲ τὸ ἀληθές, τίνος ἐστὶν ὁ ἵππος;» ὁ δ' ἀποκριθεὶς εἶπεν ὅτι «ἐμὸς ἦν, καὶ ἀποστείλας ὁ στρατηγὸς ἀνελάβετο αὐτὸν βιαίως ἀπ' ἐμοῦ, μήτε τίμημά μοι δοὺς μήτε ἀξίωμα». εἶπε δὲ πρὸς τὸν κόμητα ὁ βασιλεὺς «εἰπὲ εἰ οὕτως ἔχει, καὶ διὰ τί μὴ ἀποκόψας περὶ τοῦ ἵππου ἀπέστειλάς μοι αὐτόν». ὁ δὲ ἔφη ὅτι ἐπεζήτει γενέσθαι σχολάριος· ἐγὼ δὲ μὴ εἰδὼς ὅτι ἀνδρεῖός ἐστιν, παρεῖχον αὐτὸν νομίσματα ἑκατόν· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν αὐτά».* ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη *«καὶ διὰ τί μὴ ἀποκοπὴν τελείαν μετ' αὐτοῦ ποιησάμενος ἀπέστειλάς μοι τὸν ἵππον;» καὶ ἐρευνήσαντος τοῦ βασιλέως, καὶ πληροφορηθέντος ὡς βιαίως αὐτὸν ἀφείλατο, τὸν μὲν στρατηλάτην τοῖς προσήκουσι μαγγλαβίοις ἐσωφρόνισεν, τῷ δὲ προσελθόντι αὐτῷ ἀπέστρεψε τὸν ἵππον.*

2. ΜΜ 3.255.32-33 (1432): *πλὴν δὲ ὡς ὀφείλοντός σου καὶ μόνον τοῦ ἐκπληρεῖν καὶ ἐπιδιδεῖν σύ τε καὶ πάντες οἱ διάδοχοι κάτολοι καὶ κληρονόμοι σου ἐτησίως χάριν ἀποκοπὴν κάθε αὔγουστον μῆνα τῆς κοιμήσεως σολδία δέκα καὶ ἓξ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ χωραφίου πρὸς τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ὑπάρχοντα κανόνικον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἄλλο δίκαιον τὸ οἱονοῦν*, αυτόθι 256.2. - ΜΜ 3.257.14 (1437).

ΙΙ. Απόσβεση, απάλειψη χρεών. Με τη σημασία αυτή ο όρος απαντά από τον 11ο αι.[1] Σε έγγραφο του 12ου αι. έχει τη σημασία της απαλλαγής από φορολογική υποχρέωση ή κανίσκια.[2]

1. Ψελλός, Χρον. II.50 (11ος αι.): *ποιεῖται δὲ χρεῶν ἀποκοπάς, ἀπολύει δὲ συμφορῶν*

τοὺς ἐνόχους αὐταῖς, ταμιεῖά τε βασιλικὰ ὑπανοίγνυσι καὶ ποταμηδὸν χεῖσθαι τὸν ἐν ἐκείνοις χρυσόν. - Θωμ. Μάγ., Λόγος 396 Β (13ος-14ος αι.).
2. AL 67.76-77 (1196): *ἄφεσ(ις) δὲ (καὶ) ἀποκοπὴ π[ά]κ[του ἢ συνη]θεί(ας) ἢ ναυλωτ(ικ)οῦ ἢ κανισκίου τοῦ π(αρα)θαλασσίτ(ου) ἢ ἑτέρου κατὰ τύπ(ον) παρεχομ(έν)ου οὐκ ἄν τισ(ιν) ἐντεῦθ(εν) χαρισθείη.*

III. Ανάληψη εργασίας με συμφωνημένη εκ των προτέρων αμοιβή για όλο το έργο,[1] σύναψη συμφωνίας.[2]
1. E. Schilbach, Quellen 126.13-15 (11ος αι.): *τοῦτο ἐπὶ τῶν ἐργατῶν, εἰ δὲ κάμνεται ἡμερομίσθιον ἢ εἰς ἀποκοπὴν ἀργεῖ ὁ τοιοῦτος ψῆφος.*
2. A. Vaz. 45.4 (13ος αι.): *Ἀνελαβόμεθα ἀπὸ σοῦ κυρ(οῦ) καθηγουμένου τοῦ Σπανοπούλου τὸ χωραφοτόπι(ον) τὸ λεγόμενον Σιδεριώνιν, καὶ ἐποίησα αὐτὸ μιτικαριών(ιν), καὶ ἔδωκά τον καὶ ἐγὼ τὸ χωράφιον τοῦ ἀλωνίου καὶ ἐπάρθη δεσποτικόν. Καὶ ἐποίησα ἀποκοπήν, νὰ τὸν δώσω τὸν ἕνα χρόνον σί(του) μόδια ε', καὶ τὸν ἕτερον χρόνον κριθ(ῆς) μόδια ε'.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Βιβλιοκρισία των F. J. Uspenskij και V. V. Beneševič, Vazelonskie akty, BZ 29 (1929-30) 335 σημ.1.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποκοπὴ ψωμίων, ἡ

Έκφραση με σημασία αδιάγνωστη απαντά ως τίτλος ενός φοροτεχνικού έργου του 13ου αι. το οποίο εκδίδεται από τον F. J. Uspenskij, Zemleměry 306.

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 54 κ.ε. - N. Svoronos, Cadastre 125 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπόματος

Βραχυγραφία της έκφρασης *ἀπὸ νομίσματος*.

Tract. 120.17-23 (11ος-12ος αι.): *Τὸ ἀνεκφώνητον κλάσμα, ὁπηνίκα τοῦ ἀπόματος τὸ ψηφίον κεῖται, τοῦ δὲ παραληφθέντος κλάσματος οὐδαμῶς, οἷον, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν «ἀπὸ νομισμάτων ι' νομίσματα ...»· ἔνθα μὲν ἐπίσκεψις βασιλικὴ παλαιὰν ἀνακοίνωσιν ἐν τοῖς χωρίοις κέκτηται, τὸ τοιοῦτον ὅλον ψηφίον τοῦ ἀπόματος ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν εἶναι αὐτουργίων ἑρμηνεύεται, ὅταν δὲ οὐδόλως βασιλικὴ ἐπίσκεψις μετουσίαν τινὰ κέκτηται, εἰς κλάσμα τοῦτο καὶ συμπάθειαν ἀπολύεται.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 149 κ.ε. - N. Svoronos, Cadastre 25-26.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπομιτατίκιον, τό

Πιθανότατα πρόκειται για άλλη εκφορά του όρου **ἀντιμιτατίκιον.**↗

A. Ivir. 41.80 (1079). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 6.40-41 (1088).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 60. - N. Oikonomidès, Fiscalité 92.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπόμοιρα, ἡ

Στους τελευταίους προχριστιανικούς αιώνες και στους πρώτους αιώνες μ.Χ.

ο όρος έχει τη σημασία του φόρου.[1] Στη συνέχεια ο όρος χάνει την τεχνική του σημασία και σημαίνει απλώς κομμάτι, μερίδιο.[2] Από τον 11ο αι. παίρνει τη σημασία του συγκεκριμένου μεριδίου περιουσίας, εγγείου ή μη, χρησιμοποιουμένου ως παρακαταθήκη, δωρεά, εγγύηση κ.λπ.[3]

1. SB 9899. b 16 (2ος αι. π.Χ.), 9418.3 (2ος αι. μ.Χ.).
2. Σωφρ. Μον., Θαύματα, στ. 3601 D (7ος αι.): *ἐκεῖ δὲ γιγνόμενος, εἰς ἡμέτερον ὄνομα φύτευσον ἄμπελον, καὶ ταύτην ἡμεῖς σύν σοι γεωργήσομεν, καὶ φυλακήν ὁμοῦ τὴν ἁρμόττουσαν ἡμῖν προσοισόμεθα, καὶ κοινῶς αὐτῆς καὶ τὸν βότρυν δρεψόμεθα, καὶ πρὸς ληνὸν ἐρχόμενοι συμπατήσομεν. Σὺ δὲ τὸν οἶνον μεθ' ἡμῶν μεριζόμενος τὴν μὲν σὴν ἀπόμοιραν λάμβανε, καὶ ὡς ἂν ἐθέλοις ἀνάλισκε.*
3. Ατταλ., Διάτ. 124 (1077): *καθιερῶ οὖν ... διὰ τῆς εἰς τοὺς δεομένους εὐποιίας ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ῥαιδεστῷ καὶ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων διακειμένης ἀκινήτου μου κτήσεως ... ἀπόμοιραν οὐκ ἐκ τῶν ἡττόνων ἐμοὶ καὶ ὑποδεεστέρων, ἀλλ' ἐκ τῶν κρειττόνων καὶ τιμιωτέρων.* - Atti Ligure, έγγρ. XIII (σ. 455) (1193): *ἡ βασιλεία μου τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι ἐνδιδοῦσα μέσως χωρεῖται, τοῖς τε Κωνσταντινουπολίταις τὸν θόρυβον καταστέλλουσα καὶ τοῖς Γενουΐταις τὸ ἀσφαλὲς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῶν περιποιουμένη καὶ τὴν προκυρωθεῖσαν συμφωνίαν τῆς βασιλείας μου καὶ τῆς Ῥωμανίας ... μὴ ἀκυρωθῆναι διοικονομοῦσα καὶ δὴ τοὺς Γενουΐτας ἐγκρατεῖς εἶναι ἀφεῖσα τῶν λοιπῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἀπόμοιραν ἐξ αὐτῶν λαμβάνει ὑπὸ ἐγγυηταῖς τοῖς παρ' αὐτῶν δοθεῖσι καὶ ὡς παρακαταθήκην ἀπόμοιραν κατέχειν παρ' αὐτῆς ἐκλεγεῖσιν, εἰς χιλιάδας ὑπερπύρους εἴκοσι ποσουμένη.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 68.7 (1263): *Διά τοι τ[οῦ]το καὶ οἱ ἐπὶ γ[ῆς] [ε]ὐ[σεβ]εῖς ἄνακτες, ..., ἐπιχορηγοῦσι τούτοις δαψιλεστέρας τ(ὰς) δωρεὰς ἀφιεροῦντ(ες) αὐτοῖς καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ἀνιδρυμ(ένοις) [θ]εί(οις) ναοῖς γημό[ρ]ων καὶ δουλευτῶν, οὓς παροίκους οἴδαμ(εν) ὀνο[μά]ζεσθαι, οὐκ ὀλίγην ἀπόμοιραν.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀπόπρασις, ἡ

Ολοκλήρωση της διαδικασίας πώλησης.

ΑΜΜ 17.17 (1195): *ταῦτα τοίνυν τὰ {τὰ} εἰρημένα δισχίλια ταρία τῆς τοῦ ὑδρομύλου ὠνῆς ὑφείλας ἐκ τὸ ποσὸν τῶν τοῦ δάνους δώδεκα χιλιάδων ταρίων, πεπράκαμέν σοι ὑπὲρ αὐτῶν τὸν εἰρημένον ὑδρόμυλον εἰς τελείαν καὶ πληρεστάτην ἀπόπρασιν, σωζωμένου κατ' ἔτος πρὸς τὴν ἐξουσίαν Μεσίνης δι'αὐτοῦ τοῦ ὑδρομύλου τὸ εἰωθὲν τέλεσμα.* - ΜΜ 4.164.28 (1272): *περιέστη δὲ τὸ τίμημα τοῦ τοιούτου χωραφίου εἰς ὑπέρπυρα ἑξάγια δύο ἐπὶ τελείᾳ ἀποπράσει, ἅπερ καὶ ἀναλαβόντες ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πανοσιωτάτου ἱερομονάχου, κυροῦ Κωνσταντίνου, εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας ἀντιπαρεδώκαμεν τὸ τοιοῦτον χωράφιον.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἄπορα ὀνόματα, τά

Έκφραση που απαντά σε παπύρους. Το νόημά της δεν έχει διευκρινιστεί πλήρως. Πιθανότατα σημαίνει τα ονόματα των κατοίκων μιας **κώμης,**↗ οι οποίοι εγκατέλειπαν τις γαίες τους που περιέρχονταν έτσι στο χωριό (*κώμη*) και αποτελούσαν το **ἄπορον τῆς κώμης.**↗

P. Théad. 41 (309): *διέγ(ραψαν) Ἀ[ει]λ καὶ Εὔσης καὶ οἱ κοι(νωνοί) δι(ὰ) Θεαδελ-*

φείας λόγου ἀπόρων ὀνομάτων ἐκ Θείας κρίσεως τάλαντα τέσσερα ... διέ[γραψαν] οἱ αὐτοὶ ὑπερ τῆς αὐτῆς κώμης λογου ἀπόρων ονομάτων ἐκ Θείας κρίσεως τάλαν [τα τέσ]σερα ... διέγ(ραψεν) Σακάων και οἱ κοιν(ωνοί) ἀπόρων ὀνομάτων τάλαντα τρία. - P. Gen. 66 (374), 67 (382): *Ὁμολογοῦμεν μεμισθωκέναι τῷ Αὐρηλίῳ ... ἀπὸ ἀπόρων ὀνομάτων ὀνόμ[ατος] Γαίων ἐν τώπῳ Θανενὰλ, αυτόθι* 69 (386): *βούλομε μισθώσασ(θ)αι τῷ Αυρηλίῳ ... ἀπο ἀπόρων ὀν[ο]μ(άτων) ὀνόματος Μαρίας.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 95 κ.ε., 301. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 243. - Του ιδίου, Steuerverantwortung 298.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἄπορον τῆς κώμης, τό

Η έκφραση δηλώνει γαίες μιας **κώμης**↗ που εγκαταλείφθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους. Το άπορον της κώμης εκμισθωνόταν ή σε άλλους κατοίκους της *κώμης* ή και σε ξένους έναντι ορισμένου μισθώματος με την υποχρέωση της *κώμης* να πληρώνει τους ανάλογους φόρους. Όταν η *κώμη* δεν μπορούσε να εκμισθώσει το *ἄπορον*, τότε μοίραζε τα φορολογικά του βάρη σε όλους τους κατοίκους της *κώμης*.

P. Gen. 70 (381): *Βούλομαι μισθώσασθαι σοι ἀπὸ τοῦ ἀπόρου της κώμης ... σιτικὰς ἀρούρας.* - P. Masp. 67006.3, 67140, 7313 (6ος αι.). - Προκ., Αν. 23.2 (6ος αι.).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 180. - A.Ch. Johnson - L.C. West, Byz. Egypt 21. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 243.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἄπορος, ὁ, ἡ

Όρος που απαντά σε φοροτεχνικά έγγραφα του 11ου-14ου αι. Δηλώνει φορολογική κατηγορία παροίκων. Η έννοιά του δεν έχει διευκρινιστεί επαρκώς. Αποδίδεται ασαφώς άλλοτε ως πτωχός (I. Sorlin), άλλοτε ως άπορος γεωργός (H. Köpstein), άλλοτε ως πάροικος άνευ εισοδήματος, υποκείμενος όμως σε φορολογία είτε ως κάτοχος οικίας (J. Lefort) είτε για το πρόσωπό του (N. Oikonomidès). Οι ανωτέρω προσπάθειες καθορισμού του όρου δεν είναι επιτυχείς. Η έννοια της πενίας δεν προσδιορίζεται σχεδόν ποτέ επαρκώς στα βυζαντινά έγγραφα. Η φορολογία για την εστία ή το πρόσωπο ενός παροίκου χωρίς κανένα εισόδημα αποτελεί ένα absurdum. Πάντως μέχρι στιγμής τα δεδομένα των πηγών και η πολύ περιορισμένη αναφορά του όρου δεν διευκρινίζουν το είδος της απορίας του απόρου παροίκου.

Πρακτικόν Αθηνών Β^2 41.33 (11ος-12ος): *Ἰω(άννης) ο Κο[(ό)], ἔχ(ει) (γυναῖκα) Ἄνν(αν) ἄπορος.* - Πρακτικόν Λαμψάκου CCLIII A (1219). - A. Ivir. 59.70, 78, 81, 87, 91, 99, 109 (1262): *Χή(ρα) ἡ Ζωή, ἔχ(ει) υἱ(ὸν) Κω(νσταντίνον), ἄπ(ο)ρο(ς), (νομίσμα)το(ς) τέταρτ(ον).* - N. Oikonomidès, Παράδοσις παροίκων 160.18-19 (13ος αι.): *καὶ τὸν δεῖνα, ἔχει τόδε καὶ τάδε (ζευγάρια ἢ βοϊδάτος ἢ ἀκτήμων ἢ ἄπορος).* - AL 91.I. 55 (ca. 1300): *Χήρ(α) Γεωργία ἡ θυγάτηρ Γε(ω)ρ(γίου) τοῦ Κοντ(οῦ), ἄπορος.* Στο έγγραφο του Λωρωτού AL 109.240-241 (ca 1321) ο μνημονευόμενος από το J.

Lefort, Fiscalité 336, tableau VI ναύτης Νικόλαος δεν αναφέρεται ως άπορος. - AL 136.166 (1355): *(καὶ) ἡ ἀπὸ τῆς Ἀρειώνης χήρα (καὶ) ἄπορος Καλ(ὴ) ἡ τοῦ Χαμολ(ᾶ) ἐγγόν(η), [ἥ]τις ἔχει γ(ῆν) γονικ(ὴν) ... ἕτ(ε)ρ(ον) εἰς τ(ὸν) Πύθων(α) ... ἕτ(ε)ρ(ον) χ(ωρά)φ(ιον) ἀπὸ δημοσιακ(ῆς) γ(ῆς).*

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Pronoia 170. - I. Sorlin, Recherches soviétiques 501, 504, απόψεις των σοβιετικών ιστορικών. - J. Lefort, Fiscalité médiévale et informatique: Recherche sur les barèmes pour l'imposition des paysans byzantines au XIV siècle, Revue Historique 252 (1974) 315-353, 343. - H. Köpstein, Agrarverhältnisse 27 κ.ε. - D. Jacoby, Venetian Presence 164-182. - N. Oikonomidès, Fiscalité 70.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄπορος κτῆσις, ἡ

Βλ. **κτῆσις**.

ἄποσος, -ον

Αυτός ο οποίος δεν έχει μετρηθεί, δεν έχει υπολογισθεί η αξία του.[1] Όπως προκύπτει από χρυσόβουλλα του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού η ἄποσος δωρεά γαιών ή παροίκων δεν ήταν έγκυρη.[2]

1. A. Xér. 29.11 (1407): *εὕρομ(εν) ἔχειν αὐτοὺς ἀπὸ διαφόρ(ων) γραμμάτων [τα]μὲν ἐξ εὐεργεσίας βασιλικῆς, ταδὲ ἐξ ἀφιερώσε(ως), ταδὲ ἐξ ἀγορασίας, ἐν διαφόροις τμήμασι κείμενα, πεποσομ(έν)α μ(ὲν) χωράφια μοδί(ων) χιλί(ων) τετρακοσίων, απο[σα] μόνα [τ]ὰ τοῦ Ἀσάνη τε κ(αὶ) Πετράκα ... Εἶτα προεκόμισαν καὶ οἱ τοῦ Δοχειαρίου τὰ ἑαυτῶν εξων εὑρέθησαν ὀλίγα ... τα εἰ[ς] ... αποσα.*
2. Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α΄ Κομνηνού (1148) (= JGR 1.377). - Νεαρά Μανουήλ Α΄ Κομνηνού (1153) (= JGR 1.380): *περὶ τοῦ τὰς ἀπόσους μὴ στέργειν δωρεάς.*

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Cadastre 110-111. - N. Oikonomidès, Fiscalité 239.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀποσπασθεὶς τόπος, ὁ

Όρος που απαντά στα φοροτεχνικά εγχειρίδια του 11ου-12ου αι. και δηλώνει το αποχωριζόμενο, το αποσπαζόμενο από μια ιδιοκτησία τμήμα γης. Το τμήμα αυτό (ο *τόπος*) αποσπαζόταν στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο **ἐπόπτης**↗ του δημοσίου καταμετρώντας την ιδιοκτησία ενός φορολογούμενου διαπίστωνε ότι αυτός κατείχε περισσότερα μέτρα γης απ' όσα κανονικά του ανήκαν. Τότε τα επιπλέον μέτρα (με το χαρακτηρισμό τόποι ἀποσπασθέντες) ή προσκυρώνονταν στον νόμιμο δικαιούχο, εφόσον υπήρχε, ή παρέμεναν στην ιδιοκτησία του δημοσίου και ανήκαν στη φορολογική κοινότητα του χωρίου.

Tract. Nic. 322.37 (11ος): *Τί ἐστιν τόπος ἀποσπασθείς. Οἷον ἐπώλησεν ἐπόπτης γῆν μο(δίων) φ΄. Καὶ ἔγραφε τετρακοσίων παρασιωπήσας τὴν τῶν ἑκατὸν μοδίων. Εἶτα ἐμετρήθη παρ' ἑτέρου ἐπόπτου καὶ εὑρέθη καὶ προσεκυρώθη τῷ δημοσίῳ. καὶ ὠνομάσθη οὕτως.* - Tract. 121.14 (11ος-12ος αι.): *Τοῦτο δὲ τὸ εὑρισκόμενον ἐν μέσῳ τῶν διαρίων· «καὶ ὑπὲρ τόπου ἀποσπασθέντος» ἢ «τόπος ἀποσπασθείς» κατὰ τοιαύτην αἰτίαν ἐγράφη· ἴσως*

γάρ τινος ἐξωνουμένου ἢ κατὰ δωρεὰν λαμβάνοντος τὸ εὑρισκόμενον κλάσμα καὶ τὴν συμπάθειαν, ὁ τὴν παράδοσιν ποιῶν ἐπόπτης οὐχ, ὅσον ἔδει, ἀλλὰ πλέον τοῦ δέοντος ἔστιν ὅτε παραδέδωκεν. Εἶτα ἐλθὼν ἕτερος καὶ τοῦτο διαγνοὺς ἐξ ἐγκλήσεως ἢ προσαγγελίας τινὸς οὐκ ἀπήτησε διὰ τιμήματος τὸ ὑπέρπλεον, ἀλλὰ ἀπέσπασε τὸ περιττὸν καὶ πρὸς τὸ δικαιούμενον μέρος ἀντιπαραδέδωκε· κἀντεῦθεν τὸ «περιττόν» γράφεται καὶ «ὑπὲρ τόπου ἀποσπασθέντος» ἢ «τόπος ἀποσπασθείς», αυτόθι 114.23 κ.ε.: *Συμπεριάγονται γὰρ τῷ λόγῳ τῆς ῥίζης τελούμενα, συμπάθειαι, ἀποκεκινημένα καὶ ὁλόπτωτα, ὀρθώσεις, κλάσματα λιβελλικά, λογίσιμα παντοῖα, σολέμνια, τόποι ἀποσπασθέντες, οὐ μέντοι γε ἰδιοστατηθέντες εἴτε ἰδιοπεριορισθέντες, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς ὑφῆς τῶν ὅλων διαρίων κείμενοι.*

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Vademecum 329. - N. Svoronos, Rescrit 339 σημ. 65.

Μ.Γ.-Ι.- Π.Κ.

ἀποσπῶ -ῶμαι

Ο όρος στα φοροτεχνικά εγχειρίδια και στα μοναστηριακά έγγραφα δηλώνει την απόσπαση ενός τμήματος γης από μια ιδιοκτησία και την προσκύρωσή του σε άλλη ή την απόσπαση ενός τμήματος γης από μια φορολογική κοινότητα και τη μεταφορά του σε άλλη. Την απόσπαση αυτή διενεργούσε αρμόδιος κρατικός υπάλληλος ύστερα από αίτηση ενός ιδιώτη είτε κατά διαταγή του αυτοκράτορα.[1] Προκειμένου περί **παροίκων**↗ όρος δηλώνει εκδίωξη ή αποχώρηση από τη γη τους, παροίκων που δεν είχαν συμπληρώσει τριακονταετία παραμονής ή ότι η γη τους αποχωρίσθηκε (*ἀπεσπάσθη*) από μια **ὑποταγή**↗ και προσκυρώθηκε σε νέα, στην οποία φέρεται να ανήκουν τώρα οι πάροικοι.[2]

1. A. Ivir. 10.4, 7 (996): *Ο[ὗτος δὲ ἀπὸ τ]ῆς ἐπιδοθείσης ἡμῖν πατριαρχ(ικῆς) μο(νῆς) του Πολυγύρου ἀποσπάσας γην πολλήν, δέδωκε τῷ [ῥηθέντι Βασιλείῳ] καὶ τὴν μον(ὴν) [ἡμῶν ἠδίκη]σε· διὰ ταῦτα κελεύει σοι ἡ βασιλεια μου ἐνωθῆν(αι) τω (πρωτο)σπαθα(ρίῳ) Στεφά(νῳ) καὶ ἐπισκ[επτ]ητ(η) τῶν βασιλικ(ῶν) κ[τημάτων καὶ αὐτοῦ] δεξαμένου σ(οι ἐν]ωθῆν[αι καὶ] ἐπὶ τ(οῦ) τόπ(ου) γενόμενοι, ἀκριβῆ ποιήσατε ζήτησιν· καὶ ἐὰν εὑρεθῇ ἐπ'ἀληθ(εία), ... ὡς ὁ μοναχὸ(ς)... Φώτιο(ς) [ἀπο]σπάσας [γῆ]ν ἐκ τῆς μο(νῆς) δέδωκε τῷ Βουλγά(ρω) Βασιλείῳ, ἐκεῖνον ... ἐκδιῶξαι*, αυτόθι 17 A.39, 17 B.41-42 (1012). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6 λβ' (1088). - Tract. 122.9 κ.ε. (11ος-12ος αι.): *Διό, εἰ μὲν εὐδιάγνωστόν ἐστι τὸ ἀνῆκον ψηφίον τῇ ἡμισείᾳ ἐκείνῃ μερίδι ἢ τῇ τρίτῃ ἢ τῇ τετάρτῃ, ὀφείλει ὁ τὴν ἱκάνωσιν καὶ ἐπιβολὴν τῶν χωρίων ἀμφοτέρων ποιῆσαι βουλόμενος, εἴγε φροντίζει τῆς ἀληθείας, ἀποσπάσαι τοῦτο ἀπὸ τῆς ῥίζης τοῦ παρόντος χωρίου καὶ τῇ ῥίζῃ τοῦ ἄλλου χωρίου ἑνῶσαι.* - Πείρα 36.κγ' (11ος αι.) (= JGR 4.147): *καὶ πρώτη στάσις αὕτη· κειμένη ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ σὺν γῇ, ἀποσπασθείσῃ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ χωρίου εὔδομα.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 50.71 (1073): *»Ἡ β(ασι)λ(εία) μου ἐποίησε χρ(υσ)ό(βου)λλ(ον) λόγ(ον) το πρωτ(ο)προέδρω κῦρ 'Ανδρον(ίκ)ῳ, πρωτ(ο)βεστιαρίτ(η) καὶ μ(ε)γ(ά)λ(ω) δομεστ(ίκ)ω ἐπὶ τοῖς ἀπὸσπασθεῖσι προάστίοις ἀπ(ὸ) τῆς ἐπισκέψεως τῶν 'Αλοπεκ(ῶν), τοῖς ὑπὸ τὸ ⟨ὑπὸ σὲ⟩ σέκρ(ε)τ(ον) τελοῦσι καὶ δωρηθῆσιν αὐτὸ παρὰ τοῦ κράτους ἡμ(ῶν) κατὰ τελίας καὶ ἀναφαιρέτου δεσποτίας τρόπω.* - A. Esph. 5.19 (1095). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 20.7 (1158). - MM 6.157.23 (1212): *ἔτι γοῦν συμφωνοῦμεν καὶ τοῦτο, ὡς ὅτε ὠφὲ ποτε τῷ καιρῷ ἀπανακάμψει τις ἀφ' ἡμῶν καὶ λέγει ὑπὲρ τοῦ τοιούτου χωραφίου, ἡμεῖς μέλλομεν ἀποπαύειν καὶ ἀποσοβεῖν τὸν τοιοῦτον, ἐσοῦ μὴ ἐνεχομένου τὸ σύνολον. καὶ κατὰ τοῦτο ἀσφαλιζόμεθα, ὅστις ἄρα τὰ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς παρούσης πρατηρίου ἀσφαλοῦς*

ἐγγράφου πειρώμενος τάχα ἀποσπάσαι ἀπὸ σοῦ μερικῶς ἢ καθόλου ἢ καταβολὴν τιμήματος ἢ βίᾳ ἢ ἀναργυρίᾳ ἢ ἀπάτῃ, τότε μὴ μόνον τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν ἕξομεν διάδικον. - N. Wilson - J. Darrouzès, Xérochoraphion 14 (1213): *Ἡ γοῦν βασιλεία μου, ... διορίζεταί σοι, ... τηρῆσαι τὰ προσόντα τῇ μονῇ δικαιώματα καὶ τοὺς περιόρους, καὶ ἀποσπάσαι τὰ τόπια τῆς μονῆς τά παρὰ τινων καθαρπαγέντα καὶ προσκυρῶσαι αὐτῇ, ὡς ἂν παρὰ ταύτης κατέχωνται καὶ νέμωνται καθὼς αὐτῇ προσήρμοσαν*. - MM 4.34.18 (1234-1239): *ὅθεν καὶ οὐδεὶς τῶν ἁπάντων ἢ τὸ τοῦ δημοσίου μέρος ὀφείλει ἀμετόχως ἢ πλεονεκτικῶς ἐπαγαγεῖν ποτὲ τῇ μονῇ ὑπὲρ τούτου διασεισμὸν τινα ἢ ἐπήρειαν, ἢ ἀποσπάσαί τι τοῦ ἀνήκοντος αὐτοῦ περιόρου*. - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 27.66 (1259), 29.6 (1262). - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 73.11 (1273). - A. Xén., 4.24 (1300), 5.17 (1300): *Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ψαλίδος, γῆ ὀνομαζομένη τοῦ [Κ]ανσταμωνίτου ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς προνοί(ας) τοῦ σῦρ Πέρου Μαρτίνου*. - A. Doch. 16.13 (1325-1332). - A. Prodr. 22.18 (1327). - A. Doch. 18.5 (1337): *ὅσην (=γην) ἂν εὕρω ὅτι κατεῖχ(εν) ἡ αὐτὴ μονὴ κατὰ λόγ(ον) γονικότητος ἐμπεριειλημμέν(ην) τοῖς αὐτῆς δικαιώμασι καὶ περιορισμοῖς ἀποσπασθεῖσ(αν) ἐκ ταύτης πρότε(ρον) παρὰ τοῦ πρώην ἀπογραφέως, ... παραδώσω ταύ(την)*. - A. Xén. 25.110 (1338). - A. Doch. 21.4 (1343), 23.20 (1344), 23.29-30 (1344): *Ὁ δὲ καθηγούμενο(ς) ὡμολόγει μ(ὲν) (καὶ) αὐτὸς ὡς ἡ τοιαύτη γῆ παρὰ τ(ῶν) ἀπογραφέ(ων) (καὶ) πρό(τε)ρ(ον) ἀπεσπάσθη, οὐ μὴν δὲ κ(αὶ) δικαί(ως) ἀλλ' ἀδίκως κ(αὶ) παραλόγως*. - A. Esph. 23.23 (1347): *Τὴν παράκλησιν αὐτῶν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ... διορίζεται ... ὡς ἂν κατέχῃ καὶ νέμηται ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία τοῦ Ἐσφιγμένου ⟨μονὴ⟩ τὸ χωρίον τὸ λεγο(μ)ενον Κρόσουβον μετὰ καὶ τῶν ἀποσπασθέντ(ων) δύο [μερίδων ..... τ]οῦ [Γαβρ]ιηλοπούλου καὶ τοῦ Φαρμάκη*. - AL 167.30 (1429).
2. Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 53.191 (1089): *Τ(ῶν) τοι[ού]των (δὲ) δύ[ο] ἀγρ(ῶν) ἀπὸ τοῦ Παρθ(ε)ν(ίου) ἀποσπασθέν(των), ἐζήτουν καὶ αὖ(θις) νομ(ὴν) ἐπίκοιν(ον) ἔχ(ειν) οἱ τοῦ Πολοφού(του) καὶ τ(ῶν) Κουρου(νῶν) πάροικοι*. - A. Ivir. 74.100 (1316): *Νικόλαος τζυκαλᾶς ὁ γαμβρ. Μιχαὴλ τοῦ Καλοκτένη, ὃς ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς προνοί(ας) τῆς περὶ τ(ὴν) Αἰγιδομίσταν μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου ἔχ(ει) Μαρ(ίαν), οἴκ. ἀμπ. μοδ. ἑνὸς ἡμίσεος, καρῦαν α'. τελ. ὑπ. τρίτον*.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποσυμβιβάζω

Ο όρος σε πάπυρο. Σημαίνει τακτοποιώ, ρυθμίζω ελλείμματα, οφειλές.

P. Oxy. 136.25 (6ος αι.): *ἔχθεσιν ἀποσυμβιβάσαι*.

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 60.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποσχιδευμός, ὁ

Ανάκληση ενός **σχιδευμοῦ**↗ (κατασχέσεως δηλ. επ' ωφελεία του δημοσίου).

Κομν. I.122.18 (11ος αι.): *Ἀλλὰ καὶ αὐξήσεις ῥογῶν καὶ προσθήκας δόσεων καὶ συμπαθείας τῶν λεγομένων συνηθειῶν καὶ σχιδευμοὺς καὶ ἀποσχιδευμοὺς προστάξει αὕτη ἀνενδοιάστως καί, περιεκτικῶς εἰπεῖν, οὐδὲν ἀσυντελὲς λογισθήσεται, ὅπερ αὐτὴ κελεύσει ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως*.

ΒΙΒΛ.: P. Lemerle, Cinq Études, 155 n. 87.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποταγή, ἡ

Εισφορά την οποία κατέβαλλε ο νέος μοναχός κατά την κατάταξή του στο μοναστήρι.

Νεαρά Ρωμανού Α' (934) (= JGR 1.207.9): *Περὶ τοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ λαμβάνειν τὰ μοναστήρια ὑπὲρ ἀποταγῆς διδομένων τοπίων τὰς τιμάς, καὶ οὐ τὸν τόπον.* - Πείρα 15.ιε' (11ος αι.) (= JGR 4.54.10). - Ατταλ., Διάτ. 59.704 κ.ε. (1077): *Καὶ βούλομαι ἀποκείρεσθ(αι) τούτους ἄνευ ἀποταγῆς δωρεάν, ... ἡ γὰρ λεγομένη ἀποταγὴ τὴν ὑποταγὴν ἐκ μέσου ποιεῖ καὶ διχονοί(ας) εἰσάγει πολλάς, ἀφ' ὧν οὐδὲ μικρ(όν) τι μέρος ὀνομάζεσθαι ἢ πολιτεύεσθ(αι) ἐν τῷ μοναστηρίῳ μου βούλομαι,* 63.780 (1077). - Λύσις Αλεξίου Α' Κομνηνού (1082 ή 1097 ή 1112) (= JGR 1.348.1). - Τυπ. Κεχ. 401 (1118): *Δωρεὰν δὲ προσλαμβάνεσθαι καὶ ἀποκείρεσθαι τὰς προσιούσας βουλόμεθα καὶ τῇ ῥηθείσῃ τῶν ἀδελφῶν καταριθμεῖσθαι ποσότητι δόσεως ἄνευ τινός. οὔτε γὰρ ἀποταγὴν παρέξει τις οὔτε συνήθειαν, οὔτε προσένεξιν ἐπιζητηθήσεται.* - Τυπ. Παντοκρ. 521 (1136): *Οὐ ζητηθήσεται δὲ ἀποταγὴν οὐδείς, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν ἄδεια δοθῇ τοὺς τυχόντας εἰς τὴν μονὴν παραδέχεσθαι.* - Τυπ. Αρείας 247 (1144). - ΜΜ 5.406.2,3 και 407.1 (1210).

ΒΙΒΛ.: E. Herman, Regelung 438-444. - Σ. Βαρναλίδης, Χαριστική 210, σημ. 534, όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπόταχτον (χωρίον), τό

Ο όρος απαντά σε παπύρους για να δηλώσει καλλιεργήσιμες γαίες που είχαν εγκαταλειφθεί και οι φορολογικές υποχρεώσεις τους είχαν μεταβιβασθεί στη φορολογική ευθύνη του συνόλου των γεωργών μιας *κώμης*.

P. Oxy. 2243(α), 29 (590): *τῶν αὐτῶν καὶ προκειμ(ένων) γεωρ(γῶν) (ὑπὲρ) ἀποτάκ(του) χωρ(ίου) ἐκ(τὸς) ῥο(πῆς) νο(μ.) ... ἐν τῇ Νοτινῇ Παρορίου,* αυτόθι 1912.81 (6ος αι.): *τῶν αὐτῶν γεωργῶν καὶ ἀμπελουργῶν ὑπὲρ ἀποτάκτου χωρίου νομ. ιη',* 136.7.

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 18, 153, 64.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπόταχτος, -ον

Ο συγκεκριμένος, ο καθορισμένος. Το ουδέτερο ως ουσιαστικό, *ἀπόταχτον τό*, σημαίνει το καθορισμένο, το συμφωνημένο ποσό μιας καταβολής, εισφοράς.

P. Raineri I 247.12 (346): *φορου αποτα[κτ]ου αργυριου ταλαντων εκατον.* - P. Oxy. 1632.15 (353): *και τέλεσιν ἐμέ ὑπέρ φόρου ἀποτάκτου ὅλου τοῦ καρποῦ.* - P. Lips 20.11 (381). - P. Preis. 41.16 (4ος αι.): *πυροῦ ἀποτάκτου ἀρτάβαι Χ.* - P. Masp. 104.11 (530): *ὑπὲρ λόγου ἀποτάκτου ἑκάστης ἀρούρης,* αυτόθι 105.22 (532), 110.40 (565): *ὑπὲρ ἀποτάκτου ἐνοικίου,* αυτόθι 67107 (6ος αι.): *και διδο[ναι μοι τ]ον φορον επ αποτακτω, εντελειω και αβροχιχ[ω, ο μη ειη, καθ] εκαστον ενιαυτον σιτο αρταβας [...τ]ω ....* - P. Oxy. 1126.11 (5ος αι.), 1912.71 (6ος αι), 1917.103 (6ος αι): *ἀποτάκ(του) πλοίων.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀπόφλησις (ἀποφλῶ), ἡ

Απαλλαγή από οφειλές, χρέη. Εξόφληση.

MM 4.69.24 (1257), 72.19 (1257). - MM 3.109.31 (1332): *ἃς δῆτα ἱκανοποιήσεις καὶ ἀποφλήσεις τῶν τοιούτων ἐννέα ζητημάτων καὶ ὀφειλῶν κατὰ τὸν τρόπον τὸν ἀναγεγραμμένον ὑπεσχέθησαν οἱ διαληφθέντες πρέσβεις τῆς βασιλείας μου γενέσθαι καὶ ἀποδοθῆναι κατὰ τὸ ἀκέραιον παρὰ τῶν ὀφειλόντων ταῦτα ἐντὸς διωρίας χρόνου ἑνός*. - MM 3.117.21,28 (1349), αυτόθι 123.19,25 (1357), 139.3,4,7 (1390): *ἐπειδὴ ἡμεῖς καὶ ἡ ἡμετέρα βασιλεία ὀφείλομεν καὶ ἀπολειπάζομεν δοῦναι καὶ ἀποφλῆσαι τῷ κυρῷ δουκὶ καὶ τῷ κουμουνίῳ Βενετίας ὑπὲρ ἀποφλήσεως τῶν παλαιῶν ζημιῶν ὑπέρπυρα δεκαεπτὰ χιλιάδας καὶ ἑκατὸν ἑξηκοντατρία, ὑπισχνούμεθα τῷ ῥηθέντι ἀποκρισιαρίῳ, συνδίκῳ καὶ ἐπιτρόπῳ τῷ προρρηθέντι ὀνόματι δοῦναι καὶ ἀποφλῆσαι τὰ τοιαῦτα ὑπέρπυρα διὰ πέντε ἐτῶν τῶν ἐφεξῆς ἐλευσομένων*. - MM 3.139.14, 141.3 (1390), 148.14 (1406), 158.3 (1418), 167.34 (1423), 181.13 (1431), 189.5 (1436), 190.13,17,25, 191.30 (1436), 210.32,35, 211.8,13 (1442), 219.26,29, 220.2, 221.7 (1447).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀποχή, ἡ

Απόδειξη πληρωμής, φόρου, χρέους κ.λπ. ή απόδειξη παραλαβής κάποιου πράγματος. Ο όρος απαντά από τον 4ο αιώνα. Με την ίδια έννοια χρησιμοποιείται και ο όρος **ἀμεριμνία**.↗

P. Oxy. 1104.24, 1133.8, 1298.14 (4ος αι.). - SB 10568, 5-9 (393/394): *ὑπεδεξάμην παρὰ σου ὑπὲρ τῆς σῆς πολιτίας ὑπὲρ λόγου ἀννωνῶν Λιβοίης ἑβδόμης ἰνδικτίονος χρυσοῦ νομισμάτια διακόσια τεσσαράκοντα μετὰ τῆς ὀμβρύσεως καὶ τοῦ ἀναλώματος καὶ ἐξεδόμην σοι ταύτην τὴν ἀποχὴν πρὸς ἀσφάλειαν κυρίαν καὶ βεβαίαν ἁπλῆν οὖσαν καὶ ἐπερωτηθεὶς ὡμολόγησα*. - P. Herm. 37.13 (τέλη 4ου αι.). - SB 10735,13 (5ος αι.). - P. Oxy. 1130.19, 1133, 1134.16 (5ος αι.). - P. Oxy. 1137.4, 2003.5 (6ος αι.). - SB 7668, 15 (6ος-7ος αι.). - SB 9594, 17 (7ος-8ος αι.).- NJ 17.8.11 (535): *Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας [ἤτοι τοὺς ἀπαιτητάς] ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ' οἷς αὐτὰς διδόασι, τουτέστι τό τε ποσόν τῶν ζυγοκεφάλων ἢ ἰούγων ἢ ἰουλίων ἢ ὅπως δήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτά καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτοῦσι, καὶ τὸ τῶν δεδομένων ποσὸν εἴτε ἐν εἴδεσιν εἴτε ἐν χρυσίῳ*. - Σύν. Βασ. Ν.VI (σχόλια) (= JGR 5.445): *οἷον κελεύουσιν αἱ διατάξεις καταβάλλοντα τὸν χρεώστην μέρος τοῦ χρέους λαμβάνειν παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἀποχήν, διδόναι δὲ καὶ αὐτὸν ἀνταποχήν*. Σύν. Βασ. Α.XXXI (10ος αι.) (= JGR 5.65), αυτόθι Β.VI (10ος αι.) (= JGR 5.131) κ.π.ά.

Σ.Β.

ἄποχος, -ον

Αποδεικτικός, εξοφλητικός. Σε παπύρους του 4ου αι. απαντά η έκφραση *ἄποχα γράμματα*.

U. Wilcken, Grundzüge 422 (4ος αι.): *Ἔσχον παρὰ σοῦ ἐν Ἑρμοῦ πόλει κρέως λίτρας τριακοσίας τριάκοντα τέσσαρας, ἐφ' ᾧτε μεληματίσαι [σοι] αὐτὰς ἐπὶ τῶν τόπων καὶ ἄποχα γράμματα ἐκδοῦναι τούτου τοῦ χειρισμοῦ*, αυτόθι 433.19-20 (4ος αι.). - BGU 1025 XV,6, XVI,6, 22. - P. Preis. 16.8, 17.10. - P. Flor. 31.21, 75.19. - P. Théad. 28.13 (4ος αι.). - MM 4.106.23 (1274). - Εξάβιβλος Γ.5.80 (14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 77. - A. Déléage, Capitation 82, 90, 97, 125, 127, 128, 130, 241, 253. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 90, 91, 102, 109. - N. Svo-

ronos, Cadastre 20, σημ. 4. - A. Guillou, Esarcato 301. - F. Thibault, Impôts 23.516. - L. M. Hartmann, Untersuchungen 94. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 301.

Σ.Β.

ἄπτωτος, -ον

Απαραβίαστος.

Α. Masp. 151.121 (6ος αι.): *αἰώνιον ἄπτωτον ὑπαρχθῆναι τὴν ἄρουραν*, 314 II.5: *ἄπτωτον ληγᾶδον*. - A. Ivir. 23.27 (1017): *βεβεως (καὶ) απτωτο(ς)*.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀργυροπρατεῖον (-ίον), τό

Ο χώρος εργασίας του **ἀργυροπράτου**,↗ το κατάστημα όπου γινόταν η αγοραπωλησία και πιθανότατα η κατεργασία του αργύρου και άλλων πολύτιμων μετάλλων ή λίθων.

Μαλ. 395.9 (6ος αι.): *Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀνεφάνη τις ἀνὴρ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ, ὢν ἀπὸ πόλεως Ἀμίδης, ὀνόματι Ἰωάννης Ἰσθμέος, χειμευτὴς ὑπάρχων καὶ φοβερὸς ἐπιθέτης· καὶ λάθρᾳ εἰσήρχετο εἰς τὰ ἀργυροπρατία καὶ ὑπεδείκνυεν αὐτοῖς χεῖρας ἀνδριάντων καὶ πόδας χρυσοῦς καὶ ἄλλα ζώδια, λέγων ὅτι Θησαυρὸν γέμοντα τοιαῦτα ζώδια ὄβρυζα ηὗρον*. - Μόσχος, Λειμών στ.3065Β (6ος-7ος αι.). - Πασχ. Χρον. 623.6 (7ος αι.): *Ὁ δὲ Ἔμβολος ὅλος τῶν ἀργυροπρατίων καὶ ὁ οἶκος Συμμάχου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ ἡ ἁγία Ἀκυλῖνα ἕως τῆς καμάρας τοῦ ἄλλου Ἐμβόλου τοῦ φόρου Κωνσταντίνου ἐκαύσθη*. - Θεοφ. 150.14, 184.16 (9ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀργυροπράτης, ὁ

Έμπορος αργύρου, τραπεζίτης, χρηματιστής, αργυροχόος, η ύπαρξη του οποίου μαρτυρείται από την πρωτοβυζαντινή περίοδο.[1] Σε παπύρους της Οξυρίγχου του 6ου αι. οι αργυροπράτες φέροντας τον τίτλο του *λαμπροτάτου* ή *μεγαλοπρεπεστάτου*, εμφανίζονται στην πόλη της Αλεξανδρείας να παραλαμβάνουν έναντι αποδείξεως χρηματικά ποσά από καταβολές φόρου.[2] Νόμοι του Ιουστινιανού Α΄ ρυθμίζουν τα σχετικά με τη δράση των αργυροπρατών ως τραπεζιτών και χρηματιστών.[3] Από τον 6ο-8ο αι. για τους αργυροπράτες σώζονται μαρτυρίες και από τις επιγραφικές πηγές.[4] Κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο τα σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος των αργυροπρατών, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ρυθμίζουν τα νομοθετικά κείμενα,[5] το Επαρχικόν βιβλίον[6] και το Περί βασιλείου τάξεως.[7] Τελευταία μνεία των αργυροπρατών μαρτυρείται το 14ο αι. στην Εξάβιβλο.[8]

1. Βίος Επιφαν. στ.81Α-Β (4ος αι.): *Λαβὼν δὲ Ἐπιφάνιος ἀργυρίου ὁλκὴν ὡς χιλίων πεντακοσίων λιτρῶν, ἐπορεύθημεν ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν δοθέντα ἡμῖν παρὰ Ἰωάννου ἐπὶ τὸ καταμένειν. Ἦν δέ τις ἀργυροπράτης, Ἀστέριος ὀνόματι. Οὗτος δὲ ἦν ἀπὸ τῆς Ῥώμης διὰ πραγμάτων εἰς Ἱερουσαλήμ. Τοῦτον προσκαλεσάμενος Ἐπιφάνιος, καὶ δείξας αὐτῷ τὸν ἄργυρον, συμφωνήσας τε καὶ ποιήσας μετ᾽ αὐτοῦ, ἀπίπρασεν αὐτῷ λαβὼν παρ᾽ αὐτοῦ τὸ*

χρυσίον. - Κύρ. Αλεξ., Νεστ. στ. 12B (5ος αι.). - Μαλ. 395.15, 492,493 (6ος αι.). - Μόσχος, Λειμών στ.3065B (6ος-7ος αι.). - Σωφρ. μον., Θαύματα στ.3524D (7ος αι.): *Πολλοὶ τὸν ἀργυροπράτην Ἀγάπιον ἴσασιν, οὐ πρᾶσιν ἀργύρου μόνον ποιούμενον, ἀλλὰ καὶ προφανῶς Ἑλληνίζοντα, καὶ ξόανα σέβοντα, καὶ λατρεύοντα τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.* - Θεοφ. 150.14 (9ος αι.): *Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἀνεφάνη τις ἀνὴρ χυμευτὴς ὑπάρχων φοβερός, Ἰωάννης ὀνόματι, ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπιθέτης, ὃς λάθρα εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἀργυροπρατεῖα ὑπεδείκνυε τοῖς ἀργυροπράταις χεῖρας ἀνδριάντων χρυσᾶς καὶ πόδας καὶ ἄλλα ζώδια λέγων. ὅτι «θησαυρὸν εὗρον γέμοντα ταῦτα». καὶ ἠπάτησε πολλοὺς καὶ ἐκόμβωσεν ἐπαρὼν πολλὰ χρήματα,* αυτόθι 237.24, 238.2,6,8, 242.23: *Τούτῳ τῷ ἔτει μεταστειλαμένη Σοφία, ἡ εὐσεβεστάτη Αὐγούστα, τούς τε ἀργυροπράτας καὶ σημαδαρίους ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὰς ὁμολογίας τῶν χρεωστούντων καὶ τὰ σημάδια.*

2. P. Oxy. 144.13 (580): *Ὑπεδεξάμην παρὰ τῆς ὑμετέρας ὑπερφυίας διὰ Ἰωάννου τοῦ εὐδοκιμωτάτου ἡμῶν τραπεζίτου ὑπὲρ προσόδων τρίτης καταβολῆς τρισκαιδεκάτης ἐπινεμ(ήσεως) χρυσοῦ ἐν ὀβρύζῳ χαράγματι νομίσματα χίλια τετρακόσια τεσσαράκοντα, καὶ ἐν ἀπολύτῳ Αἰγυπτίῳ χαράγματι ζυγῷ Ἀλεξανδρείας νομίσματα ἑπτακόσια εἴκοσι, καὶ ὑπὲρ ὀβρύζης καὶ ἀποκαταστατικῶν αὐτῶν νομίσματα τεσσαράκοντα πέντε, γίνεται χρ(υσοῦ) νο(μίσματα) βσε' καὶ ταῦτα ἑτοίμως ἔχω καταγαγεῖν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δίχα θεοῦ βίας καὶ τῶν κατὰ ποταμὸν κινδύνων καὶ ἐπηρειῶν, καὶ καταβαλεῖν ἐπὶ Ἰωάννην καὶ Συμεώνιον τοὺς λαμπροτάτους ἀργυροπράτας καὶ ἐνεγκεῖν γράμματα τοῦ λαμπροτάτου ἀποκρισιαρίου Θεοδώρου ὡς τὸ εἰρημένον χρυσίον εἰς πλῆρες κατεβλήθη. Καὶ πρὸς ἡμετέραν ἀσφάλειαν ἤτοι τοῦ αὐτοῦ εὐδοκιμοτάτου τραπεζίτου πεποίημαι τὴν παροῦσαν παραθηκαρίαν γραφεῖσαν χειρὶ ἐμῇ μηνὶ Ἀθὺρ κς ἰνδ(ικτιόνος) ιδ.* - P. Oxy. 127.5 (6ος αι.), 2243 (β) 4, αυτόθι 1108.7 (τέλη 6ου ή 7ος αι.).

3. NJ 136 (535): *Περὶ ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων.* - Ed. 7 (542): *Τύπος πραγματικὸς περὶ ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων.* - Ed. 9: *Περὶ ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων.*

4. G. Schlumberger, Sig. 440 (6ος-7ος αι.). - G. Zacos - A. Veglery, Seals αρ. 315, 513, 828, 962, 1078.

5. Πρόχειρος Νόμος 19.ις' (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.166). - Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 4.ι' (9ος αι.) (= JGR 2.244): *Παρὰ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως οἱ ἀργυροπράται καὶ χρηματικῶς ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται.* - Σύν. Βασ. A.XLII,1,5, A.LXII,1, E.XXIV,15, E.XXXIX,2, T.XI.17,21 (10ος αι.) (= JGR 5.74, 99, 282, 304, 530, 531). - Πείρα 19.α' (11ος αι.) (= JGR 4.70), αυτόθι 43.η' (= JGR 4.181).

6. Επαρχικόν βιβλίον 2.1.157 (911/912): *Τοῖς ἀργυροπράταις ἐξεῖναι θεσπίζομεν, εἰ καὶ παρὰ τινων προσκληθεῖεν, τὰ τούτοις ἁρμόζοντα ἐξωνεῖσθαι, οἷον χρυσόν, ἄργυρον, μαργαρίτας, λίθους τιμίους: Οὐ μὴν χαλκὸν καὶ τὰ ἐκ λίνων ὑφάσματα ἢ ἕτερα τινὰ εἴδη, ἅπερ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς προσήκει ἐμπορεύεσθαι. εἰ δέ τι πρὸς χρείαν οἰκείαν ἐμπορεύεσθαι βούλονται, οὐ κατὰ τοῦτο κωλύονται,* αυτόθι 2.4.171: *Εἴ τις τῶν ἀργυροπρατῶν ἐφεύροι πράτριαν εἴδη χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ προβάλλουσαν, εἴ τε μαργαρίτας ἢ λίθους τιμίους, ὀφείλει τῷ ἐπάρχῳ ἐμφανίζειν ταῦτα, ἵνα μὴ τοῖς ἔθνεσι παραπέμπωνται,* αυτόθι 2.7.179.

7. Κων. Πορφ., De cer. 12, 20 (10ος αι.): *αὐτὸ γὰρ τὸ τριβουνάλιον κατακοσμοῦσιν οἵ τε βεστιοπράται καὶ ἀργυροπράται διά τε βλατίων καὶ λοιπῶν ἐντίμων ἀπλωμάτων τε καὶ πέπλων, καὶ μὴν διά τε χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν παντοίων σκευῶν τοῦτο καταγλαΐζουσιν,* αυτόθι 498.4.8.

8. Εξάβιβλος Γ.7.23 (14ος αι.), αυτόθι Γ.2.25, Ε.12.52.

ΒΙΒΛ.: S. Barnish, Iulianus Argentarius 5 κ.ε. - A. Čekalova, Argiropraty 15 κ.ε. -

A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt. 172-174, 330. - A. Stöckle, Zünfte 13 κ.ε. - Sp. Vryonis, Δημοκρατία 297.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀρίθμια (νομίσματα), τά

Ο όρος απαντά σε παπύρους και δηλώνει ποσότητα χρυσών νομισμάτων διαφόρων σταθμών (ιδιωτικών, δημόσιων ή αλεξανδρινών). Σε αρίθμια νομίσματα αναγράφονταν οφειλές φόρου,[1] πληρωμές του δημοσίου[2] και σπανιότερα οφειλές ιδιωτικής φύσεως.[3] Τη λογιστική αυτή μέθοδο αναγραφής των οφειλών σε αρίθμια νομίσματα ακολουθούσαν στην Αίγυπτο λόγω της διαφοράς ισοτιμίας μεταξύ των διαφόρων σταθμών.

1. P. Oxy. 1915 (6ος αι.): *(ἄρου.) λη ⟨φόρ(ου) δημ(οσ.) νο(μ.) μβη' μη II καὶ ὑπ(ὲρ) ῥοπ(ῆς) II εἰς ἀρίθ(μια) νο(μ.) νς, τοῦ νο(μ.) α ὑπὲρ μὲν τοῦ γεούχ[ου κερ(άτια) ⟨η' καὶ ὑπ[ὲρ] τοῦ προ(νοητοῦ) κερ(άτ.) ⟨δ' η'.* - P. Oxy. 1916 (6ος αι.): *ἐδόθ(η) Ἁθὺρ κα ἰνδ(ικτίον)ο(ς) θ (ὑπὲρ) η νο(μ.) λς π (α.) ρφη, καθ(αρὰ) νο(μ.) κζ⟨δ', λοιπὰ {ι} νο(μ.) ιδ' εἰς ἀρίθμ(ια) νο(μ.) ιβ π (α.) κερ(άτ.) μβ, ἐξ (ὧν) φαμενώθια»*, αυτόθι 27: «*δι(ὰ) Φοιβάμμωνος πρ(ον.) Ευαγγελίου ἐκ(τὸς) ῥ(ο.) νο(μ.) ιη⟨δ' ιβ' μη' ς' εἰς ἀρίθ(μια) νο(μ.) κγ π (α.) κερ(άτ.) φξ δ'.* - P. Oxy. 1918 (6ος αι.). - SB 9757,2,4 (7ος/8ος αι.), 9758,4 (β' μισό 7ου αι.), 9759,3 (7ος αι.), 9760,3 (7ος αι.), 10436,3 (7ος/8ος αι.), 10611,3 (7ος/8ος αι.), 10612,3 (7ος/8ος αι.), 10613,2 (7ος/8ος αι.).
2. P. Oxy. 2028 (6ος αι.): *Φ[ιλ?]ίνου σταβλ(ίτου) Μεχείρ[.] γ ἰνδ(ικ.) θ ἀρίθ(μια) νο(μ.) μδ π(αρὰ) σιδ εἰς Ἀλεξ(αν.) νο(μ.) λε κερ(ὰτ.) ιε.*
3. P. Oxy. 1971 (τέλος 5ου ή 6ου αι.): *χρυσοῦ ἀρίθμια ἑπτὰ εἰς δημωσ(ίῳ) ζυγ(ῷ) εὔσταθμα νομισμάτια ἓξ καὶ κεράτιον ἓν τέταρτον.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Currency 120-121, 186-187.

Μ.Γ.-Ι.- Π.Κ.

ἀρίθμιον, τό

Φοροτεχνικός όρος που δηλώνει το συνολικό οφειλόμενο κατά **στίχον**↗ ποσό του φόρου.[1] Στις καταστάσεις φορολογουμένων που συνέτασσε ο **διοικητής**,↗ ο όρος *ἀρίθμιον* ακολουθεί το *ἐτέλεσε*.[2] Πολλές φορές στην πράξη το ἀρίθμιον καταχρηστικώς δήλωνε όχι μόνο τον έγγειο φόρο (**δημόσιος κανών**↗) αλλά και τα **παρακολουθήματά**↗ του, τη **συνήθεια**,↗ και το **ἐλατικόν**↗), πράγμα που τα φοροτεχνικά εγχειρίδια επικρίνουν επιμένοντας ότι το ἀρίθμιον πρέπει να σημαίνει μόνο τον έγγειο φόρο (**δημόσιος κανών**↗).[3]

1. Tract. 122.15-18 (11ος-12ος αι.): *Τὸ ἀρίθμιον παρὰ τοῦ διοικητοῦ μὲν ἀπαιτεῖται, οὐκ ἔστι δὲ τὸ ὅλον δημόσιος κανών, οὐδὲ γίνεται τῷ ἀριθμίῳ ἱκάνωσις γῆς κατὰ τὴν ὅλην αὐτοῦ ποσότητα, ἀλλὰ καθ' ὅσον οἱ παλαιοὶ στίχοι καὶ τὰ διάρια περιέχουσι.*
2. Tract. 122.29-30: *ὁ δεῖνα ἐτέλεσε διὰ πάντων αὐτοῦ τῶν διαρίων ἀρίθμιον καὶ τόσα.*
3. Tract. 122.21, 123.1: *Ἀπήτουν δὲ καὶ οἱ διοικηταὶ τὴν λεγομένην συνήθειαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ταξεῶται τὸ ἐλατικόν, ἅτινα, ἐπειδὴ ὑστέροις καιροῖς ἐκ προσαγγελίας τινὸς ἐσωματώθησαν καὶ τῷ μὲν δημοσίῳ προσθήκη ἀπὸ τούτου γέγονεν, οὐκ ἀπελύοντο δὲ ταῦτα καὶ εἰς δημόσιον κανόνα, ἀπήρχετο ὁ διοκητὴς εἰς τὸ χωρίον καὶ ἄλλους μὲν ἀπήτει ἰδίως τὸν δημόσιον κανόνα καὶ ἰδίως τὸ δικέρατον, ἑξάφολλον, τὴν συνήθειαν καὶ τὸ*

ἐλατικόν, ἐν ἄλλοις δὲ ὡμάδευε πάντα ὁμοῦ καὶ ἀπηρίθμει καὶ ἀνελάμβανεν ὁμαδικῶς νόμισμα, ἴσως δὲ καί τινας ὑπεραπαιτήσεις ἄλλας καὶ προσεγράψατο ἐν τῷ ἰδίῳ κατονόματι »ὁ δεῖνα ἐτέλεσε διὰ πάντων αὐτοῦ τῶν διαρίων ἀρίθμιον καὶ τόσα«, τουτέστι τὸν δημόσιον αὐτοῦ κανόνα σὺν τοῖς εἰρημένοις αὐτοῦ παρακολουθήμασι καὶ ταῖς συνηθείαις. Εἶτα τῶν κατονομάτων ἀπὸ τοῦδε τοῦ διοικητοῦ εἰς τὸν μετ' αὐτὸν καὶ ἀπ' ἐκείνου πρὸς ἕτερον μεταβιβαζομένων καὶ τελευτῇ εἰς πρακτικῶν τάξιν ἀποκαταστάντων, ἡ τοῦ ἀριθμίου αὐτοῦ προσγραφὴ ἐπλάνησε πολλοὺς εἰς τὸ ἐξ ὁλοχληρίας λογίζεσθαι ταῦτα δημοσίου κανόνος ἔχειν δίκαιον. Εὑρήκαμεν καὶ ἐν πολλοῖς τῶν παρεκβολῶν προσγραφάς »ἐν ταῖς ὁμάσι τοιαύταις ὁμοῦ ἡ ὅλη ῥίζα« ἢ »ὁ ὅλος τούτου δημόσιος κανὼν νομίσματα τόσα, δικέρατον νομίσματα τόσα, ἑξάφολλον νομίσματα τόσα, συνήθεια καὶ ἐλατικὸν νομίσματα τόσα« καὶ ὁμοῦ δικέρατον καὶ ἑξάφολλον ἀριθμίῳ νομίσματα τόσα σὺν τῇ συνηθείᾳ καὶ τῷ ἐλατικῷ». Διὸ οὐκ ὀφείλει τὸ ἀρίθμιον ἐξ ὁλοχλήρου ὡς δημόσιος κανὼν λογίζεσθαι καὶ ἱκάνωσιν γῆς λαμβάνειν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν παλαιῶν αὐτοῦ διαρίων.

ΒΙΒΛ.: G. Ostrogorsky, Steuergemeinde 116. - F. Dölger, Beiträge 77, 78, 154. - N. Svoronos, Cadastre 88, 110, 113. - N. Oikonomidès, Fiscalité 54, 77.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀριθμός, ὁ

Η λέξη δεν απαντά ως τεχνικός όρος με οικονομικό περιεχόμενο, όπως υποστήριξε μερίδα ερευνητών (A. P. Každan, Agrarnije 102, 214, I. Sorlin, Recherches soviétiques 509), αλλά χρησιμοποιείται στην κυριολεξία της.

AL 23.103 (1060), 38.24 (1079). - Καντ. II.63.14 (14ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀρχαρικά, τά

Ο όρος μαρτυρείται σε παπύρους και νομοθετικά κείμενα του 6ου αι.[1] Το περιεχόμενό του δεν είναι σαφές. Πιθανόν ή πρόκειται για το σύνολο των προϊόντων του φόρου της **ἀννόνας**↗ που συγκεντρωνόταν στην arca praefectoria ή πρόκειται για πρόσθετο φόρο που προοριζόταν για την αμοιβή των οικονομικών υπαλλήλων της arca praefectoria (**ἀρκάριος**↗).

1. Ed.13.20 (538): *ἀλλὰ καὶ ἔνδον τῶν ἀσύλων χωρίων τῆς εἰσπράξεως γινομένης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁμοίως ἐπὶ Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως πραττομένων ἐπὶ ταῖς* largitionali *ταῖς εἰσπράξεσι, καθάπερ εἰρήκαμεν δεῖν γενέσθαι ἐπὶ τῆς 'Αλεξανδρέων καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου προφάσει τῶν ἀρχαρικῶν εισπράξεων*. - P. Oxy. I 126.14 (572): *καὶ ὑπὲρ ἀρχαρικῶν τὰ καὶ καταβαλλόμενα τῷ κατὰ καιρὸν ἀρχαρικαρίῳ ἤτοι ἐμβολάτορι*. - P. Flor. III. 377 (R.111): *ἀρ[χ]αρικοῖς [τε]λέσμα[σ]ιν ἀνήκουσι τῇ μεγίστῃ τραπέζῃ*.

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 77,78, 93-95,109-111 σημ. 1,138. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 92. - L.C. West - A.Ch. Johnson, Currency 145-146. - A. Ch. Johnson - L.C. West, Byz. Egypt 302-303.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀρχαρικάριος, ὁ

P. Oxy. I,126.15 (572): *τῷ ἀρχαρικαρίῳ ἤτοι ἐμβολάτορι*.

Βλ. **ἀρκάριος**.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀρκάριος, ὁ [**ἄρκα** (αμάρτυρο) λατ. **arcarius**]

Ο όρος απαντά από τον 6ο αι. και δηλώνει οικονομικό υπάλληλο της περιφερειακής οικονομικής υπηρεσίας του κράτους (arca praefectoria). Στο Κλητορολόγιον του Φιλοθέου εμφανίζεται ως αξιωματούχος υπό τον *ὀρφανοτρόφον*.

NJ 147.2 (553): *Ταύτης δὲ ἡμῶν τῆς φιλοτιμίας ἐκκλείομεν καὶ τὰ ὁμολογηθέντα τυχὸν ἢ καὶ ἀντιπεφωνημένα τῷ δημοσίῳ παρὰ τρακτευτῶν ἢ σκρινιαρίων ἢ ἀρκαρίων.* - Φιλόθ., Κλητ. 123.26 (899): *Τῷ δὲ ὀρφανοτρόφῳ ὑποτέτακται εἴδη ἀξιωμάτων δ', οἷον 1.χαρτουλάριοι τοῦ οἴκου· 2.χαρτουλάριοι τοῦ ὁσίου· 3.ἀρκάριος· 4.κουράτωρες.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄρκλα, ἡ (εκ του λατ. **arca**,↗ **arcula**)

Ταμείο, περιφερειακό ταμείο υπαγόμενο στον praefectus praetorio. Ο όρος μνημονεύεται από τον 9ο αι. σε συνάρτηση με τους *χαρτουλαρίους τῶν ἀρκλῶν* ή τους *νοταρίους τῶν ἀρκλῶν* οι οποίοι υπάγονταν στο ταμείο αυτό.

Φιλόθ., Κλητ. 113.29, 153.24 (899). - Κων. Πορφ., De cer. 694.18-19 (10ος αι.). - A. Ivir. 30.34 (β' μισό 11ου αι.): *Γρηγόριος σπαθαροκανδιδᾶτος καὶ χαρτουλάριος τοῦ γενικοῦ λογοθεσίου, ἄρκλας τῆς δύσεως, ὁ Χαλκούτζης.*

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Listes 313 σημ. 148.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρούρα, ἡ

Όρος που απαντά σε παπύρους και δηλώνει μονάδα μέτρησης επιφανείας καλλιεργήσιμης γης που εχρησιμοποιείτο στην Αίγυπτο.[1] Με βάση τον αριθμό και την ποιότητα των αρουρών γινόταν ο υπολογισμός του έγγειου φόρου.[2]

1. P. Oxy. XII 1470.12 (336). - SB 9690.6 (346): *Ἐπιδή, κύριε, κέκτημαι ἀρούρας ἀσπόρους ἓξ καὶ μὴ εὐποροῦμαι σῖτον εἰς τὰ μετρήματα αὐτῶν ἐγεώργησα ἀρούρας ἐν κώμῃ Μαγαίδι.* - P. Oxy. VI 913.10 (442), VIII 1126.6 (5ος αι.): *τῆς σῆς προστασίας γηδίων περὶ πεδίων τῆς αὐτῆς κώμης ἐν κλήρου καλουμένου Τσαβατώου ἀρούρας τέσσαρες, γίνονται ἄρουραι δ, πρὸς ἀναμέτρησιν σχοινίου δικέου.* - SB 9778.1 (6ος αι.).
2. P. Oxy. 2195.37 (6ος αι.), 2195.95,97 (6ος αι.).

ΒΙΒΛ.: U. Wilcken, Grundzüge LXXII. - A. Déléage, Capitation 48, 73, 98, 106. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 37, 38, 113, 119.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρουρηδόν, τό

Επιφάνεια μετρημένη σε αρούρες (**ἀρούρα**).↗

SB 9777.14 (597): *Ὁμολογῶ μεμισθῶσθαι παρά σου τὸ ὑπάρχον σοι ἐν πεδίῳ τοῦ ἡμετέρο[υ] ἐποικί(ου) ἀμπελικὸν χωρίον, οὗ μίαν ἐστὶν ἀρουρηδοῦ, ἐφ' ὅ[σο]ν [βού][λ]ε[ι χρόνον.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρραβών, ὁ

I. Χρηματικό ποσό το οποίο προκαταβάλλεται από τον αγοραστή στον πω-

ληπτή σε μια εμπορική συναλλαγή.[1] Τα νομοθετικά κείμενα καθορίζουν σε περίπτωση ματαίωσης της συναλλαγής, εάν υπαίτιος είναι ο δότης του αρραβώνα, να χάνει το ποσόν υπέρ του παραλήπτη, εάν υπαίτιος είναι ο παραλήπτης του αρραβώνα, να τον αποδίδει στο διπλάσιο.[2]

1. Πρόχειρος Νόμος 14.α' (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.152): *τὸ δὲ ἀῤῥαβῶνος χάριν παρεχόμενον ἔλεγχός ἐστι καὶ ἀπόδειξις πράσεως καὶ ἀγορασίας συστάσεως, οὐ μὴν αὐτὸ σύστασις.* - Πείρα 44.α' (11ος αι.) (= JGR 4.184): *ἦν δὲ ἡ κινουμένη δίκη τοῦ κομνηνοῦ, ἀγοράσαντος παρὰ τῆς κανικλίνης τὸ κτῆμα καὶ δόντος ἀῤῥαβῶνα,* αυτόθι 44.β': *Ὅτι τὸ χάριν ἀῤῥαβῶνος παρασχόμενον, ὡς ὁ νόμος φησίν, ἔλεγχός ἐστι καὶ ἀπόδειξις πράσεως καὶ ἀγορασίας συστάσεως, οὐ μὴν αὐτὸ σύστασις,* αυτόθι 44.δ': *ὁ δὲ ἀῤῥαβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφωνηθῆναι τὸ τίμημα.* - Επαρχικόν βιβλίον 6.11.329 (911/912): *Ὁ τὸν ἀρραβῶνα δεδωκότα ἐπὶ ἐξωνήσει μετάξης.*
2. Εκλογή 9.2 (741): *Ἐὰν ἀρραβὼν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι ἢ συναλλάγματι δοθῇ, ὡς ἀτελοῦς ὄντος τοῦ συναλλάγματος, ἐξ ἀγνωμοσύνης μὲν τοῦ δεδωκότος ἐν κέρδει γενέσθω τοῦ λαβόντος ὁ δοθεὶς ἀρραβών, ἐκ διαστροφῆς δὲ τοῦ δεξαμένου τὸν ἀρραβῶνα ἀναδιδόσθω μετὰ καὶ ἄλλου τοσούτου τῷ δεδοκότι αὐτόν.* - Πρόχειρος Νόμος 14.α' (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.152): *τὸ δὲ δι' ἀῤῥαβῶνος γινόμενον, ἐν ὑστεροβουλίᾳ κείμενον, διαλυομένης τῆς πράσεως, εἰ μὲν ἀγοραστὴς ᾖ ὁ διαλύων καὶ ἀποχωρῶν, ἀπόλλυσι τὸν ἀῤῥαβῶνα· εἰ δὲ πράτης, τὸ διπλοῦν παρασχεῖν ἀναγκάζεται, τουτέστιν αὐτὸ τὸ δοθὲν καὶ ἕτερον τοσοῦτον.* - Επιτομή 16.γ' (10ος αι.) (= JGR 4.372). - Νεαρά Αλεξίου Α' Κομνηνού (1092) (= JGR 1.320).

ΙΙ. Αρραβών (arrha sponsalia) ήταν το χρηματικό ποσό το οποίο συνηθιζόταν να δίνεται από τον μνηστήρα στη μνηστή ως απόδειξη και εγγύηση της συναπτόμενης μνηστείας. Σε περίπτωση λύσης της μνηστείας οι νομοθετικές διατάξεις ορίζουν, εάν είναι υπαίτιος ο μνηστήρας, να χάνει τον αρραβώνα υπέρ της μνηστής, εάν ευθύνεται η μνηστή, να αποδίδει τον αρραβώνα στο διπλάσιο.[1] Στη νομοθεσία ορίζονται επίσης και περιπτώσεις απλής απόδοσης του αρραβώνος εκ μέρους των υπαιτίων ή και κατακράτησης του αρραβώνος εκ μέρους της μνηστής.[2]

1. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 15.α', δ' (9ος αι.) (= JGR 2.272): *Περὶ ἀῤῥαβώνων καὶ δωρεῶν μνηστείας. Ὁ ἀῤῥαβὼν φύσιν ἔχει τοιαύτην, ἵνα, εἰ μὲν ὁ λαβὼν τὸν ἀῤῥαβῶνα παραιτήσηται, διπλάσιον ὅπερ ἔλαβεν ἀποδῷ, εἰ δὲ ὁ δεδωκώς, ἐκπέσῃ τῶν ἀῤῥαβώνων. Ἐὰν γυνὴ αὐτεξούσια τελείαν ἄγουσα τὴν ἡλικίαν ἀῤῥαβῶνας δεξαμένη παραιτῆται τὸν γάμον, διπλοὺς ἀναδιδόντων τοὺς ἀῤῥαβῶνας.* - Πρόχειρος Νόμος 2.γ' (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.122). - Νεαρά ΙΗ' Λέοντος ΣΤ' (886-912) (= P. Noilles - A. Dain, Novelles 71.9). - Επιτομή 20.ιη' (10ος αι.) (= JGR 4.401-404).
2. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 15.δ' (9ος αι.) (= JGR 2.273). - Πρόχειρος Νόμος 2.ζ' (9ος-10ος αι.) (= JGR 2.122). - Επιτομή 20.ιη' (10ος αι.) (= JGR 4.402): *Οὐ χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἐξ ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχουσι μνηστεύεσθαι. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσωσιν, ἔξεστι τῇ κόρῃ καὶ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς ἢ ἐπιτρόποις ἢ κουράτωρσι παραιτεῖσθαι τὸν γάμον καὶ κερδαίνειν τοὺς ἀῤῥαβῶνας,* αυτόθι 20.κα': *Ἐπὶ τῶν ἀνυποστάτων γάμων οἱ ἀῤῥαβῶνες ἁπλοὶ ἀναδίδονται,* αυτόθι 20.κγ': *Ὁ διὰ τὸ μονάσαι λύων τὴν μνηστείαν ἀναλαμβάνει οὓς δέδωκεν ἀῤῥαβῶνας ἀζημίως, κἂν μνηστὴρ κἂν μνηστή.*

ΒΙΒΛ.: J. Zhishman, Eherecht 647-53. - A. Stöckle, Zünfte 65. - D. Nörr, Kauf 233, 238, 240, 242.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρτάβη, ἡ

Μέτρο χωρητικότητας που εχρησιμοποιείτο στην Αίγυπτο για τη μέτρηση των σιτηρών.

P. Oxy. XIV 1653.7 (306), 1542.1 κ.ε. (307), XII 1575.3 (339;). - U. Wilcken, Grundzüge Nr. 433.14 (380). - P. Oxy. I 126.11 (4ος αι.), VI 903.22 κ.ε. (4ος αι.), 1288.3-5 (4ος αι.), I 86. 6. - P. Strassb. 45 (4ος αι.). - P. Oxy. 1332 (5ος αι.), 2239.18 (598): *ἰδιωτικῷ ζυγῷ καὶ οἴνου κνίδια ὀγδοήκοντα καὶ κριθῆς ἀρτάβας εἴκοσι τέσσαρας καὶ πάσας τὰς συνηθείας ἅς εἴωθεν λαβεῖν ὁ αὐτὸς ἐπικείμενος κατὰ τὸ ἔθος παρὰ τῶν γεωργῶν εἴτε ἐν σίτῳ καὶ ἐν οἴνῳ καὶ ἐν ἄλλοις εἴδεσιν*, αυτόθι 2243 (α) 59 (6ος αι.), 2243 (α) 2 (6ος αι.), VI 998 (6ος αι.). - Κτηματολόγιον Αφροδιτούς App. II, col. I. 3 (6ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρχισιτάρχης, ὁ

Απαντά σε επιστολή του Ιγνατίου Διακόνου. Πιθανότατα η λέξη αποτελεί πλάσμα του συγγραφέα για να δηλώσει τον οικονομικό υπάλληλο τον επιφορτισμένο με τη συγκέντρωση φόρου σε είδος για τον εφοδιασμό των κρατικών αποθηκών σε σιτάρι (**σιταρχία**↗).

Ιγν. Διάκ., Επ. 8, σ. 42.12 (9ος αι.): *μήπω τῆς τελεσθείσης παρ' ἡμῶν σιταρχίας ἐν τοῖς τοῦ δημοσίου ταμιείοις ἀποκληρωθείσης, ἄλλος ἡμᾶς ἐπεβρόντησεν ἀρχισιτάρχης· μᾶλλον δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀστραπαῖς ἀπειλῶν ἐδειμάτωσεν, ἀνὰ ἕξ μοδίους σίτου ἕκαστον κληρικὸν ἀπὸ βρέφους καὶ παιδίου καὶ βούπαιδος καὶ ἕως ἐσχατογήρου καὶ πρωτογέροντος εἰσπραττόμενος.*

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Fiscalité 103.- A. Kazhdan, Ignatios the Deakon 200.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρχοντικά, τά

Τέλη, καθοριζόμενα ως ποσοστό επί του φόρου, τα οποία προορίζονταν για την αμοιβή των υπαλλήλων. Βλ. και **ἐπιδημητικά**.↗

P. Masp. 67287.11, αυτόθι 67289.8 (βυζ.): *Υπ(ερ) αρχοντικ(ων).*

ΒΙΒΛ.: P. Masp. 67289.8, σχόλια του εκδότη. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 303.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀρχοντίκιον, τό

Φόρος που πληρωνόταν στους άρχοντες των επαρχιών. Οι υπάρχουσες μαρτυρίες αναφέρονται σε άρχοντες θαλασσίων περιοχών και για αυτό ενδεχομένως ο φόρος να αφορούσε ειδικά στη ναυσιπλοΐα και στο θαλάσσιο εμπόριο.

AL 55.58 (1102): *οὔτε μὴν οἱ κατὰ καιροὺς ἐνεργοῦντες ἐν τῷ στόλῳ, ἢ ἑτέραν οἱανδήτινα ἀρχὴν ἐμπεπιστευμένοι, λήψονται ἀπὸ τῶν τοιούτων πλοίων ναύτας χάριν ἀγγαρείας, ἢ πλωΐμους τούτους ποιήσουσι κατά τινα ἀναγκαιοτάτην χρείαν τῆς Ῥωμανίας. οὐδ' οἱ κατὰ χώραν ἄρχοντες ἐπηρεάσουσιν ὁπωσδήποτε ταῦτα, ἢ τὸ λεγόμενον ἀρχοντίκιον ἐξ αὐτῶν ἐπιζητήσουσιν.* - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1148) (= JGR 1.370.21).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Taxes 289. - H. Ahrweiler, Fonctionnaires 245 σημ. 29. - Της ίδιας, Mer 61, 102, 165.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀσάλευτος, -ον

Τύπος που απαντά σε έγγραφα οικονομικής φύσεως. Βλ. και **ἀπαρασάλευτος.**

SB 9763.46 (457-474), 8987.41 (664-665), 9525.2 (6ος αι.). - MM 5.84.5 (1319).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄσπορος, -ον

Γη που έμεινε άσπαρτη, ακαλλιέργητη και επομένως δεν είναι παραγωγική.

P. Reineri I 19.6,25 (4ος αι.). - P. Oxy. 1831.13 (5ος αι.), αυτόθι 1842.5 (6ος αι.): *γεωμετρηθῆναι τὰ ἄβροχα καὶ τὰ ἄσπορα.* - Géométries 73 (11ος - 13ος αι.).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 89.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀστικά, τά

Φόρος ο οποίος περιέρχεται στο ταμείο της πόλεως. Ο όρος απαντά σε παπύρους.

P. Masp. 67045: *+ Δέδωκεν Απολλως Διοσκορο εις λ[ογον δημοσίων αστι]κ /πολ Ανταιο γ καταβολ κανο ογδοης ινδ/, κερ/δεκα ημισυ..* - P. Masp. 67046: *+Δεδωκ/ Απ[ολλως Διο]σκορο, εἰς λογ δημοσίων α[σ]τικ/ πολς Α[νταιο δευτ(ερας καταβολς κανο τεσσαρεσκαιδεκατ[η]ς ινδ/, νομισματια δυο κερατια δεκα,* αυτόθι 67138, 67347, 67060 (6ος αι.).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 85, 86. - J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr. 113 (σχόλια).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀστικὰ ὀνόματα, τά

Βλ. **ἀστικὴ κεφαλή** και **ἀστικοὶ κτήτορες.**

Κτηματολόγιον Αφροδιτούς 292-93 (6ος αι.): *ὁ (μοῦ) ἀστικ(ῶν) ὀνομ(άτων) οὕ(τως) // σπ(ορ.) (ἄρ.) λα.*

ΒΙΒΛ.: J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr. 113, 114 (σχόλια).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀστικά (κτήματα), τά

Με τον όρο χαρακτηρίζονται κτήματα, οικίες, εγκαταστάσεις τα οποία υπάγονταν στο φορολογικό ταμείο της πόλεως σε αντίθεση με εκείνα τα οποία υπάγονταν στην *κώμη* (**κωμητικά**↗).

P. Masp. 67139 (6ος αι.). - Σύν. Βασ. P.I, 26 (10ος αι.) (= JGR 5.497.9): *Ἀστικὰ κτήματα τὰ οἰκήματα δεχόμεθα οὐ μόνον τὰ ἐν πόλει ὄντα, ἀλλὰ καὶ εἰ τυχὸν σταθμοὶ εἶεν ἢ ἄλλα ἐργαστήρια ἐν ταῖς χώραις καὶ ἐν ταῖς κώμαις· ἢ ἐὰν ἐπαύλια τέρψει μόνον δουλεύοντα· ἐπειδὴ τὸ ἀστικὸν κτῆμα οὐχ ὁ τόπος ποιεῖ, ἀλλ' ἡ ὕλη. ἀμέλει δὲ τοὺς κήπους, οἵτινες εἰσιν ἐν οἰκήμασι καταστάντες, λεκτέον τῇ τῶν ἀστικῶν προσηγορίᾳ περιέχεσθαι. Δηλαδὴ δὲ καὶ εἰ τὸ πλέον οἱ κῆποι ἐν προσόδῳ εἰσίν, ἀμπελικοὶ τυχὸν ἢ λαχανικοὶ ὄντες, μᾶλλον οὔκ εἰσιν ἀστικοί.*

ΒΙΒΛ.: J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr. 113 σημ. 85 (σχόλια).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀστικὴ κεφαλή, ἡ

Με τον όρο δηλώνεται ο φορολογούμενος κάτοικος πόλεως σε αντίθεση προς αυτόν της κώμης (**κωμητικὴ κεφαλή**↗). Ο όρος σε παπύρους. Με την ίδια σημασία και **ἀστικὰ ὀνόματα,**↗ **ἀστικοὶ κτήτορες.**↗

P. Lond. V 1807 (7ος αι.): *ὑπὲρ αστικῶν κεφαλῶν νομίσματα X,..., ... ὑπὲρ κωμητικῶν ...λῶν νομίσματα X.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 80 σημ. 6.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀστικόν, τό

Φόρος ο οποίος περιερχόταν στο ταμείο της πόλεως, έστω και αν η φορολογούμενη περιουσία βρισκόταν στην ύπαιθρο. Πιθανόν έχει σχέση με το δικαίωμα της **αὐτοπραγίας**↗ πόλεων ή και μεγαλοϊδιοκτητών της Αιγύπτου, οι οποίοι κατέβαλλαν τον οφειλόμενο φόρο τους κατευθείαν στο κρατικό ταμείο.

P. Masp. 67060: *μαθητε οτι ει μη δι[α τ]ης αυριον εξενεγκητε μοι το μετρον του τε αστικο και κωμητικο επληρους, ο[υ]κ [εξετε] ε[υ]χαριστῆσαι τω πραγματι.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 60, 96, 182. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 49, 310, 303.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀστικοὶ κτήτορες, οἱ

Βλ. **ἀστικὴ κεφαλή** και **ἀστικὰ ὀνόματα.**

Κτηματολόγιον Αφροδιτούς 304 (6ος αι.): *ἀφ (ὧν) (ὑπὲρ) ἀστικ(ῶν) κτητόρ(ων) σπο(ρ.) (ἄρ.).*

ΒΙΒΛ.: J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr. 113, 114 (σχόλια).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

ἀσυμπαθῶς

Ο όρος απαντά κυρίως σε έγγραφα από τον 11ο αι. και σημαίνει τη χωρίς καμία διευκόλυνση ή μείωση απόδοση φορολογικής ή άλλης χρηματικής υποχρέωσης[1] ή την ολοσχερή έκπτωση από την κυριότητα έγγειας ιδιοκτησίας.[2]

1. AL 43.56 (1081): *ὅστις δ' ἂν καὶ εἴη ὁ τοιοῦτος + παράβολον ἐπιχειρίσασθαι τόλμην τισὶ πρὸς τὸ δόξαι ἀκινήτοις ἐπιχειρεῖν +, καὶ δέκα λίτρας χρυσίου ἀσυμπαθῶς καταθέσθαι εἰς τὸ τῶν οἰκειακῶν σέκρετον, ἐν ᾧ καὶ ὁ παρὼν περίορος ἐγεγόνει τῇ παρούσῃ βασιλικῇ μονῇ τῶν Ἀμαλφινῶν καὶ κατεγράφη καὶ κατεστρώθη.* - Πρόσταγμα Αλεξίου Α' Κομνηνού (1082) (= JGR 1.297.17). - MM 6.98.28 (1118). - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1153) (= JGR 1.380.40). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 10.25 (1186): *τοῦ κ(α)τατολμήσοντο(ς) ποιῆσαι παρὰ τὸν παρόντ(α) χρυ(σόβου)λλ(ον) λόγον τ(ῆς) βα(σι)λ(είας) μου σφοδρὰν τὴν ἐκ τοῦ βασιλείου ὕψους ἀγανάκτησ(ιν) ὑφορωμ(έ)νου καὶ προστίμῳ ὑποκεῖσθ(αι) ὀφεί(λον)τος λιτρ(ῶν0 ὑπερπ(ύ)ρ(ων) τεσσάρ(ων), ἀσυμπαθ(ῶς) ἀπαιτουμ(έ)ν(ων) παρὰ τοῦ κ(α)τὰ καιροὺς προκαθημ(έν)ου τῶν σεκρέτ(ων).*

2. Σχόλ. Βαλσαμώνος καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.602). - A. Doch. 4.54 (1117), αυτόθι 4.60: *ἵνα πρὸ(ς) τῶ μὴ δυκαστ(αῖς) εἰσακούεσθ(αι) ὑπόκεισθε (καὶ) αὐτοὶ ταῖς αὐταῖς ἀραῖς (καὶ) τῇ ἐκτίσει τοῦ αὐτοῦ προστίμ(ου), ἐκπίπτοντες ἀσυμπαθ(ῶς) καὶ αὐτοῦ τοῦ δοθέντο(ς) ὑμῖν ἀκινήτ(ου) {ἀσυμπαθ(ῶς)}, ἐρρῶσθαι καὶ οὕτω ὀφείλοντο(ς) τοῦ παρόντος ἐγγρά(φου) ἀρραγοὺς (καὶ) βεβαίου (καὶ) πάντη ἀμετατρέπτ(ου).* - A. Ivir. 97.78-79 (1421).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀτέλεια, ἡ

Το αφορολόγητον, η μη επιβολή φόρου, η απαλλαγή από τέλη, φόρους, δασμούς, λειτουργίες.[1] Ο όρος στα έγγραφα μερικές φορές απαντά μαζί με τις λέξεις *ἐλευθερία*, *ἐλευθεριότης*, προκειμένου να δηλωθεί μία γενική απαλλαγή.[2] Ο όρος επίσης μπορεί να δηλώνει την έλλειψη τελειότητας ή την ανεπάρκεια εγγράφου.[3]

1. Λέων Διάκονος 100.7-8 (10ος αι.): *φόρων τε ἀτέλειαν τῷ τῶν Ἀρμενιακῶν θέματι παρέσχεν* . -Σύν. Βασ. A.LXVIII, 2 (10ος αι.) (= JGR 5.110): *Τὰ θεμιτὰ συστήματα, ἅτινα ἐξ ἀρχῆς ἐπενοήθη διὰ τὸ διδόναι τὴν οἰκείαν χρησιμότητα τῷ δημοσίῳ, ἔχουσιν ἀτέλειαν*, αυτόθι A.LXVIII, 3: *καὶ οἱ γραμματικοὶ δὲ καὶ οἱ ῥήτορες ἑκατέρας παιδείας, τουτέστι τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς, τῶν ρυπαρῶν λειτουργημάτων ἀτέλειαν ἐχέτωσαν.* - Θεοφ. Αχρ., Επ. 96.85 (1097-1104): *ἐπὶ πᾶσι τοῖς ζῴοις πρὸ τούτου εἶχον ἀτέλειαν δεκατώσεως*, αυτόθι 96.90-95: *τρίτον, ὃ καὶ δακρύειν ἄξιον, ὅτι οὐδὲ τῆς ἐφ' ἑνὶ ζευγαρίῳ ἀτελείας οἱ πλείους οὐδὲ τῆς ἐπὶ τοῖς ζῴοις ὁρισθείσης ἐξκουσσείας ἀπήλαυσαν ἀλλὰ καὶ προστεθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ μᾶλλον καταγραφέως ἢ ἀναγραφέως, ἵν' εἴπω τι καὶ γελοῖον, ζευγαρίων καὶ ζώων, οὐ μόνον ἀπητήθησαν ἐφ' οἷς ἐδικαιοῦντο ἀτελῶς μεῖναι, ἀλλὰ καὶ ὑπεραπητήθησαν.* - AL 58.75 (1109). - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1144) (= JGR 1.366.8): *Ὁ ἀείμνηστος ἐν βασιλεῦσι κύριος μανουὴλ ὁ κομνηνὸς ... ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς ἱερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖς οὖσι ... ἀτέλειαν τοῦ ζευγολογίου. μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀπεχαρίσατο τούτοις μετὰ δοχῆς ἀτέλειαν.* - Χων. Μιχ., Επ. 89.14-15 (12ος-13ος αι.). - Κυδ., Επ. αρ. 349 (II.288.10) (1372-1391).

2. MM 5.397. 21 (1210): *πάντων τῶν ὁθενδήποτε προελθόντων τῇ μονῇ ἀκινήτων πραγμάτων παντελῆ ἀτέλειαν καὶ ἐλευθερίαν ἐδωρήσατο.* - A. Prodr. 14.10,14 (1324). - MM 3.201.30 (1439).

3. Εισαγωγή (= Επαναγωγή) 32.α΄ (9ος αι.) (= JGR 2.331.15): *Ταῖς διαθήκαις τρία πάθη παρενοχλεῖ, οἷον ῥῆξις, ἀκυρωσία καὶ ἀτέλεια.* - AL 75. 52 (1284): *Τὸ παρόν μου ἔγγραφον θέλω ἰσχύειν ὅπου ἂν προσκομίζηται ... (καὶ) ... ὁ πειραθησόμενο(ς) πρὸ(ς) ῥῆξιν ἢ μέμψιν ἢ ἀκυρωσί(αν) καὶ ἀτέλειαν τούτου χωρῆσαι τρόπῳ τινί, οὗτο(ς) ὁποῖος ἂν καὶ εἴη μὴ τύχοι ἐλέ(ους).*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 53. - B. Gorianov, Immunitet 177 κ.ε. - N. Oikonomidès, Fiscalité 141, 160, 161, 164.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀτελής, -ές

Αυτός που δεν υπόκειται σε φορολογία.[1] Ο όρος από τον 4ο αι. Στα έγγραφα πολλές φορές δεν χαρακτηρίζεται ο φορολογούμενος ως *ἀτελής* αλλά τα έγγεια περιουσιακά του στοιχεία.[2] Πάροικοι οι οποίοι δεν κατείχαν γη και ήταν απαλλαγμένοι από κάθε φόρο, λειτούργημα, **ἀγγαρεία**,[↗] ή άλλες πρόσθετες επιβαρύνσεις χαρακτηρίζονταν ως *ἀτελεῖς πάροικοι*.[3] Βλ. και **πάροικοι**.

1. Βασ., Επ. 104.11 (4ος αι.): *τοὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν ἱερωμένους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ὁ παλαιὸς κῆνσος ἀτελεῖς ἀφῆκεν.* - Σύν. Βασ. Α.XXVII, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.63.9): *Οἱ οἰκήτορες, δι' ὧν παρέρχεται ὁ ἀγωγός, ἀτελεῖς ἔστωσαν,* αυτόθι Λ.II, 28 (= JGR 5.409.9): *Οἱ ἀγροὶ οἱ ἰδιωτικοὶ τοῦ βασιλέως ἀτελεῖς ἔστωσαν ῥυπαρῶν λειτουργιῶν,* αυτόθι Λ.II, 30 (= JGR 5.409.20): *'Ἀπὸ διαγραφῶν καὶ ρυπαρῶν λειτουργιῶν καὶ ἐξτραορδιναρίων, κἂν ἐμπορεύωνται, οἱ κληρικοὶ μετὰ παίδων καὶ γαμετῶν ἔστωσαν ἀτελεῖς.* - MM 4.67. 18 (1242).
2. Σύν. Βασ. Α.XXIII, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.60.10): *Τοὺς ἀγροὺς τοὺς λιμητανέους, καὶ τὰς λίμνας, καὶ πᾶν δίκαιον ἀφορισθὲν ἐξ ἀρχῆς τοῖς λιμητανέοις στρατιώταις, ἀτελῆ εἶναι καὶ βεβαίως κατέχεσθαι παρ' αὐτῶν,* αυτόθι Μ.XII, 1 (= JGR 5.419.31): *ἀτελῆ δὲ ἔστωσαν τῶν μιτάτων τὰ παρακείμενα τῇ οἰκίᾳ παροικικά.* - MM 4.365.22 (1272), 96.2 (1274). - AL 91 III.242 (ca. 1300): *χήρ(α) Καλὴ ἡ μελαχροινή, ἔχει ... ἀμπ(έ)λ(ιον) εἰς τ(οῦ) Ζωγράφ(ου) ἀτ(ε)λ(ὲς).* - A. Esph. 14.213 (1318). - A. Xén. 13.12(1320). - AL 109.65, 70, 72-73, 75, 84, 88, 101, 142, 156, 190, 194, 208, 243, 245, 273, 299, 315 (1321).
3. A. Ivir. 2.18 (975): *χρυσοβούλλιον ... περιέχον τοῦ ἐξκουσσεύεσθ(αι) αὐτὴν τὲ τὴν μο(νὴν) (καὶ) τὰ διαφέροντα αὐτῇ προ(άστεια) καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσκαθεζομένους ἀτελεῖς, παροίκους (καὶ) δουλοπαροίκους, ἀπὸ πάσης ἐπηρείας κ(αὶ) ἀγγαρείας τοῦ δημοσίου καὶ μηδεμίαν παρ' οἱουδήποτ(ε) προσώπ(ου) ὑφίστασθ(αι) εἴτε ζημίαν εἴτε ἀδικίαν εἴτε τὴν οἱανοῦν ἐπήρειαν.* - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ΄ Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.5): *Προσδωρούμεθα δὲ ταύτῃ καὶ ἐξκουσσείαν τελῶν ἑτέρων παροίκων κδ΄. 'Ἀτελεῖς δὲ φαμὲν τοὺς μήτε γῆν ἰδίαν ἔχοντας, μήτε δημόσιον, μήτε στρατείᾳ ἢ δρόμῳ κατειλημμένους, ἢ ἑτέρῳ δημοσιακῷ λειτουργήματι βεβαρημένους, καὶ ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τούτους διοριζόμεθα, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν δηλωθεῖσαν μονήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν ἀπό τε συνωνῆς καπνικοῦ, προσοδίου, ἀερικοῦ, οἰκοδομίου, κωμοδρομικίου, πάκτου, ... κτίσεως χελανδίων, ἀγραρίων, ... καὶ λοιπῆς ἁπάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας τοῦ δημοσίου.* - MM 5.7.13 (1051): *ἐδωρήσατο αὐτῇ καὶ ἑτέρους παροίκους εἰκοσιτέσσαρας τὸν ἀριθμόν, καθὼς ὁ περὶ αὐτῶν χρυσόβουλλος λόγος τρανώτερον διασαφεῖ, ἠδυνήθησαν δὲ οἱ μοναχοὶ τῆς δηλωθείσης μονῆς ἐφευρεῖν τοσούτους παροίκους ἀτελεῖς καὶ ἀπηλλαγμένους ὄντας παντὸς βάρους καὶ στρατιωτικοῦ λειτουργήματος.* - AL 33.32,73, 104 (1060), αυτόθι 38.23 (1079), αυτόθι 43.39 (1081). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 19.11 (1145): *πρὸ(ς) (ἐ)πὶ τού*

τ(οις) δεόμεθα καὶ εἰσέτι ὑφαπλωθῆναι ἡμ(ῖν) τὸν ἔλεον τῆς βα(σιλείας) σου καὶ βραβεῦσαι ἡμ(ῖν) καὶ ἑτέρ(ους) παροίκ(ους) ζευγαράτ(ους), ἀτελεῖς καὶ μήτε γῆν ἰδίαν ἐχόντ(ων), μήτε τῷ δημοσίῳ πάντ(ως) ἐπεγνωσμέν(ους). - MM 5.15.8 (1228).

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 44-45, 169. - F. Dölger, Lavra 61. - G. Ostrogorsky, Paysannerie και J. Karayannopulos, Βιβλιοκρισία του G. Ostrogorsky, Quelques problèmes, BZ 50 (1957) 173. - N. Svoronos, Rescrit 363.- A. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη 89-90. - N. Oikonomidès, Fiscalité 154, 215, 243, 244-245.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀτελώνητος, -ον

Αυτός που δεν υπόκειται σε τελωνειακό δασμό, σε καταβολή φόρου κατά την εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορεύματος.

Σύν. Βασ. K.XXV, 2 (10ος αι.) (= JGR 5.385.27): *εἰ δὲ ἀπὸ ῥωμαίων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα βαστάζουσιν, ἔστωσαν ἀτελώνητα.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀτελῶς

Χωρίς πληρωμή φόρου. Συνήθως ο όρος απαντά μαζί με το **ἀβαρῶς.**↗ Βλ. και **ἀτελής.**

Επιτομή 14.ν' (10ος αι.) (= JGR 4.361.31). - AL 48.15 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' Α.4 (1086!): *πορίσωντ(αι) καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου ὡς ἂν κατέχωσι ταῦτα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἀβαρ(ῶς) πάντη καὶ ἀτελῶς,* αυτόθι 5.49 (1087), 48A.189 (1088), 49A.261 (1088), 6.11 (1088). - AL 49.31 (1089). - Θεοφ. Αχρ., Επ. 96.94 (1097-1104). - MM 4.184.28 (1194), 17.27 (1235), 34.14 (1234-1239), 91.32-33 1237). - AL 89.121 (1298). - Έγγρ. Πάτμ. Α' Β.6 (1326). - AL 118.118 (1329), αυτόθι App. XI. 54 (1329). - Έγγρ. Πάτμ. Α' Γ.6 (1331). - MM 5.104.18 (1332). - A. Prodr. 26.55 (1332), 29.8 (1333). - A.Doch., 20.60, 61 (1341). - A. Prodr. 36.7 (1342). - MM 5.110.18 (1343). - AL 132.6 (1351).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐλαναῖα, τά

Με τον όρο γίνεται αναφορά σε φόρους που έχουν σχέση με τη βασιλική αυλή (aula). Πιθανώς πρόκειται για τις έκτακτες εισφορές που βάραιναν τις ανώτερες τάξεις, συγκλητικούς και βουλευτές, όπως το aurum oblaticium ή το aurum coronarium.

Συνέσ., Επ. 79, σ.139.9 κ.ε. (4ος-5ος αι.): *δεινὸς γὰρ ἀνὴρ ὑποθέσεις ἐξευρίσκειν τῇ τε ἑαυτοῦ καὶ τῇ τοῦ Θόαντος φύσει πρεπούσας, ὃν ἐπὶ τῶν δεσμῶν ὄντα ταῖς ἀπαιτήσεσιν ἔταξεν τοῦ στρατιωτικοῦ χρυσίου τοῦ καλουμένου τιρωνικοῦ, καὶ συνῆψε τὰ αὐλαναῖα. καὶ ἀεί τι καινὸν ἐπὶ παλαιῷ κακόν, ἐφ' ᾧ κατὰ φῦλα καὶ δήμους αἰκίζεσθαι.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐλοπεριβόλιον, τό

Το περιβόλι στον χώρο της αυλής μιας οικίας το οποίο αποτελούσε φορολογήσιμο περιουσιακό στοιχείο.

AL 109.779 (1321): *Ἰω(άννης) ὁ Μαυρίκιος, ἔχει ... αὐλοπεριβόλ(ιον) μοδ(ίου) (τρίτου).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐλοτόπιον, τό ἢ **αὐλότοπος, ὁ**

Αυλή με κλήματα και οπωροκηπευτικά· αποτελούσε φορολογήσιμο περιουσιακό στοιχείο.

Schatz. 110.7 (1286). - A. Xér. 18D II.1 et passim (ca. 1315/1320). - A. Esph. 14.90,92 (1318). - A. Xér. 18 D II, 29, III 38 (1315/1320), E III, 30 (1320/1325), FI, 21 (1325-1330) et passim. - AL 108.530, 533 (1321), αυτόθι 109.458, 461, 599 (1321), 109.613 (1321): *Κω(νσταντῖ)ν(ος) ὁ τοῦ Πλατανᾶ, ἔχ(ει) ... καθέδρ(αν) μετὰ αὐλοτοπίου (καὶ) ὀπωροφόρ(ων) δένδρων ὑποκλήμ(ων)*, αυτόθι 109.754: *Ἄννα χήρα ἡ τοῦ Πεσιάκου, ἔχει ... αὐλοτόπ(ιον) ἐν ᾧ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα διάφορα μοδ(ίου) α' (ἡμίσεος)*, αυτόθι 759,785. - A. Esph. 15.55,56 (1321), 16.39,40 (1321).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὔξησις, ἡ

Με τον όρο δηλώνεται η επαύξηση της αποδοτικότητας μιας έγγειας ιδιοκτησίας και κατά συνέπεια η αναπροσαρμογή του φόρου ο οποίος βάρυνε την ιδιοκτησία. Ο όρος απαντά συνήθως μαζί με τους όρους **ὄρθωσις,**↗ **βελτίωσις,**↗ **φανέρωσις,**↗ **ἐπίδοσις.**↗

A. Carb. 172.19 (1061). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.25 (1073). - Ατταλ., Διάτ. 463 (1077): *καὶ εἰσοδιάζεσθαι αὐτοῖς ἐξαιρέτως τὰς προσόδους αὐτῶν, ... ὅπου ἂν ὦσιν, εἴτε εἰς εὐαγεῖς οἴκους, εἴτε ..., κἂν εἰς ἐπίδοσιν καὶ αὔξησιν προχωροῖεν*, αυτόθι 1083. - MM 5.139.29 (1079): *ἀπρόσβατον εἶναι πᾶσι κριταῖς τε καὶ πράκτορσι καὶ στρατευταῖς, ὀρθωταῖς τε καὶ ἐπόπταις, ἀναγραφεῦσι καὶ φορολόγοις οἱοισδήποτε καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς ἅπασι τὴν ἐντούτοις ἐγκελευόμενον προσβολὴν καὶ νομὴν καὶ αὔξησιν πᾶσαν καὶ ὄρθωσιν τῶν κτημάτων τούτου ἀποτεμνόμενον*, αυτόθι 145.4 (1079): *καὶ ψιλῆς ἐπιχειρήσεως ἢ προσθήκης, δη[λαδὴ] ἢ αὔξησιν ἢ ὄρθωσιν ἐπάγειν τοῖς δηλωθεῖσι κτήμασι κατά τινα τρόπον.* - AL 39.7 (1080). - Κεκαυμ. 70.13 (11ος αι.). - MM 3.32.16 (1192). - MM 5.90.7 (1299). - A. Kutl. 11.39 (1322). - AL 140.25 (1361), αυτόθι 155.32,42 (1404), 161.35,58 (1409), 167.19 (1429). - MM 3.225.30 και 226.13 (1450).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτάρκεια, ἡ

Η οικονομική επάρκεια, το να έχει κανείς τα απαραίτητα προς το ζην.

A. Prôt. 5.65 (942-3): *ελαβον δε (καὶ) εσχατ(ως) εκ προστάξεος βασηλι(κῆς) (καὶ) του αγιου μου αὐθέντου (καὶ) εκ τ(ῆς) μο(νῆς) του Κωλοβου οση χηλιαδο(ν) β', (καὶ) ου δυναντε λεγην μη εχειν αὐτοὺς τὴν αὐταρκειαν αυτον.*

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Donations 104.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτεξούσιος, -ον

Αυτός που μπορεί να ρυθμίσει ή να διαθέσει τον εαυτό του και τα περιουσιακά του στοιχεία κατά την ελεύθερη βούλησή του. Η αυτεξούσιος μονή (μονή

η οποία κατέχει το αὐτεξούσιον) ήταν ελεύθερη, δεν υπαγόταν σε καμία εξουσία, εκκλησιαστική ή δημόσια και απαγορευόταν η επέμβαση σ' αυτήν δημόσιου ή εκκλησιαστικού ή άλλου προσώπου. Ο όρος απαντά συνήθως μαζί με τα **αὐτοδέσποτος,**↗ **ἐλεύθερος,**↗ **ἀκαταδούλωτος.**↗

Ατταλ., Διάτ. 363,394,1617 (1077). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 3.26 (1079), 4.24 (1085). - ΜΜ 6.69.27 (1091): *Ἡ γε μὴν καθ' ἡμᾶς αὕτη τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου μονὴ μετὰ τῶν αὐτῇ νυνί τε ὑπαρχόντων καὶ ἐσύστερον ὑπαρξόντων καὶ προσεπικτηθησομένων ἐλευθέρα ἐσεῖται καὶ αὐτεξούσιος, καὶ μήτε βασιλικοῖς ἢ ἐκκλησιαστικοῖς δικαίοις ὑποβαλλομένη, μήτε προσωπικῇ οἱᾳδηποτοῦν ἢ ἀρχοντικῇ χειρὶ καὶ διακατοχῇ τρόπῳ τινὶ ὑποπίπτουσα ἄχρι καὶ ψιλῆς ἐφορείας, ἀλλ' αὐτοδέσποτος ἐς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα διαμένουσα*, αυτόθι 102.16 (1132). - Τυπ. Παντοκρ. 1615 (1136): *Ἕξει δὲ ἡ μονὴ τὸ ἐλεύθερον πάντη καὶ ἀκαταδούλωτον ὑπὸ μηδεμίαν ἐξουσίαν τελοῦσα, μηδένα τὸν κυριεύοντα ἔχουσα, αὐτοδέσποτος, αὐτεξούσιος, ἑαυτῆς κυριεύουσα καὶ δεσπόζουσα, μὴ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, μὴ ὑπὸ ἀνακτορικὴν ἐξουσίαν, μὴ ὑφ' ἑτέραν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν ταττομένη, μόνη τῶν ἑαυτῆς ἀντιποιουμένη καὶ πάντων ἐξουσιαστικῶς καὶ αὐθεντικῶς καταπολαύουσα.* - ΜΜ 6.114.23, 24 (1158). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 63.10 (1246). - ΜΜ 6.189.3 (13ος αι.). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Γ' Παλαιολόγου (1336) (= JGR 1.686.23). - ΜΜ 5.277 (1364).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

αὐτοδέσποτος, -ον

Ανεξάρτητος, αυτός που δεν υπάγεται σε καμία εξουσία. Ο όρος αφορά σε μονές που ιδρύονταν από τον αυτοκράτορα ή άλλους ηγεμόνες. Η αυτοδέσποτος μονή ήταν αυτεξούσια και απαγορευόταν η επέμβαση σ' αυτήν οποιουδήποτε αξιωματούχου, οικονομικού ή άλλου.

Ο όρος απαντά συνήθως μαζί με τα **αὐτεξούσιος,**↗ **ἐλεύθερος,**↗ **ἀκαταδούλωτος.**↗

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1053) (= JGR 1.636.7). - Χρυσόβουλλον Νικηφόρου Γ' Βοτανειάτου (1080) (= JGR 1.645.2): *καὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μου ἐπικυρωτικοῦ, χαριζομένου πρὸ πάντων τὸ ἰδιοσύστατον τῇ Μονῇ καὶ αὐτοδέσποτον καὶ ἐλεύθερον, εἶτα τὸ ἀνεπηρέαστον πανταχόθεν καὶ ἀβαρές, καὶ τὸ μήτε σιτήσεως πρός τινα τῶν κατὰ καιροὺς θεμιστευομένων κριτῶν.* - ΜΜ 6.69.29 (1091), αυτόθι 114.24 (12ος αι.), 102.16 (12ος αι.). - Τυπ. Κεχ. 174-175, 181, 197 (1118). - Τυπ. Παντοκρ. 1614 (1136): *Ἕξει δὲ ἡ μονὴ τὸ ἐλεύθερον πάντη καὶ ἀκαταδούλωτον ὑπὸ μηδεμίαν ἐξουσίαν τελοῦσα, μηδένα τὸν κυριεύοντα ἔχουσα, αὐτοδέσποτος, αὐτεξούσιος, ἑαυτῆς κυριεύουσα καὶ δεσπόζουσα, μὴ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, μὴ ὑπὸ ἀνακτορικὴν ἐξουσίαν, μὴ ὑφ' ἑτέραν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν ταττομένη, μόνη τῶν ἑαυτῆς ἀντιποιουμένη καὶ πάντων ἐξουσιαστικῶς καὶ αὐθεντικῶς καταπολαύουσα.* - Τυπ. Βεβαίας Ελπίδος 18.4, 27.19, 28.15, 29.8 (1152). - Τυπ. Λιβός 194.20 (1152). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 20.4 (1158): *καὶ μάλιστα, ὅτι καὶ σκληρά καὶ [ἐρημι]κωτάτη ἡ νῆσός ἐστι καὶ μακρὰν τῆς ἠπείρου ἀπῳκισμένη, ταύτην τε πρὸς τοῦ ἀειμακαρίστου βασιλέως καὶ πάππου τῆς ἁγίας βασιλείας σου ἐξητήσατο καὶ αἰτησάμενος ἔλαβε διὰ χρυσοβούλλου λόγου τῆς ἁγίας βασιλείας ἐκείνου καὶ ἐλευθέραν καὶ αὐτοδέσποτον καὶ παντὶ [προσώπῳ] πρακτόρων ἢ καὶ ἀναγραφέων ἥκιστα βάσιμον.* - Έγγρ. Πάτμ. Α' 13.36 (1221): *ὅθ(εν) καὶ χειρογραφοῦσα ἡ βασιλ(εία) μου τὸ παρὸν χρυ(σόβου)λλον σιγίλλ(ιον) ταύτ(ης) προτείνει καὶ ἐπορέγει τού-*

τ(οις) ὡς ἄγκυρ(αν), δι' οὗ καὶ καθέξουσι τὸ ἀναγεγραμμέν(ον) τόπιον τὸν Πύργ(ον), μεθ' ὧν κατέχουσι μέχρι καὶ νῦν ἀμάχ(ως) ἀλυκ(ῶν) καὶ λοιπ(ῶν) δικαί(ων) αὐτοῦ καὶ εἰς τ(ούς) ἑξῆς χρόν(ους) ἀνενοχλήτ(ως) πάντη καὶ ὥσπερ ἄρτι τ(ὴν) ἁπανταχόθ(εν) ἐλευθερί(αν) ἐπί τ(ῇ) κατοχῇ αὐτοῦ καὶ νομῇ κέκτηντ(αι), οὕτ(ως) καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ἐλευθέρ(ως) καὶ αὐτοδεσπότ(ως) κατέχοντ(ες) ἔσονται. - MM 5.13.3. (1259), 6.232.14 (13ος). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Γ' Παλαιολόγου (1336) (= JGR 1.686.23): *καὶ ἵνα ἔνι καὶ ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ ἀκομμέρκευτος καὶ ἐλεύθερος παντάπασι καὶ αὐτοδέσποτος.* - MM 5.277.20 (1364).

ΒΙΒΛ.: R. Janin, Monachisme 34-35. - H. Ahrweiler, Charisticariat passim.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτοπραγία, ἡ

Βλ. **αὐτόπρακτον σχῆμα.**

αὐτόπρακτος, -ον

Βλ. **αὐτόπρακτον σχῆμα.**

αὐτόπρακτον σχῆμα, τό

Το δικαίωμα των μεγαλοϊδιοκτητών (αὐτόπρακτος μεγαλοϊδιοκτήτης) ή και των ελευθέρων κωμών (αὐτόπρακτος κώμη) της Αιγύπτου να συλλέγουν μόνοι τους και χωρίς επέμβαση φορολογικού υπαλλήλου το ποσό των φόρων που βάραιναν τη μεγαλοϊδιοκτησία ή την ελεύθερη κώμη.[1]

Καταχρηστικώς η σύγχρονη έρευνα αντί του όρου αυτόπρακτον χρησιμοποιεί τον όρο αυτοπραγία. Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος Β' με νόμο του το 409 απαγόρευσε το αυτόπρακτον,[2] το οποίο όμως επετράπη και πάλι υπό όρους το 429[3] και όπως φαίνεται στις πηγές εξακολούθησε να ισχύει και τον 6ο αι.

1. P. Masp. 67002.111, 8 (522): *ευγνομόνως και πλη[ρω]τικ[ως] παρεχόντων το̃ͅς βασιλικους αυτων φορο̃ͅς ανελλειπως ϋπο την πολιτικην ταξιν δια προσταγμάτων φοβερων του δικαστηριο̃ͅ απολυομενων αυτοις ϊδιαζοντως εκ προνομιου εχοντων κατα το αυτοπρακτον σχημα*, αυτόθι 67032.94 (541): *ετι μην ωστε το προνομιον του αυτοπρακτου σχηματος της υμετερας υπαρχθηναι κωμης*, αυτόθι 67019.3 (548 και 551), αυτόθι 67024.34 (551): *αλλα κατα το των αυτοπρακτων σχημα δι εαυτων τους δημοσιους φορους επι (το̃ͅς) την επιχωριαν ταξιν κατατιθεντων.*
2. CT 11.22.4 (409).
3. CT 11.1.34 (429).

ΒΙΒΛ.: M. Gelzer, Αυτόπρακτον σχήμα 188-189. - Του ιδίου, Studien 89-94. - G. Rouillard, Administration 14,15,26. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 10, 91. - H. I. Bell, Egypt 120,122,125.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτοσύστατος, -ον

Ο όρος απαντά σπάνια και αναφέρεται σε μονές αυτόνομες των οποίων οι ιδρυτές με το *Τυπικόν* ή τη *Διάταξίν* τους απαγορεύουν την ανάμιξη σε αυτές

οποιασδήποτε κρατικής ή εκκλησιαστικής αρχής.[1] Ο όρος σε καταχρηστική χρήση αναφέρεται άπαξ σε κτήματα αυτόνομων μονών που δεν μπορούν να εκποιηθούν, πωληθούν, ανταλλαγούν, να δοθούν σε εμφύτευση κ.λπ.[2]

1. Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 34.7 (1268): *Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ὑπεμνήσατε, ὡς ἡ μονὴ αὕτη, αὐτοσύστατος οὖσα, ὑπήχθη εἰς μετόχι(ον) τῇ μονῇ τοῦ Ἄλσους, ἀλλ' αὖθις ἀποκατέστη εἰς ἣν εἶχεν ἐλευθερίαν.*
2. Ατταλ., Διάτ. 51.565 (1077): *Ἀλλὰ βούλο(μαι) καὶ ὁρίζω εἶναι ταῦτα ἐλεύθερα καὶ ἡνωμένα καὶ αὐτοσύστατα (καὶ) ἀνεκποίητα καὶ ὑπάγεσθαι {τῇ} τῇ ἐξουσίᾳ καὶ κυριότητι τοῦ τε πτωχοτροφείου καὶ τοῦ μοναστη(ρίου) μ(ου).*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτουργία, ἡ

Η άμεση καλλιέργεια από τον ιδιοκτήτη. Ο όρος δεν απαντά εκτός των παπύρων.[1] Ο μνημονευόμενος όρος αὐτουργία στον Κεκαυμένο προφανώς είναι μοναδικός, παραφθορά της λέξης **αὐτούργιον**.↗[2]

1. P. Lips. 97.XXVII.12 (338): *Αὐτουργίας κώμης Πιῶν ὁμ(οί)ως.* - P. Oxy. 1911, 116 (557): *ἐδάφ(ους) βορινοῦ δικαίου ποτὲ Διογένους ὀνόμα(τος) Παύλου καὶ Παύλου ἑτέρ(ου) (ἀρου.) ς νο(μ.)ε. καὶ ἐν αὐτουργί(ᾳ) δικαίου τοῦ κτήμα(τος) Λουκίου (αρου.) λ νο(μ.) κακδ' γς', / νο(μ.) κακδ' γς'.* - P. Oxy. 1911.107 (557): *καὶ ἐν αὐτουργί(ᾳ) δικαίου τοῦ κτήμ(ατος) Ταρουσὲβτ... (?) νο(μ.) ιβη' μη', οὕτ(ως). ἐδάφ(ους) Ταπὰρ ὀνόμα(τος) φοιβάμμωνος Πέτρου δ(ιὰ) Πεκυσίου.... ἐδάφ(ους) Φηλανβὲλ γεωργουμέ(νου) ποτὲ δ(ιὰ) Φιλέου.* - P. Oxy. 1911, 179 (557): *ὑπὲρ τι(μῆς) χορτοσπέρμου ἀγορασθ(έντος) ἐν Ἄρεως τῇ κώμῃ δ(ιὰ) Ὀννωφρίου καὶ Ἰωάννου χορτοπαραλ(ημπτῶν) εἰς χρείαν τῆς γεουχικ(ῆς) αὐτουργί(ας) Πὰθ Ταμβέμου καὶ Νοτιν(ῆς) Παρορίου.* - P. Oxy. 1913, 37 (555?): *τιμ(ῆς) χορτοσπέρμου ἀγορασθ(έντος) ἐν Ἄρεως τῇ κώμ(ῃ) δ(ιὰ) Ὀννωφρίου χοτοπαραλ(ημπτοῦ) εἰς χρείαν τῆς γεουχ(ικῆς) αὐτου(ργίας) Πὰτθ Ταμπέμου καὶ Νοτιν(ῆς) Παρορίου.* - P. Oxy. 1918,26 (6ος αι.): *γ ἑλλ(ίδος) ἰδ(ιω.) νο(μ.) τμηδ'π(α.), αυπηδ', αὐτουργί(ας) ἰδ(ιω.) νο(μ.) σκζιβ' μη' γς' 'π(α.) ωξ ς(δ',.* - P. Oxy. 2032,68 (6ος αι.): *ἔχθ(εσις) τῆς αὐτουρ.[γ]ίας,* αυτόθι P. Oxy. 2480,21 (565-6): *Ἀπ[ο]λλῷ χορτοπαραλήμπτ(ῃ) καὶ Παπνουθίῳ ἐπικειμ(ένῳ) ἀπερχομ(ένοις) ἐν Πτώχει τῇ κώμῃ προσαγωρασθ(έντος) χορτοσπέρμου τῆς γεουχικ(ῆς) αὐτουργί(ας) λόγ(ῳ) ἀναλώμ(ατος) οἴνου δι(πλᾶ) ζ.*
2. Κεκαυμ. 188.23: *Ποίησον σε αυτῷ αὐτουργίας, οἷον μυλῶνας καὶ ἐργαστήρια, κήπους τε καὶ ἄλλα ὅσα σοι ἐπιδώσουσι τοὺς αὐτῶν καρποὺς ἐτησίως, διά τε πάκτου καὶ καρποῦ.*

ΒΙΒΛ.: A.Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 41, 63-64. - P. Lemerle, Prolégomènes 94.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτουργικός, -ή, -όν

Ο όρος χρησιμοποιείται στην Πείρα για να δηλωθούν τα ιδιόκτητα εργαστήρια τα οποία δεν έχουν έξοδα εγκατάστασης αντίθετα από τα μισθωμένα εργαστήρια τα οποία είναι *μὴ αὐτουργικὰ* δηλ. απαιτούνται γι' αυτά έξοδα εγκατάστασης (*ὑπὸ ἔξοδον ὄντα*).

Πείρα 38.οδ΄ (11ος αι.) (= JGR 4.162.45): *ὅτι ἐπεὶ τὰ ἐνοίκια τὰ μὴ αὐτουργικὰ ἀλλ'*

ὑπὸ ἔξοδον ὄντα ἓξ νομίσματα εἰς τὴν λίτραν πιπράσκεται, καὶ ὁ δημόσιος τὰς ῥόγας ἓξ νομίσματα εἰς λίτραν πωλεῖ, ἀντίκειται δὲ ὁ τοῦ διηνεκοῦς λόγος.

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Rescrit 329 σημ. 22. - P. Lemerle, «Roga» 89. - N. Oikonomidès, Boutiques 345 κ.ε., μόνον όσον αφορά στα εργαστήρια.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

αὐτούργιον, τό

Ο όρος απαντά από τον 7ο αι. και σημαίνει έγγεια ιδιοκτησία που δεν απαιτεί ειδική καλλιεργητική διαδικασία, όπως αμπέλια, ελαιώνες, τόποι λιβαδιαίοι κ.λπ.[1] Επίσης αυτούργια χαρακτηρίζονται και εγκαταστάσεις, όπως μύλοι, αυλάκια, βιβάρια, αλυκές κ.λπ. και καράβια.[2]

Τα αυτούργια, επειδή προφανώς αποτελούσαν τον πυρήνα της περιουσίας της μονής, απαγορευόταν να εκποιούνται ή να εκμισθώνονται και ιδιαίτερα σε μεγαλοϊδιοκτήτες, όπως μαρτυρούν οι κανόνες των οικουμενικών συνόδων.[3] Παρά ταύτα οι μονές για διάφορους λόγους (ενδεχομένως από έλλειψη εργατικών χεριών ή από άλλους λόγους, όχι πάντοτε σαφείς) εκποιούσαν ή εκμίσθωναν τα αυτούργια. Οι απαγορεύσεις αυτές δεν είχαν αποτέλεσμα, όπως φαίνεται από τα σχόλια του Ζωναρά και του Βαλσαμώνος, οι οποίοι επαναλαμβάνουν τις απαγορεύσεις των κανόνων των οικουμενικών συνόδων και επιχειρούν ταυτόχρονα να διασαφηνίσουν τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκποίηση ή εκμίσθωση των αυτουργίων καθίσταται δυνατή.[4]

1. Tract. 120.19 κ.ε. (11ος-12ος αι.). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.4 (1073). - A. Ivir. 51.80 (1103). - Σχόλ. Βαλσαμώνος καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.595): *Ἐπεὶ δὲ αὐτούργιά εἰσι τὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, καὶ οἷον οἴκοθεν διδόντα τοὺς καρποὺς, ὡς αἱ ἁλυκαί, οἱ ἐλαιῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ λιβαδιαῖοι τόποι, οἱ ὑδρόμυλοι, τὰ κεραμαρεῖα, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα· ἐρωτήσει τις, περὶ τοιούτων αὐτουργίων διορίζεται ὁ κανών, ἢ περὶ παντὸς εὐπροσόδου ἀκινήτου, καὶ μᾶλλον, ὅτι περὶ τὸ τέλος μέμνηται ἐπιζημίων ἀγρῶν; Λύσις. Καὶ περὶ ἀμφοτέρων θεσπίζει· καί φησι, τὰ μὲν εὐπρόσοδα, ὡς τὰ αὐτούργια, μὴ ἐκποιεῖσθαι, μηδὲ ἐκδίδοσθαι· τὸν δὲ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ κατὰ σκῆψιν, ὄντα ἀπρόσοδον ἀγρὸν, ἐκδίδοσθαι· ὥστε, ἐὰν μὲν τὸ αὐτούργιον γένηται πάντη ἀπρόσοδον, (τυχὸν γὰρ λιβαδιαῖος τόπος κατεκλύσθη ὑπὸ ποταμίου ῥεύματος), ἢ καὶ τὸ ἐξώχωρον προάστειον, ἐὰν εὐπρόσοδον καταστῇ, ὡς διὰ παροίκων οἰκισθὲν ἐκ νέου, τοῦτο μὲν τὸ ἐξώχωρον, διὰ τὸ εὐπρόσοδον, οὐκ ἐκποιηθήσεται· ἐκεῖνο δὲ, κἂν αὐτούργιον ἐλέγετο, διὰ τὸ ἀπρόσοδον, καὶ τὸ ἀνωφελὲς, ἐκδοθήσεται*, αυτόθι 601.4, 602.20-22: *Οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἔξουσιν αἱ μοναὶ τὰ σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἴτε πάροικοι εἶεν, εἴτε τόποι, εἴτε αὐτούργια, ἐπαύξειν, καὶ εἰς πληθυσμὸν ἄγειν πλείονα*, αυτόθι 606.27. - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1148) (= JGR 1.377.27): *Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν, ὧν ἄν τις ἐννοήσειεν, ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπιμνησθείη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐτοῖς παροίκων ἄποσος εἴη ἢ μέτρων γῆς, αὐτουργιά τινα ἐκαίνισαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς*. - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1153) (= JGR 1.379.17): *Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχήθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν τὰ κατὰ τὸν μέγιστον τοῦτον καὶ θεῖον οἰκονομούντων ναόν, αὐτίκα μηδὲν μελλῆσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῷ πανσέπτῳ τούτῳ σηκῷ ἐπεβράβευσε, δι' οὗ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖταί τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἅπαντα τὰ*

τῷ δημοσίῳ ὁπωσδήποτε διαφέροντα, ἀπό τε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει καὶ ταῖς ὅλαις νήσοις κατεχομένων παρ' αὐτῆς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτήσεων, ὡς δῶρον ταύτης καὶ ἱερόν τι ἀνάθημα, κἂν πάροικοι ὦσι, κἂν γῆ ἀρόσιμος τυχὸν ἢ λιβαδαία ἢ ὑπάμπελος ἢ κηπεύσιμος, κἂν αὐτούργια οἱαδήτινα, κἂν ἔνοικοι πραγματευταὶ ἢ ἐργαστηριακοί. - Χρυσόβουλλον Μανουήλ Α' Κομνηνού (1153) (= JGR 1.379.32). - Νεαρά Μανουήλ Α' Κομνηνού (1158) (= JGR 1.382.22, 383.24, 384.28). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 25.3.12 (1258). - Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου (1267-1271) (= JGR 1.660.10, 48). - MM 4.358.1, 16 (1272). - AL 73.42-43 (1284), αυτόθι 74.28(1284): *Ἐδόθ(η) τῇ ῥηθείσῃ μονῇ καὶ τὸ παρασκάλ(ιον) τὸ Καραβοστάσιον λεγόμ(εν)(ον) τὸ καὶ πλη(σίον) τῆς αὐτῆς μονῆς. Κατέχ(ει) καὶ ἀμπέλ(ιον) νεόφυτον αὐτούργ(ιον) μοδίων δεκαέξ*, αυτόθι 77.41 (1284?). - Χρυσόβουλλον Ανδρονίκου Β' (1301) (= JGR 1.526.3, 14, 31, 527.4). - P. S. Alexander, Chrysobull, 179.52-53 (1307): *εἰς τὸν κάμπον τὸν οὕτω πως ἐπονομαζόμενον τοῦ Χρυσηλίου, αὐτούργιον ἐπιλεγόμενον τοῦ Ἀσωμ(ά)του μετὰ τῆς περιοχῆς καὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ.* - AL II App. VIII 23 (1316). - Géométries 150 (11ος-13ος αι.): *Τὸ λιβάδιον διὰ τὸ εἶναι αὐτούργιον καὶ καθ' ἕκαστον χρόνον κόπτεσθαι ὀφείλεις μετρεῖν εἰς τὸ ἁπλοῦν.*

2. AL 195.24 (1317): *Ἔχει δὲ καὶ αὐτούργια ἰδιόκτητα ταῦτα· μύλωνα ... ἀμπ(έ)λ(ιον)*, αυτόθι 104.177 (1317): *Ἔχει δὲ ἡ τοιαύτη σε(βασμία) βασιλικὴ μο(νὴ) κ(αὶ) αὐτούργια ἰδιόκτητα ταῦτα· ἀμπ(έ)λ(ια) ... αὐλάκια ... βιβάρια ... κ(αὶ) καράβιον*, αυτόθι 112.245 (1321?).

3. Σχόλ. Βαλσαμώνος καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.592): *Εἴ τις ἐπίσκοπος εὑρεθείη, ἢ ἡγούμενος, ἐκ τῶν αὐτουργίων τοῦ ἐπισκοπείου, ἢ τοῦ μοναστηρίου, ἐκποιούμενος εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἑτέρῳ προσώπῳ ἐκδιδούς, ἄκυρον εἶναι τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων*, αυτόθι 596: *Ἐπισκόπου δέ τινος αὐτούργιον ἐκκλησιαστικὸν ἐκδεδωκότος πρὸς ἀρχοντικὸν πρόσωπον, καὶ τῆς ἐκδόσεως διὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἀκυρωθείσης, εἶπόν τινες, ὀφείλειν ἐκβληθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν*, αυτόθι 594: *Φησὶ γοῦν καὶ ὁ κανὼν μὴ ἐκποιεῖσθαι, ἢ ἐκδίδοσθαι παρὰ ἐπισκόπου, ἢ ἡγουμένου, πρὸς οἱονδήποτοῦν πρόσωπον αὐτούργιον τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ τοῦ μοναστηρίου.* - MM 4.271.11 (13ος αι.).

4. Σχόλ. Βαλσαμώνος καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.595.18): *ἐκεῖνο δέ, κἂν αὐτούργιον ἐλέγετο, διὰ τὸ ἀπρόσοδον, καὶ τὸ ἀνωφελές, ἐκδοθήσεται*, αυτόθι 596.7: *ὁ γὰρ κανὼν οὐ παρακελεύεται ἐκβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τοῦ ἐπισκοπείου, ὅτε ἄκυρον ἐκποίησιν αὐτουργίου διαπράξοιτο, ἀλλ' ὅτε μετὰ δόλου ἔκδοσιν ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ ποιήσει*, Σχόλ. Ζωναρά. καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.593): *Τὰ αὐτούργια τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκποίητα ὁ κανὼν οὗτος κελεύει φυλάττεσθαι· (αὐτούργιον δ' ἐνταῦθα πᾶν εὐπρόσοδον νοητέον).* - Σχόλ. Αριστηνού καν. ΙΒ' της Ζ' Οικ. Συνόδου (787) (= Σύνταγμα 2.611): *Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἀνεκποίητα εἶναι ὀφείλουσι, καὶ μάλιστα τὰ αὐτούργια. Ὅσα δὲ τῶν ἀκινήτων εἰσὶν ἀκερδῆ, καὶ ζημίαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπάγοντα, οὐ τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἐκδοθήσονται, ἀλλὰ κληρικοῖς, ἢ γεωργοῖς.*

ΒΙΒΛ.: Ν. Β. Τωμαδάκης, Έγγ. Ορολ. 69 κ.ε. - N. Svoronos, Rescrit 327, 329-330, 346. - F. Dölger, Βιβλιοκρ. του J. Oudot, Patriarchatus Constantinopolitani Acta selecta I., BZ 43 (1950) 48. - P. Charanis, Properties 79 σημ. 80. - F. Dölger, Beiträge 136, 150, 1510. - J. L. Teall, Agr. Trad. 43. - N. Oikonomidès, Fiscalité 208.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

αὐτούργιον λογίσιμον, τό

Βλ. **λογίσιμον.**

αὐτούργιον σολέμνιον, τό

Βλ. **σολέμνιον.**

ἀφορολόγητος, -ον

Ο όρος απαντά μόνο σε δύο spuria έγγραφα: ΜΜ 5.253.19 (1106), αυτόθι 263.20 (1297).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἀφυλισμός, ὁ

Η αποχωμάτωση, η απομάκρυνση της ιλύος από τον πυθμένα των αρδευτικών καναλιών για να διευκολύνεται η λειτουργία τους. Ο όρος απαντά σε πάπυρο του 4ου αι. και φαίνεται ότι πρόκειται για αναγκαστική παροχή εργασίας (**ἀγγαρεία**↗) για τον καθαρισμό των αρδευτικών καναλιών.

P. Kar. 2.5 (323 ή 347/8 μ.Χ.): *Αὐρ]ήλιος Πτολεμῖ[νος ..... Αὐ]ρηλίῳ Οὐαλέ[ρ]ις· [ἐπλήρωσας ὑπ]ὲρ ... ἰνδικτίονο[ς] ἐπὶ τῶν χωμάτων ὑπὲρ του ἀ]φυλισμοῦ ναύβια τ]ρία μώνας. Αὐρήλιος Ἰσίδωρος ἀπὸ Καρανίδος ἔγραψα.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ἄχρηστος, -ον

Ο όρος αφορά στα χέρσα χωράφια τα οποία έπρεπε να δηλωθούν και να καταγραφούν στα πρακτικά (στους φορολογικούς κώδικες) για να αρχίσει η διαδικασία είτε της φορολογικής απαλλαγής τους είτε της **ἐπιβολῆς**,↗ στην περίπτωση που είχαν αρχίσει να καλλιεργούνται.

P. Masp. 67087. 10 (6ος αι.): *εωρακα τα προειρημένα λῃϊα λελυμηθέντα παντελως προς πασαν αυξησιν καρπο [......] πατηθέντα και πηλοπατηθέντα, ώστε αφανη γενεσθαι ταδε [π]αρωθεντα και εκριζωθεντα [.......] προς αχρήστων ειδησ[ι]ν*. - A. Ivir. 18.10-11 (1013): *ἀφιερώσαμεν τῆι καθ' υμᾶς λαύρα τόπον ἄπορον καὶ ἄχρηστον, τὸ λεγόμενον Παλαιὸν Χωρίον*. - Έγγρ. Πάτμ. Β΄ 51.390 (1088): *καὶ ὅσον μ(ὲν) τ(ῆς) τοιαύτ(ης) νή(σου) ὑπάρχ(ει) σπόριμόν τ(ε) καὶ ἀρόσιμον, ὅσον δὲ νομαδιαῖ(ον) καὶ ὅσον τραχειν(ὸν) καὶ τῆς ἀχρήστου ποιότ(η)τ(ος), δέον σε ἐν δυσὶ πρακτιχ(οῖς) κατὰ τ(ὸν) θεῖον διορισμὸν ἐν λεπτῷ ταῦτα διαλα(βεῖν)*. - Géométries 152 (11ος-12ος αι.). - AL 78.9 (1285).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

B

βάϊον, τό

I.1. Μέτρο μήκους. Με τη σημασία αυτή στους παπύρους.

P. Flor. 37.3 (5ος-6ος αι.): *δικαίῳ βαΐῳ ἐξαπήχει.* - BGU 1094.12 (6ος αι.): *πήχεων ὀκτὼ εἰς πλάτος καὶ ὀγδοήκοντα βαΐων εἰς μῆκος.*

2. Ο *γύρος*, τα στάδια του ιπποδρόμου.

Μαλ. 340.16, 446.5, 474.8 (6ος αι.).

II. Τα δώρα (**φιλοτιμία,**↗ **συνήθεια;**↗) κάθε είδους τα οποία ο αυτοκράτορας παρείχε στον λαό και κυρίως στους αυλικούς και τους άλλους ανώτερους αξιωματούχους του κράτους κατά την εβδομάδα των Βαΐων.

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.623.14). - Σύνταγμα 4.524 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βακάντια, τά

Ιδιοκτησία της οποίας ο κύριος αγνοείται.

Επιτομή 41.ιδ', ιζ' (10ος αι.) (= JGR 4.548.4,15): *Ὁ φίσκος κληρονόμος τῶν δημευομένων, καὶ μόνη ἡ τῶν δ' χρόνων παραγραφὴ ἀντίχειται αὐτῷ ἐκδικοῦντι τὰ βακάντια ... Πᾶσα ζήτησις παρὰ φίσκου ἐπαγομένη τινὶ τῇ τῶν κ' ἐνιαυτῶν παραγραφῇ ἐκβάλλεται, εἰ μὴ συντομώτερος ἐπί τινος ὥριστο χρόνος, ὡς ἐπὶ τῶν βακαντίων ἡ τετραετία,* αυτόθι 43.ιβ' (= JGR 4.562.21): *Ἡ τῶν βακαντίων προσαγγελία τετραετίᾳ περαιοῦται, ἀρχομένη ἀφ' οὗ γένηται δῆλον μὴ ἔχειν τὸν τελευτήσαντα κληρονόμον.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βαλάνιστρον, τό

Φόρος επιβαλλόμενος για τη βοσκή των χοίρων σε τόπους βαλανηφόρους. Πιθανόν υπολογιζόταν με βάση τον αριθμό των χοίρων της φορολογούμενης κοινότητας στης οποίας τον βαλανηφόρο τόπο βοσκούσαν. Πρβλ. και άλλους φόρους βοσκής (**ἐννόμιον**↗).

A. Ivir. 9.51 (995): *ὑπὲρ δὲ τῶν παροιχικῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων ὥρισται ἐπὶσυνάγεσθαι τὸ βαλάνιστρον καὶ τὰ λοιπὰ ἐννόμια καὶ ἐπ' ἴσης μετὰ τῆς μονῆς τοὺς χωρίτας συμμεριζεσθαι.* - A. Chil. 45.17 (1319), 61.41 (1321), 138.24 (1351).

ΒΙΒΛ.: H. F. Schmid, Zehntwesen 52.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βαλάντιον, τό

Σάκκος για φύλαξη χρημάτων,[1] το χρήμα.[2]

1. Πρίσκος 326.2 (5ος αι.): *Ὅτι φωραθέντα τὸν Βιγίλαν ἐπιβουλευόμενον τῷ Ἀττίλᾳ,*

καὶ τοῦ χρυσίου τὰς ἑκατὸν λίτρας τὰς παρὰ τοῦ Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου σταλείσας ἀφελομένου, παρευθὺς ἔπεμπεν 'Ορέστην καὶ Ἦσλαν ὁ Ἀττίλας ἐς τὴν Κωνσταντίνου, ἐντειλάμενος τὸν μὲν 'Ορέστην τὸ βαλλάντιον, ἐν ᾧπερ ἐβεβλήκει Βιγίλας τὸ χρυσίον τὸ 'Εδέκωνι δοθησόμενον, τῷ σφετέρῳ περιθέντα τραχήλῳ ἐλθεῖν τε παρὰ βασιλέα καὶ αὐτῷ ἐπιδείξαντα καὶ τῷ εὐνούχῳ ἀνερωτᾶν εἴ γε αὐτὸ ἐπιγιγνώσκοιεν; ... . - Παραστ. 43.5 (10ος αι.). - Πάτρ. Κωνστ. 243.11 (10ος αι.). - Δούκας 177.3 (15ος αι.).
2. Συν. Σκυλ. 158.2 (11ος αι.): *Ἀλλαξαμένου δὲ τοῦ Ἰσαακίου τὴν αἰχμαλωσίαν χρημάτων πολλῶν καὶ βαλαντίου ἁδροῦ, αὖθις στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ καῖσαρ Ἰωάννης προχειρίζεται*, αυτόθι 165.28 (11ος αι.).

ΒΙΒΛ.: C. Morrisson, Trésors 322, 323 σημ. 22.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βαρῶ

Επιβάλλω φορολογικά βάρη.

P. Oxy. 126.8 (4ος αι.): *βαρέσαι τὸ ἐμὸν ὄνομα καὶ κουφίσαι τὸ ὄνομα τοῦ δεῖνα*. - Ευσέβιος, Βίος Κωνστ. 120.25 (4ος αι.): *ἐπεὶ δ' ἕτεροι τὰς τῶν πρότερον κρατούντων τῆς γῆς καταμετρήσεις κατεμέμφοντο βεβαρῆσθαι σφῶν τὴν χώραν καταιτιώμενοι.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βάρος, τό

Η παντός είδους φορολογική επιβάρυνση,[1] καθώς και η οικονομική επιβάρυνση που προέρχεται από υποχρέωση προς τρίτους.[2]

1. P. Masp. 6, 4 (6ος αι.): *τὰ δημόσια καὶ πάντα βάρη*, αυτόθι 151, 120, 140 (6ος αι.). - Επιτομή 15.λ' (10ος αι.) (= JGR 4.368.21): *'Ο μὴ νεμόμενος ὑπὲρ τῶν νεμομένων οὐ δεῖ καταβάλλειν τῶν δημοσίων εἰσφορῶν τὸ βάρος*. - AL 49.31 (1089): *καὶ παρακελεύεται δεσπόζειν αὐτὸν τοῦ τοιούτου χωρίου εἰς τὸ ἑξῆς ἐς ἀεὶ καὶ διηνεκὲς μετὰ πάντων τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων αὐτοῦ, καὶ ἀναφαίρετον πάντη καὶ ἀναπόσπαστον παραμένειν αὐτοῖς, ἀτελῶς τε προσεῖναι τούτοις καὶ ἀβαρῶς, οἷα δὴ τῆς ἐκκοπῆς τῶν ὅλων τελεσμάτων τε καὶ βαρῶν τοῦ αὐτοῦ χωρίου τῆς Χοστιάνους φιλοτιμηθείσης αὐτῷ*. - Έγγρ. Πάτμ. Α' 49 Α 256 (1088). - ΜΜ 6.65.22 (1091). - AL 56.91 (1104): *(καὶ) εὑρεσιλογί(ας) ἀνατροπ(ὴν) τοῦ παρόντ(ος) ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβ(ού)λλ(ου), κἂν τις αὐτοῖς στρατ(εία) ἢ δρόμο(ς) ἢ ἕτερ(όν) τι βάρο(ς) ἢ τέλος*. - Tract. 119.15 (11ος-12ος αι.): *Διαφέρουσι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα τὰ ὁλόπτωτα καὶ τὰ ἀποχεχινημένα, διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀφορᾶν τὸ μὲν βάρος τῶν ὁλοπτώτων χωρίων καὶ ἀγριδίων καὶ προαστείων καὶ τόπων πρὸς τοὺς γειτονοῦντας, τὸ δὲ τῶν ἀποχεχινημένων στίχων πρὸς αὐτοὺς τοὺς τῶν στίχων τελεστάς*. - Έγγρ. Πάτμ. Α' 26.8 (1258). - A. Chil. I 26.7 (προ του 1281): *... παρεκλήτευσε δὲ τὴν βασιλείαν μου χρυσοβούλλου σιγιλλίου ταύτης τυχεῖν, διοριζομένου κατέχειν αὐτὸν τὴν τοιαύτην ὑπόστασιν ἐλευθέραν καὶ βάρους ἐκτὸς παροιχικοῦ*. - A. Xén. 17.64 (1322).
2. Σύν. Βασ. Ε. Ι, 24 (10ος αι.) (= JGR 5.249.26), αυτόθι Κ.XVI, 3 (= JGR 5.364.20).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βαρύτης, ἡ

Φορολογική επιβάρυνση. Βλ. και **βάρος**.

F. Trinchera, Syllabus 54 (1054). - AL 55.49 (1102): *ἐξκουσσευθήσονται εἰς τοὺς ἑξῆς*

ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους ἀπό τε εἰσαγωγῆς, συνωνῆς, ... καὶ πάσης ἄλλης οἱασδή-τινος βαρύτητος. - MM 3.140.23 (1390), 3.169.33 (1423), 3.182.24 (1431).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βασιλικάτον, τό

Ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει γαίες που περιήλθαν σε κάποιο πρόσωπο με αυτοκρατορική δωρεά *ἀναφαιρέτως* με το δικαίωμα να τις παραχωρεί σε όποιον θέλει, και πιθανότατα με το δικαίωμα να αναθέτει τις οικονομικές και διοικητικές αρμοδιότητες επ' αυτών σε τρίτο πρόσωπο της επιλογής του μεταξύ των βασιλικών αξιωματούχων (**βασιλικός**↗). Πιθανώς πρόκειται για ένα είδος πρώιμης μορφής παραχώρησης γαιών *εἰς πρόνοιαν*. Αντίθετη γνώμη έχουν εκφράσει οι P. Lemerle και H. Ahrweiler.

Ψελλός, Επ. (K.-Dr.) 97.24 (11ος αι.): *ὅτι τὸ βασιλικάτον Μαδύτου ἀναφαιρέτως ἡμῖν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κῦρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἀπεχαρίσατο, δοὺς ἐν βασιλικῷ γράμματι ἐξουσίαν διδόναι τοῦτο, ᾧ ἂν βουλοίμεθα*, αυτόθι 106.7: *οὗτος δὲ ἐξελήλυθεν, ὡς ὁρᾷς, ἀπαιτήσων τὸ ἁρμόζον αὐτῷ οἰκομόδιον, ... καὶ ὅτι μὲν ἠδίκησεν, ἀγνοῶ· τὴν δὲ τοῦ βασιλικοῦ πρᾶξιν ἀπεφορτίσατο ὥσπερ τι ἄχθος ἐπωμάδιον, ἀνέχειν αὐτὸ μὴ δυνάμενος. διόπερ ἐφ' ἑτέρας φορτίδος τὸν τοῦ βασιλικάτου φόρτον μετηνέγκαμεν*, αυτόθι 1.10. - Τυπ. Κοσμ. 1270 (1151/ 1152).

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Administration 73-74. - P. Lemerle, Roga 91. - G. Weiß, Beamte 132 κ.ε. - Γ. Κ. Παπάζογλου, Τυπ. Κοσμ. 97 σχόλ.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βασιλικόν, τό

Μικρό ασημένιο νόμισμα. Εισήχθη επί Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου, περί το 1304.

A. Kutl. 8.25 (1313): *ἠγόρασα καὶ ἀμπέλιον ἀπό τινος λεγομένου Κοπέλου στρέμματα τρία εἰς ὑπέρ(πυρα) ὀκτὼ ὑπὲρ οὗ μονυδρίου ἔδιδα ἐτησίως τῷ μέρει τῆς ἁγιωτάτης μ(ητ)ροπόλεως Σερρῶν χάριν κανονικοῦ βασιλικὰ ἕξ*, αυτόθι 8.31.

ΒΙΒΛ.: V. Laurent, Basilicon 50-58.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βασιλικὸν βιβλίον, τό

Μεμονωμένη μαρτυρία σε έγγραφο του 14ου αι. Με τον όρο βασιλικόν βιβλίον δηλώνεται το επίσημο βιβλίο στο οποίο περιέχονταν τα πρακτικά των **ἀπογραφέων**.↗

A. Zogr. 44.21 (1369): *εἴ τι οὖν ἀπὸ τῆς ἐμῆς μαρτυρίας καὶ τῶν εἰρημένων προσώπων ἀνεφάνη, εὑρέθη δὲ τούτῳ συμφωνοῦν καὶ τὸ βασιλικὸν βιβλίον τῆς τῶν ἀπογραφέων τοῦ Φαρισσαίου καὶ τοῦ Περγαμηνοῦ θέσεως, διὰ πιττακίου μου ἐδήλωσα πρὸς τὸν πανευτυχέστατον δεσπότην κῦρ Ἰωάννην τὸν Οὔγλεσην*, αυτόθι 44.10-11, 66.

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 93 σημ. 5. - N. Svoronos, Cadastre 63 σημ. 1.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βασιλικός (ἄνθρωπος), ὁ

Με τον όρο εννοούνται αξιωματούχοι περί τον αυτοκράτορα[1] που ανήκαν σε ειδικό σώμα, ή γενικότερα όλοι οι ανήκοντες στην αυτοκρατορική υπηρεσία υπάλληλοι, οι οποίοι, όπως και κάθε άλλος ανακτορικός υπάλληλος, αποστέλλονταν σε εντεταλμένη υπηρεσία που μπορούσε να αφορά σε κάθε είδους υποθέσεις[2] μεταξύ αυτών και οικονομικές.[3]

1. Φιλόθ., Κλητ. 87.10-11 (899): *καὶ αὖθις τοῦ βήλου πετασθέντος συνεισέρχεται τῷ βασιλικῷ ὀστιαρίῳ ὁ τῶν βασιλικῶν πρωτοσπαθάριος εἰσάγων τὸν μέλλοντα τυχεῖν ἀντιλήψεως, καὶ τοῦτον προτρεπόμενος τρισὶ τόποις ποιῆσαι τὴν προσκύνησιν*, αυτόθι 233.2,4,13. - Κων. Πορφ., De cer. 6.5, 9.15, 23.5, 125.8,10-11 (10ος αι.): *οἱ δὲ πατρίκιοι ἅμα τῶν δομεστίκων ἐκδέχονται τὸν βασιλέα ἔξω τῆς πύλης τοῦ σπαθαρικίου, ὡσαύτως καὶ οἱ βασιλικοὶ προσκυνήσαντες διέρχονται ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ βασιλεὺς δηριγευόμενος ὑπό τε τοῦ κουβουκλείου καὶ τῶν βασιλικῶν, διέρχεται διὰ τῆς μαναύρας*, αυτόθι 138.18, 276.6, 551.17, 552.12, 561.1, 568.14.
2. Φιλόθ., Κλητ. 217.14 (899). - Κων. Πορφ., De adm. 7.3,12, 8.10, 13.16, 29.74, 43.43 (10ος αι.): *Διαβληθέντος δὲ τοῦ εἰρημένου Σινούτου ... ἐξαπεστάλη βασιλικὸς ἀντ' αὐτοῦ ὁ πρωτοσπαθάριος Κωνσταντῖνος καὶ δομέστικος τῆς ὑπουργίας ὁ τοῦ Λιβός, ... ἐνταλματικῶς ὁρισθεὶς τοῦ ἀναλαβέσθαι τὰ πρὸς τὸν ἄρχοντα τοῦ Ταρῶν*, αυτόθι 45.82, 84,85· 47.18,23· 49.66. - Κων. Πορφ., De cer. 659.7 (10ος αι.): *περὶ τοῦ δέξασθαί τινα βασιλικὸν τὸν ὄντα εἰς Ἀνατολικοὺς ἑτοιμάσαι κριθὴν χιλιάδας κ' καὶ παξαμάτια καὶ σῖτον καὶ ἀρεύριον χιλιάδας ξ' διὰ τῶν Κιβυῤῥαιωτῶν καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ*, αυτόθι 685.2. - Νεαρά Βασιλείου Β' (996) (= JGR 1.269.38): *ἄλλως τε καὶ οὐδὲ εὑρεθήσεται, ὡς ἀπερικόπως τεσσαρακονταετία διῆλθε καὶ οὐκ ἐξῆλθεν ἐπόπτης ἢ βασιλικὸς ζητήσων τὸ τοῦ δημοσίου δίκαιον*. - AL 33.96 (1060): *Διὸ παρεγγυώμεθα (καὶ) πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τ(ε) τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, ... ἀναγρα(φέ)(ων), βασιλ(ικῶν) τῶν εἴς τιν(ας) τοῦ δημο(σίου) δουλ(είας) ἀποστελλομένων*. - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.50 (1073): *ἐξκουσσευθήσονται γὰρ τὰ δειλωθ(έν)τ(α) προάστ(ια) καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πρὸ(σ)καθήμ(εν)οι πάροικοι ἀπό τε συνωνεῖς, καπνικοῦ, ... ἀποδοχ(ῆς) φοσσάτ(ου) καὶ διὰτροφῆς ἐπὶ πολέμον ἀπιώντων ἢ ἀπὸστρεφόντων, μανδατόρ(ων) τοῦ δρόμου ... ἀρχόντ(ων) τὲ ἅμα καὶ προέλευσίμων βασιλικ(ῶν) ἀν(θρώπ)ων ἐπί τιν(ας) ἀποστελλομ(ένων) δουλεί(ας)*. - AL 36.31 (1074), 38.41,63 (1079). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 2.23 (1079), 3.39 (1979). - AL 48.39 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 6.52 (1088). - AL 52.29 (1094): *Εἰ δ' ἐς τὸ μετέ[πει]τ(α) ἴσ(ως) περὶ πα[ραβιβα]σμοῦ ἢ βα[σι]λικῶν ἀ[ν(θρώπ)](ων) ἢ ἰδιωτικῶν ἔγ[κλησ](ις) κ(α)τὰ τοῦ μέρους τ(ῆς) τοι[αύτ(ης) γένη]τ(αι) Λαύρας*. - Κεκαυμ. 286 (11ος αι.). - Ψελλός, Επ. (Σάθ.) 423.5, 18, 19 (11ος αι.). - Ψελλός, Επ. (K.-Dr.) 98.15 (11ος αι.).
3. Συν. Θεοφ. 320.11 (10ος αι.): *ἰδοῦσα δὲ τὸν σοφώτατον καὶ πρᾶον βασιλέα Λέοντα, ... αἰτησαμένη δὲ καὶ βασιλικὸν ἀποσταλῆναι τὸν ἀπογράψασθαι καὶ παραλαβεῖν ὀφείλοντα τὴν περιουσίαν αὐτῆς*. - Ψελλός, Επ. (K.-Dr.) 105.10,12 (11ος αι.), αυτόθι 106.5.: *οὗτος δὲ ἐξελήλυθεν, ὡς ὁρᾷς, ἀπαιτήσων τὸ ἁρμόζον αὐτῷ οἰκομόδιον, ... καὶ ὅτι μὲν ἠδίκησεν, ἀγνοῶ· τὴν δὲ τοῦ βασιλικοῦ πρᾶξιν ἀπεφορτίσατο ὥσπερ τι ἄχθος ἐπωμάδιον, ἀνέχειν αὐτὸ μὴ δυνάμενος.*

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Administration 72 -74. - G. Weiß, Beamte 132 κ.ε. - N. Oikonomidès, Fiscalité 180-182.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βασμουλ(λ)ικὴ δουλεία, ἡ

Προσφορά υπηρεσίας οφειλόμενης από τους *γασμούλους* (*βασμούλους*) στο πολεμικό ναυτικό. Ο όρος απαντά σε έγγραφο της μονής Δοχειαρίου του α΄ τρίτου του 15ου αι.

A. Doch. 60.78-79 (α΄ τρίτο του 15ου αι.): *ἀφ' ὧν ὀφείλ(ει) ἐξκουσσεύειν ὑπὲρ τ(ῆς) βασμουλλικ(ῆς) δουλεί(ας) αὐτοῦ (ὑπέρπυρα) β΄ κ(αὶ) τὰ λοιπὰ τ(ῆς) κεφαλῆς, καθὼς ἀπετάχθη ὁρισμῷ τοῦ κρ[αταιοῦ] καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθ(έν)τ(ου) κ(αὶ) βασηλέ(ως), ἐπιτελ(εῖν) δὲ κατ' ἔτος (ὑπέρπυρ)α δύο.*

ΒΙΒΛ.: A. Doch. 306 (σχόλια).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βελανίδιον, τό

Σε έγγραφο του 14ου αι. η λέξη δηλώνει φόρο επί της συγκομιδής (βελανιδιών) που χρησίμευαν στη βυρσοδεψία.

A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 32.67 (1361): *διατηρηθήσονται δὲ τὰ ἄνω εἰρημένα ἅπαντα κάστρα καὶ κτήματα ἀνενόχλητα ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, ἀπό τε ἀγγαρείας, παραγγαρείας, βιολογίας, καπνολογίας, πρεβένδας, ζημίας, ψωμοζημίας, βελανιδίου, πρινοκοκκίου καὶ πάσης ἄλλης τῆς οἱασδήποτε ἐπηρείας τῆς νῦν ἐνεργουμένης καὶ εἰς ὕστερον ἐπινοηθησομένης.*

ΒΙΒΛ.: Βλ. F. Dölger, βιβλιοκρισία του F. Thiriet, Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie, εν BZ 52 (1959) 114.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βελτίωμα, τό

Αυτό το οποίο αποκτήθηκε ή δημιουργήθηκε από εργασίες, προσθήκες, καλλιέργειες που έγιναν σε έγγεια ιδιοκτησία. Βλ. και **βελτίωσις.**

Πεῖρα 40.ια΄ (11ος αι.) (= JGR 4.167.16): *εἰ μὲν ὀλίγα τὶς ἀναλωκὼς πολλοῦ τιμώμενον ἀμπελῶνα ἢ ἐλαιῶνα ἤ τι ἄλλο κατέστησε, μόνον δίδοσθαι τὸ ἀνάλωμα, ὡς τὸ ὑπὲρ τούτου βελτίωμα τῆς γῆς προσενεγκούσης ὑπὸ τῆς ἑαυτῆς γενναιότητος.* - MM 4.37.16-18 (1234-1239), αυτόθι 37.33-34: *συνεστήσαντο βελτιώματα, ἅπερ καὶ ὑμεῖς εὑρόντες προσεπεκτήσασθαι καὶ ἕτερα.* - A. Doch. 8.16 (1267 ή 1282). - MM 5.192.16-17 (1350).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βελτίωσις, ἡ (βελτιῶ)

Προσθήκες, εργασίες, καλλιέργειες που έγιναν σε έγγεια ιδιοκτησία για την καλυτέρευση της απόδοσής της. Οι βελτιώσεις λαμβάνονταν υπόψη προκειμένου να υπολογιστεί ο φόρος, το μίσθωμα ή να καθοριστεί η τιμή πώλησης και αγοράς της έγγειας ιδιοκτησίας. Βλ. και **ἐμπόνημα.**

A. Ivir. 4.62 (982): *καὶ μὴ] ἔχειν ἡμᾶς ἐξουσίαν ἕνεκεν τῶν παρ' ἡμῶν τελεσθέντων εἰς τὸν τοιοῦτον τόπον βελτιῶσεων, ἀλλᾶ ἀναργύρως ἐξέρχεσθ(αι) τ[ῆς] τοιαύτης γῆς.* - FM I 83.128 (10ος αι.). - Πεῖρα 48.ια΄ (11ος αι.) (= JGR 4.167.14). - A. Ivir. 20.40

(1015). - AL 53.31 (1097), 57.36 (1108?): *ζημιούμενος καὶ πᾶσαν ἣν ἐκεῖσε ἡ Λαύρα ποιήσει βελτίωσιν, καὶ τὰς ἐπ' αὐτῇ ἐξόδους καὶ καινοτομίας ἀποδιδούς*. - A. Doch. 3.69 (1112). - Έγγρ. Πάτμ. Β' 75.19 (1288). - A. Kastam. 3.20 (1317): *καὶ οὐ μικρὰν καταβαλόντες ἔξοδον πρὸ(ς) τὴν τούτου βελτίωσιν, μεγίστην καὶ ἐκ τούτου τῇ μονῇ παρεῖχον βοήθειαν*. - A. Phil. (N.) 2.33-34 (1342): *[καὶ νε]μηθήσεται τὴν ῥηθεῖσαν ποσότητα τῶν πεντήκοντα (ὑπερ)π(ύ)ρ(ων), μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ γενησομένων β[ελ]τιώσεων, ἀναφαιρέτως πάντη*, αυτόθι 3.13 (1344).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βελτιῶ

SB 8987, 29 (644-645): *[ἔ]χειν ὑμᾶς τὴν ἄδειαν τοῦ κτᾶσθαι, χρᾶσθαι, νέμεσθαι, διοικεῖν, οἰκονομεῖν, βελτιοῦν, φιλοκαλεῖν, ἀντικαταλλάττειν*. - A. Ivir. 17A 37 (1013): *(καὶ) ἀναλαμβάνεσθαι τὸν τόπον (καὶ) τὰ ἐν αὐτῷ βελτιωθέντα*. - A. Xén. 8.32 (1309). - A. Zogr. 23.33 (1325). - A. Dion. 2.46 (1347): *καὶ κατέχῃ καὶ νέμηται ταύτην ἀνενοχλήτως ... καὶ βελτιοῖ αὐτήν*. - A. Pantocr. 4.20 (1357), 5.32 (1357). - A. Dion. 3.15 (1366). - A. Pantocr. 7.11 (1368), 8.18 (1369), 14.29 (1392). - A. Dion. 9.27 (1400), 10.9 (1408), 24.13 (1430), 35.8 (1488).

ΒΙΒΛ.: S. Dmitriev, Melioration 61-88.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βενεφικιάριος ἐσθῆτος, ὁ

Αξιωματούχος επιφορτισμένος με την είσπραξη του φόρου τῆς **ἐσθῆτος**↗ (canon vestium).

BGU 1.21 (340).

ΒΙΒΛ.: J. Karayannopulos, Finanzwesen 114.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιάριον, τό

Ο όρος αναφαίνεται για πρώτη φορά κατά τα μέσα του 9ου αι.[1] Εμφανίζεται στα τακτικά των αξιωμάτων παράλληλα με τη **σακέλλη**,↗[2] η οποία όμως παύει να αναφέρεται από τα μέσα του 12ου αι.

Στην υπηρεσία του βεστιαρίου ανήκε ο *ἄρχων τῆς χαραγῆς*[3], μαρτυρία που μας κάνει να υποθέσουμε ότι στο βεστιάριο φυλασσόταν το ἄσημον μέταλλο το προοριζόμενο για την κοπή νομισμάτων. Από τον 10ο αι. στο βεστιάριο φυλασσόταν και πολύτιμα είδη, όπως διάσημα (*μινσούρια*) στρατιωτικών αξιωματούχων ή πολυτελή υφάσματα.[4] Στο βεστιάριο είχε ανατεθεί και η φύλαξη του ναυτικού πολεμικού υλικού, όπως και η φροντίδα για τον εξοπλισμό του στόλου.[5] Η υποχρέωση των *σαπωνοπρατῶν* την εποχή αυτή να καταβάλλουν τέλος στο βεστιάριο όταν γίνονταν δεκτοί στη συντεχνία, αποτελεί μοναδική μαρτυρία του Επαρχικού βιβλίου.[6]

Φαίνεται ότι από τα τέλη του 10ου αι. και κυρίως από τον 11ο αι. κ.ε. το κράτος απαιτούσε σε περιπτώσεις αθετήσεως ιδιωτικών συμφωνιών, δηλ. πωλή-

σεων, δωρεών, εγγυήσεων, διανομών, ανταλλαγών, κ.λπ. την καταβολή στο βεστιάριο χρηματικού ποσού, προστίμου,[7] το οποίο μάλιστα από τα τέλη του 12ου αι. συνήθως καθοριζόταν σε ποσοστιαία αναλογία του 1/3 της συνολικής αποζημίωσης την οποία όφειλε να καταβάλει ο αθετήσας.[8] Σε έγγραφο του 13ου αι. μαρτυρείται καταβολή προστίμου στο βεστιάριο και για ποινικό αδίκημα.[9]

Από τα μέσα του 11ου αι. σε υπηρεσία του βεστιαρίου καταστρώνονταν και φυλάσσονταν **ἀπογραφικαὶ ἐξισώσεις**↗ και **ἀποκαταστάσεις**↗ οικονομικών υπαλλήλων,[10] βασιλικά *προστάγματα*, ἴσα χρυσοβούλλων κ.λπ.[11] Από τα τέλη του 12ου αι. το βεστιάριον αποτελεί κεντρικό κρατικό ταμείο όπου φθάνουν έσοδα από φόρους, τέλη, πρόστιμα κ.λπ.[12] Από το βεστιάριο επίσης γίνονταν οι πληρωμές αποζημιώσεων ή άλλων αναγκαίων κρατικών δαπανών, όπως ανοικοδόμησης ή επισκευής κάστρων.[13] Στο 14ο αι. έχει χρήση θησαυροφυλακίου.[14]

1. Τακτ. Usp. 51.8 (842/3): *ὁ πατρίκιος καὶ χαρτουλάριος τοῦ βεστιαρίου*, 53.12, 61.17.

2. Τακτ. Usp. 51.7-8 (842/3): *ὁ πατρίκιος καὶ χαρτουλάριος τῆς σακέλλης, ὁ πατρίκιος καὶ χαρτουλάριος τοῦ βεστιαρίου*, 53.11-12, 61.16-17. - Φιλόθ., Κλητ. 103.10-11, 107.13-14, 141.4-5, 145.23-24, 153.21-22, 159.31-32, 181.26 (899). - Τακτ. Ben. 249.24-25 (934-944).

3. Φιλόθ., Κλητ. 121.20 (899): *ἄρχων τῆς χαραγῆς.*

4. Κων. Πορφ., De them. 61.37 (10ος αι.): *Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἄλλος τις στρατηλάτης τὴν ἀξίαν πατρίκιος τοὔνομα Ἰορδάνης, οὗτινος εἰσὶ τὰ ἀργυρὰ μινσούρια τὰ ἀνάγλυφα, ἅπερ κεῖνται ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε.* - Συν. Θεοφ. 139.20 κ.ε. (10ος αι.): *ὅ τε γὰρ Καριανός, ὃς οὕτω φέρει τὴν κλῆσιν διὰ τὸ ἀπὸ τῆς γραδώσεως ἔχειν ἀπὸ λίθου Καριανοῦ οἷόν τινα πλατὺν ποταμόν, ὁ καὶ χρηματίζων σήμερον βεστιάριον τῶν ἀποθησαυριζομένων πέπλων [ἐκ] σηρικῶν, τῆς ἐκείνου προνοίας ἔργον ἐστίν.*

5. Κων. Πορφ., De cer. 672.1 κ.ε. (10ος αι.): *Διὰ τῶν ὀφειλόντων φροντισθῆναι ἀπὸ τοῦ σεκρέτου τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου εἰς ἐξόπλισιν τῶν κ΄ δρομονίων. Σιφώνια ἀνὰ γ΄ ὁμοῦ ξ΄, καὶ κατὰ περίσσειαν γονάτια ἀκόντια μετὰ βουκολίων μ΄, ἅρμενα κ΄ διφθέρια ξ*, αυτόθι 676.18 κ.ε.

6. Επαρχικόν βιβλίον 12.2 (911/912): *Ὁ τοῖς σαπωνοπράταις καταριθμεῖσθαι μέλλων ἐμφανιζέσθω τῷ ἐπάρχῳ καὶ τηνικαῦτα παρὰ τοῦ συστήματος εἰσδεχέσθω καὶ ἐργαστήριον ἀνοιγέτω, μαρτυρούμενος δηλονότι καὶ ἀσφάλειαν ἀπαιτούμενος τοῦ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα διαπράττεσθαι. παρεχέτω δὲ πρὸς μὲν τὸν δημόσιον νομίσματα ἓξ καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ νομίσματα ἕξ. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα κατατολμῶν ὑπεισελθεῖν ἐκδιωκέσθω τοῦ συστήματος.*

7. A. Ivir. 11.28 (996), 12.29 (1001), 13.29 (1007). - AL 13.20 (1008 ἢ 1009), 14.29 (1008). - A. Ivir. 16.41 (1010). - AL 18.51 (1014). - F. Trinchera, Syllabus 15 (1015). - AL 20.73 (1016), 24.28 (1018): *(καὶ) ω ανατρεπον εν προτοις μεν ξενος τις αγι(ας) Τριαδ(ος), ζειμιουμ(ε)θ(α) (καὶ) λογον προστ(ί)μου νο(μίσματα) λς΄ (καὶ) εν τ(ῶ) βασι(λικῶ) βεστιαριω νο(μίσματα) ιβ΄.* - F. Trinchera, Syllabus 24 (1032), 27 (1033): *καὶ ἐμφανιζομένης τ... της τῆς μεθ' ὅρχου ἀσφαλείας. νομίσματα πρὸς τοὺς δουλεύοντας τῇ μονῇ ἑβδομήκοντα δύο καταβάλωμαι, καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν Vεστιάριον ἄλλα τοσαῦτα.* - A. Ivir. 26.31 (1042): *(καὶ) λόγω πρὸ(σ)τίμου καὶ παρὰβάσεως τοῦ τιμίου στ(αυ)ροῦ πρὸ(ς) μὲν τὸ τῆς μο(νῆς) μέρος νο(μίσματα) πεντήκοντ(α), ἐν δὲ τῷ*

εὐσεβῆ καὶ βα(σιλικῷ) βεστιαρίῳ τὸ κ(α)τὰ νόμοις. - F. Trinchera, Syllabus 35 (1047): *ἵνα καὶ πρὸς σὲ καὶ πρὸς τοὺς σοὺς κληρονόμους καὶ διαδόχους. νομίσματα καταβάλωμεν δώδεκα· καὶ πᾶσαν ἀνάλωσιν ἣν ἀναλώσεις βελτιῶν· καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν βεστιάριον ἕτερα νομίσματα δώδεκα ἀποδώσωμεν,* αυτόθι 45 (1061). - A. Ivir. 39.31 (1071). - F. Trinchera, Syllabus 48 (1084): *ἐγώ τε καὶ οἱ ἐμοὶ κληρονόμοι νομίσματα ἀποτίσωμεν τριάκοντα ἕξ. καὶ ἄλλα τοσαῦτα πρὸς τὸ βασιλικὸν βεστιάριον*. - A. Ivir. 43.47 (1085), 44.12 (1090), 47.54, 55 (1098). - AL 59.68 (1110): *ἀλλ' ὑπόκειται (καὶ) δόσει προστίμ(ου) πρὸς τὸ ἐμμένον (καὶ) στέργον μέρος νο(μίσματα) λιτρῶν δώδεκα τραχειῶν ἐκ συμφώνου καὶ ἐπερωτ(ήσεως) (καὶ) πρὸ(ς) τὸ βασιλ(ικὸν) βεστιάριον τὸ τρίτον τούτ(ων),* αυτόθι 60.61 (1115): *πρὸ(ς) μ(ὲν) τὸ μέρο(ς) τῆς ὑφ' ὑμ(ᾶς) ἁ(γίας) μον(ῆς) νο(μίσματα) ὑπέρπ(υ)ρ(α) λίτρ(ας) δύο, πρὸ(ς) δὲ τ(ὸ) μέρο(ς) τοῦ βα(σιλικοῦ) βεστιαρ(ίου) τὸ κ(α)τὰ νό(μους).*
8. MM 6.98.27 (1118). - F. Trinchera, Syllabus 97 (1125): *τὰ ὑφ' ἡμῶν κυρωθέντα καὶ βεβαιωθέντα εἰωδήποτε τρόπω παρασαλεῦσαι ἢ ἀκυρῶσαι πηράσειται. ἢ ἡμοῖς αὐτοὶ ἢ κληρονόμοι ἡμῶν ὅπερ μὴ γένοιτο. μέτοχος ἔστω. τῆς ἀρᾶς τῶν τιη' θεοφόρων πατρῶν ζημιούμενος ἐν τῶ βεστιαρίω ἡμῶν χρυσοῦν λίτρας πεντήκοντα.* - MM 6.126.33 (1193): *οὐ μόνον ταύτην τὴν ζημίαν, ἥτις ἂν καὶ ἐστίν, ἀποδίδωμέν σοι, ἀλλὰ καὶ ἃ ἐλάβομεν νομίσματα ἀπὸ σοῦ κατὰ τὸ διπλάσιον πρὸς σε ἀποδίδωμεν καὶ ἀντὶ προστίμου, πρὸς δὲ τὸ βασιλικὸν βεστιάριον τὸ τρίτον τούτων,* αυτόθι 136.5 (1197), 151.11 (1206). - MM 4.186.29 (1207): *λόγῳ δὲ προστίμου τὸ ἐκ συμφωνίας καὶ ἐκ κοινῆς ἡμῶν ἀρεσκείας τῶν ἀμφοτέρων νομίσματα ... λίτρας τρεῖς καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν βεστιάριον τὸ τούτων τρίτον,* αυτόθι 184.6 (1208), αυτόθι 6.172.26 (1214), αυτόθι 4.191.27 (1225), 68.27 (1242), 127.26, 27 (1272): *ζημίᾳ ὑποκεισόμεθα εἰς τὸ βεστιάριον ὑπέρπυρα τριάκοντα καὶ τὸ κατὰ νόμους εἰς τὸν βεστιάριον ὑπέρπυρα τριάκοντα ... καὶ τὸ κατὰ νόμους εἰς τὸν δημόσιον ...,* αυτόθι 269.33 (1283), 271.1 (1283): *δόσει προστίμου ὑποκεισόμεθα ὑπέρπυρα εἴκοσι τέσσαρα πρὸς τὴν μονήν, πρὸς δὲ τὸ βασιλικὸν βεστιάριον τὸ τρίτον τούτων, μὴ εἴς τινα νομικὴν βοήθειαν καταφυγόντες.* - A. Ivir. 64.17 (1286): *Ἡ της δὲ αφ' ημ(ῶν) ἀνατρέψαι ἢ αλοιῶσε την παρούσαν ἡμ(ῶν) οἰκειόθελῆ πράσην, οφείλ(ει) δὲ σπάσθαι τας ἀρ(ὰς) των τιη' θεοφώρων π(ατέ)ρων των εν Νικαία καὶ μετα του Ιούδ(α) λογησθήσετὲ, καὶ εις τ(ὸ) βασιλ(ικὸν) βεστιἄριον οφείλ(ει) ζημιούσθαι (νομίσματ)α πεντίκοντα.* - MM 4.134.10-11 (13ος αι.). - A. Vaz. 101.12 (14ος αι.): *καὶ οὐκ ἔχει ἄδειαν κανεὶς ἐκ τοῦ μέρους μου ἀνατρέψαι τὸ παρόν μου πρατήριον. Ὁ δὲ τοῦτο βουλόμενος παρεχέτω ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ ἀερικὸν ἄσπρα ρ'.* - Κ. Ν. Σάθας, ΜΒ 6.618.12 (14ος αι.): *ὅστις ἂν καὶ εἴη, χάριν τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἀπανθρώπου ἐπιχειρήσεως, ζημιωθῆναι πρὸς τὸ βασιλικὸν βεστιάριον χρυσᾶ ὑπέρπυρα τόσα.*
9. MM 4.258.12 (1222-1254): *καὶ ἐὰν εὕρῃς ἀφ' ὧν ἀνέφερον οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας ὑποθέσεις ἀληθεῖς, κρατήσῃς τοὺς τοιούτους παροίκους τοῦ εἰρημένου θείου τῆς βασιλείας μου, τοῦ παρακοιμωμένου τῆς μεγάλης σφενδόνης, καὶ ἀφέλῃ ἀπὸ τούτων ζημίαν ἀξίαν καὶ εἰσκομίσῃς τὸ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ θεοφρούρητον βεστιάριον, ὅπως παιδευθῶσι τιμᾶν τὸ μοναχικὸν τάγμα καὶ φυλάσσειν ἀνενοχλήτους τοὺς γειτονοῦντας αὐτοῖς.*
10. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.25): *Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἀσφαλιζόμεθα, ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν, καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης τοῦ Βεστιαρίου οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων, τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν, καὶ τῶν ἐφόρων τῶν βασιλικῶν κουρατορειῶν, γηροτρόφων, εἰδικῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος.* - MM 5.4.9 (1045), αυτόθι 9.16 (1079), 144.24 (1079): *διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα, ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν*

τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν καὶ τῶν ἐφόρων τῶν βασιλικῶν κουρατόρων, οἰκονόμων τῶν Πετρίων. - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 19.27 (1145). - ΜΜ 4.46.3 (13ος αι.): *καταστρωθήσεται γοῦν δι' εἴδησιν ἡ παροῦσα τῆς βασιλείας μου πρόσταξις καὶ ἐν τοῖς χαρτίοις τοῦ θεοφυλάκτου βεστιαρίου τῆς βασιλείας μου, ἥτις ἐγεγόνει καὶ ἐπεδόθη τῷ μέρει τῆς μονῆς τῶν Λέμβων εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν.* - Ἐγγρ. Πάτμ. Β' 68.50 (1263): *Ἕτερον μετόχι(ον) τὸ προσκυρωθ(ὲν) τῇ τοιαύτῃ σε(βασμί)α μονῇ παρὰ τῆς κρατ(αιᾶς) καὶ ἁγ(ίας) ἡμῶν [κυ]ρ(ᾶς) καὶ δεσποίν(ης), τὸ ἐπονομαζόμ(ε)ν(ον) ὁ Σ(ωτ)ήρ, καὶ αὐτ(ὸ) μετὰ πάντ(ων) τῶν ἀνηκόντ(ων) αὐτῷ δικαί(ων) καὶ προνομί(ων), καθὼς διαλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ ἐκδοτηρίῳ σιγιλλίῳ τοῦ τε διενεργοῦντος τὴν νῆσ(ον) Κῶ δικαίῳ τοῦ θεοφρουρήτου βεστ(ια)ρ(ί)ου τοῦ κράτους τ(ῆς) ἁγίας αὐτῆς βασιλ(είας), τοῦ τε Λωτροῦ τ(ῶν) ἐλαϊκῶν δένδ[ρ](ων), τ(ῶν) χωραφί(ων) τοῦ Ἀναβασίδου καὶ τ(ῶν) ἐν αὐτῷ ἐλαϊκῶν δένδρ(ων).* - AL 99.2 (1304): *Θείῳ καὶ προσκυνητῷ ὁρισμῷ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως τὴν ἀπογραφικὴν ἐξίσωσιν τῆς νήσου Λήμνου ποιήσας, καὶ πέρας ἤδη λαβούσης καὶ εἰσκομισθείσης εἰς τὸ θεοφρούρητον βεστιάρ(ιον).* - AL 163.47(1415): *διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς προστάγματος ἵνα ὁ μὲν προγεγονὼς ὁρισμὸς καὶ τα δύο χρυσόβουλλα ὦσι παντάπασιν ἀργά, ὥσπερ ἂν εἰ μηδὲ ἐγένοντο, ἅπερ καὶ ὥρισεν ἡ βασιλεία μου δοθῆναι εἰς τὸ βεστιάριον αὐτῆς.*

11. Πρόσταγμα Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1082) (= JGR 1.296): *Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ προστάγματος ... ἰνδ. ε' προ ... μεγ... πρωτασεκρέτις καὶ κριτοῦ θράκης καὶ μακεδονίας καὶ ἐξισοτυ .. τοῦ τοῦ σκληροῦ, καταστρωθέντος δὲ καὶ εἰς τὸ σεκρέτον τοῦ βεστιαρίου,* αυτόθι 297: *ὀφείλεις προσαγγελίας γενομένης ἀπογράφεσθαι τὴν ὕπαρξιν τοῦ τελευτήσαντος ἐν λεπτῇ ἀπογραφῇ, εἴ τι ἐν κινητοῖς καὶ ἀκινήτοις εἴη, καὶ παρατιθέναι ταύτην τῶν εὐλαβῶν ἐγχωρίων, μέχρις ἂν σὺ ἀναδιδάξῃς καὶ γράψῃς πρὸς τὸ τοῦ βεστιαρίου σεκρέτον καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῶν ὡς ἂν τὸ δοκοῦν αὐτῇ γένηται.* - Ἐγγρ. Πάτμ. Α' 20.54 (1158).

12. ΜΜ 4.254.11 (1261): *τὰ δὲ ἐπίλοιπα οἰκονομήσῃς τελεῖσθαι παρὰ τῆς διαληφθείσης μονῆς εἰς τὸ τῆς βασιλείας μου βεστιάριον.* - Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1272) (= JGR 1.661.44-45): *ἅτε τῶν ἐπιλοίπων μερίδων πέντε μὲν παρὰ τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ εἰσοδιαζομένων.* - ΜΜ 4.285.17,22 (13ος αι.), 5.279.32 (1364): *καὶ ἀλλοίων τοιούτων διασείσεων, κατὰ τὸ καθόλου τῆς ἐξκουσίας κεφάλαιον, μόνα δέ, ἵνα τελέσωσιν εἰς τὸ βεστιάριον τῆς βασιλείας μου διὰ δύο τοῦ ἔτους καταβολῶν, ὅσα δῆτα κατετέθησαν καπαλικῶς παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐξισωτῶν αὐτῆς, καὶ οὐ πλέον.* - ΜΜ 3.133.11 (1364): *τὴν δὲ τοιαύτην δουλείαν τοῦ κομμερκίου ἡ βασιλεία μου καὶ τὸ θεοφρούρητον αὐτῆς βεστίαριον καθέξει πάντοτε, καὶ πρὸς ἀλλότριον οὐκ ἐκδώσει πρόσωπον.* - Schatz. 22.5 (1399 ή 1414): *ἀφ' οὗ δὴ βίου κατὰ τὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συνήθειαν μέρος μὲν ἀνηλώθη διὰ τῶν μοναχῶν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς [αὐτ]οῦ, μέρος δὲ ἐδόθη πρὸς τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς, ἔλαβε δὲ καὶ τὸ βεστιάριον τῆς βασιλεί(ας) μου μέρος.* - AL 161.65 (1409): *(Ὁμοῦ) φαμ(ε)λ(ίαι) ιθ', χῆραι β', (ὑπέρ)π(υ)ρ(α) ἑκατ(ὸν) δεκατέσσερα, ἀφ' ὧν ὀφείλουσι διδόναι οἱ ἀναγεγραμμ(έν)οι τιμιώτατοι μοναχοὶ πρὸς τὸ θεοφρούρητον βεστιάριον τοῦ κρατ(αι)οῦ (καὶ) ἁγίου ἡμ(ῶν) αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλ(έως) κατ' ἔτος χάρ(ιν) τοῦ ἀνήκοντος τριτου χαρατζίου τῶν εἰρημ(έν)(ων) φαμ(ε)λ(ιῶν) (ὑπέρ)π(υ)ρα τριακονταοκτώ.* - ΜΜ 5.175.7 (1442).

13. Συνθήκη Ισαακίου Β' Αγγέλου (1187) (=JGR 1.449.4). - ΜΜ 3.7.18 (1192): *διὰ τὸ ἐπιζητεῖν μὲν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου τὰς προτριβείσας τισὶ Πισσαίοις ζημίας παρὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἁγίας αὐτοῦ βασιλείας.* - Πρόσταγμα Ιωάννου Ε' Παλαιολόγου (1376 ή 1361) (= H. Hunger, Johannes V. Palaiologos 369.10): *Διορίζεται γοῦν πρὸς*

ὑμᾶς ἡ βασιλεία μου, ἵνα μετὰ ἐξόδου τοῦ θεοφρουρήτου βεστιαρίου βοηθήσητε τούτῳ εἰς πᾶν, ὅπερ ἂν χρειασθῇ τῆς ἀπὸ τῶν αὐτόθι συνδρομῆς καὶ βοηθείας χάριν τῆς ἀνακτίσεως καὶ περιποιήσεως τοῦ τε Παλαιοκάστρου καὶ τοῦ Κοτζίνου. - MM 3.101.26-27, 103.23 (1324): *[εἰ δ'ἐντὸς τ]οῦ δηλωθέντος καιροῦ οἱ εἰρημένοι δανεισταὶ οὐχ ἕξουσι τὸ οἰκεῖον [δίκαιον] καὶ τὴν ἱκανοποίησιν κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἐγγράφων αὐτῶν, παρελ[θόντος τοῦ] χρόνου ἀμέσως ἐνέχηται ἡ βασιλεία μου ποιῆσαι τὴν ἱκανοποίησιν πρὸς [αὐτοὺς ἀ]πὸ τοῦ βεστιαρίου αὐτῆς μέχρι τῆς ὁμάδος τοῦ ἐμπεριειλημμένου κε[φαλαίου] ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτῶν.* - MM 3.110.7 (1332).

14. MM 5.82.31 (1319). - Ψευδο-Κωδινός 217.15, 238.2 (14ος αι.): *Ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια κατὰ τὸν τοιοῦτον ἑσπερινὸν εἰσέρχεσθαι τὸν βασιλέα εἰς τὸ ἅγιον καὶ θυμιᾶν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, δίδοσθαί τε τοῖς κληρικοῖς ἀπὸ τοῦ βεστιαρίου κατὰ δωρεὰν χρυσίου λίτρας ἑκατόν· νῦν δὲ οὐ γίνεται τοῦτο,* αυτόθι 356.16: *ἄνωθεν δεῖ ἵστανται οἱ μαΐστορες σὺν τοῖς καλοφώνοις, φοροῦντες ἐπάνω τῶν ἱματίων αὐτῶν χρυσᾶ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου, ἐξάρχοντες τῆς πανηγύρεως.*

ΒΙΒΛ.: J. Ebersolt, Vestiarium 81-89. - F. Dölger, Beiträge 24 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιάριος, ὁ

Ο όρος απαντά σε σφραγίδες του 7ου-8ου και του 11ου-12ου αι. Κατά την τελευταία αυτή περίοδο οι μνείες του όρου πρέπει να είναι ταυτόσημες με αυτές του **ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου**↗ που εμφανίζονται την ίδια περίοδο.

G. Zacos - A. Veglery, Seals αρ. 1433 (7ος αι.), 1858 (8ος αι.), 1891 (8ος αι.), 2060 (8ος αι.). - V. Laurent, Sceaux αρ. 701 (11ος αι.), 702 (11ος αι.), 705 (11ος αι.), 712 (12ος αι.), 713 (12ος αι.).

ΒΙΒΛ.: A. Failler, Éparque 200-201.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιαρίου, ὁ (τοῦ)

Οικονομικός αξιωματούχος με αρμοδιότητες επί του πολεμικού ναυτικού και των δαπανών εξοπλισμού του αυτοκρατορικού στόλου.

Τακτ. Scor. 271.6-10 (971-975): *ὁ τοῦ σακελλίου ... ὁ τοῦ βεστιαρίου.* - Παχυμ. II.556.10 (13ος-14ος αι.): *'Ανδρέας δὲ Μουρίσκος, ὃν καὶ βεστιάριον πρὸς βασιλέως καταστῆναι ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις ἐλέγομεν (οὕτω γὰρ ὁ τῆς δαπάνης χορηγὸς τοῖς ἐπὶ τῶν νηῶν ὀνομάζεται), ὕπαρχος τοῦ στρατιωτικοῦ πάλαι γενόμενος, ἐν δυσὶ ναυσὶ Τενέδῳ προσχὼν καρτερῶς ἐπολιόρκει τὸ ἐκεῖσε φρούριον.* - Ψευδο-Κωδινός 186.18 (14ος αι.): *'Ο βεστιαρίου ἔχει ὑπηρέτημα θαλάσσιον. Τοῦ γὰρ βασιλέως κατὰ θάλασσαν ἐκστρατεύοντος, ἄρχει οὗτος τοῦ τὸ βεστιάριον φέροντος κατέργου, ἀκολουθεῖ τε κατόπιν τοῦ βασιλικοῦ κατέργου.*

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Mer 350 σημ. 5. - A. Failler, Éparque 200-201.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιάριος, ὁ ἐπὶ τοῦ

Η παλαιότερη μνεία του όρου απαντά σε σφραγίδες του 9ου αι.[1] και μέχρι τα μέσα του 14ου αι. δήλωνε ανώτατο οικονομικό αξιωματούχο, προϊστάμενο

του **βεστιαρίου.**[2] Τον ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου διαδέχεται από τα μέσα του 14ου αι. ο *προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου.*[3]

1. G. Schlumberger, Sig. 603.8 (811): *[ΚΕ Β' Θ'] ΛΕΟΝΤΙ ΜΑΓΙΣΤΡΩ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΕΣΤΙΑΡΙΟΥ ΤΟ ΣΚΛΗΡΩ.* - V. Laurent, Corpus 698 (10ος αι.): *+ Ἰωάννῃ πρωτοσπαθαρίῳ καὶ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου.*
2. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1049) (= JGR 1.634.16): *Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καί στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης, καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων.* - AL 32.43 (1057), 33.87 (1060), 36.24 (1074). - MM 5.138.6 (1074): *διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν πάντας λογοθετῶν, [τῶν] ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ σακελλίω καὶ βεστιαρίῳ καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείαν τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου.* - AL 38.54 (1079). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 2.17 (1079), αυτόθι 3.51 (1079). - AL 43.44 (1081), 44.36 (1081), 45.36 (1084), 48.49 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 18.437 (1099 ή 1114): *Κ(α)τεστρώ(θη) ἐν τ(ῷ) σεκ(ρέ)τ(ω)τοῦ ἐπὶ τ(οῦ) βεστιαρ(ίου), μη(νὶ) Αὐ(γου)στ(ω),* αυτόθι 19.27 (1145), 20.54 (1158): *διὰ τοῦ Ἀλυάτου Θωμᾶ κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου κατὰ μῆνα ὀκτώβριον ἰνδικτιῶνος ζ'.* - Atti Ligure έγγρ. IX (σ. 414) (1192): *τοῦ σήμερον ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου τοῦ σεβαστοῦ κῦρ Μιχαὴλ τοῦ Στρυφνοῦ καὶ ἑτέρων ἀνθρώπων τῆς ἁγίας αὐτοῦ βασιλείας ἀφαιρεθέντα χάριν κομμερκίου.*
3. Ψευδο-Κωδινός 186.13-17 (14ος αι.): *Ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου ἄρχει μὲν τοῦ βεστιαρίου, ὑπηρετεῖ δὲ καὶ εἰς τὰς προσφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 30. - V. Laurent, Corpus 353.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιαρίτης, ὁ

Οι βεστιαρίται, αξιωματούχοι στην ανακτορική υπηρεσία, εμφανίζονται από τα τέλη του 12ου - αρχές 13ου αι. με στρατιωτικο-οικονομικές αρμοδιότητες.

Χων. Μιχ., Επ. 107.2-3 (12ος-13ος αι.): *ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν παρὰ τοῦ βεστιαρίτου καινοφανῆ τοῦ κήνσου ἀπαίτησιν μετὰ σοβαροῦ τινος καὶ ὑφιβρεμέτου συνεργοῦ.* - AL 65.12 (1181): *Διὰ [ταῦτα ἡ βασιλεία μου] προ[στάσσει καὶ] διορίζεται σοι τῷ βεστιαρίτ(η) αὐτ(ῆς) Ἀνδρον(ίκω) τῷ Βατάτζ(η) τῷ τ(ὰς) παραδό(σεις) τ(ῶν) κομανικ(ῶν) [προνοιῶν [ἐνεργοῦντι.* - Έγγρ. Πάτμ. Β' 56.16 (1195): *Β(ασι)λ(είου) τοῦ Ἀρμενοπ(ού)λ(ου), τοῦ ἐνεργοῦντο(ς) τὸ (πρωτο)ελατ(ικὸν) δικ(αίω) τοῦ β(ασι)λ(ικοῦ) βεστιαρίτ(ου) τοῦ [Εὐ]σταθ(ίου) τοῦ Κασταμον(ί)τ(ου),* αυτόθι 59.13 (1199). - MM 4.251.6 (1237): *Βεστιαρῖτα τῆς βασιλείας μου, Στρογγύλε Στυππειῶτα. τὸ μέρος τῆς κατὰ τὸ ὄρος τοῦ Λέμβου σεβασμίας μονῆς τῆς βασιλείας μου ἀνήνεγκε τῇ βασιλείᾳ μου, ὡς ζητεῖς ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῆς κονταράτους καὶ ζευγοαμάξια, ἐπίσης τῇ λοιπῇ χώρᾳ τῆς βασιλείας μου,* αυτόθι 252.29 (13ος αι.).

ΒΙΒΛ.: J. Ebersolt, Vestiarium I 86. - F. Dölger, Beiträge 31.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστιοπράτης, ὁ

Ο όρος απαντά σε σφραγίδες του 9ου αι.[1] και στο Επαρχικόν βιβλίον (911/

912). Δήλωνε τον ασχολούμενο με το εμπόριο ετοίμων βαμμένων μεταξωτών ενδυμάτων.[2] Η τέχνη των βεστιοπρατών αναφέρεται ως *βεστιοπρατική ἐπιστήμη*[3] και ο χώρος εργασίας τους ήταν το *βεστιοπρατικόν ἐργαστήριον*.[4] Για τους βεστιοπράτες στο Επαρχικόν βιβλίον προβλέπονταν ορισμένες απαγορεύσεις, όπως το να πωλούν σε ξένους πορφυρά ενδύματα, ή να αγοράζουν ενδύματα αξίας μεγαλύτερης των 10 νομισμάτων χωρίς να το γνωστοποιούν στον έπαρχο κ.ά.[6] Στους βεστιοπράτες απαγορευόταν επίσης να κάνουν εμπόριο μεταξωτών ενδυμάτων και συγχρόνως να ασκούν το επάγγελμα του *σηρικαρίου* (= υφαντή).[7] Επομένως η άποψη που διατυπώνεται στο Oxford Dictionary of Byzantium, λήμμα vestioprates, ότι οι βεστιοπράτες ήταν και έμποροι λινών ενδυμάτων δεν ευσταθεί και τούτο διότι οι βεστιοπράτες προμηθεύονταν βέβαια λινά υφάσματα από τους **ὀθωνιοπράτας**,↗ όπως λέγεται στο Επαρχικόν,[8] όχι όμως κάνοντας *ἄλλην ἐμπορίαν* (η οποία τους απαγορευόταν) αλλά μόνο *πρὸς ἰδίαν χρείαν*,[9] δηλαδή για να επενδύουν τους *σηρικοὺς χιτῶνας* (με την εμπορία των οποίων ασχολούνταν)[10] και όχι τους *βαμβακίνους*, όπως προφανώς από λάθος του γραφέα αναφέρεται στο Επαρχικόν.[11] Το *σύστημα* (= συντεχνία) των βεστιοπρατών, όπως και τα άλλα *συστήματα*, βαρύνονταν με ορισμένα munera· οι βεστιοπράται ήταν επιφορτισμένοι με τη διακόσμηση του τριβουναλίου με πορφυρά μεταξωτά (*βλαττία*) και άλλα πολυτελή υφάσματα κατά τις βασιλικές πομπές προς την Αγία Σοφία.[12]

1. V. Laurent, Corpus αρ.659 (9ος αι.): *Κωνσταντίνῳ βεστιοπράτῃ*. Ο τύπος βεστοπρώτης ή και βεστοπρετοριώτης (;) (V. Laurent, Corpus αρ. 660) που απαντά σε σφραγίδα του 13ου αι. δε φαίνεται να έχει σχέση με τον βεστιοπράτη.
2. Επαρχικόν βιβλίον 4.1 (911/912): *Οἱ βεστιοπράται ὀφείλουσιν ἐξωνεῖσθαι σηρικὰς ἐσθῆτας, οὐ μὴν ἄλλην τινὰ ἐμπορίαν, πλὴν εἰ μή τι πρὸς χρείαν εἴη τούτοις, ὃ οὐκ ἔξεστιν ἑτέρῳ ἀπεμπολεῖν.*
3. Επαρχικόν βιβλίον 4.5 (911/912): *Ὁ ὀφείλων ἐν τῇ βεστιοπρατικῇ καταλεχθῆναι ἐπιστήμῃ μαρτυρείσθω πρότερον ἐν τῷ ἐπάρχῳ παρὰ πέντε προσώπων τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης τοῦ εἶναι ἄξιον ἐν τῇ αὐτῇ τέχνῃ καὶ τηνικαῦτα συναριθμείσθω ἱστῶν καὶ ἀρμάριον καὶ ἐμπορευόμενος, παραχέτω δὲ τῷ συστήματι νομίσματα ἕξ.*
4. Επαρχικόν βιβλίον 4.6 (911/912): *Ὁ μέλλων γίνεσθαι οἰκοκύριος εἰς βεστιοπρατικὸν ἐργαστήριον δέκα διδότω νομίσματα, γινέσθω δὲ προτροπῇ τοῦ ἐπάρχου.*
5. Επαρχικόν βιβλίον 4.1 (911/912): *ἀλλὰ μηδὲ τοῖς ἔξωθεν ἐκ τῶν κεκωλυμένων διδόναι, ἤγουν ὀξέων εἴτε καὶ πορφυραερίων μεγαλοζήλων, ὡς ἂν μὴ τοῖς ἔθνεσι παραπέμπωνται. ὁ δὲ παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιῶν παιδευέσθω καὶ εἰσκομιζέσθω.*
6. Επαρχικόν βιβλίον 4.2 (911/912): *Οἱ βεστιοπράται, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, ἐσθῆτας ἐξ οἱωνδήποτε προσώπων, εἴτε ἀρχοντικῶν εἴτε καὶ σηρικοπρατῶν, ἐξωνούμενοι πλείω τῶν δέκα νομισμάτων τιμωμένας ἐμφανίζειν ὀφείλουσι ταύτας τῷ ἐπάρχῳ, ὡς ἂν εἴδησιν ἔχῃ, ὅπου ὀφείλουσι πιπράσκεσθαι. οἱ δὲ μὴ ταῦτα ποιοῦντες τῇ προειρημένῃ ὑποκείσθωσαν ποινῇ.*
7. Επαρχικόν βιβλίον 4.7 (911/912): *Τῷ βεστιοπράτῃ καὶ σηρικοπράτῃ τυγχάνοντι μιᾶς ἐπιλογὴ δίδοται τέχνης κωλυομένῳ περὶ τὴν ἑτέραν. ὁ δὲ ἀμφοτέραις κεχρῆσθαι κατατολμῶν ὑποκείσθω τῇ προειρημένῃ ποινῇ*, αυτόθι 8.6: *Τῷ σηρικαρίῳ καὶ βεστιοπράτῃ*

τυγχάνοντι μιᾶς ἐκλογὴ δίδοται τέχνης κωλυομένῳ περὶ τὴν ἑτέραν.
8. Επαρχικὸν βιβλίον 9.1: *Οἱ ὀθωνιοπράται ..., ὅθεν ἂν ἐπεισέρχηται λινοῦφαντος ἐργασία, κἂν τε ἀπὸ Στρυμῶνος κἂν ἀπὸ τοῦ Πόντου ἢ Κερασοῦντος ἢ ἐξ ἄλλης οἱασδήποτε χώρας, ἀκωλύτως ταύτην ἐξωνείσθωσαν πρὸς τὸ χορηγεῖσθαι παρ' αὐτῶν τοῖς βεστιοπράταις λόγῳ ἐνδυμάτων τῶν βαμβακίνων χιτώνων, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἐξωνεῖσθαι ἐξ αὐτῶν θέλουσιν, μὴ διαπιπράσκειν δὲ εἰς ἑτέρους. εἰ δέ τις κατὰ χρείαν οἰκείαν ἀπὸ τῶν εἰσαγόντων ἔξωθεν τὰ τοιαῦτα λινὰ ἐξωνήσασθαι βούλεται, οὐ κατὰ τοῦτο κωλύεται.*
9. Επαρχικόν βιβλίον 4.1 (911/912): *πλὴν εἰ μή τι πρὸς χρείαν εἴη τούτοις, ὃ οὐκ ἔξεστιν ἑτέρῳ ἀπεμπολεῖν.*
10. Επαρχικόν βιβλίον 4.1 (911/912): *Οἱ βεστιοπράται ὀφείλουσι ἐξωνεῖσθαι σηρικὰς ἐσθῆτας.*
11. Επαρχικόν βιβλίον 9.1 (911/912): *λόγῳ ἐνδυμάτων τῶν βαμβακίνων χιτώνων.*
12. Κων. Πορφ., De cer. 9.10 (10ος αι.): *αὐτὸ γὰρ τὸ Τριβουνάλιον κατακοσμοῦσιν οἵ τε βεστιοπράται καὶ ἀργυροπράται διά τε βλαττίων καὶ λοιπῶν ἐντίμων ἀπλωμάτων τε καὶ πέπλων, καὶ μὴν διά τε χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν παντοίων σκευῶν τοῦτο καταγλαΐζουσιν.*

ΒΙΒΛ.: A. Vogt, Basile 389-390. - G. Zoras, Corporazioni 166-169. - A. Stöckle, Zünfte 31-32, 103-104 και 157 κ.ε. - Αντίθετα περί munera βλ. Α. Π. Χριστοφιλόπουλος, Επαρχικόν βιβλίον 39. - R. S. Lopez, Silk 8. - Sp. Vryonis, Δημοκρατία 300. - Μ. Γρηγορίου-Ιωαννίδου, Παρατήρηση 25-35.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βεστομιλιαρίσια, τά

Ο όρος από τη σύνθεση των λέξεων *βέστια* (= από το λατ. vestis) και *μιλιαρίσια* (λατ. miliaresium) απαντά στο *Περί βασιλείου τάξεως* και σήμαινε τη δωρεά σε φορέματα και νομίσματα που έπαιρναν οι μετέχοντες σε επίσημα γεύματα του παλατιού.

Κων. Πορφ., De cer. 502.21 (10ος αι.): *προετέθη δὲ καὶ κλητώριον μέγιστον ἐν τῷ Ἰουστινιανοῦ τρικλίνῳ καὶ εὐφρανθέντες δεδώκασιν πᾶσιν τοῖς τῆς συγκλήτου βεστομιλιαρήσια*, αυτόθι 507.15.

ΒΙΒΛ.: Φ. Κουκουλές, Βίος Β΄/1, 60.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βῆμα, τό

Μονάδα μήκους που ισοδυναμούσε με 2 1/2 πόδες = 40 δακτύλους και αντιστοιχεί σε 78,1 εκατοστά. Το διπλοῦν βῆμα ισοδυναμούσε με 5 πόδες = 80 δακτύλους και αντιστοιχεί με 156,2 εκατοστά.

Géométries 3 (11ος-13ος αι.): *Τὸ βῆμα τὸ ἁπλοῦν ἔχει πόδας β΄ ϛ΄΄, ἤτοι πήχην α΄ καὶ πόδα α΄ Τὸ βῆμα τὸ διπλοῦν ἔχει πόδας ε΄, ἤγουν σπιθαμὰς ς΄ ω΄΄*, αυτόθι 218, 269.

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 22.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βιβάριον, τό

Ο όρος απαντά σε μοναστηριακά έγγραφα του 11ου, 13ου-14ου αι. και δηλώνει τον περιφραγμένο θαλάσσιο, ποτάμιο ή λιμναίο χώρο μέσα στον οποίο

εκτρέφονταν ψάρια.[1] Κατά τον Προκόπιο η λέξη προέρχεται από το λατ. vivarium το οποίο κατά τη ρωμαϊκή περίοδο σήμαινε εκτροφείο άγριων ζώων).[2] Οι κάτοχοι βιβαρίων κατέβαλλαν ετησίως μίσθωμα (**βιβαρόπακτον**↗), καθώς και διάφορες **συνήθειες,**↗ **προσκυνητίκιον,**↗ **ὀψώνιον,**↗ κ.ά.[3]

1. A. Xén. 1.147 (1089): *ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς κῦρ Βασίλειος τῇ μονῇ εἰς μετόχιον μετὰ τῶν μετοχίων αὐτοῦ καὶ ἡσυχαστηρίων, τῶν ἐντός τοῦ νυσίου καὶ ἐκτὸς, τ(ῆς) ἁλικ(ῆς) καὶ τοῦ βιβαρίου καὶ προσκαθημένων δώδεκα.* - A. Ivir. 70.30 (1301), 75.58 (1318), 79.55 (1320), 86.51 (1341). - MM 4.17.15 (1235): *ἐπεκτήσατο ἡ τοιαύτη μονὴ ἐξ οἰκείων ἐξόδων καὶ κόπων καὶ τὸ ἐν τῇ λαγκάδι τοῦ κατὰ τὴν Σμύρνην θαλαττιαίου κόλπου βιβάριον τὸ ἐπιλεγόμενον ὁ Γῦρος σὺν τῇ ἐξ ἀνέμου καὶ τοῖς αὐλακίοις,* αυτόθι 24.23 (1251), 27.22 (1262): *ὥστε κατέχειν ... καὶ νέμεσθαι ἀνενοχλήτως ... ... τὸ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης βιβάριον τὸ ἐπονομαζόμενον ὁ Γῦρος μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ τῶν ἕως τῆς σήμερον κατεχομένων καὶ νεμομένων παρὰ τῆς μονῆς,* αυτόθι 31.12 (1284). - AL 75.1,34 (1284). - MM 5.85.21 (1321): *βιβάρια δύο εἰς τὴν ἐκεῖσε λίμνην, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὀψωνίου τῆς αὐτῆς λίμνης*, αυτόθι 92.30 (1321): *ζευγηλατεῖον εἰς τὴν παραλιμνίαν τοῦ ποταμοῦ τοῦ Στρυμόνος, τὸ τοῦ Ἐσφαγμένου λεγόμενον, μετὰ τῶν ἐκεῖσε βιβαρίων καὶ αὐλακίων καὶ ἁλιευτικῶν σανδαλίων καὶ λοιπῶν δικαίων αὐτοῦ.* - A. Pantocr. 16.20 (1394), 17.45 (1394).
2. Προκ. Πολ. V.23.17 (6ος αι.): *τείχισμα δὲ ἄλλο βραχὺ περιέβαλλον ἔξωθεν αὐτῷ οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, οὐκ ἀσφαλείας τινὸς ἕνεκα (οὐ γὰρ οὖν οὐδὲ πύργων ὀχύρωμα εἶχεν, οὐ μὴν οὐδὲ ἐπάλξεις τινὲς ἐνταῦθα πεποίηντο οὐδὲ τι ἄλλο, ὅθεν ἂν καὶ ἀπώσασθαι οἷόν τε ἦν τὴν ἐς τὸν περίβολον ἐπιβουλὴν τῶν πολεμίων) ἀλλὰ τρυφῆς τινος οὐκ εὐπρεποῦς χάριν, ὅπως δὴ λέοντάς τε καὶ τἄλλα θηρία καθείρξαντες ἐνταῦθα τηροῖεν. διὸ δὴ καὶ Βιβάριον τοῦτο ὠνόμασται. οὕτω γὰρ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸν χῶρον οὗ ἂν τῶν ζῴων τὰ μὴ χειροήθη τρέφεσθαι εἴωθεν.*
3. MM 4.4.13, 15 (1228): *κατὰ γὰρ τὸ καθόλου τῆς ἐξκουσσείας κεφάλαιον ἡ βασιλεία μου εὐδοκεῖ ἐξκουσσεύεσθαι πάντα τὰ τῇ τοιαύτῃ μονῇ διαφέροντα, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ταύτης βιβάριον ἀπό τε βιβαροπάκτου, προσκυνητικίου, ὀψωνίου καὶ λοιπῶν ἑτέρων συνηθειῶν τῶν ἐτησίως ἀπὸ τῶν βιβαρίων ἀπαιτουμένων.* - MM 4.240.6 (1229, 1232, 1234), αυτόθι 18.5 (1235), 21.28 (1235), 25.30 (1251).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βιβαρόπακτον, τό

Το ετήσιο μίσθωμα **βιβαρίου.**↗ Ο όρος μας είναι γνωστός από έγγραφα του 13ου αι.

MM 4.4.13 (1228): *ἡ βασιλεία μου εὐδοκεῖ ἐξκουσσεύεσθαι πάντα τὰ τῇ τοιαύτῃ μονῇ διαφέροντα, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ταύτης βιβάριον ἀπό τε βιβαροπάκτου, προσκυνητικίου, ὀψωνίου καὶ λοιπῶν ἑτέρων συνηθειῶν τῶν ἐτησίως ἀπὸ τῶν βιβαρίων ἀπαιτουμένων,* αυτόθι 18.6 (1235), 21.28 (1235), 25.30 (1251).

ΒΙΒΛ.: D. A. Xanalatos, Beiträge 42. - Δ. Ζακυθηνός, Γράμμ. Ιερεμ. 195 και σημ. 3. - Φ. Κουκουλές, Βίος Ε, 343 (κακώς οι Δ. Ζακυθηνός και Φ. Κουκουλές θεώρησαν το βιβαρόπακτον ως φόρο).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βιγλιατικόν, τό

Φόρος καταβαλλόμενος για την απαλλαγή από τη φύλαξη κάστρων (*απο-*

βίγλισις, βίγλη) ή την παρακολούθηση των κινήσεων του εχθρού (*παραμοναί*). Ο φόρος επιβαλλόταν στην κοινότητα του **χωρίου**↗ και ήταν ανάλογος των εσόδων του κάθε νοικοκυριού.

P. Lemerle, Chrysobulle 432.36 (1294): *ἀλλὰ διατηρεῖσθαι ἀνώτερα τῶν κατὰ χώραν ἀπερχομένων δημοσιακῶν ἐπηρειῶν καὶ συζητήσεων, ἤγουν ἀγγαρείας, ἀβιωτικίου, ζημίας ψωμοζημίας, μιτάτου, διμοδαίου, σιταρκίας, κονταρατικίου, βιγλιατικοῦ, ἐξετάσεως ζευγαρίων, ἀπαιτήσεως ἀλωπίων ἔτι τε ἀνεπιγνωστικίου, χοιρονομίου, προβατονομίου, μελισσονομίου, καὶ ἑτέρας τοιαύτης δημοσιακῆς συζητήσεως.* - A. Ivir. 58.49 (1259), 72.68 (1310). - A. Pantocr. App. 15, 18, 30, 38, 46, 62, 73 (τέλος 14ου αι., αρχές 15ου αι.). - A. Phil (N.) 7.41 (14ος αι.-15ος αι.): *ἀπὸδιδῶ (δὲ) ὁμοί(ως) ... τὸ ἀπόταχθὲν καὶ ἐτησί(ως) διδώμενον βιγλιὰτικόν.* - A. Doch 60.14 (α΄ τρίτο 15ου αι.): *τοῦ στιχικοῦ τέλ(ους) τούτ(ων) (ὑπέρπυρ)α ἕνδεκα, τοῦ βιγλιατ(ικ)οῦ (ὑπέρπυρ)α δύο, (ὁμοῦ) (ὑπέρπυρ)α δεκατρία,* αυτόθι 60.19: *τοῦ στιχικοῦ τέλ(ους) (ὑπέρπυρα) γ΄ (ἥμισυ), τοῦ βιγλιατ(ικ)οῦ (ἥμισυ), (ὅμοῦ) (ὑπέρπυρ)α δ΄*, αυτόθι 60.30, 44, 50, 60, 77-78 (α΄ τρίτο 15ου αι.).

ΒΙΒΛ.: Σ. Κουγέας, Χρυσόβουλλον 385. - P. Lemerle, Chrysobulle 444. - X. Khvostova, Paysannerie 169.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βίνδιξ, ὁ (-κες)

Οι βίνδικες (σύνδικοι) ήταν υπάλληλοι επιφορτισμένοι με την είσπραξη των φόρων των πόλεων. Τούτους εισήγαγε ο Αναστάσιος Α΄ (491-518) απαλλάσσοντας τους **βουλευτάς**↗ (ή curiales) των πόλεων από τα σχετικά καθήκοντα. Τελευταία μνεία τους μαρτυρείται το 556.

Λυδός, Περί εξουσιών 208.21 (5ος-6ος αι.): *εἰ μόνον αὐτῷ τὸ πλέον ὑπόσχοιτο, καὶ ἀντὶ τῶν ἀνέκαθεν στηριζόντων τὰ προστάγματα βουλευτῶν προχειρίζεται τοὺς λεγομένους βίνδικας ... οἵ παραλαβόντες τοὺς συντελεῖς οὐδὲν πολεμίων ἧσσον τὰς πόλεις διέθηκαν.* - Μαλ. 400.14 κ.ε. (6ος αι.). - Ευάγριος III.42 (144.24 κ.ε.) (6ος αι.). - Κυρ. Σκυθ. 54 (145.22) (6ος αι.). - NJ 134.2 (556).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 114. - E. Stein, Histoire II 194-195. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 241-242.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βιολόγιον, τό

Ο όρος σήμαινε το κατάστιχο στο οποίο αναγράφονταν τα περιουσιακά στοιχεία του φορολογούμενου· συγχρόνως όμως ο όρος δήλωνε και τον φόρο που προέκυπτε από τα αναγραφόμενα στο κατάστιχο αυτό περιουσιακά στοιχεία.

Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 30.16 (1262): *ἐδίδοτο (δὲ) ἡ ἀνήκουσα ταύτη μορτὴ π(αρὰ) τ(ῶν) κατ(ὰ) καιρ(οὺς) ἐργαζομ(έ)ν(ων) αὐτ(ὴν) ἢ πρὸς τὸ μέρος τοῦ δημοσίου ἢ πρὸς τ(οὺς) εἰς πρόνοιαν ἔχοντ(ας) τὰ Μαλαχίου, (ὡς) ἐντεῦθ(εν) διαγνωσθῆν(αι) κατ(ὰ) τ(ὸν) τ(ῆς) ἀληθεί(ας) λόγ(ον) μὴ ἀνήκειν τ(ὴν) τοιαύτ(ην) γῆν τ(οῖς) Μαλαχιώτ(αις) ὡς γο(νι)κ(ήν), καθ(ὼς) ὁ δηλωθ(εὶς) θεῖος τ(ῆς) βασιλ(είας) μου ὁ Ἄγγελος ἀνήνεγκεν αὐτῇ, ἀλλὰ τῷ μέρει τοῦ δημοσίου, ἢ γ(ὰρ) ἂν καὶ ἐν τ(οῖς) βιολογί(οις) αὐτῶν περιείχετο.* -

MM 5.83.23 (1319): *ὁ πιγκέρνης ἔταξε διὰ γράμματος αὐτοῦ, ἵνα οὐδὲν ἀπαιτῆται ὅλως ἐξ αὐτῶν βιολόγιον ἢ καπνολόγιον.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Gebührenwesen 56. - Του ιδίου, Beiträge 127.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βλάβη, ἡ

Χρηματική ή άλλη υλική απώλεια. Ο όρος στα έγγραφα σημαίνει την επιβολή φορολογικών βαρών, δόσεων και την οικονομική απώλεια που προκύπτει εξ αυτών. Βλ. και **ζημία.**

A. Ivir. 9.19 (995). - A. Doch. 1.16 (1037). - MM 4.302.2 (1235): *καὶ μηδεμίαν κατατολμήσητε ἐπήρειαν ἢ ζημίαν ἢ βλάβην ἢ καινοτομίαν.* - MM 4.362.8, 31 (13ος αι.). - A. Doch. 54.13 (1414).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βλησίδιον, τό

Χρηματικό κεφάλαιο.

Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος κωδίκων II, 2: *ἀφηλάμην ἀπὸ τοῦ βλησιδίου τοῦ βλατίου ὑπέρπυρα τρία κενούργηα.*

ΒΙΒΛ.: H. Grégoire, Mots 324-325.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βοήθεια, ἡ

Φορολογικό τέλος που απαντά σε παπύρους. Βλ. και **βοηθός.**

P. Flor. 291.10 (6ος αι.). - P. Flor. 297.Vv2 350-351 (6ος αι.): *εἴσπραξ(ις) δημοσί(ων) τῆς α(ὐτῆς) ἰνδικ(τίονος) καταβ( ) ὑπ(ὲρ) τῆς βοηθείας του Προμαῶς Ἰσακιου δ(ιὰ) Χαρσίου.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt. 304.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βοηθός, ὁ

Κατώτερος υπάλληλος ποικίλων καθηκόντων, μεταξύ αυτών και οικονομικών (βοηθός του λογιστηρίου), τα οποία του αναθέτονταν με ειδική εντολή. Ο όρος σε παπύρους.

P. Oxy. 2276.26 (3ος-4ος αι.), 1753.1 (390), 1329 (399). - SB 9563.II.17,18,19,20 (4ος αι.): *βοηθοῖς Νικόπολι[ς ... βοηθοῖς Νέας πόλ[εως ... βοηθοῖς .... βοηθοῖς Ν[....* - P. Oxy. 1754.8 (τέλη 4ου αι.),1322 (413),1136 (5ος αι.), 1342 (5ος αι.). - P. Masp. 67329 (529-530). - P. Oxy. 2243 (a).2 (590), 1107.6 (5ος-6ος αι.), 1137.1 (6ος αι.), 1147.4, 6, 7, 12 (6ος αι.). - C. Wessely, Studien VIII, 1197 (6ος αι.): *[+] τῷ κυρίῳ Ἰσακίῳ βοθ(-ηθῷ) τοῦ λογῖστη(ρίου) θ' ἰνδο(ικτιόνος·) οἱ τροχασταὶ [ ] (ὑπὲρ) τιμῆς χόρτου.* - P. Oxy. 2244.27, 39, 47, 75 (6ος-7ος αι.). - P. Masp. 67.103 (χ.χ.). - P. Lond. V1687 (χ.χ.), V1753 (χ.χ.).

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 113 σημ. 2, 116 σημ. 1, 155 σημ. 5. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 295. - I. Durliat, Rentiers 44, 51, 92 σημ. 347.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βοϊδατικὴ γῆ, ἡ

Ποσότητα γης όση μπορεί να οργωθεί από ένα βόδι. Η ποσότητα αυτή δεν μπορεί να καθοριστεί με ακρίβεια στις πηγές.

ΜΜ 4.182.21 (1249): *Μιχαὴλ ὁ Γουναρόπουλος εἶχε ... γῆν βοϊδατικῶν τριῶν καὶ ἀπὸ θελήσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ ἀπέλυσε τὴν μίαν βοϊδατικὴν γῆν*, αυτόθι 182.26, 31. - Έγγ. Πάτμ. Β′ 69.25 (1263).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βοϊδατικὸν τέλος, τό

Συμπληρωματικός φόρος τον οποίο πλήρωνε ο **βοϊδάτος**.↗

Έγγ. Πάτμ. Β′ 63.4 (1246): *ἐτέλ(ει) εἰς τ(ὸ) δημόσι(ον) τὴν ἀναγραφὴν τ[ῶν] Παλατί(ων) βοϊδατ(ικοῦ) τέλους (ὑπὲρ)π(υ)ρ(ον) ἓν καὶ τοῦτο ἐκ πολλ(ῶν) χρόν(ων) διαδιδόμεν(ον) εἰς τ(ὸ) καὶ δηλ[ού]μ(ε)ν(ον) δημόσ(ιον)*. - ΜΜ 4.182.28 (1249).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βοϊδάτος, ὁ

Ο όρος απαντά σε γεωμετρικό κείμενο του 10ου αι.[1] και σε έγγραφα από τον 11ο αι.[2] Δηλώνει τον **πάροικο**↗ κάτοχο ενός βοδιού. Οι βοϊδάτοι συνιστούσαν ιδιαίτερη φορολογική κατηγορία παροίκων μέχρι τα τέλη του 13ου αι.[3] Έκτοτε ο όρος απαντά μία φορά σε έγγραφο του 1420.[4] Το ποσό του φόρου το οποίο κατέβαλλαν οι βοϊδάτοι ήταν ίσο με το ήμισυ του ποσού το οποίο κατέβαλλαν οι **ζευγαράτοι**↗ (τον 10ο αι. οι βοϊδάτοι πλήρωναν 12 νομίσματα χρυσά έναντι 24 τα οποία κατέβαλλαν οι ζευγαράτοι).[5] Τον 11ο αι. οι βοϊδάτοι πλήρωναν μισό (1/2) νόμισμα έναντι ενός το οποίο πλήρωναν οι ζευγαράτοι .[6]

Η υπόθεση ότι στον βοϊδάτο αντιστοιχούσε γη καλλιεργήσιμη ανάλογη με την εργατική δύναμη βοδιού μπορεί να είναι πιθανή, αλλά δεν στηρίζεται σε ρητή μαρτυρία των πηγών.

1. Géométries 54 (10ος αι.).
2. Έγγ. Πάτμ. Β′ 50.141 (1073): *Γεώργ(ιος) ὁ Τζιβό(ς), ἔχ(ει) Ἄνναν, υἱὸν Ἰω(άννην), ἀπὸ βοϊδάτ(ου) ἀκτ(ήμων), (νόμισμα) (ἓν) (ἥμισυ)*, αυτόθι 161-162: *(Ὁμοῦ) π(άροικ)οι ζε(υγαρᾶ)τοι δύο, βοϊδᾶτ(οι) α′ καὶ ἀκτίμον(ες) δ′, τελοῦντ(ες), καθὸς ἄνωθε(ν) ἑκάστου ὁ στίχ(ος) διλοί, (νομίσμα)τ(α) θ′ (ἥμισυ), μιλιαρίσια ε′, ζευγαρατ(ίκιον) μιλιαρίσια ε′*, αυτόθι 166. - Πρακτικόν Αθηνών Β[2] 5, 6, 7, 9, 13, 14, 15, 20, 22, 24, 27, 29, 30, 34, 37 (11ος-12ος αι.).
3. AL 48.8 (1086). - A. Ivir. 51.35, 67 και passim (1103), 52.216 και passim (1104). - AL 56.27,49,50 (1104). - ΜΜ 4.182.15 (1249). - N. Oikonomidès, Παράδοσις παροίκων 160.18 (1259): *καὶ τὸν δεῖνα, ἔχει τόδε καὶ τάδε (ζευγάρια ἢ βοϊδάτος ἢ ἀκτήμων ἢ ἄπορος)*. - A. Pant. 9.28-29 (1271): *Κωνσταντῖνος ὁ Μπέκας, ἔχει γύναῖκα Καλήν, παῖδ(ας) δύο Καλὴν καὶ Θεοδ(ώ)ρ(αν), βοϊδάτο(ς) ὑποστατικό(ς), τέλος (ὑπέρ)π(υ)ρα δύο· Δημήτρϊο(ς) ὁ Θεοφάνης, ἔχει γυναῖκα Καλήν, παῖδ(ας) τρεῖς Γεώργ(ιον) Εἰρήν(ην) καὶ Ξένην, βοϊδάτο(ς) ὑποστατικό(ς)*.
4. AL 165.38 (1420).
5. Géométries 54 (10ος αι.): *Οὕτως οὖν ὀφείλεις ἀποτιμᾶσθαι καὶ τὰ οἰκήματα, ὅσα καὶ*

οἷά εἰσι· τοὺς δὲ παροίκους τοὺς ζευγαράτους ἀνὰ νομίσματα κδ΄ χρυσᾶ, τοὺς βοϊδάτους ἀνὰ ιβ΄ καὶ τοὺς ἀκτήμονες ἀνὰ ς΄.

6. Ἔγγρ. Πάτμ. Β΄ 50.311 (1073): *Ὁμοῦ πάροικ(οι) οἱ εὑρεθ(έν)τ(ες) εἴστε τῷ οἰκοπρο(ά)στ(ιον) τ(ῆς) Βάρεο(ς) καὶ τὰ εἰρημ(έν)α πάντα προ(ά)στ(ια) διζευγ(αρᾶ)τ(οι) οὐδ(είς), μονοζευγ(αρᾶ)τ(οι) ιη΄, βο(ι)δ(ᾶ)τ(οι) ς΄, καπνηκ(ά)ρ(ιοι) κε΄, ἔχοντ(ες) ἀργ(ά), ἄλογ(α) καὶ ὄν(ους), τελοῦντ(ες) οἱ μ(ὲν) διζευγα(ρᾶ)τ(οι) καὶ οἱ μονοζευγα(ρᾶ)τ(οι) ὑπὲρ συνονῆς καὶ καπνικοῦ [αὐτῶν;] ἀνὰ (νομίσμα)τ(ος) ἑνό(ς), οἱ δὲ βοϊδᾶτ(οι) ἀν(ὰ) νομίσμ(α)τ(ος) ἡμί(σεος) καὶ οἱ καπνικάριοι οἱ ἔχοντ(ες) ὄν(ους) ἀνὰ (νόμισμα) (ἥμισυ) ὡς ἐξκουσ(ᾶτοι), οἱ δὲ μὴ ἔχοντ(ες) ὄν(ους) ἀνὰ μιλιαρισί(ων) γ΄, παρέχοντ(ες) ἀμφότ(ε)ρ(οι) καὶ ὑπὲρ ἐννομ(ίου) τ(ῶν) ἀργ(ῶν) κτην(ῶν) καὶ ἀλόγ(ων) καὶ ὄν(ων) αὐτ(ῶν) ἕκαστο(ς) ἀκτ(ήμων) ἀνὰ μιλιαρισίου ἑνὸ(ς) καὶ ὑπὲρ τ(ῶν) προβάτ(ων) αὐτ(ῶν) κ(α)τὰ ἑκατ(ὸν) ἕκαστο(ς) ἀκτ(ήμων) (νόμισμα) α΄.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 5. - N. Svoronos, Cadastre 138 κ.ε. - Του ιδίου, Structures 52,55. - E. Granstrem, I. Medvedev et D. Papachryssanthou, Fragment 17. - A. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 98, 201, 207, 219, 221. - N. Oikonomidès, Fiscalité 68, 69, 70.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βοϊδοτόπιν, τό

Ο όρος απαντά στη διαθήκη του Ευσταθίου Βοΐλα (1059) και πιθανώς σημαίνει κατ' αναλογία προς το **ζευγοτόπιν**,↗ έκταση γης η οποία μπορούσε να οργωθεί από ένα βόδι. Βλ. και **βοϊδατικὴ γῆ**.

Ευσταθίου Βοΐλα, Διαθήκη 26.208 κ.ε. (1059): *καὶ ἀρτίως Ἄβασγον ζευγοτόπιν ἕν, τὸν δὲ Λάσκαριν βοϊδοτόπιν ἓν ὁμοίως καὶ τὸν Νικήταν διὰ πρώτης φορᾶς ληγατεύσας καὶ μόνον καταλιμπάνω αὐτὸν βοϊδοτόπιν ἓν καὶ νομίσματα γ΄.*

ΒΙΒΛ.: Sp. Vryonis, Will 271.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βόλιον, τό

Το ζύγι, μέτρο βάρους για το ζύγισμα της μετάξης.

Επαρχικόν βιβλίον 6.4 (911/912): *Ὅσοι δὲ ζύγια ἢ βόλια κέκτηνται μὴ τῇ τοῦ ἐπάρχου ἐσφραγισμένα βούλλῃ, τυπτέσθωσαν καὶ κουρευέσθωσαν.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

βουλευτής, ὁ

Ο όρος είναι η ελληνική απόδοση του λατ. curialis. Απαντά στις πηγές από τον 4ο-6ο αι.[1] Ο βουλευτής ασκούσε οικονομικά καθήκοντα ποικίλης φύσεως στα πλαίσια των αστικών και κρατικών λειτουργιών που αναλάμβανε κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο (**curialis**↗). Στους παπύρους ο βουλευτής φαίνεται υπεύθυνος π.χ. για τον επισιτισμό των πόλεων,[2] την καλή λειτουργία των βαλανείων,[3] την είσπραξη των φόρων,[4] τη λειτουργία του *ὀξέως δρόμου*,[5] τη μισθοτροφοδοσία του στρατού,[6] κ.ά. Η μνεία του όρου βουλευτής στις πηγές μετά τον 6ο αι. αποτελεί αναχρονισμό.

1. Βασ., Επ. 188.29 (4ος αι.): *Οὐ γὰρ δή που τὸ παιδίον εἰς βουλευτὰς συντελέσει ἢ ἐκλέξει τὰς εἰσφορὰς ἢ στρατιώταις χορηγήσει τὸ σιτηρέσιον.*- P. Oxy. 17.2110, 2.3.6 (370 μ.Χ.). - Λιβάν. XLVIII, 15.9 (4ος αι.). - Συνέσ., Βασ. 33.2-3 (4ος-5ος αι.). - Λυδός, Περί εξουσιών 280.20 (5ος-6ος αι.). - CJ I. 3.52, 1 (531): *οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, ἄρτι μὲν εἶναι ταξεώτην ἢ βουλευτὴν καὶ πράττειν τὰ πάντων πικρότατα.*
2. P. Kar. 5.58 (328-31 ή 343-46 μ.Χ.), αυτόθι 11a 202, 208 (323-27 ή 338-42 μ.Χ.).
3. P. Oxy. 1104, 4 (306 μ.Χ.), αυτόθι 892.2 (338 μ.Χ.).
4. P. Oxy. 2232, 2 (316 μ.Χ.).
5. P. Oxy. 900, 4 (322 μ.Χ.).
6. P. Oxy. 1261, 4 (325 μ.Χ.), αυτόθι 1103, 2 (360 μ.Χ.).

ΒΙΒΛ.: A. H. M. Jones, Empire II 374 κ.ε. - Ι. Καραγιαννόπουλος, Κράτος 417 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βουλευτικὸν χωρίον, τό

Βλ. **χωρίον βουλευτικόν.**

βουρδόνων χρυσός, ὁ

Φόρος για τις χερσαίες μεταφορές με ημιόνους. Ο όρος απαντά σε παπύρους.

P. Lips 87.1,8 (4ος αι.). - SB 4523 (4ος αι.): *χρυσοῦ βουρδόνων καὶ τειρώνων.* - P. Oxy. 16.1905 (4ος-5ος αι.).

ΒΙΒΛ.: A. Déléage, Capitation 73, 78-79. - J. Karayannopulos, Finanzwesen 125.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βοῦς, ὁ

Ο βους αποτελούσε περιουσιακό στοιχείο. Κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο η κατοχή βοδιού συνιστούσε βάση φορολογικής διακρίσεως για τους **παροίκους**↗ (**βοϊδάτοι**↗).[1] Ο 11ος αι. αποτελεί μεταβατική περίοδο κατά την οποία παρά τον όρο βουν βλέπουμε τον όρο *βοΐδιον*,[2] η χρήση του οποίου επικρατεί κατά τον 14ο αι.[3]

1. A. Ivir. 11.17 (996). - A. Ivir. 24.15,17 (1020). - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.16). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 1.40 (1073): *βοῶν ἐργατ(ικῶν)*, αυτόθι 2.5 (1079), 3.34 (1079). - A. Ivir. 41.81 (1079). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 5.65 (1087), 6.43 (1088). - L. Petit, Notre-Dame 29.16 (1106): *ἐξκουσσεῖαν βοῶν τε ἀγελαίων τεσσαράκοντα.* - MM 4.403.12 (1271): *ὡς ἂν διὰ τοῦ τιμήματος τούτου ἐξωνήσωμαι βοῦν ἀροτῆρα χαματηρὸν καὶ ἐργάζωμαι*, αυτόθι 408.24 (1272): *καὶ διὰ τοῦ τιμήματος τούτου ἐξωνήσασθαι βοῦν ἀροτῆρα καὶ ἐργάζεσθαι τὴν βότειραν γῆν.* - A. Zogr. 14.13 (1299).
2. Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 50.151-153 (1073). - A. Ivir. 47.33,34,38,42 (1098).
3. A. Ivir. 70.17 (1301). - A. Chil. I 30.37 (1314). - A. Xén. 12.13 (1318), αυτόθι 25.7 (1338).

ΒΙΒΛ.: P. Charanis, Properties 102 σημ. 159.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βουτζιατικόν, τό

Από το *βουτσίν* (βαρέλι). Φόρος κρασιού.

ΜΜ 2.379.16 (1400): *δοῦναι τὸ βουτζιατικὸν τῶν ἀμπελίων αὐτῶν*, αυτόθι 431.8 (1400).

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 156.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

βουτζιατολόγος, ὁ

Υπάλληλος επιφορτισμένος με την είσπραξη του **βουτζιατικοῦ**.↗

ΜΜ 2.379.30(1400).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

Γ

γαμήλιον συμβόλαιον, τό

Βλ. **συμβόλαιον**.

γαμήλιον σύμφωνον, τό

Βλ. **σύμφωνον**.

γαμήλιον συνάλλαγμα, τό

Βλ. **συνάλλαγμα**.

γαμπέλα, ἡ

Δασμός. Ο όρος απαντά σε έγγραφο παραχώρησης προνομίων από τον Αντώνιο Acciaiolis στους Φλωρεντινούς εμπόρους. Σε μεταγενέστερο έγγραφο [MM 3.319.3 (1482)]: *γαπέλαις*.

MM 3.252.17 (1422): *ὅσον καιρὸν θέλουν, νὰ στέκουν ἐλεύθεροι καὶ ἀνεμπόδιστοι οἱ πρ[αγματευταὶ] αὐτῶν, τὰ πλευτικὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν θέλουν νὰ ἀπέρχωνται ... ἢ καταρτικὸν ἢ βάθος θαλάσσης ἢ κἀνέναν πλήρωναν καὶ συνήθιον τοῦ αἰγιαλοῦ, ἥμισυ ... τὰ συνηθισμένα κουμέρκια καὶ γαμπέλας τῆς ξηρᾶς κατὰ τὰ ... συνήθια τῆς ἡμετέρας διακρατήσεως ἐκληρῆς ταῦτα καὶ μόνον.*

ΒΙΒΛ.: E. A. Zachariadou, Trade 134-135.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γείμορον, τό

Βλ. **γεώμορον**.

γειτονοῦντες, οἱ

Οι φορολογούμενοι γειτονικών κτημάτων, που ανήκαν στην ίδια οικονομική περιφέρεια και επωμίζονταν τα φορολογικά βάρη των κτημάτων των γειτόνων τους σε περίπτωση που αυτά χαρακτηρίζονταν ως **ολόπτωτα**↗ (*ολόπτωτον χωρίον, ἀγρίδιον, προάστειον*).

Tract. 119.16 (11ος- 12ος αι.): *Διαφέρουσι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα τὰ ὁλόπτωτα καὶ τὰ ἀποκεκινημένα, διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀφορᾶν τὸ μὲν βάρος τῶν ὁλοπτώτων στίχων πρὸς τὴν ὁμάδα τοῦ χωρίου καὶ τὸ βάρος τῶν ὁλοπτώτων χωρίων καὶ ἀγριδίων καὶ προαστείων καὶ τόπων πρὸς τοὺς γειτονοῦντας, τὸ δὲ τῶν ἀποκεκινημένων στίχων πρὸς αὐτοὺς τοὺς τῶν στίχων τελεστάς.*

ΒΙΒΛ.: N. Svoronos, Cadastre 122 σημ. 3. - P. Lemerle, Agrarian History 53-54, 102.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γενικὴ τράπεζα, ἡ

Βλ. τράπεζα.

γενικόν (λογοθέσιον), τό

Ο όρος σήμαινε την κατεξοχήν οικονομική υπηρεσία (και τον χώρο όπου αυτή στεγαζόταν) η οποία φρόντιζε για τη συγκέντρωση του φόρου, την ενημέρωση, συμπλήρωση και ανανέωση των κτηματολογίων και τον καθορισμό των δασμών. Κατά τον E. Stein (Studien 148-150) αποτέλεσε εξέλιξη της **γενικῆς τραπέζης.**↗ Επικεφαλής του γενικού (λογοθεσίου) ήταν ο **λογοθέτης τοῦ γενικοῦ.**↗

Τακτ. Usp. 51.1 (842/3): *ὁ πατρίκιος καὶ γενικὸς λογοθέτης*, αυτόθι 59.20: *οἱ χαρτουλάριοι τοῦ γενικοῦ*. - Φιλόθ., Κλητ. 101.34 (899): *τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ*. - Τακτ. Ben. 249.7 (934-944): *ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ*. - Συν. Θεοφ. 260.15 (10ος αι.): *καὶ ὅταν ἔτυχε τῶν στρατειῶν σχολάζων* (ενν. Βασίλειος Α΄) *καὶ τοῦ χρηματίζειν ταῖς ἁπανταχόθεν πρεσβείαις, αὐτὸς τῶν βασιλείων ὑποκατιὼν καὶ εἰς τὸ διὰ τοὺς πανταχόθεν εἰς αὐτὸ συντρέχοντας, ὡς ἔοικεν, λεγόμενον Γενικὸν καθεζόμενος τοὺς ὑπὸ τῶν εἰσπραττόντων τοὺς δημοσίους φόρους πολλάκις, οἷα συμβαίνει, διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ἀδικουμένους καὶ ὥσπερ εἰς κοινὸν πρυτανεῖον εἰς τὸ τοιοῦτον διαιτητήριον καταφεύγοντας καὶ τὰς οἰκείας ἐγκλήσεις προβαλλομένους μετὰ πόνου πολλοῦ καὶ συχνῆς ἐπιμελείας ἐξήταζεν*, αυτόθι 346.11: *Ἐπεὶ δὲ εἰώθασι πολλάκις οἱ καθεστηκότες ... ὑποτιθέναι τὰ πρὸς αὔξησιν τῶν εἰσφορῶν καὶ τὸν τῶν προσόδων συντελοῦντα πλεονασμόν, ὑπέμνησέ ποτε... ὁ τὴν τοῦ γενικοῦ τὸ τηνικαῦτα διέπων ἀρχὴν ἀποσταλῆναι εἰς τὰ θέματα τοὺς λεγομένους ἐπόπτας ... καὶ ἐξισωτάς*. - Πείρα 61.ς΄ (11ος αι.) (= JGR 4.233. 31): *ἐῤῥίπτει κατὰ τοῦ πρωτοσπαθαρίου λέοντος καὶ πρωτονοταρίου τοῦ γενικοῦ*. - Σκυλ. 133.55 (11ος αι.). - Α. Ivir. 38.3-5 (1065): *λ]αμβάνειν μὲν τοὺς μοναχοὺς τ(ῆς) ῥηθείσης μον(ῆς) τῶν Ἰβήρων τὰ ἑξήκοντ[α νομ]ίσματα ἀπὸ τοῦ σεκρέτ(ου) τοῦ Φύλακος, τὰ μὲν τριάκοντ(α) ἱστάμενα, τὰ δὲ ἕτερα τριάκοντ(α) τεταρτ(η)ρ(ά), κατατιθέναι δὲ ταῦτα εἰς τὸ σέκρετ(ον) τοῦ γενι(κοῦ) λογοθεσίου, προσεπιτιθέναι δὲ τούτοις εἴ γε καὶ ἕτερα νομίσματα ὀφειλόμενα τῷ δημοσίῳ τυγχάνουσι, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ἕνεκεν ἀπαιτήσεως τῷ σεκρέτ(ῳ) τοῦ γ[εν]ι(κοῦ) ὀφειλομένης ἢ σκυλμόν τινα καὶ κάκωσιν ὑπομένειν*. - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 46 Β.13 (1087), 49 Γ.309 (1088). - Α. Ivir. 48.22 (1098-1103). - Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 9 Β.37, Γ.26 (1186), αυτόθι 11.55 (1197). - MM 4. 264.19 (13ος αι.): *τοῦ Θεοῦ δὲ εὐδοκοῦντος μᾶλλον καὶ συνεργοῦντος ἀνήρ τις, αὐτόχθων ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ, ὃς ἐπικέκληται Κάππαρις Γεώργιος*. - Α. Kutl. 34.111 (1375).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 19 κ.ε. - R. Guilland, Logothètes 19-20. - V. Laurent, Corpus 129 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γενικός, ὁ

Βλ. **λογοθέτης τοῦ γενικοῦ.**

γενικὸς λογοθέτης, ὁ

Βλ. **λογοθέτης τοῦ γενικοῦ.**

γεννήματα, τά

Ο όρος απαντά καθ' όλη τη βυζαντινή περίοδο και σήμαινε τα αγροτικά προϊόντα, ειδικά τα παρεχόμενα από τη σπορά, τα δημητριακά. Η παροχή γεννημάτων αποτελούσε φορολογία σε είδος για τους αγροτικούς πληθυσμούς. Βλ. και **δεκατία, συνδοσία.**

P. Lips 95.5 (4ος αι.): *λόγος σίτου τε καὶ ἄλλων γεννημάτων*. - U. Wilcken, Ostraca I. 214, 723. - Πασχ. Χρον. 717.16 (7ος αι.). - Θεοφ. 384.13 (9ος αι.). - AL 33.117 (1060). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 1.51 (1073): *ἐξκουσσευθήσονται γὰρ τὰ δειλωθ(έν)τ(α) προάστ(ια) καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πρό(σ)καθήμ(εν)οι πάροικοι ἀπό τε συνωνεῖς καπνικοῦ ...., ἐκβολῆς γεννημ(ά)τ(ων) ἐξ' ἀγορασίας γεγενημ(ένων)*. - Ατταλ., Διάτ. 1453, 1443, 1662, 1668 (1077): *Ἐξκουσσευθήσονται δὲ καὶ ἀπὸ ... ... παροχῆς γενημάτων ἐξ' ἀγορᾶς γεγενημένης ἢ ἄλλης αἰτίας, ... ἐκβολῆς γενημάτων*. - AL 55.46 (1102). - A. Esph. 23.31 (1347): *ἔτι τὲ διορίζεται ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ αὐτῆς .... ὡς ἂν διατηρεῖται τὸ τοιοῦτον μετόχιον .... ἀνώτερον καὶ ἀκαταζήτητον πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρεί(ας) καὶ συζητήσε(ως), ἤγουν ... συνδοσί(ας) γενημ(ά)τ(ων)*. - A. Xér. 28.25, 28 (1407). - A. Esph. 31.12 (1409). - A. Doch. 53.22 (1409): *καὶ παρέχειν αὐτοῖς καθ' ἕκαστον χρόνον τὰς συνήθεις καὶ ἀποτεταγμένας ἀγκαρίας, ἔνθα ἂν δηλονότι προσταχθῶσι παρ' αὐτῶν, ὡσαύτως τὴν τε δεκατίαν τῶν γενημάτ(ων) τῶν ζευγαρί(ων) αὐτῶν*.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεννηματικὴ κατασπορά, ἡ

Εισόδημα σε είδος προερχόμενο από τη σπορά.

Βλ. και **κατασπορά.**

AL 155.24 (1404): *ἔτι τὲ κατέχειν αὐτὸ ἐλεύθερον τελείως ἀπο τ(οῦ) δεκάτου τῆς γεννηματικῆς κατασπορᾶς αὐτῶν πάσης, ὅπερ δὴ καὶ μάλιστα εὐσεβεί(ας) ... ἀπεχαρίσατο αὐτοῖς*, 30,39, αυτόθι 159.32-33, 46 (1407). - A. Xér. 28.24-25, 36, 37 (1407).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεννηματικός, -ή, -όν

Ο όρος δηλώνει τα προϊόντα της αγροτικής παραγωγής, τα **γεννήματα.**↗ Η γεννηματική **δόσις**↗ ή **εἴσοδος**↗ αναφέρεται στην σε είδος καταβολή ή στο σε είδος εισόδημα.

Έγγρ. Πάτμ. Α' 22.3 (1176): *ἐπεὶ δὲ διά τινα συμπεσόντα ἐπὶ τ(αῖς) κ(α)τὰ τ(ὴν) νῆσ(ον) Κρή(την) ἐπισκέψεσ(ιν), ἐξ ὧν γεννημ(α)τ(ι)κ(αὶ) δόσ[εις οὐ γίγνονται, δυσ]χερ(ὲς) τοῖς τοιούτ(οις) ἦν (μον)αχ(οῖς) τὸ τ(ὸν) ἐκεῖθ(εν) αὐτοῖς τυπωθ(έν)τα, καθ(ὼς) εἴρητ(αι), σῖτ(ον) ἀναλαμβάνεσθαι*, αυτόθι 21.5 (1196): *ἐτυπώθ(η)σ(αν) (δὲ) ἡμ(ῖν) ἀντ' αὐτ(ῶν) λίτρ(αι) (τρι)κέ(φαλ)οι δύο· καὶ οὐκ ἔχομ(εν) ἀλλαχόθ(εν) τ(ὴν) οἱανοῦν ἢ νομισμ(α)τ(ικὴν) ἢ γεννημ(α)τ(ικὴν) εἴσοδ(ον)*. - A. Zogr. 14.15 (1299): *κινητῶν δὲ ἤγουν ζευγαρίου βοῶν ἐργατικῶν ... γεννηματικοῦ ὀλίγου, ... καὶ οἰκοσκεύων παντοίων καὶ μεθ' ὧν ὁ θεῖος ναός, ... κέκτηται*. - MM 5.167.21 (1317): *ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι ... παρὰ τῶν ἐκεῖσε τὰ δημόσια διενεργούντων, ἐφ' αἷς δ' ἂν ποιῶσι πραγματείαις, ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας μου γεννηματικαῖς τε καὶ λοιπαῖς*.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεουχικός, -ή, -όν

Ο ανήκων ή ο αναφερόμενος στον γεοῦχο ή στην ιδιοκτησία του **γεούχου**.↗

P. Oxy. 92.2 (4ος αι.): *ὑπηρεσία τῆς γεουχικῆς οἰκίας*, 1735.27 (4ος αι.), αυτόθι 1896.16 (6ος αι.): *εἰς λόγον τῆς γεουχικῆς αὐτῆς ῥύσεως τῶν γεουχικῶν ἀμπέλων*, αυτόθι 1913.65 (6ος αι.): *εἰς τὸ γεουχικ(ὸν) ἐλαιουργῖον τοῦ κτήμ(ατος)*, αυτόθι 1859.3 (6ος-7ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γεοῦχος, ὁ, ἡ

Στη βυζαντινή Αίγυπτο ο όρος σήμαινε τον ιδιοκτήτη μεγάλων κτημάτων τα οποία έφθαναν να περιλαμβάνουν μερικές φορές χωριά και μοναστήρια.

P. Lond. V 1656. - P. Grenf. I 54 (βυζ.). - P. Oxy. 1223.5 (4ος αι.): *Θαυμάζω εἴπερ ὁ ἀποστελλόμενος πρὸς σὲ τὸ πλοῖον τὸ τοῦ γεούχου καταλαμβάνει παρὰ σοι*, αυτόθι 1653.3 (4ος αι.): *[ιδ (ἔτους) Μεχείρ ιβ [λόγ(ος ?] ἀσήμου παραδοθ(έντος) [ὑπὸ τ]ῆς γεούχου ἀποφερομ(ένου) εἰς λόγον τῆς γενομ(ένης) ἐπιβολῆς ἀσήμου ἐπιμερισθ(είσης) πρ(ὸς) φορολογ(ίαν) σί(του) δημ(οσίῳ) μέτρ(ῳ) ὡς τῶν (ἀρταβῶν) ρ ἐξ ο(ὐ)γ(κίας) α*, αυτόθι 913.12,18 (5ος αι.): *[βουλόμεθ]α μισθώσασθαι ἐξ ἀλληλεγγύης ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος [ἔτους ἕως] σπορᾶς τῆς τρισκαιδεκάτης ἰνδικτίονος ἀπὸ τῶν [ὑπαρχόντω]ν σοι ἐν πεδίῳ τῆς ἡμετέρας κώμης ἐδάφους [σιτικοῦ ἀρ]ούρας ἐννέα ἢ ὅσας ἐὰν ὦσιν, ἐπὶ τῷ ἡμᾶς ταύτας [σπεῖραι οἷς] αἱρώμεθα γενήμασιν ἐφ' ἡμισίας πάντων τῶν [περιγιγνομ]ένων καρπῶ[ν] ἐφ' ᾧτε ἡμᾶς παρασχεῖν σοὶ τῇ γεούχῳ [τὸ ἥμισυ μέρ]ος ἀντὶ φόρου τῶν περιγιγνομένων καρπῶν μ[ετὰ καλῆ]ς πίσ[τ]εως, ἡμᾶς δὲ τοὺς μεμισθωμένους ἀνθ' ὧν ποιούμ[εθα] καμάτων τῆς γεωργίας καὶ ἀντὶ τῶν καταβαλλομένων παρ' ἡμῶ[ν σ]περμάτων τῇ γῇ ἔχειν τὸ ἄλλο ἥμισυ μέρος ἀνυπερθέτως, τῶν τῆς γῆς δημοσίων ὄντων πρὸς σὲ τὴν γεοῦχ[ον]*. - P. Princ. 104.2 (5ος αι.): *δεσπότῃ μου καὶ πάτρωνι γαιούχου (sic)*. - PSI 843.1 (5ος-6ος αι.): *τῷ δεσπότῃ μου γεούχῳ Ευδαίμωνι.*

ΒΙΒΛ.: U. Wilcken, Grundzüge 317. - G. Rouillard, Vie 16-19. - J. Gascou, Domaines 4 κ.ε.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γεουχῶν, ὁ

Βλ. **γεοῦχος**

P. Oxy. 1747.58 (3ος-4ος αι.). - SB 9527.5 (4ος-5ος αι.), 9561.9. - P. Oxy. 2239.5 (6ος αι.), 2243.86.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γέφυρα, ἡ

Η κατασκευή ή συντήρηση γεφυρών συμπεριλαμβανόταν στην αναγκαστική παροχή προσωπικής υπηρεσίας του αγροτικού πληθυσμού προς το κράτος (**ἀγγαρεία**↗).

Τιβερίου, Περί των θείων οίκων, 241.136 (6ος αι.). - Λέων ΣΤ', Τακτικά στ.1032 C (10ος αι.): *Ἀγγαρείας ἁπάσης ἰδιωτικῆς καὶ ἀδικίας ἐλεύθερον φύλαττε τὸν ὑπὸ σὲ τεταγμένον λαόν, ... Ἐὰν δέῃ καστροκτισία γένηται, ἢ καραβοποιία, ἢ γεφύρας*

ἀνάκτισις, ... διὰ μισθοῦ ταῦτα ἐργάζεσθαι. - Βασιλ. 5.1.4 (9ος αι.). (= CJ 1.2.5). - Βασιλ. 5.3.6 (9ος αι.) (= NJ 131, c.5). - Σύν. Βασ. Λ.II, 32 (10ος αι.) (= JGR 5.409.33).

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Crise 68. - Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Αγγαρεία 32. - N. Oikonomidès, Fiscalité 257.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεφύρωσις, ἡ

Μορφή **ἀγγαρείας.**↗ Ο όρος απαντά σε έγγραφα απαλλαγών του 11ου αι. Βλ. **γέφυρα.**

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.13). - MM 5.137.19 (1074), 143.32 (1079). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 1.56 (1079). - AL 38.38 (1079), 48.36 (1086). - Ἔγγρ. Πάτμ. Α' 6.48 (1088): *ἐξκουσσευθ(ήσε)τ(αι) μέντοι ἥ τε ῥηθεῖσα ἅπα(σα) νῆσο(ς)καὶ αὐτὴ ἡ μο(νὴ) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτ(ὴν) πάντ(ων) ἀπό τ(ε) μιτ(ά)τ(ου) ἀρχ(όν)τ(ων) ταγματ(ικῶν) καὶ θεματ(ικῶν) ... καστροκτισί(ας), ὁδοστρω(σίας), γεφυρώ(σεως), παροικιατ(ικοῦ).*

ΒΙΒΛ.: Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Αγγαρεία 32. - A. Harvey, Οικονομική ανάπτυξη 183.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωδαισία, ἡ

Το σύνολο των γνώσεων και πρακτικής βάσει των οποίων οι Βυζαντινοί έκαναν τη λεπτομερή καταμέτρηση της γης για λόγους φορολογικούς. Οι όροι **γεωδαισία** και **γεωμετρία**↗ χρησιμοποιούνταν αδιακρίτως.

Géométries 205.1 (11ος αι.): *Γεωδαισία ἐστὶν ἐπιστήμη τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σώμασι μεγεθῶν καὶ σχημάτων διαιρετικὴ καὶ συνθετική· ἐτυμολογεῖται δὲ ἀπὸ τοῦ δαίω, τὸ μερίζω, τῆς γὰρ γῆς ἐστι μερισμός,* αυτόθι 206, 218, 219. - AL 58.25 (1109): *λογοθέτ(ης) τῶν σεκρέτων κῦ(ρ) Μιχαὴλ τὴν [τ]ῆς ὅλης Θεσσαλον(ίκης) γεωδησίαν ἡμετέρῳ ποιησάμενο(ς) ὁρισμῷ, καὶ αὐτὰ τὰ τ(ῆς) μο(νῆς)[ἀ]νεμετρήσατο κτήματ(α).* - A. Pant. 17.14 (1407).

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 244. - J. Lefort, Géométries 11 σημ. 1, 29.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωμέτρης, ὁ

Υπάλληλος επιφορτισμένος με τη μέτρηση των γαιών για φορολογικούς σκοπούς. Σε μοναστηριακά έγγραφα εμφανίζεται να ασκεί τα καθήκοντά του κάτω από τις διαταγές των **ἀπογραφέων.**↗

P. Preis 8.5 (4ος αι.): *Σωστράτῳ Αἰλιανῷ στρατηγῷ ἤ τοι ἐξάκτορι Ἑρμοπολείτου/ παρὰ Αὐρηλίων Πολαῦτος Παήσιος ἀπὸ κώμης Θύνεως δη|μοσίου γεωμέτρου καὶ Εὐδαίμονος γνωστῆρος κώμης Σιναλπή. Ἐπισταλέντες ὑπὸ σου ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων σοι βιβλί|ων ὑπὸ Αὐρηλίου Ἀδελφίου γυμνασιάρχου βουλευτοῦ Ἑρμοῦ πόλεως ἀναμέτρησιν ποιήσασθαι γῆς περὶ τὴν/ αὐτὴν Σιναπὴ γενόμενα ἐκεῖσε ἅμα Εὐδαίμονι ὁριοδίκτῃ τῶν τόπων ἐκείνων καὶ τὴν ἀναμέτρησιν ποιη|σάμενοι δηλοῦμεν κατειληφέναι ἐν κλήρῳ Ἀγαθοκλέους.* - SB 5174, 19 (6ος αι.). - Επιτομή 16.λε' (10ος αι.) (= JGR 4.376.30). -

Géométries 130.5 (11ος αι.): *Νῦν δὲ πρόκειται εἰπεῖν περὶ μέτρου ἀμπελοφύτου γῆς, καὶ πῶς ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τῷ μεσασμῷ τοῦ πολυπλασιασμοῦ ὡς δεδήλωται οἱ γεωμέτραι μοδίζουσιν, ἐνταῦθα δὲ ταῖς ἀπὸ τοῦ πολυπλασιασμοῦ ἁπλῶς ὀργιαῖς σ', καὶ περὶ τῆς λεγομένης χιλιάδος*, 275, 285. - A. Xér. 19.28 (1319). - A. Chil. 88.18 (1323): *ὁ ὁσιώτατος ... κῦρ Καλλίνικος τῆς σεβασμίας μονῆς ... ..., ὃς δὴ καὶ ἀποστείλας τὸν ἑαυτοῦ γεωμέτρην ἐξίσασε τούτους καὶ ἐρρύσατο τῆς τοιαύτης δυναστείας*. - MM 2.349.2 (1397). - A. Dion 20.11 (1421).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωμετρία, ἡ

Βλ. **γεωδαισία.**

Géométries 105.24 (11ος αι.). - L. Petit, Notre-Dame 39.13 (1152): *ἄδηλον δὲ ἦν τοῦ μοδισμοῦ τοῦ παραδοθησομένου ἑκάστῳ αὐτῶν ⟨τὸ ποσὸν⟩ διὰ τὸ ἀνάχυσιν τῆς γῆς εἶναι ἐν τοῖς βουλγαρικοῖς θέμασι καὶ μὴ γεωμετρίαν προβαίνειν, ῥίζαν καὶ ἀφορμὴν ἐχρησάμεθα τήν τε προβραβευθεῖσαν τῇ μονῇ βασιλικὴν πρόσταξιν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς γῆς τῶν πεντακοσίων μοδίων*. - A. Chil. I 21.18 (1300 περίπου): *Ὁ παρὼν περιορισμὸς παρεκβλ[η]θεὶς ἐκ τῶν καταστίχων τῆς γεωμε[τ]ρί(ας) ὑπεγρά(φ)η (καὶ) παρ' ἐμοῦ.*

ΒΙΒΛ.: J. Lefort, Géométries 27.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωμετρικῶς

A. Dion. 21.13 (1425): *μέχρ(ι) καὶ τῆς σχισμῆς τῆς ὁροστατιθήσις ἀρτί(ως) γεωμετρικῶς καὶ οὔσης μοδίων τ'*, αυτόθι 25.90 (1430).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωμετρῶ

Géométries 225.8, 236.1 (11ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεώμορον, τό

Το μέρος της συγκομιδής που έδινε ο καλλιεργητής στον ιδιοκτήτη του κτήματος.

A. Ivir. 10.21 (996): *εἰς δὲ τὸν [τό]π(ον) ἐν ᾧ καθεζόμεθ(α) οὔτε γονικὴν ἔχομεν οἱανδήποτ(ε) ἀνακοίνωσιν ἐκ τῶν χωρίων ἡμ(ῶν), οὔτε τέλη καταβαλλόμεθ(α), ἀλλὰ συμφωνήσαντες μετὰ τῶν μοναχῶν ἐργάζεσθαι καὶ νέμ[ε]σθ(αι) τοὺς τόπους τῆς μον(ῆς) καὶ παρέχειν πρὸ(ς) τὴν μο(νὴν) τὰ γειόμορα (καὶ) τὰ νόμιστρα κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς παρακολουθήσαντ(α) τύπ(ον)*. - MM 4.352.9 (1266): *ἔσται τὰ δεδωρημένα τῇ τοιαύτῃ μονῇ ὑπέρτερα παντάπασι καὶ ἀμέθεκτα ἀπό τε ἀγγαρείας, παραγγαρείας, ... δόσεως ἐξωτύπων, δόσεως γειμόρου, δόσεως μελισσονομίου*. - Ν.Α. Βέης, Γράμματα 39.20 (14ος αι.): *εἰ μὴ καὶ μόνον τοῦτο ἐκτελεῖν ἡ παροῦσα τοιαύτη ἁγία μονὴ χάριν γαιωμόρου καὶ ἀμπελοπάκτου λύτρας καὶ μόνας κηρὸν τέσσαρας*. - Σπ. Λάμπρος, Αναφοραί 261.30 (1426): *ἤδη μόλις τῆς μονῆς ἐξελθὼν ἧς ᾤκει καὶ καθ' ὃν αὐτὸν χῶρον περιέμενον ἐλθών, ὡς ἡ φροντὶς τοῦ μοναστηρίου καὶ τὰ γεώμορα καὶ τἆλλα ὅσα δὴ καὶ προεβάλλετο οὐκ ἐῶσιν αὐτὸν ἐλθεῖν ἔλεγε.*

ΒΙΒΛ.: D. Zakythinos, Despotat II 226 σημ. 1. - Του ιδίου, Crise 65. - D. Jacoby, Féodalité 247-248 σημ. 1.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωπόνος, ὁ

Βλ. **γηπόνος.**

γεωπώλης, ὁ

Ο όρος απαντά σε λόγο του πατριάρχη Αντιοχείας Ιωάννου Οξίτου (1089-1100) προς τον αυτοκράτορα Αλέξιο Α΄ Κομνηνό. Είναι πλάσμα του συγγραφέα. Πιθανότατα εννοείται ο οικονομικός υπάλληλος που έχοντας σχέση με τη διανομή, καταμέτρηση κ.λπ. της γης, κάνει κατάχρηση της δικαιοδοσίας του.

Ιω. Αντιοχ., Λόγος εις Αλέξιον Κομνηνόν 31.10 (11ος αι.): *Τίς ἂν διηγεῖτο νήσους καὶ ἠπείρους χρυσολογουμένας καὶ τὰ καινὰ τῶν δασμῶν τε καὶ δασμολόγων καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα, τοὺς τριττωτάς, τοὺς δεκατιστάς, τοὺς ἀμφὶ τὰς διανομάς, τοὺς γεωπώλας, τοὺς τούτων αὖθις λογιστάς, τοὺς βασιλικοὺς καπήλους τοῦ σίτου καὶ τῶν ἄλλων τῆς γῆς γεννημάτων, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις τοὺς καλαμωμένους πράκτορας, τοὺς ἐξονυχίζοντας φορολόγους, τοὺς τὰ δημίων πίνοντας ἄρχοντας, τοὺς ληστεύοντας δικαστὰς γῆς πανταχοῦ καὶ θαλάττης, τἄλλα, ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον συγχεῖταί μοι ἡ ψυχὴ ἀναπεμπάζοντι ἕκαστα.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεώργιον, τό

Χωράφι, τμήμα καλλιεργούμενης γης.[1] Τα γεωργικά προϊόντα.[2]

1. P. Masp. 67.106 (539): *ὁμολογοῦμεν ἐξ ἀλληλεγγύης μισθώσασθαι παρ᾽ ὑμῶν πρὸς μόνον τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν καρπῶν σὺν Θεῷ μελλούσης τετάρτης ἰνδικτιῶνος τ[ὸ] στρεφόμενον ἐν τῷ ἀπόρῳ γε[ώρ]γιον.*
2. Ατταλ., Ιστορία 202.15 (11ος αι.): *ἀλλ᾽ εἰσερχόμενα τὰ γεώργια ἐν τῇ τοῦ φούνδακος εἱρκτῇ σιτώνας εἶχον ἐνοίκους τοῦ φούνδακος καὶ σιτοκαπήλους πολλούς, καὶ οὗτοι προαρπάζοντες τὸν σῖτον ἐξωνοῦντο καὶ ἀπετίθουν, καὶ διηγωνίζοντο κερδαίνειν ἐπὶ τῷ νομίσματι νομίματα τρία*, αυτόθι 203.11.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γεωργός, ὁ

Ο καλλιεργητής, ο αγρότης, αυτός που δουλεύει τη γη. Υπό το γενικό όνομα γεωργοί απαντούν κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο ως εξαρτημένη εργατική δύναμη, γεωργοί **μισθωταί**,↗[1] ή **κολωνοί**↗[2] (*coloni liberi*), οι οποίοι καλλιεργούσαν ξένη γη έναντι μισθώματος (βλ. και **ἐμφυτευταί**↗) και γεωργοί **ἐναπόγραφοι**,↗[3] προσδεμένοι στη γη. Στους παπύρους απαντούν και γεωργοί **μίσθιοι**↗[4] που πιθανώς ήταν ελεύθεροι αγρότες. Στο Κτηματολόγιον της Αφροδιτούς αναφέρονται συχνά γεωργοί, οι οποίοι φαίνεται πως ήταν ιδιοκτήτες γης.[5]

Ήδη από τον 6ο αι. και εξής ο γενικός όρος γεωργός αρχίζει να καλύπτεται από τον όρο **πάροικος**↗ υπό τον οποίο εννοούνται ποικίλες κατηγορίες γεωργών είτε ελευθέρων είτε προσδεδεμένων στη γη. Εξακολουθεί όμως να υφίσταται ο

όρος γεωργός στους γεωργικούς νόμους (7ος-8ος αι.), όπου οι ελεύθεροι γεωργοί απαντούν ως **μορτῖται**↗ και **ἡμισειασταί**↗ ή **ἄποροι**↗ γεωργοί και γεωργοί *ἀπορήσαντες*,[6] και στα νομικά κείμενα του 9ου-10ου αι. όπου απαντούν γεωργοί **ἐλεύθεροι**,↗[7] **ἐναπόγραφοι**,↗[8] *βασιλικοί*.↗[9]

Από τον 10ο αι. γενικεύεται η χρήση του όρου **πάροικοι**↗ και κατά την ύστερη βυζαντινή περίοδο εμφανίζονται και νέες μορφές αγροτικής οικονομίας (**ξένος**,↗ **ἐλεύθερος καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπίγνωστος**).

1. P. Masp. 67093 (6ος αι.).
2. CJ 11.48.3 (365), 11.48.13 (400), 1153.1 (371), κ.ά. Βλ. και CT 10.12.2 κ.λπ.
3. P. Oxy.1982 (497), αυτόθι 1899 (476), 1998, 1980, 1981 (5ος αι.).
4. P. Masp. 67093, 67095 (6ος αι.). - P. Flor. 93 (6ος αι.).
5. Κτηματολόγιον Αφροδιτούς 120, 141 (6ος αι.) κ.π.ά.
6. Νομ. Γεωργ. ια', ιβ', ιδ', ιη' (7ος-8ος αι.).
7. Σύν. Βασ. Τ.IX, 1 (10ος αι.) (= JGR 5.526).
8. Σύν. Βασ. Γ.VI, 3 (10ος αι.) (= JGR 5.15, passim).
9. Βασιλ. 6.23.3 (9ος αι.).

ΒΙΒΛ.: P. Lemerle, Agrarian History 6 κ.ε., passim. - P. Canivet, Catégories 212 κ.ε. - H. Köpstein, Agrarverhältnisse 29 κ.ε. - S. Maslev, Struktur 14 κ.ε. - J. Gascou, Domaines 20. - Π. Ι. Ζέπος, Καλλιεργηταί 26 κ.ε. - Ι. Καραγιαννόπουλος, Παρατηρήσεις 9 κ.ε. - J. Gascou - L. McCoull, Cad. Aphr. 111-112.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γῆ, ἡ

Με τη σημασία του γεωργούμενου εδάφους, του αγρού, του χωραφιού, η γη αποτελεί βασικό παράγοντα της οικονομίας του Βυζαντίου.

Ανάλογα με την ποιότητα και το είδος της γης καθοριζόταν η αξία της και η επιβολή του ανάλογου φόρου. Έτσι στις πηγές το καλλιεργήσιμο έδαφος χαρακτηρίζεται ως *ἀρόσιμος, βουνώδης, νομαδιαία, λιβαδιαία, χερσαία, ὕπεργος, ἀμπελόφυτος, ἀμμώδης, ἀλσώδης, ὑπόποτος*, κ.ά.

Τα καλλιεργήσιμα εδάφη για φορολογικούς σκοπούς χωρίζονταν σε διάφορες κατηγορίες: *γῆ ἀπὸ ἀπόρων ὀνομάτων* (*ἐν τῷ ἀπόρῳ*),[1] πιθανότατα γη που έχει εγκαταλειφθεί από τους καλλιεργητές της (**ἄπορον τῆς κώμης**↗)· γη **ἀνακεκοινωμένη**,↗[2] γη κατεχομένη εξ αδιαιρέτου από περισσότερους του ενός ιδιοκτήτες· γη *δημοσιακή*,[3] η κρατική γη (**δημοσιακός**↗)· γη *ἐλευθέρα*,[4] απαλλαγμένη από φορολογικές ή άλλες υποχρεώσεις (**ἐλεύθερος**↗)· γη *ἐξαλειμματική*,[5] γη που έχει εγκαταλειφθεί από τους κατόχους της (**ἐξάλειμμα**,↗ **ἐξαλειμματικός**↗)· γη *ἰδιοπεριόριστος*,[6] γη η οποία έχει οροθετηθεί από τους οικονομικούς υπαλλήλους (**περιορισμός**,↗ και **ἰδιοπεριόριστος**↗)· γη *κλασματική*,[7] γη η οποία περιέρχεται στο κράτος λόγω εξαφάνισης των φορολογουμένων κατόχων της. Η γη αυτή μπορούσε να δοθεί ως δωρεά ή σε παροίκους για καλλιέργεια (**κλάσμα**,↗ **κλασματικός**↗)· γη *περισσή*,[8] μικρά κομμάτια γης που περίσσευαν από τις ευθυγραμμίσεις των εδαφών κατά την καταμέτρησή τους. Πρόκειται για τα παλαιά

subcesiva,↗ τα οποία παρέμεναν στη διάθεση του κράτους· γη *στασική*,[9] γη που αποτελεί μέρος μιας στάσεως (δηλ. του νοικοκυριού, του συνόλου της περιουσίας ενός χωρικού) (**στάσις**↗)· γη *υπόμορτος*,[11] ενοικιασμένη γη για την οποία καταβάλλεται **μορτή**·↗ γη *υποτεταγμένη*,[12] γη η οποία συμπεριλαμβάνεται μέσα σε μια **υποταγή**↗ (φορολογική περιφέρεια).

1. P. Princ. Roll XIV (323-324). - P. Gen. 66-67 (382), 69-70 (386). - P. Oxy. 1746 (6ος αι.).
2. A. Xén. 15.23 (1321).
3. Έγγρ. Πάτμ. Α' 19.18 (1145). - MM 4.149.26 (1234), αυτόθι 5.110.16 (1343). - A.Phil. (N.) 7.20 (14ος-15ος αι.).
4. A. Zogr. 7.17 (1267). - MM 4.183.2 (13ος αι.). - A. Chil. I, 33.18 (1316). - A. Xén. 17.36,39,42,51,54 (1322). - A. Esph. 17.4 (1328)·18.22,25 (1330)· 19.22, 28 (1334). - MM 6.257.23 (14 ος αι.).
5. Χρυσόβουλλον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου (1267-1271) (= JGR 1.663). - MM 5.93 (1321).
6. A. Xén. 4.4 (1300), 5.4 (1300), 12.15 (1318), 13.25 (1320). - MM 5.93.23, 24 (1321). - A.Xén. 17.54 (1322)· 25.15,142 (1338). - MM 6.257.5 (1405).
7. Πείρα 2.β' (11ος αι.) (= JGR 4.18). - A. Prôt. 4.10-11 (942), αυτόθι 5.1,8,12,13 (942-943).
8. Tract. Nic. 321.9-10 (11ος αι.): *Καὶ ὁ διοικητὴς δὲ εὑρὼν γῆ[ν] περισσὴν ἐν χωρίῳ, πακτεύει αὐτὴν εἰς τοὺς χωρίτας.* - AL 56.43 (1104), 58.13 (1109). - A. Xér.19.4 (1319).
9. A. Esph. 14.181 (1318).
10. A. Chil. 92.162 (1323).
11. MM 5.38.25-26 (1262).
12. MM 6.38 (1087).

Σύμφωνα με το καθεστώς ιδιοκτησίας της, η γη χαρακτηρίζεται ως: γη *γονική*,[1] γη την οποία κατέχει κανείς κατά πλήρη κυριότητα, χωρίς υποχρέωση καταβολής **μορτῆς**↗ (ενοικίου) και με το δικαίωμα κληροδότησης. Προκειμένου για **προσκαθημένους παροίκους**↗ πιθανότατα μπορεί να χαρακτηρίζεται *γονική* (*γονικόν*) η γη στην οποία προσκάθηνται οι πάροικοι και καλλιεργούν από πάππου προς πάππον. Η γη όμως αυτή εάν δεν κληροδοτηθεί σε κατιόντες επανέρχεται στον χωροδεσπότη της·[2] γη *δεσποτική*,[3] γη επί της οποίας έχει κανείς τη δεσποτεία. Πιθανότατα στην ύστερη περίοδο, όπως φαίνεται από έγγραφο [MM 6.257.17 (14ος αι.)], γη στην ιδιοκτησία του στέμματος· γη *δημόσια και βασιλική*,[4] (**δημόσιος**↗)· γη *παροικική*,[5] γη η οποία κατέχεται από παροίκους (**πάροικος**,↗ **παροικικός**).↗

1. A. Xén. 25.39-41 (1338): *Ἑτέρα γῆ τῆς αὐτ(ῆς) μον(ῆς) ..., ἣν ἐξωνήσατο ἀπὸ τ(ῆς) γυναικὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ σε(βαστ)οῦ τοῦ Σγουροπούλου, ..., γονικ(ὴν) οὖσ(αν) αὐτῶν ..., μοδ(ίων) οὖσα τρισχιλίων.*
2. Έγγρ. Πάτμ. Α' 30.10,16,18, 20 (1262). - MM 5.280.7, 8 (1364): *ὡς ἂν ὅσοι ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων παροίκων τῆς μονῆς τῶν εἰς βασιλικὰ ἀκρόστιχα προσκαθημένων ἢ κἂν τοῖς ἰδίοις γονικοῖς γονικαρχικῶς εὑρισκομένων, τύχωσι ἀποβιῶναι ἀκληρονόμητοι,*

ἐντεῦθεν τὰ διαφέροντα αὐτοῖς γονικὰ πρὸς τὴν μονὴν ἐπανέλθωσιν.
3. Εὐσταθίου Βοΐλα, Διαθήκη 23.88 (1059): *τὴν δὲ δεσποτείαν τῶν ὀγδοήκοντα νομισμάτων καὶ τῆς νομῆς καὶ τῆς δεσποτικῆς ὅλης γῆς ἵνα ἔχῃ ἡ αὐτή μου θυγατέρα λόγου πατρῴου κλήρου.*
4. Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 74.16 (1285). - A. Pantocr. 20.12-13 (1394). - A. Dion. 20.35,37 (1421).
5. A. Xén. 12.42 (1318): *ἀφ' ἧς (γῆς) τῶν ἑβδομήκοντα ἔστι παροικική, ἐν διαφόροις τμήμασιν οὖσα.*

ΒΙΒΛ.: G. Rouillard, Administration 9. - F. Dölger, Grundeigentum 26. - D. Zakythinos, Crise 81. - A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 7 κ.ε. - A. Kazhdan, Agrarnije Otnošijenija 129. - N. Svoronos, Cadastre 56. - Του ιδίου, Structures 53 σημ. 14. - P. Lemerle, Cinq études 224. - Του ιδίου, Agrarian History 166 κ.ε. - Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 287. - N. Oikonomidès, Fiscalité 55-56.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γῆ βοϊδατική, ἡ
Βλ. **βοϊδατικὴ γῆ.**

γήδιον, τό
Ο όρος απαντά από τον 6ο αι. Δήλωνε την καλλιεργήσιμη ή βοσκήσιμη γη, το χωράφι, το κτήμα.

SB 9193.15,16 (6ος αι.), 9590.3, 4, 7, 8 (7ος αι.). - Σύν. Βασ. Δ.IV, 19 (10ος αι.) (= JGR 5.162.19), T.VII, 23 (= JGR 5.525.38). - Επιτομή 15.ζ' (10ος αι.) (= JGR 4.366.27), αυτόθι 16.λε' (= JGR 4.376.31). - Πείρα 9.α' (11ος αι.) (= JGR 4.38.25). - A. Ivir. 9.52 (995): *τελειν δὲ καὶ τὸ ἐτίσιον [τέλο(ς)] δημόσιο(ν) τοὺς μὲν ... ... ἅτε καὶ εἰς τὸ διπλοῦν κεκτημένους [ἀ]ρόσιμά τε καὶ νομαδιέα γήδια*, αυτόθι 10.27 (996): *δι' ἀφαιρέσεως ἀλλοτρίων γηδίων ἀγωνιζόμενο(ς) αὐτὸν θεραπεύειν.* - AL 58.14, 73 (1109). - Ευστάθ., Opuscula 40.31 (12ος αι.). - Εξάβιβλος 3.8.8 (14ος αι.).

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γήμορος, ὁ
Ο όρος απαντά σε **ἀποκαταστατικόν γράμμα**↗ του έτους 1263 πιθανότατα για να δηλώσει τον πάροικο σε αντίθεση προς τους δουλευτές (**δουλευτής,**↗ **δουλευτοπάροικος,**↗ **δουλοπάροικος**↗ ή **μίσθιος δουλευτής**↗).

Ἔγγρ. Πάτμ. Β' 68.6 (1263): *Διά τοι τ[οῦ]το καὶ οἱ ἐπὶ γ[ῆς] [ε]ὐ[σεβ]εῖς ἄνακτες ὡς τὴν ἄνω βασιλείαν ἐξεικονί[ζο[ντες, ἐκ τῶν ὧν αὐτοῖς ἐκεῖθ(εν) καὶ εὐηργέτητ(αι), ἐπιχορηγοῦσι τούτοις δαψιλεστέρας τ(ὰς) δωρεὰς ἀφιεροῦντ(ες) αὐτοῖς καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ἀνιδρυμ(ένοις) [θ]εί(οις) ναοῖς γημό[ρ]ων καὶ δουλευτῶν, οὓς παροίκους οἴδαμεν ὀνομάζεσθαι, οὐκ ὀλίγην ἀπόμοιραν.*

ΒΙΒΛ.: Ι. Καραγιαννόπουλος, Συμβολή 193.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γηπόνος, ὁ (ή γεωπόνος)
Ο όρος απαντά στην πρωτοβυζαντινή περίοδο και δηλώνει τον εργαζόμενο

στη γη, τον καλλιεργητή, τον γεωργό γενικώς. (Η άποψη του P. Canivet ότι σημαίνει τον εξαρτημένο γεωργό δεν βρίσκει στήριγμα στις πηγές που επικαλείται).

Ευσέβιος, Τριακοντ. 239.31 (4ος αι.). - Θεμ., Λόγ. 423.17 (4ος αι.). - Θεοδώρ., Εκκλ. Ιστ. 235.10 (5ος αι.): *Ἐπειδὴ γὰρ οἱ τῆς Ἀρείου συμμορίας, τοῦ πάντα ἀρίστου ποιμένος τὴν ποίμνην γυμνώσαντες, ἕτερον ἀντ' ἐκείνου προὐβάλοντο πρόεδρον, οὐδεὶς τῶν τὴν πόλιν ἐκείνην οἰκούντων, οὐ πενίᾳ συζῶν, οὐ πλούτῳ καλῶν, οὐκ οἰκέτης, οὐ χειροτέχνης, οὐ γηπόνος, ... εἰς ἐκκλησιαστικὸν συνήθως ἀφίκετο σύλλογον.* - Μαλ. 47.4, 92.7 (6ος αι.). - Θεοφ. Σιμ. 65.4, 223.5 (7ος αι.).

ΒΙΒΛ.: P. Canivet, Catégories 212-213.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γηρόβιον, τό

Με τον όρο πιθανότατα εννοείται τμήμα κτήματος τα έσοδα του οποίου προορίζονταν για τη συντήρηση γέροντος.

AL 136.170 (1355): *ἀμπ(έ)λ(ιον) σὺν τῷ γηροβίῳ τ(ῆς) μάμ(ης) αὐτ(ῆς) μοδ(ίων) γ' (καὶ) χερσάμπ(ε)λον μοδ(ίων) β' (καὶ) γ(ῆν) μοδ(ίων) μ'.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Schatz. 211.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γηροκόμος, ὁ

Προϊστάμενος του γηροκομείου. Αναφέρεται μεταξύ των οικονομικών υπαλλήλων που υπάγονταν στον **χαρτουλάριον τοῦ σακελλίου.↗**

Τακτ. Usp. 61.18 (842/3): *οἱ γηροκόμοι.* - Φιλόθ., Κλητ. 121.10 (899): *γηροκόμοι.*

ΒΙΒΛ.: N. Oikonomidès, Listes 315.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γηροτρόφος, ὁ

Ο όρος απαντά σε έγγραφα απαλλαγών του δεύτερου μισού του 11ου αι. Ο γηροτρόφος αναφέρεται μεταξύ των υπαλλήλων των βασιλικών κουρατωριών αλλά λόγω ελλείψεως επαρκών μαρτυριών δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί επακριβώς το λειτούργημά του.

Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1044) (= JGR 1.617.27): *Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἀσφαλιζόμεθα, ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, ... γηροτρόφων, εἰδικῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος.* - Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1049) (= JGR 1.634.18). - MM 5.4.11 (1045). - AL 32.45 (1057), 33.89 (1060), 36.25 (1074). - Ατταλ., Διάτ. 1462, 1694 (1077). - AL 38.56 (1079). - MM 5.9.18 (1079). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 2.18 (1079), 3.52 (1079). - A. Ivir. 41.98 (1079). - AL 43.45 (1081), 44.36 (1082), 45.37 (1084), 48.50 (1086). - Έγγρ. Πάτμ. Α' 5.78 (1087), 6.66 (1088): *διὸ παρεγγυώμ(ε)θ(α) καὶ πάντ(ας) ἐξασφαλιζόμ(ε)θ(α) ἀπό τ(ε) τῶν κ(α)τὰ καιρ(οὺς) σακε(λλα)ρ(ίων), γε(νικῶν) καὶ στρατ(ιω)τ(ικῶν) λογοθ(ε)τ(ῶν) τῶν ἐπὶ τ(ῆς) ἡμετ(έ)ρ(ας) σακέ(λλης) καὶ τοῦ βεστιαρ(ίου),*

οἰκονόμ(ων) τῶν εὐα(γῶν) οἴ(κων), τῶν ἐπὶ τ(ῶν) οἰκει(ακῶν) καὶ τ(ῶν) ἐφόρ(ων) τῶν β(ασιλικῶν) κουρατ(ο)ρ(ιῶν), εἰδικ(ῶν), γηροτρόφ(ων), ὀρφανοτρόφ(ων), τῶν ἐπὶ τ(οῦ) θείου ἡμ(ῶν) ταμείου τοῦ Φύ(λακος).

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Beiträge 46.- N. Oikonomidès, Fiscalité 277, 303.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γνωστήρ, ὁ

Ο όρος απαντά σε παπύρους συνήθως ως *γνωστὴρ κώμης*. Φαίνεται ότι επρόκειτο για υπάλληλο που ασκούσε καθήκοντα γραμματικού και έγραφε για λογαριασμό αυτών που δεν γνώριζαν γράμματα, αποδείξεις, αιτήσεις κ.ά.

P. Lips. 65.7, 18 (4ος αι.). - P. Lond. 1249.3 (4ος αι.). - P. Preis. 8.5 (4ος αι.). - P. Amh. 139.23 (4ος αι.): *Αὐρήλιος Σαραπίων γνωστὴρ ἔγραψα ὑπὲρ αὐτῶν γράμματα μὴ εἰδότων*. - P. Amh. 140.5, 21, 22 (4ος αι.). - C. Wessely, Studien III, 95.9-12 (6ος αι.): *+ Αὐρήλιος Ἀπολλῶς Φευτος διακονου(τ-ος) καὶ Ἰωαννου (τ-ης) Ἀνουφίου οἱ προκ/(ειμενοι) ἐθέμεθα ὑμῖν ταύτην τὴν ἀποχὴν καὶ πιθόμεθα πᾶσι τοῖς ἐγγεγραμμένοις ὡς πρό/κ(ειται) Αὐρήλιος Κῦρος γνωστὴρ τῆς αὐτῆς κώμης Π[ρ]ερη ἀξιωθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν γράμμα[τα μὴ] εἰδότων ἔγραψα.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 324.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γομαριατικόν, τό

Ο όρος από τη λέξη **γομάριον**↗ δήλωνε κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο είδος φόρου επιβαλλομένου επί των μεταφερομένων προϊόντων.

Πρόστ. Ανδρονίκου Γ' 219.30-31 (1316): *μηδ' ὅλως παρὰ μηδενὸς κωλυόμενοι ἐπὶ ταῖς διαπράσεσι τῶν τοιούτων πραγματειῶν αὐτῶν, ἢ καθελκόμενοι εἰς ἀπαιτήσεις καμπανιστικοῦ, ... γομαριατικοῦ, ὀψωνίου, ... ἢ ἑτέρου τινὸς κεφαλαίου τῶν νῦν ἐνεργουμένων ἢ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς μελλόντων ἐπινοηθήσεσθαι, ἀλλὰ διατηρῶνται ἀπάντων τούτων ἀνενόχλητοι ....* - AL 104.168 (1317): *ὑπὲρ τοῦ γομαριατικοῦ, τοῦ κομμερκίου μετὰ κ(αὶ) τοῦ ὀψωνίου κ(αὶ) τοῦ καταγωγίου, ὑ(πέρ)π(υ)ρ(α) πεντήκοντα.*

ΒΙΒΛ.: P. Schreiner, Prostagma 218 σχόλια.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γομάριον, τό

Ο όρος σήμαινε φορτίο, φόρτωμα (γόμος) βάρους τόσου όσο μπορούσε να φέρει ένας άνθρωπος ή ένα υποζύγιο. Κατά την πρωτοβυζαντινή εποχή προσλάμβανε στην καθημερινή πράξη την έννοια της μονάδας βάρους.[1] Κατά τον υπολογισμό του E. Schilbach (Metrologie 170) αντιστοιχούσε σε βάρος 300 λιτρών λογαρικών (96 kgr). Κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο μαρτυρείται φορολόγηση εμπορευμάτων κατά γομάριον.[2]

1. SB 9006.3 (3ος-4ος αι.). - A. Prodr. 34.37 (1339): *ὡς συμπεφώνηται δίδοσθαι παρὰ τῶν δηλωθέντων τιμιωτάτων μοναχῶν πρὸς ἡμᾶς, ἃ δή εἰσι ταῦτα· σίτου καλάθια βασιλικὰ ιβ' .... ξύλων γομάρια ιβ', δάδων γομάριον α'.* - D. Zakythinos, Chrysobulle 32.70-71 (1364). - Ασίζ. 361.31 (14ος αι.). - A. Ivir.97.23 (1421): *κατεῖχε καὶ ὁ*

Μαυρομμ(ά)τ(ης) πέμπτον κῆπον διδοὺς κατ' ἔτος (ὑπέρ)π(υ)ρα ὀκτώ ..... ἔδιδον δὲ κατ' ἔτος καὶ .... μαϊουνί(ων) γομάρ(ια) ἕξ.
2. D. Zakythinos, Chrysobulle 32.68 (1364): *Ἵνα δὲ καὶ κατὰ μέρος τὰ τῆς ἀπεκβολῆς καὶ ἐνωνύμως διορισώμεθα, ἔσται οὕτως· ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τῶν διὰ θαλάσσης παντοίων γομαρίων, ὅσα μὲν τούτω καὶ ἐν τοῖς ἔξω μέρεσιν ἀπέρχονται,* αυτόθι 32.71-72, 33.87, 92, 94, 96.

ΒΙΒΛ.: Δ. Α. Πετρόπουλος, Συμβολή 100.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γόμορ, τό

Φορτίο, φόρτωμα. Κατά τον Επιφάνιο (5ος αι.) υπήρχε *μέγα γόμορ* που ήταν ίσο με φορτίο βάρους 15 μοδίων και *μικρόν γόμορ* μικρότερου βάρους, 12 μοδίων.[1] Το μικρό γόμορ σύμφωνα με τον μεταγενέστερο Ήρωνα (7ος-8ος αι.) ήταν ίσο με το δέκατο της *αρτάβης*.[2] Την πληροφορία αυτή παραδίδει και ο Επιφάνιος ο οποίος όμως προφανώς εσφαλμένα γράφει *γόμον* αντί *γόμορ*.[3]

1. Επιφάνιος, Μέτρα στ.273 Α (5ος αι.): *Λεθὲκ δὲ κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων φωνὴν κέκληται, ὅ ἐστιν ἔπαρμα, ἀπὸ τοῦ δύνασθαι τῷ νεανίᾳ ἐπαρθῆναι τοὺς δεκαπέντε μοδίους, καὶ ἐπιτεθῆναι τῷ ὄνῳ. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τὸ γόμορ καλεῖται. Δύο δέ εἰσι γόμορ, μέγα καὶ μικρόν. Ὧν τὸ μέγα ἰσόμετρόν ἐστι τῷ λεθέκ, δεκαπέντε καὶ αὐτὸ ὂν μοδίων· τὸ δὲ μικρὸν δώδεκα βάθου.*
2. Ήρων, Μέτρα 216.4, 218.3: *Μέτρα γ, τὸ μικρὸν γόμορ ὅ ἐστι ξεστῶν στ, ὥστε εἶναι το ι' τῆς ἀρτάβης,* αυτόθι 6, 8, 11(7ος - 8ος αι.).
3. Επιφάνιος, Μέτρα 281 Β 283 Α (5ος αι.): *Τὸ δὲ γόμον δέκατον ἦν τοῦ μεγάλου μέτρου, τουτέστι τῆς ἀρτάβης, ὅ γίνεται ἑπτὰ ξέστων καὶ πέμπτον.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γόμος, ὁ

Κατά την πρωτοβυζαντινή εποχή ο όρος γόμος που δήλωνε το φορτίο, φόρτωμα, το οποίο μπορούσε να φέρει ένας άνθρωπος ή ένα ζώο, προσλάμβανε στην καθημερινή πράξη την έννοια μονάδας βάρους.[1] Επειδή όμως ο γόμος ως μονάδα βάρους δεν ήταν ακριβής περιορίστηκε στο νόημα του φορτίου.[2]

1. P. Klein. Form. 457 (6ος αι.), 953 (6ος αι.). - SB 9920. I.1.6 (6ος αι.): *[χό]ρτ(ου) ζ' ἰνδ(ικτίονος) γ(όμοι) μ',* passim. - P. Lond. 1759 (6ος-7ος αι.).
2. Βίος Ιω. Ελεήμ. 377.26 (6ος-7ος αι.): *καὶ ἐλθόντος πλησίον τοῦ Φάρου ἐναυάγησεν καὶ ἀπώλεσεν ὅλον τὸν γόμον,* 380.5. - Νόμος Ροδ. ναυτ. ι' (7ος-9ος αι.) (= JGR 2.99. 3): *εἰ δὲ ἀπὸ ἀμελείας τοῦ ἐμπόρου συμβῇ ἀπώλειαν του πλοίου καὶ τοῦ γόμου γενέσθαι, ὑποκείσθω ὁ ἔμπορος,* αυτόθι μγ', μδ'. - Α. Pant. 19.10 (1422): *ἄδειαν ἔξεται κατασκευάσαι κ(αὶ) ἀποθήκην εἰς τὸ ἀποφορτίζεσθαι τ(ὸν) γώμον τοῦ ὑμετέρου καραβίου.*

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 170.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικάριος, ὁ

Αυτός που έχει στην κατοχή του **γονικόν**.↗ Ο ιδιοκτήτης γης (κτήματος) την οποία κατέχει κληρονομικά.[1] Ο γονικάριος μπορεί να είναι ιδιοκτήτης με-

γάλης έγγειας ιδιοκτησίας αλλά μπορεί και να συγκαταλέγεται μεταξύ των παροίκων ενός **χωρίου**↗ ή μιας **προνοίας**.↗2

1. MM 4.39.14 (1234-1239): *καὶ οὐ κατά τι δικαιοῦνται οἱ Ποταμηνοὶ ὡς γονικάριοι, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν προσεκάθισαν διὰ τὴν τοῦ καιροῦ ἐναντιότητα*, αυτόθι 4.89.11,14 (13ος αι.): *ὅτι πεπράκασι ταῦτα οἱ γονικάριοι ... ἐπεὶ δὲ εὗρον, ὅτι ἀπέπραγαν αὐτὸ οἱ γονικάριοι, εἴασα τοὺς μοναχοὺς ἀνενοχλήτους.*
2. MM 5.278.23 (1364): *ἐπεὶ δὲ τὸ χωρίον ἡ Δουβερὰ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ προσκαθημένων παροίκων καὶ γονικαρίων, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ εἰς τοῦ Κουσπιδίου εὑρισκόμενοι καὶ πέριξ ὁμοῦ ἀνετέθησαν εἰς παροικίαν καὶ διακράτησιν ταύτης τῆς μονῆς τῆς Σουμελᾶς παρὰ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως, τοῦ πάππου μου, κῦρ Ἀλεξίου τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ.*

ΒΙΒΛ.: P. Charanis, Properties 90. - Του ιδίου, Organization 121,122,125,142. - A. Ahrweiler, Épitéleia 87-88. - Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 245.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικαρχικῶς

Κατά τρόπο κληρονομικό, από πάππου προς πάππον.

MM 5.280.7 (1364): *ἔτι ἐπεγκελεύεται ἡ βασιλεία μου, ὡς ἂν ὅσοι ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων παροίκων τῆς μονῆς τῶν εἰς βασιλικὰ ἀκρόστιχα προσκαθημένων ἢ κἂν τοῖς ἰδίοις γονικοῖς γονικαργικῶς εὑρισκομένων, τύχωσιν ἀποβιῶναι ἀκληρονόμητοι, ἐντεῦθεν τὰ διαφέροντα αὐτοῖς γονικὰ πρὸς τὴν μονὴν ἐπανέλθωσιν ἄνευ τῆς οἱασοῦν προφάσεως.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικεύομαι

Ο όρος απαντά κατά τον 13ο-14ο αι. και αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία γη που αποτελεί μέρος **οἰκονομίας** ή **προνοίας**, παραχωρείται από τον αυτοκράτορα στον προνοιάριο για να την κατέχει ως γονική (**γονικός**↗).

A. Prodr. 2.7 (1307): *Ἐπεὶ ὁ ... οἰκεῖος τῇ βασιλείᾳ μου ... κῦρις Ἀλέξιος ὁ Διπλοβατάτζης παρεκλήτευσε ἵνα διορίσηται ἡ βασιλεία μου καὶ γονικευθῇ αὐτῷ γῆ μοδίων χιλίων ἀπὸ τῆς περὶ τὰς Σέρρας οἰκονομίας αὐτοῦ, ... καὶ κατέχῃ ταύτην καὶ συνιστᾷ καὶ βελτιοῖ αὐτήν, μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν κατέχηται αὐτὴ καὶ παρὰ τῶν ἐξ ὀφύος παίδων καὶ κληρονόμων αὐτοῦ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ὡς γονικὴ καὶ ἀνωτέρα πάσης ἐνοχλήσεως.* - AL 139.96 (1361). - Παχυμ. 221.21 (13ος-14ος αι.).

ΒΙΒΛ.: H. Ahrweiler, Donations 111 κ.ε. - D. Zakythinos, Crise 60.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικί(εί)α, ἡ

Γονική↗ ιδιοκτησία. (Βλ. **γῆ, γονικός**).

MM 5.277.33 (1364): *ἐν τῇ στάσει τῶν Μουχλάντων τὴν τοῦ Σωκάνου ἐκείνου γονικείαν, σὺν τῇ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Γεωργίου ἱερέως, ἣν ἀνέθετο ἐν αὐτῷ ἡ βασιλεία μου δωρεαστικῶς*, αυτόθι 278.6.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικόθεν

Κατά τρόπο κληρονομικό, από πάππου προς πάππον.[1] Δεν είναι σαφές εάν η κληρονομική αυτή μεταβίβαση συνεπαγόταν σε όλες τις περιπτώσεις και πλήρη κυριότητα επί του μεταβιβαζομένου. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Μαλαχιωτών, η οποία μνημονεύεται σε έγγραφο της Πάτμου του 1262 (Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 30 passim). Οι Μαλαχιώτες που είναι εγκατεστημένοι στη γωνία του Πετάκη είναι χωρικοί από παλαιά εγκατεστημένοι στην περιοχή αυτή, η οποία έχει καταγραφεί στα **βιολόγιά**↗ τους, έχουν τη δυνατότητα να την κληροδοτήσουν ή να τη δώσουν ως προίκα, να καταβάλλουν γι' αυτή φόρους στο δημόσιο αλλά και **μορτή**↗ (ενοίκιο) προς το δημόσιο ή προς τους κατέχοντες το **χωρίον**↗ του Μαλαχίου ως **πρόνοια.**↗ Επομένως η γη δεν ανήκει στους Μαλαχιώτες κατά πλήρη κυριότητα, παρά το γεγονός ότι είναι εγκατεστημένοι σε αυτήν γονικόθεν. Μεταβιβάζοντάς την μεταβιβάζουν ταυτοχρόνως και την υποχρέωση καταβολής μορτής (*γονική* **γῆ**↗).[2] Αντιθέτως στις περιπτώσεις πώλησης γης, την οποία ο πωλών κατέχει γονικόθεν, γίνεται και ρητή αναφορά στο συμβόλαιο πώλησης ότι ο αγοραστής θα την κατέχει κατά πλήρη κυριότητα (**ἐξουσιωδῶς,**↗ **αὐτοδεσπότως,**↗ **δεσποτικῶς,**↗ κ.λπ.).[3] Βλ. και **γονικαρχικῶς.**

1. A. Esph. 9.7 (1301): *τὸ ἐκ γονικόθ(εν) ἡμ(ῶν) οἴκημα εν τῇ γητονία τ(ῆς) 'Οφαρομέσης, ἀνωγεοκάτωγον.* - A. Xén 7.5 (1306). - A. Esph 19.13 (1334): *τὴν γῆν ἣν εἶχε γονικόθεν ἡ κατ' αὐτοὺς τοιαύτη μονὴ διὰ παλαιγε[νῶν] χρυσοβούλλων καὶ ἑτέρων δικαιωμάτων περὶ τὸ αὐτὸ κάστρον.* - A. Doch. 19.4,9,39 (1338): *διακατέχειν τὸ διὰ παλαιγενῶν δικαιωμ(ά)τ(ων) γονικόθ(εν) διαφέρον αὐτῇ ... ... κτῆμα.* - AL III. App. XII.8 (1341). - A. Doch. 32.2 (1355): *τὸ περὶ τὴν Ἑρμίλειαν γονικόθεν αὐτῷ διαφέρον κτῆμα, ὅπερ ἐκέκτητο διὰ σεπτοῦ χρυσοβούλλ(ου).* - AL 143.6 (1365): *ἀφιεροῦμ(εν) πρὸς τ(ὴν) σεβασμί(αν) βασιλικ(ὴν) μεγάλην Λαύραν τ(ὴν) γονικόθεν προσοῦσαν ἡμῖν γῆν*, αυτόθι 148.9 (1377). - A. Doch. 51.8 (1404), 53.25 (1409). - AL 165.23 (1420).

2. Έγγρ. Πάτμ. Α΄ 30.5, 6, 9,11 και passim (1262) - A. Doch. 11.1 (1311): *ἐπεὶ ἔφθασαν ἀφιερῶσαι ... ψυχικῆς ἕνε[κ]α σωτηρίας οἱ γονικόθεν προσόντες μοι πάροικοι, ὅ τε Γεώργιος ὁ 'Αρετὸ(ς) (καὶ) ὁ γνήσιος αὐτάδελφος αὐτοῦ Μιχαὴλ πρὸς σὲ τ(ὸν) ... [κ]ῦ(ρ) [Μα]κάριον (καὶ) καθηγούμ(ε)ν(ον) ... τὸ δίμοιρον μεριδικὸν τοῦ ἡμίσ(ε)ο(ς) χειμερινοῦ ὑδρομύλωνο(ς), ..., ἀφιερῶ ἑκουσίως (καὶ) ἀμεταμελήτ(ως), παρουσία τῶν βασιλικῶν στρατιωτῶν ... ... (καὶ) τὸ λοιπ(ὸν) μεριδικόν, τὸ τρίτον δηλαδὴ τοῦ ἡμίσεο(ς) ὑδρομύλωνο(ς), ὡς πρὸ χρόν(ων) ἤδη ὡσεὶ δύο τ(ὴν) ζωὴ[ν] [ἐκ]μετρήσαντο(ς) ἄπαιδο(ς) τοῦ γνησίου αὐταδέλφου τῶν τοιούτ(ων) παροίκων μου 'Ιωάννου κἀμοὶ τὸ τοῦ ὑδρομύλωνο(ς) ἁρμόζοντο(ς) δίκαιον· εἰς γὰρ κληρονο[μίας] τρόπον ἐκεῖνος τοῦτο ἐκέκτητο*, αυτόθι 19.45 (1338): *μηδενὸς ὀφείλοντος διασείειν ἢ πα[ρενοχλεῖν] τὴν αὐτὴν μονὴν ἐπὶ τῇ νομῇ καὶ κατοχῇ τοῦ γονικόθ(εν) διαφέροντος αὐτῇ τοιούτου κτήματος.*

3. AL 102.7,14,15 (1308-1309): *ὅπερ κατέχω γονικόθ(εν) πλινθόκτιστον ἐγκέραμον ἀνωγεοκάτωγον.... .... Πέπρακα δὲ τοῦτο ... ... κατέχειν δεσποτικ(ῶς) (καὶ) ὡς κληρονόμος νέμεσθαι τουτονὶ εἰς τ(οὺς) διηνεκεῖς [ἅπαντας χρόνους, ἔχειν τε ἐπ' ἀδείας ἐπὶ τῷ τοιούτῳ] πράττειν οἰκήμ(α)τ(ι) ὅσα δεσπότης τούτου καὶ κύριος.* - A. Prodr. 14.5 (1324). - AL 143.6 (1365): *(καὶ) ἀφιεροῦμ(εν) πρὸς τ(ὴν) σεβασμί(αν) βασιλικ(ὴν) μεγάλην Λαύραν τ(ὴν) γονικόθεν προσοῦσαν ἡμῖν γῆν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βερνάρου ... .*

Ὀφείλει γοῦν ἀπὸ τοῦ νῦν (καὶ) ἀπ' αὐτ(ῆς) τῆς σήμερον τὸ μέρος τ(ῆς) σε(βασμίας) βασιλ(ικ)(ῆς) μεγάλης Λαύρ(ας) ἐπιλαβέσθαι τ(ῆς) τοιαύτ(ης) γῆς κυρί(ως), ἐξουσιωδῶς (καὶ) αὐτοδεσπότ(ως).

ΒΙΒΛ.: Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 287 (αντίθετη άποψη).

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικόν, τό

Βλ. **γῆ** *γονική*.

γονικοπροικιμαῖος, -α, -ον

Ο όρος απαντά σε έγγραφο του 14ου αι. και πιθανότατα σημαίνει **γονικόν**↗ κτήμα το οποίο δόθηκε ως προίκα.

A. Chil. I, 22.4 (1304): *καὶ ἐπεὶ πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων ἐξελάβου ἐκληπτορικῶς ἀπὸ τῶν οἰχομένων ἐκείνων] αὐθ(εν)τ(ῶν) (καὶ) γεννη(τό)ρ(ων) μου, τοῦ Φιλαν(θρωπ)ινοῦ ... (καὶ) τ(ῆς) μ(ητ)ρ(ὸς) μου κυρ(ᾶς) Ἀθανασί(ας) Τζαιν[ίσσης τῆς Τζιταπίνης], τὴν ἐν τῇ τοποθ(ε)σ(ί)α τοῦ Ἁλμυροῦ (καὶ) πλησ(ίον) τ(ῆς) [Ἁγίας παρθενομάρτυρος] Παρασκευ[ῆς] γονικοπροικημαίαν τ(ῆς) εἰρημ(έ)ν(ης) μ(η)τρ(ὸ)ς μου ὅσην (καὶ) οἵαν καθέδραν.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γονικός, -ή, -όν

Πατρογονικός, κληρονομικός, ο κληροδοτούμενος από τους γονείς.[1] Με τον όρο χαρακτηρίζεται η έγγεια ιδιοκτησία την οποία κατέχει κανείς με καθεστώς πλήρους ιδιοκτησίας, χωρίς την υποχρέωση καταβολής **μορτής**↗ και με το δικαίωμα κληροδότησης.[2] Βλ. και **γῆ** *γονική*.

Προκειμένου περί παροίκων (**γονικὸς πάροικος**↗) δηλώνει τους **προσκαθημένους**↗ σε ένα κτήμα από πάππου προς πάππον.[3]

1. Εκλογή 16.3, 16.5.1 (741). - Νεαρά Νικηφόρου Β' Φωκά (967) (=JGR 1.254.1). - A. Ivir. 10.20 (996)· 26.11,14 (1042). -Κτηματολόγιον Θηβῶν Ia5, IIa1, Ve1, VIa1 (11ος αι.). - MM 6.125.12 (1193)· 6.159.4 (1213), αυτόθι 4.364.34 (1272): *τὴν γονικὴν στάσιν τῆς Μελαγχρηνῆς Ζωῆς, τῆς θυγατρὸς ... ἅπασαν ἧς τὸ μὲν πλέον εἰς προσένεξιν δέδοται χάριν ἀδελφάτου, τὸ δ' ἐλάχιστον καὶ εἰς πρᾶσιν*, αυτόθι 5.155.10 (1284). - A. Zogr. 19.6 (1321). - AL 108.279 (1321), 126.31 (1346).
2. A. Ivir. 10.20 (996), 13.8 (1007): *(καὶ) διάπεπρακαίνε σοι χωράφιων ἐν τι τωποθεσία τὴς Γραδησκας ὥσσι μοδίων δόδεκα, ὅπερ ἔχομεν ἀπὸ γονικῆς κλιρονομίας πλησίων χοραφίου τοῦ Λοιβεάνου*, αυτόθι 16.18,19,21,24,30,33 (1010): *(καὶ) ὁμολωγῶ διάπεπρακαίναι [τὸ χω]ράφοιον ἡμῶν διακείμε(νον) ... Ὅπερ χωράφιον διάκατέχω άπο δεσποτίας (καὶ) πολυχρονίου κατοχεῖς ἀπὸ Βάρδα πρ(εσβυτέρου) τοῦ πάπου μ(ου) (καὶ) Ἠλία μο(να)χ(οῦ) τοῦ θείου μου ... δίδομει ὑμῆν τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν (καὶ) κυριότιτα του διλοθέντο(ς) μου γονικοῦ χοραφίου*. - MM 5.277.24, 28 (1364): *ἀδιάσειστον καὶ ἀμεταποίητον σχοίῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν νομὴν ἐπὶ πᾶσι τοῖς προανατεθειμένοις αὐτῇ γονικοῖς κτήμασι καὶ παροίκοις ... ... τὰ ὁπωσδήποτε διαφέροντα αὐτῇ γονικὰ κτήματα, εὐλόγῳ αἰτίᾳ καὶ προφάσει, ἀγοραστικῇ δηλονότι καὶ δωρεαστικῇ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατρός μου, κῦρ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ*, αυτόθι 278.20 (1364): *ἐπεγκελεύεται δὲ ἡ*

βασιλεία μου ... ἵνα ὅσα μὲν γονικὰ προσῆλθοσαν τῇ εἰρημένῃ μονῇ, ... κατέχῃ καὶ ταῦτα ἡ μονή, ὡς ἴδια αὐτῆς γονικὰ κτήματα, ἀκωλύτως πάντη καὶ ἀδεισείστως.
3. MM 5.129.18 (1353): *Εὑρίσκονται δὲ καὶ προσκαθήμενοι ἐν τῷ τοιούτῳ ἀγριδίῳ τῆς Κερανίτζης ἔκπαλαι, οἳ καὶ καταλογίζονται ὡς γονικοὶ τῆς μονῆς,* αυτόθι 5.277.25 (1364): *ἀδιάσειστον καὶ ἀμεταποίητον σχοίῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν νομὴν ἐπὶ πᾶσι τοῖς προανατεθειμένοις αὐτῇ γονικοῖς κτήμασι και παροίκοις.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Grundeigentum 226. - Α. Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγροτική κοινωνία 286, 287, 288.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γονικότης, ἡ

Ο όρος απαντά σε έγγραφα του 14ου αι. με τον τύπο: *κατὰ λόγον γονικότητος* που σημαίνει την κατοχή γης υπό **γονικήν**↗ ιδιότητα.

A. Chil. 23.12-13 (1306): *καὶ κατέχῃ ὁ τοιοῦτος μετὰ πάντων τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων αὐτοῦ ἐκτὸς δουλείας, ἔτι τε καὶ κατὰ λόγον γονικότητος.* - A. Prodr. 6.5-6 (1313): *ποσότητα ὑπερπύρων τριάκοντα ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως, ἔτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ κατὰ λόγον γονικότητος.*

ΒΙΒΛ.: F. Dölger, Grundeigentum 228.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γονικῶς

Κατά τρόπο κληρονομικό. Βλ. και **γονικαρχικῶς, γονικόθεν.**

A. Xén. 30.27 (1364): *ἃ δὴ δίκαια ὑμῶν ἀπὸ τῶν ἀοιδίμ(ων) βασιλέων (καὶ) μακαρίων τοῦ τε Βασιλείου (καὶ) τῶν ἄλλων γονικ(ῶς) κατέχουσα ἡ καθ' ὑμᾶς μονή.*

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γουβελιατικόν, τό (ἡ κουβελιατικόν)

Φόρος που απαντά σε έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου με σημασία αδιάγνωστη. Ο Th. Saturnik θεωρεί ότι πρόκειται για φόρο επί του σίτου. Σύμφωνα με τους A. Solovjev - V. A. Mošin ο όρος μπορεί να σημαίνει φόρο επί των κυψελών (κουβέλι = κυψέλη), ή φόρο επί του σίτου (κουβέλι = μέτρο χωρητικότητας δημητριακών).

W. Regel, Χρυσ. 23 (1346). - A. Chil. 138.59 (1351): *καὶ ἵνα οὐδὲ καθέλκωνται οἱ πάροικοι τῶν κτημάτων αὐτῶν τῶν κεφαλαίων, τῶν ἐν τῇ χώρᾳ.... .... τοῦ τε γουβελιατικοῦ ... ἀλλὰ διατηρῶνται καὶ τούτων χάριν ἀνενόχλητοι.* - A. Xén. 29.20 (1352).

ΒΙΒΛ.: Th. Saturnik, Γουβελιατικόν 42-46. - A. Solovjev - V. A. Mošin, Povelje 415-416. - D. Zakythinos, Crise 67 σημ. 8. - Lj. Maksimović, Poreski sistem 116-117.

Μ.Γ.-Ι. - Π.Κ.

γράμμα, τό

Μονάδα μέτρησης βάρους μετάλλων.

P. Oxy. 1653.9 (306), 1645.7, 17 (308): *[ὁμολο]γῶ ἀπεσχη[κ]έναι καὶ πεπληρῶσθαι*

παρὰ σοῦ ... ... [χρυσοῦ] μὲν πρώτου στ[α]θμῷ Ἀ[λεξ]ανδρινῷ οὐγκίας δύο γράμματα τέσσερα παρὰ κ[ερ]άτιον ἕν, αυτόθι 1430.7-17 (324), 1524.1-4 (αρχές 4ου αι.). - E. Schilbach, Quellen, 48.15 (14ος αι.-15ος αι.), 140.11 (14ος αι.): *Ἐπειδὴ ἡ οὐγγία γράμματα ἔχει κδ'.*

ΒΙΒΛ.: E. Schilbach, Metrologie 184.

M.Γ.-I. - Π.Κ.

γράμμα ἀποκαταστατικόν, τό

Βλ. **ἀποκαταστατικός.**

γράμμα ἐκδοτήριον, τό

Βλ. **ἐκδοτήριος.**

γράμμα κρίσιμον, τό

Βλ. **κρίσιμος.**

γράμμα παραδοτικόν, τό

Βλ. **παραδοτικός.**

γράμμα πρακτικόν, τό

Βλ. **πρακτικὸν γράμμα.**

γράμμα πρατήριον (ή **πρατηριῶδες**), **τό**

Βλ. **πρατήριος.**

γραμματεῖον, τό

Ο όρος αφορά σε ιδιωτικές οικονομικές συναλλαγές. Δήλωνε το συμβόλαιο, το ομόλογο, το γραμμάτιο, την απόδειξη. Με τη σημασία αυτή απαντά σε νομικά εγχειρίδια.

Εισαγωγή (= Επαναγωγή 13, ε') (9ος αι.) (= JGR 2.266): *Ὥσπερ οὐ χρὴ καυθέντων τῶν γραμματείων τοὺς χρεώστας ἀρνεῖσθαι, οὕτως ἄδικόν ἐστι καὶ δανειστὴν λέγοντα ἀπολέσαι τὸ γραμματεῖον πάντως πιστεύεσθαι. ὀφείλει γὰρ ἄλλας προσφέρειν ἀποδείξεις*, αυτόθι 13, η' (= JGR 2.266): *Κελεύομεν τὰς τῶν γραμματείων συγκρίσεις ἀπὸ ἀγοραίων γίνεσθαι συμβολαίων.* - Επιτομή 9.με' (10ος αι.) (= JGR 4.335) κ.π.ά. - Σύν. Βασ. Α.VI, 3 (10ος αι.) (= JGR 5.39.7) κ.π.ά. - Πείρα 23.α' (11ος αι.) (= JGR 4.85.16), αυτόθι 26.ιη' (= JGR 4.118): *Ἐὰν χιωθῇ τὸ γραμματεῖον ὁ χρεώστης ἠλευθέρωται κατὰ πρόληψιν, ... εἰ μὴ δείξει ὁ δανειστὴς ἔτι κεχρεωστῆσθαι.* - Εξάβιβλος Β.2.3, Γ.5.26, 59 και 69 (14ος αι.).

M.Γ.-I. - Π.Κ.

γραμματεύς, ὁ

Υπάλληλος διαφόρων αρμοδιοτήτων, ο οποίος στους παπύρους εμφανίζεται συχνά με οικονομική αρμοδιότητα ως υπάλληλος της οικονομικής διοίκησης (*γραμματεὺς τῆς κώμης*).

P. Masp. 67002 III 19 (522 μ.Χ.). - P. Oxy. XVI.1934 (6ος αι.),1997 (6ος αι.), 1998 (6ος αι.). - C. Wessely, Studien III, 2.2 (6ος αι.): *ἔσχ[ο]ν κ[αὶ] ἐπληρώθη[ν] ἐγὼ [.] ερμης ἀρχιυπς(ηρέτης) υἱὸς Γεωργίου παρὰ σοῦ Ἀνδρέο[υ γ]ραμματέως κώμς(ης) Ταμανεως τὰ κατ' ἔτ[ο]ς [διδόμ]ενά μοι παρὰ σοῦ λόγῳ μισθοῦ λέγω δὴ ὑπὲρ μερισμοῦ δωδεκάτης ἰ[νς(δικτιωνος)] ὅ ἐστιν χρ[υ]σίου νομισ[μάτ]ια δύο ἕκαστον παρ(ὰ) [κεράτι]α πέντε...*, αυτόθι III.4.2 (6ος αι.): *[ἔσχον καὶ ἐ[πλ]ηρώθην ἐγὼ Μα[ρ]θα θυ[γ]άτηρ Ἀπ[ ] τερου παρὰ σοῦ Ἀνδρέου γραμμ̄ς(ατέως) κώμ[ς(ης) Ταμανεως διδόμενά μοι παρὰ σοῦ λόγῳ μισθοῦ*, αυτόθι III.100.3,5 (6-7ος αι.): *γραμματε[ῖ νομ]ίσματα τῶν ναυλον σίτου τῆς οὐσίας ὑπὲρ μερισμοῦ .... [.... διὰ τοῦ δεῖνα γραμματ]έως τῆς αὐτῆς κώμ(ης)*, αυτόθι VIII.775. (7ος αι.): *κατέβαλαν, οἱ ἀπὸ Κτήσις δ/(ιὰ) Ἀππα Κυρος γραμμ[ατέως ἀπό δ/φο'ρ'ρ(διαφόρων) πι/(ττακίων).*

ΒΙΒΛ.: E. Hanton, Lexique 71-72. - G. Rouillard, Administration 71,97,116,133.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γραμματικόν, τό

Ο όρος απαντά σε παπύρους. Η σημασία του δεν είναι εύκολο να διαγνωσθεί, επειδή η λέξη δεν σώζεται ολόκληρη. Πιθανόν πρόκειται για κάποια αμοιβή.

SB 9920 I[2]1 (6ος αι.): *Λὸ(γος) Παπνουθ(ίου) (ὑπὲρ) γραμμ(ατικοῦ) γ(όμ) σ.* - BGU 828,2 (5ος αι.): *[Ἔσχον καὶ] ἐπληρώθην ἐγὼ Ἰωάννο(υ) [υἱὸς τοῦ] Ἀνδρήα βαφεὺς τόκου το(ῦ) γραμ(ματ....) [τῆς τέσσα]ρας καὶ δεκάτης ἰνδικτίονος [χρ(υσίου) νομισμ(άτιον)] ἓν παρὰ κεράτια πέντε.*

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

γραφὴ ἀποκαταστατική, ἡ

Βλ. **ἀποκαταστατικός.**

γραφὴ παραδοτική, ἡ

Βλ. **παραδοτικός.**

γρ(ε)ί

Ο όρος σε πάπυρο. Πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση που αφορούσε πιθανώς τον καθαρισμό των διωρύγων της περιοχής της Αλεξανδρείας.

SB 7756.1 κ.ε. (359): *Διώρυγος Ἀλεξανδρίας μερισμῶν β'' τῇ κεφ(αλῇ) ᾱ (δηναρίων) (μυριάδες) ογ, γρι καὶ σιρώματος τῇ κεφ(αλῇ) α (δην.) (μυρ.) γ*, ..., αυτόθι 13: *Παρέσχεν Φιλαδέλφη θυγάτηρ Θέωνος ἀπὸ β(ενε)φ(ικιαρίων) ὑπὲρ γενημά(των) β (ἔτους) ἰνδικτ(ίωνος) διώρυγος Ἀλεξανδρείας καὶ γρει καὶ σιρώματος καὶ πρωτίου καὶ δευτερίου καὶ ἀναβολικοῦ καὶ ναυτῶν Ἰνδίας α (ἔτους) καὶ β (ἔτους) μερισμοῦ.*

ΒΙΒΛ.: A. Ch. Johnson - L. C. West, Byz. Egypt 266, 305.

Μ.Γ.-Ι. – Π.Κ.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΑΘ. ΑΛΤΙΝΤΖΗ, ΕΘΝ. ΑΜΥΝΗΣ 38
ΤΗΛ. 222.965, 221.529
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ